

ISSN 2792-0518

TERÖRİZM
VE
RADİKALLEŞME
ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele
Araştırma Merkezi Derneği
Ankara 2024

T

Journal of
Terrorism and
Radicalization
Studies

R

Cilt/Volume: 3
Sayı/Issue: 1
Yıl/Year: 2024
Ocak / January

A

www.tradergisi.com

D

editortrad@teram.org

Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi

TRAD

Journal of Terrorism and Radicalization Studies

ISSN 2792-0518 (Basılı/Print)

ISSN 2822-2334 (Çevrimiçi/Online)

Cilt / Volume: 3 Sayı / Issue: 1 Yıl / Year: 2024

TERÖRİZM ve RADİKALLEŞME ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

TRAD

KÜNYE

ISSN 2792-0518 (Basılı)

ISSN 2822-2334 (Çevrimiçi)

İMTİYAZ SAHİBİ

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi (TERAM) Derneği Adına,

Erol Başaran BURAL

SORUMLU YAZI İŞLERİ MÜDÜRÜ

Serhat Ahmet ERKMEN, TERAM Derneği

EDİTÖRLER

Serhat Ahmet ERKMEN, TERAM Derneği

Burak GÜNEŞ, Ahi Evran Üniversitesi

EDİTÖRLER KURULU

Hüseyin BAĞCI, Orta Doğu Teknik Üniversitesi

Haldun YALÇINKAYA, TOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi

Caner Korhan DEMİR, Hasan Kalyoncu Üniversitesi

Mustafa KİBAROĞLU, MEF Üniversitesi

Uğur GÜNGÖR, Başkent Üniversitesi

Hilmi DEMİR, TOBB ETÜ Üniversitesi

Merve SEREN YEŞİLTAŞ, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

YABANCI DİL EDİTÖRÜ

Pınar KADIOĞLU, Altınbaş Üniversitesi

YAYIN KURULU

Deniz Ülke ARİBOĞAN, Doğu Üniversitesi

Ragıp Kutay KARACA, İstanbul Aydın Üniversitesi

Yaşar ONAY, İstanbul Üniversitesi

Bilal KARABULUT, Hacı Bayram Veli Üniversitesi

Sezai ÖZÇELİK, Karatekin Üniversitesi

Ali Şevket OVALI, Dokuz Eylül Üniversitesi

Yavuz ÇİLLİLER, İstanbul Gelişim Üniversitesi

Salih BIÇAKÇI, Kadir Has Üniversitesi

M.Sadık AKYAR, Gime Amerikan Üniversitesi

Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

Mehmet Emin ERENDOR, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi

Fatma Anıl ÖZTOP, Kocaeli Üniversitesi

Bora SANYÜREK, Milli Savunma Üniversitesi

Murat TINAS, Polis Akademisi

Buğra SARI, Mersin Üniversitesi

Göktürk TÜYSÜZOĞLU, Giresun Üniversitesi

Atasay ÖZDEMİR, Milli Savunma Üniversitesi

Yakup ŞAHİN, Mersin Üniversitesi

Başar BAYSAL, Ankara Bilim Üniversitesi

Haluk KARADAĞ, Başkent Üniversitesi

Rifat Serav İLHAN, Ankara Üniversitesi

Atay AKDEVELİOĞLU, Ankara Üniversitesi

Bürke Uğur BAŞARANEL, Jandarma ve Sahil Güvenlik Akademisi

YAYIN KOORDİNATÖRÜ
Çağatay BALCI
Hatice VAROL DAĞDELEN
SOSYAL MEDYA KOORDİNATÖRÜ
Betül ULAŞ

Her hakkı saklıdır. Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi (TRAD) Ocak ve Haziran aylarında yılda iki defa yayımlanan; Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği'ne ait; terörizm, radikalleşme, terörizmle mücadele, radikalleşme ile mücadele, şiddete varan aşırıcılık ve bu konuları kapsayan güvenlik çalışmalarına yer veren, ulusal, hakemli, akademik ve bilimsel bir dergidir. Makalelerdeki görüş, sav, tez ve düşünceler yazarların kendi kişisel görüşleri olup, hiçbir şekilde Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneğinin (TERAM) veya Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisinin (TRAD) görüşlerini ifade etmez. Makaleler, Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi'ne (TRAD) referans verilerek akademik çalışmalarda kullanılabilir. Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi'ne gönderilen makaleler iade edilmez. Dergiye gönderilen tüm makaleler lisanslı bir intihal programı kullanılarak incelenmektedir. Dergimiz "Açık erişimli" olup yayınlanan eserlerin tam metinlerine erişim ücretsiz, yazı dili Türkçe ve İngilizcedir.

YAZIŞMA VE HABERLEŞME ADRESİ

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği
(TERAM)

Adres: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı 5387. Cadde No:15A D:58
06800 Çankaya/Ankara
web sayfası: www.tradergisi.com
e-posta: editortrad@teram.org

BASKI

Vadi Grafik Tasarım Reklam Ltd.Şti.

İvedik Organize Sanayi Bölgesi 1420. Cadde No:58/1 Yenimahalle / ANKARA
Tel: 0312 395 85 71

DİZİNLER

TRAD halen "Index Copernicus", "Directory of Research Journals Indexing (DRJI)", "Advanced Sciences Index (ASI)", "EuroPub", "ASOS", "İdealonline", "IJIFACTOR", "Cosmos", "International Institute of Organized Research (I2OR)", "Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD)", "Academic Resource Index", "Semantic Scholar", "Cite Factor", "Eurasian Scientific Journal Index-ESJI" ve "Acarindex" bünyesinde taranmaktadır.

EDITORIAL BOARD
JOURNAL of TERRORISM and RADICALIZATION STUDIES
TRAD

ISSN 2792-0518 (Print)   ISSN 2822-2334 (Online)

LICENSEE

In the name of Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization (TERAM)
Association, Erol Başaran BURAL

RESPONSIBLE EDITOR

Serhat Ahmet ERKMEN, TERAM Association

EDITORS

Serhat Ahmet ERKMEN, TERAM Association

Burak GÜNEŞ, Ahi Evran University

EDITORIAL BOARD

Hüseyin BAĞCI, Middle East Technical University

Haldun YALÇINKAYA, TOBB University of Economics & Technology

Cenker Korhan DEMİR, Hasan Kalyoncu University

Mustafa KİBAROĞLU, MEF University

Uğur GÜNGÖR, Başkent University

Hilmi DEMİR, TOBB ETU University

Merve SEREN YEŞİLTAŞ, Yıldırım Beyazıt University

EDITOR FOR ENGLISH

Pınar KADIOĞLU, Altınbaş University

ADVISORY BOARD

Deniz Ülke ARIBOĞAN, Doğuş University

Ragıp Kutay KARACA, İstanbul Aydın University

Yaşar ONAY, İstanbul University

Bilal KARABULUT, Hacı Bayram Veli University

Sezai ÖZÇELİK, Karatekin University

Ali Şevket OVALI, Dokuz Eylül University

Yavuz ÇİLLİLER, İstanbul Gelişim University

Salih BIÇAKÇI, Kadir Has University

M.Sadık AKYAR, Girne American University

Gökhan İbrahim ÖĞÜNÇ, Gendarmerie and Coast Guard Academy

Mehmet Emin ERENDOR, Adana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji University

Fatma Anıl ÖZTOP, Kocaeli University

Bora SANYÜREK, National Defence University

Murat TINAS, Turkish National Police Academy

Buğra SARI, Mersin University

Göktürk TÜYSÜZOĞLU, Giresun University

Atasay ÖZDEMİR, National Defence University

Yakup ŞAHİN, Mersin University

Başar BAYSAL, Ankara Bilim University

Haluk KARADAĞ, Başkent University

Rifat Serav İLHAN, Ankara University

Atay AKDEVELİOĞLU, Ankara University

Bürke Uğur BAŞARANEL, Gendarmerie and Coast Guard Academy

PUBLICATION COORDINATOR

Çağatay BALCI

Hatice VAROL DAĞDELEN

SOCIAL MEDIA COORDINATOR

Betül ULAŞ

All rights reserved. The Journal of Terrorism and Radicalization Studies – TRAD published twice a year; is a nationally peer-reviewed academic and scientific journal based on the principles of publishing, independent, unprejudiced and double-blind arbitration. In its published articles, the Editorial Board observes the highest ethical and scientific standards in relation to the issue and the requirement not to bear commercial concern. The opinions, arguments, thesis and thoughts within the articles are reflections of the authors and do not, in anyway, represent those of the Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association (TERAM). Articles can be used for academic purposes with reference to The Journal of Terrorism and Radicalization Studies – TRAD. Articles sent to The Journal of Terrorism and Radicalization Studies – TRAD will not be sent back. All articles submitted to the Journal are reviewed using a licensed plagiarism program. Our journal is "Open Access" and access to full texts of the published works is free and the literary language is Turkish and English.

CORRESPONDENCE AND COMMUNICATION

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association (TERAM)

Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı 5387. Cadde No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

web page: www.tradergisi.com

e-mail: editortrad@teram.org

PRINTED BY

Vadi Grafik Tasarım Reklam Ltd.Şti.

İvedik Organize Sanayi Bölgesi 1420. Cadde No:58/1 Yenimahalle / ANKARA

Tel: 0312 395 85 71

INDEXES

TRAD is indexed in the "Index Copernicus", "Directory of Research Journals Indexing (DRJI)", "Advanced Sciences Index (ASI)", "EuroPub", "ASOS", "Idealonline", "IJIFACTOR", "Cosmos", "International Institute of Organized Research (I2OR)", "Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD)", "Academic Resource Index", "Semantic Scholar", "Cite Factor", "Eurasian Scientific Journal Index-ESJI" and "Acarindex" indexes.

İÇİNDEKİLER / TABLE OF CONTENTS

Editör'den / Editor's Note.....I-III

Söyleşi / Interview

Interview with Prof. Fathali M. Moghaddam: Has There Been a Rise in Terrorism and Radicalization in Western Countries? / *Prof. Fathali M. Moghaddam ile Söyleşi: Batı Ülkelerinde Terörizm ve Radikalleşmede Artış Var Mı?* 1

Araştırma Makaleleri / Research Articles

Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya Geçişte Terör Örgütlerinin Değişen Medya Kullanım Yöntemleri: PKK Örneği / *Changing Media Usage Methods Of Terrorist Organizations in The Transition From Traditional Media to New Media: The Case of PKK*.....16

Kürşad Kağan ERGÜN

George W. Bush, Barack Obama ve Donald Trump Dönemlerinde ABD'nin Şiddete Varan Aşırıçılıkla Mücadele (CVE) Politikaları / *US Policies on Violent Extremism (CVE) in the Era of George W.Bush, Barack Obama and Donald Trump* 44

Dergah KISACIK

Terörizmin Beşinci Dalgası Ekseninde Teknolojik Dalga ve Dijital Terörizm / *Technological Wave and Digital Terrorism on The Axis of the Fifth Wave of Terrorism*.....69

Hatice SÜRURİ

IRA'nın Yeniden Yükselişinde Brexit'in Rolü ve Güvenlikleştirilen Alanlar / *The Role of Brexit in The IRA's Re-Rise and Securitized Areas*.....96

Elif Dilan TÜTMEZ

Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Terörizmin Finansmanında Kullanılması ve Önlenmesi / *The Use and Prevention of Non-Profit Organizations in the Financing of Terrorism*.....122

Mücahit DİZMAN

Propaganda of Terrorism and Exploitation of Freedom of Expression by Terrorist Organizations: The Case of Sweden / *Terör Propagandası ve İfade Özgürlüğünün Terör Örgütleri Tarafından İstismarı: İsveç Örneği*.....162

Yusuf ÇEVİK

Kitap İncelemesi / Book Review

Terörizmin El Kitabı: Kavram, Tanım, Nedenleri, Tarihsel Süreci, Türleri, Mücadele Yöntemleri / *Handbook of Terrorism: Concept, Definition, Causes, Historical Process, Types, Methods of Counterterrorism* 185

Göktaş ÇALIŞKAN

EDİTÖR'DEN

Merhabalar, Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi (TRAD)'ın 5. Sayısıyla karşınızdayız.

Dergimiz ilk sayısından bu yana tüm zorlu şartlara rağmen yoluna devam ediyor. Kurulduğumuz zamandan bu yana en önemli önceliğimiz Türkiye'de terörizm çalışmalarının gelişmesine katkıda bulunmak olmuştur. Dünyanın dört bir yanında bu tip süreli yayınlar sadece akademik yayıncılık amacıyla kurulmazlar. Özellikle belli bir alana odaklanan dergilerin kendilerine biçtikleri bir misyon vardır. TRAD'ın kendisine biçtiği en önemli misyon Türkiye'de terörizm çalışan akademisyenlerin ve araştırmacıların bir araya gelebildiği bir araştırma çevresi oluşturmak ve Türkçe literatürün gelişmesini sağlamaktır. Bu hedefe doğru yürümeye devam ediyoruz. Bir yandan her sayımızda daha fazla çalışmayı incelemek durumunda kalırken diğer yandan mümkün olduğunca dünyaca ünlü isimlerden katkı almaya çalışıyoruz. Bu sayımızda da bu çabamızı sürdürdük.

Önceki sayılarımızda Türkiye'den ve dünyadan önde gelen akademisyenlerle terörizm olgusu ve çalışmalarının durumu üzerine akademik mülakatlar yapmıştık. Bu sayımızda da yine dünyaca ünlü bir isimi ağırladık. Çalışmaları 20 yıla yakın bir zamandır radikalleşme literatürünü çok yakından etkileyen ve radikalleşme sürecine ilişkin tartışmalar denilince ilk akla gelen isimlerden birisi olan Prof. Fathali Moghaddam ile terörizm ve radikalleşme üzerine konuştuk. Prof. Moghaddam ile söyleşimiz hem orijinal dilinde hem de Türkçe olarak dergimizde bulunabilecektir.

Dergimize gelen çalışmalar her geçen gün terörizmin farklı alanlarını içeriyor. Bu çerçevede bu sayımızdaki ilk makalemizi Kürşad Kağan Ergün kaleme kaldı. Ergün "Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya Geçişte Terör Örgütlerinin Değişen Medya Kullanım Yöntemleri: PKK Örneği" başlıklı makalesinde yeni medya kavramını ele alarak, yeni medya araçlarının terör örgütlerinin yöntemlerinde oluşturduğu değişiklikleri incelemiştir. Yeni medyanın araçsallaştırılmasının PKK'nın, propaganda, finansal kaynak temini, eğitim, planlama ve koordinasyon, eleman temini ve siber terörizm faaliyetlerinin gerçekleşmesinde yerinin detaylı olarak incelendiği makale ülkemizde bu konunun ilk örneklerinden birisi olmuştur.

Dergimizin ikinci makalesi ise terörizm ve şiddete varan aşırılıkla mücadele konusuna eğilmektedir. Dergah Kısacık'ın kaleme aldığı “George W. Bush, Barack Obama ve Donald Trump Dönemlerinde ABD'nin Şiddete Varan Aşırılıkla Mücadele (CVE) Politikaları” başlıklı makalede üç farklı ABD başkanının terörizm ve radikalleşmeyle mücadele stratejilerine ilişkin yaklaşımları detaylı olarak ele alınmıştır. Üçüncü makalemiz teknoloji ve terörizm ilişkisi üzerinedir. David Rapaport'un terörizmin dört dalgası olduğu argümanı yaklaşık 20 yıldır tartışılmaktadır. Bununla birlikte bir süredir dördüncü dalganın sona erdiği ve yeni bir dalganın başladığı iddia edilmektedir. Fakat farklı yazarlar beşinci dalganın niteliği konusunda farklı görüşler dile getirmektedir. Hatice Sururi “Terörizmin Beşinci Dalgası Ekseninde Teknolojik Dalga ve Dijital Terörizm” başlıklı makalesinde beşinci dalganın belirleyici faktörünün internet teknolojileri olacağını iddia etmektedir. Sururi'ye göre beşinci dalgada, devlet altı grupların veya terör örgütlerinin bilgi ekosistemi içerisinde internet teknolojileri aracılığıyla terör eylemleri gerçekleştirdiği yeni bir terörizm çağı yaşanmaktadır.

Bir sonraki makale Elif Dilan Tütmez tarafından yazılmıştır. Tütmez, Avrupa'nın en eski ve kanlı terör örgütlerinden birisi olan İrlanda Cumhuriyetçi Ordusu (IRA)'yı güvenlikleştirme teorisi çerçevesinde incelemiştir. “IRA'nın Yeniden Yükselişinde Brexit'in Rolü Ve Güvenlikleştirilen Alanlar” başlıklı çalışmasında Tütmez, Brexit sonrasında 1998 Belfast Anlaşması'yla sağlanan barış ortamının bozulması ihtimali olduğundan bahsetmektedir. Dergimizin bir diğer çalışmasını Mücahit Dizman hazırlamıştır. Dizman, “Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Terörizmin Finansmanında Kullanılması Ve Önlenmesi” başlıklı çalışmasında kâr amacı gütmeyen kuruluşların terörizmin finansmanında nasıl kullanıldığı ile mücadele eden kurumlar ve yapılan yasal düzenlemelerin etkinliğini tartışmaktadır.

Dergimizin son makalesi ifade özgürlüğünün kötüye kullanımı ile terörizm propagandası arasındaki ince ayrım üzerine hazırlanmıştır. “Propaganda of Terrorism And Exploitation of Freedom of Expression By Terrorist Organizations: The Case of Sweeden” başlıklı makalesinde Yusuf Çevik en temel insan haklarından birisi olan ifade özgürlüğünün terör propagandası yapmak amacıyla nasıl kullanıldığını incelemiştir.

Her sayımızda olduğu gibi bu sayımızı da ülkemizde terörizm üzerine yayımlanan bir kitap incelemesiyle bitiriyoruz. Son derece kapsamlı bir çalışmanın ürünü olan ve Türkiye'nin farklı üniversitelerinden

akademisyenlerin biraraya gelmesiyle İskender Karakaya hocanın hazırladığı ve 2023 yılında basılan “Terörizmin El Kitabı Kavram, Tanım, Nedenleri, Tarihsel Süreci, Türleri, Mücadele Yöntemleri” başlıklı kitabın ülkemizdeki terörizm çalışmalarına katkıda bulunacağına olan inancımız nedeniyle incelemeye aldık. Bir sonraki sayıda görüşmek dileğiyle...

Prof.Dr. Serhat ERKMEN

TRAD Editörü

INTERVIEW WITH PROF. FATHALI M. MOGHADDAM: HAS THERE BEEN A RISE IN TERRORISM AND RADICALIZATION IN WESTERN COUNTRIES?

ABSTRACT

The Journal of Terrorism and Radicalization Studies (TRAD) is pleased to host an interview with Prof. Fathali M. Moghaddam. Moghaddam is Professor of Psychology at Georgetown University, Washington D.C., U.S.A. He served as Director of the Interdisciplinary Program in Cognitive Science (2014-2020), Director of The Georgetown University Conflict Resolution Program (2008-2014), and Editor-in-Chief, Peace and Conflict: Journal of Peace Psychology (2014-2021; published by the American Psychological Association). He currently serves as the Editor, Cambridge University Press, Progressive Psychology Books Series. Dr. Moghaddam was born in Iran, educated from an early age in England, and returned to Iran with the revolution in 1979. He was researching and teaching in Iran during the hostage taking crisis and the first three years of the Iran-Iraq War. He has conducted experimental and field research, as well as been involved in applied projects, in numerous cultural contexts and published extensively on the psychology of conflict, radicalization and terrorism, democracy, and dictatorship. In the area of political behavior, his most recent books are “The Psychology of Dictatorship” (2013), “The Psychology of Democracy” (2016), “The Encyclopedia of Political Behavior” (2 vols. 2017); “Mutual Radicalization: The Psychology of How Groups and Nations Drive Each Other to Extremes” (2018), “The Psychology of Radical Social Change” (with B. Wagoner and J. Valsiner, 2018), “Threat to Democracy: The Appeal of Authoritarianism in an Age of Uncertainty” (2019), “How Psychologists Failed: We Neglected the Poor, Favored the Rich and Privileged, and Got Science Wrong” (2022) and “Political Plasticity: The Future of Democracy and Dictatorship” (2023). His next book is entitled “The Psychology of Revolution” (March, 2024). Dr. Moghaddam has been recognized for his academic work by a number of prestigious awards, including from the International Society of Political Psychology (ISPP). More about his research and publications can be found on his website: fathalimoghaddam.com.*

Keywords: *Terrorism Studies, Staircase Model, Radicalisation, De-radicalisation, Extremism.*

TRAD: Prof. Moghaddam, first of all, thank you very much for accepting our interview request. Our first question is about terrorism studies. Do you believe that terrorism studies have made positive progress since you began working on terrorism and extremism? Do you think that many of the most fundamental questions in this field have been fully answered?

---

* This interview was held online on December 10, 2023, by Dr.Çağatay BALCI. The interview was translated into Turkish by Erol Başaran BURAL. The views and opinions expressed in this interview are those of the speaker.

Prof. Moghaddam: I think the most fundamental question for terrorism studies is: why has there been a rise in terrorism and radicalization in both Western and non-western countries? And I think we have made some progress towards answering this question. However, the progress is still too limited. We have identified some characteristics of the personalities of individuals who are more likely to become radicalized and become terrorists. We have also identified some of the characteristics of the contexts. I believe that context is far more important than personality factors. This is because there are always individuals in society who are potential radicals and potential terrorists. The question is: under what conditions do these individuals actually carry out radical and terrorist acts? So for me, the two important questions psychologically are: first, what are the characteristics of the context that lead certain individuals to become radicalized in a way that leads them to carry out terrorist acts? Second, what are the characteristics of the individuals who are more likely to carry out such acts? In terms of priority factors, I believe that perception of threat, people feeling threatened, is a key factor. For example, it seems to me that in Western societies at the moment, we have radicalization and terrorism among white nationalists. This is because they feel threatened. In some non-western countries, we have radicalization and terrorism among religious groups. For example, there are Islamic terrorists, there are Jewish terrorists, and there are different types of religious groups that are terrorists. And I believe that perception of the threat, feeling threatened, is key. To restate, one reason why we have not made enough progress is because we are too reductionist. We keep coming back to personality and individual characteristics rather than giving priority to the context and the conditions.

TRAD: Professor, do you think there is a connection or correlation between extremism and the massiveness and rapidness of migration today? How do you analyze this connection? What will the potential consequences of this connection in the global context?

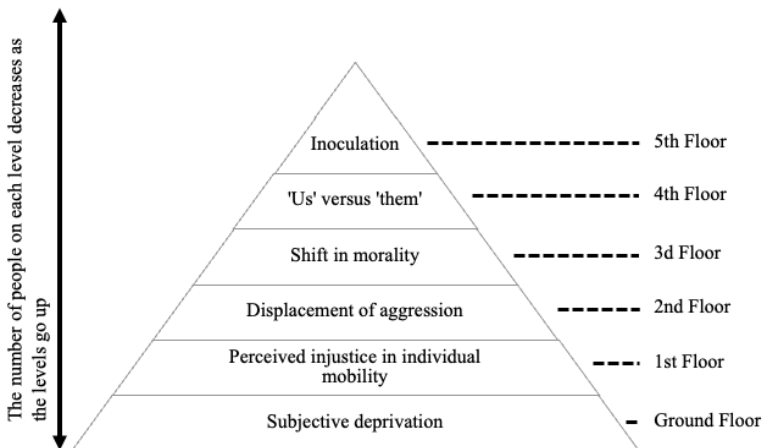
Prof. Moghaddam: Yes, I believe that migration is a key contributor to radicalization and terrorism. And I have discussed this under the concept of catastrophic evolution. The concept of catastrophic evolution applies to plants and animals, as well as humans. When you have rapid and massive movement of life forms, this ‘invasion’ means that some local species can be wiped out. Local species facing such ‘invasions’ show defensive reactions against the invasion. This happens with invasive species in plants and

animals. I believe the same happens with humans. Of course, human beings have always moved from place to place, but they used to walk or use animals for transportation. Today, we have the very rapid movement of millions of people by jet planes. Millions of people can arrive suddenly. For example, suddenly millions of Syrians can arrive in Turkey. Suddenly, millions of South Americans can arrive in North America. The sudden appearance of these people leads to perceptions of threat. In the Islamic world, one of the perceptions of threat is the invasion by Western values and Western culture. And traditional Muslims feel they are being invaded. It is not just an invasion of soldiers; it is an invasion of cultural phenomena, particularly those related to gender roles, and the rights and duties of men and women in society. Traditionalists feel very threatened, because they feel that ‘alien’ rights and duties are being imposed on them. They are being told to change their relationships with their wives and daughters, for example. I believe this is part of what explains Islamic radicalization and terrorism.

TRAD: You are the founding father of the “Staircase Theory” in the terrorism studies. So, if we look other side, do you think this theory also explanatory for disengagement, de-radicalization and counter-extremism? Is there any possibility to say that a counter-extremism staircase theory can be build?

Prof. Moghaddam: First, as a reminder of the basics of the staircase model, it is useful to conceptualize a pyramid as below.

Figure 1. Schematic Representation of the Staircase to Terrorism Model

Interview with Prof. Fathali M. Moghaddam
Has There Been a Rise in Terrorism and Radicalization in Western Countries?

Each level of the staircase is characterized by particular psychological processes, starting with subjective deprivation on the Ground Floor. The number of people on each level decreases as one goes up the staircase.

I think the staircase model is a useful model still. But I think there are two ways it can be adapted.

One is that when I put forward the staircase model, I had not worked on specializations in terrorism. Starting with a later book called “From the Terrorist Point of View” I conducted more research on specializations in terrorism. I identified nine different specializations in terrorism and which stairs on the staircase these specializations are located. Ten different criteria were used to examine the activities of terrorists and to classify terrorist specializations. These criteria were: asset, what is the main asset that the individual brings to the network/movement? Function: what main function(s) does the individual serve in the network/movement? Service length: what length of time does the individual serve in the network/movement? Means of contact: how is the individual in contact with others in the network/movement? Contact with public: does the individual have overt or covert contact with the public? Expertise: what kind and level of skills does the individual possess? Are these skills at an expert level and can they be used to strengthen the network/movement? Demographic characteristics: what are the demographic characteristics of the individual? Location: where is the individual located geographically? Motivation: what motivates the individual to be part of the network/movement? Psychological marker: what is the individual's most important and distinct psychological marker? These ten criteria were used to identify and examine nine different terrorist specializations.

I also worked on the level of influence associated with each different specialization, as below:

Level of Affluence	Type of Specialization
Higher Affluence	Source of Inspiration (inspiring leaders) Fundraiser (financial connections) Networker (social connections) Expert (technical) Cell Manager Local Agitator and Guide Local Cell Member
Lower Affluence	Fodder (carries out terrorist act)

Another way in which the staircase model could be improved, and we have done some work on this, is how the staircase relates to de-radicalization. In looking at case studies of de-radicalization, we concluded that de-radicalization does not necessarily involve coming down the staircase in the same way that the person went up. Coming down the staircase can be different from the way the person went up. And again, a number of contextual factors are important. For example, the age of the radicalized person is very important. At the age of 22, the person goes up to staircase, but at the age of 30, the way they come down can be very different. So, age is a big factor, and of course we know that as we age, some of our biological characteristics change as well.

TRAD: Are there any patterns in the push and pull factors that disengage or de-radicalization of the people from violent extremism?

Prof. Moghaddam: Yes, I think again we can look at two sets of push and pull factors. The first set has to do with the individual characteristics of the radicalized person, personality factors, and other factors within the person. The second set has to do with the context and how we change the context. We know that in terms of personality factors, some are rigid, meaning that they won't change quickly. I have discussed this under the concept of plasticity, particularly political plasticity (in a book with this title published in 2023). Political plasticity is about how fast and in what ways political behavior does (or does not) change. We know from research that there are some severe limitations to how this change takes place. For example, consider the relationship between the person and leadership. That tends to be very rigid, and it's very difficult to change. Let me give you an example. We can see this rigid or limited political plasticity in revolutions.

Let me take the example of the Iranian Revolution. Before the Revolution, the Shah was the absolute authority. People obeyed the Shah. We got rid of the Shah after the revolution; we had no Shah. But what did we have? We had another leader who people had to obey absolutely. So, the leader can change, but the relationship between leadership and followership is far more difficult to change. I believe that these are examples of low political plasticity. The same problem arises in radicalization. When people feel threatened, they go back to strong leadership. And you can see that in the United States. People feel threatened; the white nationalists feel threatened, and so they follow what they see as a 'strong leader' like Donald Trump. So authoritarian leadership at the level of radicalization and

personality—this relationship between the individual and the leader and personality—is very difficult to change, particularly for authoritarian personalities. We know a lot about authoritarian personalities since the research of the 1950s. They called it the “f scale” because initially it was the pro-fascism scale. And that personality has a very strong link to authoritarian leadership. So this is a problem that we need to tackle with terrorism and radicalization. In Western countries, people are just realizing that they have a problem of radicalization and terrorism among white nationalists. The problem in western societies is not Islamic radicalism, is not Islamic terrorism; it is white nationalist radicalization.

Another aspect of the context that is associated with increased relative deprivation and radicalization is increasing wealth concentration. There is more and more wealth in the hands of fewer and fewer people, and the masses are feeling more and more of a distance between themselves and the super-rich. This is happening in many different countries. There is a tendency for the masses to be attracted to authoritarian personalities who promise them a better future, by destroying the system. Authoritarian leaders are promising to lead the masses to revolutionary change.

However, my message is that revolutions are not the answer. In my book ‘The Psychology of Revolution’ (2024), I show that the so-called ‘great revolutions’ did not provide solutions for the masses. Incremental reforms provide better results. The ‘great revolutions’ – including recent ones (the Arab Spring, the Iranian revolution) only replaced one set of dictators with new dictators.

TRAD: Do you think that social media has a negative effect on the radicalization of individuals? How social media effect the radicalization processes? Is social media a “gift” for terrorist organizations? How can governments tackle social media problems from a counter-terrorism and psychological perspective?

Prof. Moghaddam: Social media is without doubt the greatest weapon of terrorists and radicals. I think if you look at 9/11 and Osama bin Laden and what happened after that, terrorist networks used social media very well – particularly in the initial years after 9/11. And if you look at radicalization among white nationalists in Europe and North America, they are using social media very effectively to radicalize and strengthen authoritarian political parties. So for me, there is a direct link between individual terrorists and the

bigger movements of radicalization on the political right. And this is all linked through social media. It is a symbiotic relationship. And the challenge is especially for democratic countries that want to maintain an open social media. How do they control social media so that radicals and terrorists do not take advantage? You can see this problem, particularly when you have an authoritarian leader who is good at using social media. You can see this in different countries in Europe right now, where right-wing authoritarian leaders are making progress. You can see this in the United States, where Donald Trump is making very strong progress using social media. And this is something that Islamic terrorism started to use, but now white nationalists are using it even more effectively. So how do we teach people how to handle social media in this era? I think we have to start in school. We have to start with 5-year-old children. We have to teach children to be resilient, and we have to start very early. We have the psychological knowledge to set up the needed programs. This is the only way, because we need to have children grow up with this awareness. Otherwise, the movement towards the political radical right, the movement towards authoritarianism, will continue. And this movement towards authoritarianism will normalize radical politics and terrorism of different types.

Finally, when I refer to terrorism, I don't just mean throwing a bomb. I also mean attacking freedom of speech and your liberty so that you come under the control of an authoritarian leader and regime. Consequently, it is imperative for terrorism studies to look wider. And not just to look at who is going to throw the bomb, but to look at who is going to attack our freedoms, who is going to attack our liberties. Thus, my message to the researchers who are interested in radicalization and terrorism is to look more broadly. When we look at the staircase to terrorism at the moment, 99% of our attention is on the final level of the staircase. We are looking only at where the bomb is thrown. We need to look at the lower levels. We need to look at where it starts and to worry about the attacks on our liberties, the attacks on our freedoms, and the rise of authoritarian leadership, especially with globalization and the threats that people feel from outsiders.

TRAD: Professor, thank you for answering our interview questions.

PROF. FATHALI M. MOGHADDAM İLE SÖYLEŞİ: BATI ÜLKELERİNDE TERÖRİZM VE RADİKALLEŞMEDE ARTIŞ VAR MI?

ÖZET

Öncelikle, Terörizm ve Radikalleşme Çalışmaları Dergisi (TRAD) olarak, Prof. Fathali M. Moghaddam ile söyleşi yapmaktan duyduğumuz mutluluğu belirtmek isteriz. Prof. Moghaddam, Georgetown Üniversitesinde Psikoloji Profesörü olarak görev yapmaktadır. Prof. Moghaddam daha önce, Bilişsel Bilimlerde Disiplinlerarası Program Direktörü (2014-2020), Georgetown Üniversitesi Çatışma Çözümü Programı Başkanı (2008-2014) ve Amerikan Psikoloji Derneği tarafından yayımlanan Barış ve Çatışma: Barış Psikolojisi Dergisi (2014-2021) Baş Editörü olarak görev yapmıştır. Halen Cambridge Üniversitesi Yayınları, Yenilikçi Psikoloji Kitapları Serisinin Editörlüğünü yapmaktadır. İran’da dünyaya gelen Dr. Moghaddam, küçük yaşlardan itibaren İngiltere’de eğitim görmüş ve 1979 devrimiyle birlikte İran’a dönmüştür. ABD Büyükelçiliği rehine krizi ve İran-İrak Savaşı’nın ilk üç yılında İran’da öğretmenlik ve araştırmalar yapmıştır. Prof. Moghaddam kültürel bağlamda deneysel ve saha araştırmaları yürütmüş, uygulamalı projelerde yer almış, çatışma psikolojisi, radikalleşme ve terörizm, demokrasi ve diktatörlük üzerine kapsamlı yayınlar yapmıştır. Siyasal davranış alanında yayımladığı en son kitapları arasında “Diktatörlüğün Psikolojisi” (2013), “Demokrasi Psikolojisi” (2016), “Siyasal Davranış Ansiklopedisi” (2 cilt. 2017), “Karşılıklı Radikalleşme: Grupların ve Milletlerin Birbirlerini Aşırılıklara Nasıl Sürüklediğinin Psikolojisi” (2018), “Radikal Sosyal Değişimin Psikolojisi” (B. Wagoner ve J. Valsiner ile birlikte, 2018), “Demokrasiye Tehdit: Demokrasinin Çekiciliği”, “Belirsizlik Çağında Otoriterlik” (2019), “Psikologlar Nasıl Başarısız Oldu: Yoksulları İhmal Ettik, Zengin ve Ayrıcalıklı Kayırdık, Bilimi Yanlış Anladık” (2022) ve “Siyasi Esneklik: Demokrasinin ve Diktatörlüğün Geleceği” (2023) isimli kitaplar bulunmaktadır. 2024 yılında yayımlanacak bir sonraki kitabı “Devrimin Psikolojisi” (Mart 2024) adını taşımaktadır. Dr. Moghaddam, akademik çalışmalarından dolayı Uluslararası Politik Psikoloji Derneği (International Society of Political Psychology - ISPP) de dâhil olmak üzere çok sayıda prestijli ödüle layık görülmüştür. Araştırmaları ve yayınları hakkında daha fazla bilgiye kişisel web sitesinden erişebilirsiniz: fathalimoghaddam.com.[†]

Anahtar Kelimeler: *Terörizm Çalışmaları, Merdiven Modeli, Radikalleşme, Radikalleşmeden Dönüş, Aşırılıkçılık.*

TRAD: Prof. Moghaddam, öncelikle söyleşi talebimizi kabul ettiğiniz için çok teşekkür ederiz. Söyleşimizin ilk sorusu terörizm çalışmalarıyla ilgili olacak. Terör ve aşırılıkçılık üzerine çalışmaya başladığınızdan bu yana bu alandaki çalışmaların olumlu ilerleme kaydettiğini düşünüyor musunuz? Bu

---

[†] Bu söyleşi 10 Aralık 2023 tarihinde çevrimiçi olarak Dr.Çağatay BALCI tarafından gerçekleştirilmiştir. Söyleşi Erol Başaran BURAL tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. Söyleşide ifade edilen görüş ve düşünceler konuşmacıya aittir.

alandaki en temel soruların çoğunun tam olarak yanıtlandığını düşünüyor musunuz?

Prof. Moghaddam: Bence terörizm araştırmaları için en temel soru şudur: hem Batılı hem de Batılı olmayan ülkelerde terörizm ve radikalleşme neden arttı? Ve sanırım bu soruyu yanıtlama yolunda bir miktar ilerleme kaydettik. Ancak bu konudaki ilerleme hâlâ çok sınırlı. Çalışmalarımızda radikalleşen ve terörist olma olasılığı yüksek olan bireylerin kişiliklerinin bazı özelliklerini belirleyebildik. Ayrıca bağlamların bazı özelliklerini de belirleyebildik. Ben, bağlamın kişilik faktörlerinden çok daha önemli olduğuna inanıyorum. Çünkü toplumda potansiyel radikal ve terörist bireyler her zaman vardır. Soru şu: Bu kişiler gerçekte hangi koşullar altında radikal eylemler ve terör eylemleri gerçekleştiriyorlar?

Dolayısıyla benim için psikolojik açıdan iki önemli soru şunlardır: Birincisi, belirli bireylerin terör eylemleri gerçekleştirmesine yol açacak şekilde radikalleşmesine yol açan bağlamın özellikleri nelerdir? İkincisi, bu tür eylemleri gerçekleştirme olasılığı daha yüksek olan bireylerin özellikleri nelerdir? Öncelik faktörleri açısından bakıldığında tehdit algısının, insanların kendilerini tehdit altında hissetmesinin önemli bir faktör olduğunu düşünüyorum. Bana öyle geliyor ki şu anda Batı toplumlarında beyazların üstünlüğünü savunan milliyetçiler arasında radikalleşme ve terörizm var. Bunun nedeni kendilerini tehdit altında hissetmeleridir. Batılı olmayan bazı ülkelerde dini gruplar arasında radikalleşme ve terörizm yaşanıyor. Örneğin İslamcı teröristler var, Yahudi teröristler var ve terörist olan farklı türde dini gruplar var. Ve ben tehdidin algılanmasının, tehdit altında hissetmenin çok önemli olduğuna inanıyorum. Tekrar ifade etmek gerekirse, yeterince ilerleme kaydedememiş olmamızın bir nedeni de fazla indirgemeci olmamızdır. Bağlam ve koşullara öncelik vermek yerine kişiliğe ve bireysel özellikler üzerinde çalışıp duruyoruz.

TRAD: Profesör, sizce aşırılıkçılık ile günümüzde yaşanan kitlesel ve hızlı göç hareketleri arasında bir ilişki var mı? Bu ilişkiyi nasıl analiz ediyorsunuz? Bu ilişkinin küresel bağlamda potansiyel sonuçları ne yönde olabilir?

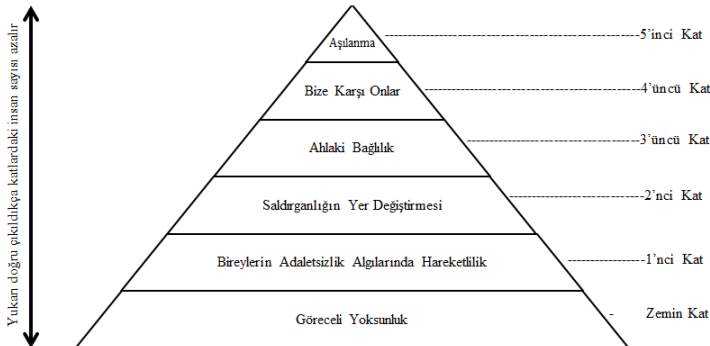
Prof. Moghaddam: Evet, göçün radikalleşmeye ve terörizme önemli bir katkı sağladığına inanıyorum. Ve bunu “yıkıcı evrim” kavramı başlığı altında tartıştım. Yıkıcı evrim kavramı insanlar için olduğu kadar bitkiler ve hayvanlar için de geçerlidir. Yaşam formlarının hızlı ve kitlesel hareketi söz

konusu olduğunda bu “istila”, bazı yerel türlerin yok olabileceği anlamına gelir. Bu tür “istilalarla” karşı karşıya kalan yerel türler, istilaya karşı savunma tepkileri gösterirler. Bu durum, istilacı bitki ve hayvan türlerinde görülür. Aynı şeyin insanlarda da olduğuna inanıyorum. Elbette insanoğlu her zaman bir yerden bir yere hareket eder ve genellikle bu hareketi yürüyerek ya da hayvanları taşıma aracı olarak kullanarak yapardı. Bugün ise milyonlarca insanın jet uçaklarıyla çok hızlı hareket ettiğini görüyoruz. Milyonlarca insan aniden gelebilir. Mesela bir anda milyonlarca Suriyeli Türkiye’ye gelebilir. Aniden milyonlarca Güney Amerikalı Kuzey Amerika’ya gelebilir. Bu kişilerin aniden ortaya çıkmaları tehdit algısına yol açmaktadır. İslam dünyasındaki tehdit algılarından biri de Batı değerlerinin ve Batı kültürünün istilasidir. “Gelenekçi Müslümanlar” işgal edildiklerini hissediyorlar. Bu sadece askeri bir işgali değil; kültürel olguların, özellikle cinsiyet ve toplumdaki kadın ve erkeklerin hakları - rolleriyle ilgili olguların istilasidir. Gelenekçiler kendilerini tehdit altında hissediyorlar çünkü “yabancıların” haklarının kendilerine dayatıldığını düşünüyorlar. Örneğin eşleri ve kızlarıyla ilişkilerini değiştirmeleri gerektiği kendilerine söyleniyor. Bunun İslami radikalleşmeyi ve terörizmi açıklayan şeyin bir parçası olduğuna inanıyorum.

TRAD: Terörizm araştırmalarında sıklıkla kullanılan “Merdiven Teorisinin” kurucususunuz. Bu teorinin aynı zamanda radikalleşmeden dönüş (*de-radicalization*), şiddetten kopuş (*disengagement*) ve aşırılıkçılık ile mücadele süreçlerini de açıklayabileceğini düşünüyor musunuz? Sizce, aşırılıkçılıkla mücadele çerçevesinde merdiven teorisinin kullanılabileceğini söyleyebilmek mümkün mü?

Prof. Moghaddam: Öncelikle merdiven modelinin temellerini hatırlatmak adına piramidi aşağıdaki gibi kavramsallaştırmakta fayda var.

Şekil 1. Modelinin Teorisinin Şematik Gösterimi

Merdivenin her katı, zemin katta yer alan göreceli yoksunluktan başlayarak belirli psikolojik süreçlerle karakterize edilir. Merdivenden yukarı çıkıldıkça her kattaki insan sayısı azalır. Ben merdiven modelinin halen kullanışlı bir model olduğunu, ancak modeli uyarlanmanın, güncellenmenin iki yolu olduğunu düşünüyorum.

Birincisi, merdiven modelini ortaya koyduğumda terör konusunda uzmanlaşma çalışmamıştım. Daha sonra “Terörist Bakış Açısından” adlı kitabımla başlayarak terörizm üzerine daha fazla araştırma yaptım. Terörizmde dokuz farklı özelliği ve bu özelliklerin hangi basamakta yer aldığını tespit ettim. Terörist faaliyetleri incelemek ve terörist özelliklerini sınıflandırmak için on farklı kriter kullandım. Bu kriterler;

- Kazanç: bireyin ağa/harekete kattığı ana kazanç nedir?
- İşlev: Birey ağda/harekette hangi ana işleve/işlevlere hizmet ediyor?
- Hizmet süresi: Birey ağda/harekette ne kadar süre hizmet ediyor?
- İletişim araçları: Birey ağdaki/hareketteki diğer kişilerle nasıl iletişim kuruyor?
- Halkla temas: Bireyin halkla açık veya gizli teması var mı?
- Uzmanlık: Birey ne tür ve ne düzeyde becerilere sahiptir? Bu beceriler uzmanlık düzeyinde midir ve ağı/hareketi güçlendirmek için kullanılabilir mi?
- Demografik özellikler: Bireyin demografik özellikleri nelerdir?
- Konum: Birey coğrafi olarak nerede konumlanıyor?
- Motivasyon: Bireyi ağın/hareketin parçası olmaya ne motive eder?
- Psikolojik belirteç: Bireyin en önemli ve belirgin psikolojik belirteci nedir?

Bu on kriter, dokuz farklı terörist özelliğini belirlemek ve incelemek için kullanılmıştır. Ayrıca her farklı uzmanlıkla ilişkili etki düzeyi üzerinde de aşağıdaki gibi çalıştım:

Refah Seviyesi	Özellik
Yüksek Refah Seviyesi	İlham Kaynağı (ilham veren liderler) Finans Sağlayan (finansal bağlantılar) Ağ Kuran (sosyal bağlantılar) Uzman (teknik) Hücre Yöneticisi Yerel Provokatör ve Rehber Yerel Hücre Üyesi
Düşük Refah Seviyesi	Yem (terör eylemi gerçekleştirir)

Merdiven modelinin geliştirilebilmesi için bir başka yol da, merdivenin radikalleşmeden dönüşle olan ilişkisidir. Radikalleşmeyle ilgili vaka çalışmalarına baktığımızda, radikalleşmeden dönüş için kişinin merdivenlerden yukarı çıktığı gibi inmesi gerektiği sonucuna vardık. Merdivenden iniş, kişinin çıkış şekline farklı olabilir. Ve yine, bir dizi bağlamsal faktör önemlidir. Örneğin radikalleşen kişinin yaşı bu noktada çok önemlidir. Kişi 22 yaşında merdivenlere çıkar ama 30 yaşında inişi çok farklı olabilir. Yani yaş büyük bir faktördür ve elbette yaşlandıkça bazı biyolojik özelliklerimizin de değiştiğini biliyoruz.

TRAD: Size göre, insanları şiddete varan aşırılıklıktan veya radikalleşmeden uzaklaştıran, şiddetten kopuşa ve radikalleşmeden dönüş yöneltene itici ve çekici nedenlere ait herhangi bir kalıp var mı?

Prof. Moghaddam: Evet, sanırım bu konuda yine iki grup itici ve çekici faktöre bakabiliriz. İlk grup radikalleşen kişinin bireysel özellikleri, kişilik faktörleri ve kişinin içindeki diğer faktörlerle ilgilidir. İkinci grup ise bağlamla ve bağlamı nasıl değiştirdiğimizle ilgilidir. Kişilik faktörleri açısından bazılarının katı olduğunu, yani hızlı bir şekilde değişmeyeceklerini biliyoruz. Bunu “esneklik” kavramı altında, özellikle de “politik esneklik” başlığı altında, 2023’te yayınlanan bu başlıktaki bir kitabımda ele almıştım. Politik esneklik, siyasi davranışın ne kadar hızlı ve ne şekilde değiştiği veya

değişmediği ile ilgilidir. Araştırmalardan bu değişimin nasıl gerçekleşeceğine dair bazı ciddi sınırlamalar olduğunu biliyoruz. Örneğin kişi ile liderlik arasındaki ilişkiyi düşünün. Bu çok katı olma eğilimindedir ve değişmesi çok zordur. Bir örnek vermek gerekirse bu katı ya da sınırlı politik esnekliği devrimlerde görebildiğimizi söyleyebiliriz.

İran Devrimi örneğini ele alayım. Devrimden önce Şah mutlak otoriteydi. İnsanlar Şah'a itaat ettiler. Devrimden sonra Şah'tan kurtulduk; artık bir Şahımız yoktu. Peki, ne vardı? İnsanların mutlak itaat etmesi gereken bir liderimiz daha vardı. Yani lider değişebilir ama liderlik ile takipçilik arasındaki ilişkinin değişmesi çok daha zordur. Bunların düşük politik esneklik örnekleri olduğuna inanıyorum. Aynı sorun radikalleşmede de ortaya çıkıyor. İnsanlar kendilerini tehdit altında hissettiklerinde güçlü liderliğe yeniden yönelirler. Bu durumu Amerika Birleşik Devletleri'nde de görebilirsiniz. İnsanlar kendilerini tehdit altında hissediyor; beyazların üstünlüğünü savunan milliyetçiler kendilerini tehdit altında hissediyorlar ve bu nedenle Donald Trump gibi "güçlü bir lider" olarak gördükleri kişinin peşinden gidiyorlar. Dolayısıyla radikalleşme ve kişilik düzeyindeki otoriter liderliğin, birey ile lider ve kişilik arasındaki bu ilişkinin, değişmesi özellikle otoriter kişilikler için çok zordur. 1950'lerdeki araştırmalardan bu yana otoriter kişilikler hakkında çok şey biliyoruz. Başlangıçta faşizm yanlısı olduğu için buna "f ölçeği" adını verdiler. Ve bu kişiliğin otoriter liderlikle çok güçlü bir bağlantısı var. Dolayısıyla bu olgu, terörizm ve radikalleşmeyle mücadele etmemiz gereken bir sorundur. Batılı ülkelerde insanlar beyazların üstünlüğünü savunan milliyetçiler arasında radikalleşme ve terör sorunuyla karşı karşıya olduklarını yeni yeni fark ediyorlar. Batı toplumlarındaki sorun İslami radikalizm değil, İslami terörizm değil; beyaz üstünlüğünü savunan milliyetçi radikalleşmedir.

Bağlamın artan görelî yoksunluk ve radikalleşmeyle ilişkili bir başka yönü de artan servet artışıdır. Gittikçe daha az insan daha fazla zengin hale geliyor. Kitleler kendileriyle zenginler arasında giderek daha fazla mesafe olduğunu hissediyor. Bu durum birçok farklı ülkede yaşanıyor. Yani, kitlelerin, sistemi yıkararak kendilerine daha iyi bir gelecek vaat eden otoriter kişiliklere kapılma eğilimi var. Otoriter liderler kitleleri devrimci değişime yönlendirme sözü veriyorlar. Ancak benim mesajım devrimlerin çözüm olmadığıdır. "Devrimin Psikolojisi" (2024) adlı kitabımda sözde "büyük devrimlerin" kitlelere çözüm getirmediğini anlattım. Devrimlerden ziyade kademeli reformlar daha iyi sonuçlar sağlarlar. "Büyük devrimler", son

dönemdeki Arap Baharı ve İran Devrimi de dahil olmak üzere, yalnızca bir grup diktatörün yerine yeni diktatörleri getirdi.

TRAD: Sosyal medyanın bireylerin radikalleşmesinde olumsuz bir etkisi olduğunu düşünüyor musunuz? Sosyal medya radikalleşme süreçlerini nasıl etkiliyor? Sosyal medya terör örgütlerine bir “hediye” midir? Hükümetler sosyal medya sorunlarını terörle mücadele ve psikolojik açıdan nasıl ele alabilir?

Prof. Moghaddam: Sosyal medya şüphesiz teröristlerin ve radikallerin en büyük silahıdır. 11 Eylül’e, Usame bin Ladin’e ve sonrasında yaşananlara bakarsanız, özellikle 11 Eylül’den sonraki ilk yıllarda terör ağlarının sosyal medyayı çok iyi kullandığını görürüz. Avrupa ve Kuzey Amerika’daki beyazların üstünlüğünü savunan milliyetçilerin radikalleşmelerine bakarsanız, otoriter siyasi partileri radikalleştirmek ve güçlendirmek için sosyal medyayı çok etkili bir şekilde kullandıklarını anlarız. Dolayısıyla bana göre bireysel teröristler ile siyasal sağdaki büyük radikalleşme hareketleri arasında doğrudan bir bağlantı var ve bunların hepsi sosyal medya ile aracılığıyla birbirlerine bağlanıyorlar. Bu simbiyotik bir ilişki.

Bu zorluk özellikle açık bir sosyal medya politikasını devam ettirmek isteyen demokratik ülkeler için geçerlidir. Radikallerin ve teröristlerin faydalanmamaları için sosyal medyayı nasıl kontrol ediyorlar? Özellikle sosyal medyayı iyi kullanan otoriter bir lideriniz olduğunda bu sorunu daha iyi görebilirsiniz. Bu duruma şu anda sağcı otoriter liderlerin ilerleme kaydettiği Avrupa’nın farklı ülkelerinde rastlayabilirsiniz. Yine bu durumu, Donald Trump’ın sosyal medyayı kullanarak çok güçlü bir ilerleme kaydettiği Amerika Birleşik Devletleri’nde görebilirsiniz. Sosyal medya “İslamcı terörizmin” kullanmaya başladığı bir şey iken şimdilerde beyazların üstünlüğünü savunan milliyetçiler bunu daha da etkili bir şekilde kullanıyorlar. Peki, bu çağda insanlara sosyal medyayı nasıl kullanacaklarını nasıl öğreteceğiz? Bence bu konudaki öğretime okulda 5 yaşındaki çocuklarla başlamalıyız. Çocuklara dayanıklı olmayı öğretmeliyiz ve buna çok erken yaşta başlamalıyız. İhtiyacımız olan programları başlatabilecek psikolojik bilgiye sahibiz. Tek yol budur çünkü çocuklarımızın bu bilinçle yetişmesi gerekiyor. Aksi takdirde siyasal radikal sağa doğru hareket, otoriterliğe doğru hareket devam edecektir. Ve otoriterliğe doğru yönelen bu hareket, radikal siyaseti ve farklı türden terörizmi normalleştirecektir.

Son olarak terörizm derken sadece bomba atmayı kastetmiyorum. Ayrıca otoriter bir liderin ve rejimin kontrolüne girmek için ifade özgürlüğüne ve özgürlüğünüze saldırmayı da kastediyorum. Dolayısıyla terörizm araştırmalarının daha geniş kapsamlı ele alınması zorunludur. Ve sadece bombayı kimin atacağına bakmak değil, kimin özgürlüklerimize saldıracağına, kimin özgürlüklerimize saldıracağına da bakmak gereklidir. Bu nedenle radikalleşme ve terörizmle ilgilenen araştırmacılara mesajım daha geniş kapsamlı bakmalarıdır. Şu anda terörizme doğru tırmanan merdivenlere baktığımızda dikkatimizin %99'u merdivenin son katına yöneliktir. Biz sadece bombanın nereye atıldığına bakıyoruz. Daha alt seviyelere bakmamız lazım. Nereden başladığına bakmamız ve özgürlüklerimize yönelik saldırılar ile otoriter liderliğin yükselişi konusunda endişelenmemiz, özellikle küreselleşme ve insanların dışarıdan hissettiği tehditlerle birlikte konuyu ele almamız gerekiyor.

TRAD: Profesör, röportaj sorularımızı yanıtladığınız için teşekkür ederiz.

GELENEKSEL MEDYADAN YENİ MEDYAYA GEÇİŞTE TERÖR ÖRGÜTLERİNİN DEĞİŞEN MEDYA KULLANIM YÖNTEMLERİ: PKK ÖRNEĞİ

Kürşad Kağan ERGÜN*

ÖZET

Mevcut çalışma ile terör örgütlerinin amaçlarına ulaşma yolunda kullandıkları ve uyguladıkları yöntemler üzerinde, geleneksel medya ve yeni medya araçlarının etkisi karşılaştırmalı olarak incelenerek yeni medya araçlarının terör örgütlerinin yöntemlerinde oluşturduğu değişikliklerin ve bu değişikliklerin terör örgütlerine sağladığı avantajlar ile kamu güvenliği açısından meydana getirdiği tehditlerin ortaya konulması hedeflenmiştir. Bu kapsamda PKK terör örgütünün kuruluşundan itibaren kullanmakta olduğu geleneksel ve yeni medya araçları araştırılarak söz konusu araçların örgüt stratejisine olan etkileri incelenmiştir. Yapılan araştırmalar sonucunda, yeni medya araçlarının örgütsel kapsamda kullanılmasıyla, propaganda, finansal kaynak temini, örgütsel eğitimlerin icrası, planlama ve koordinasyon, eleman temini ve siber terörizm faaliyetlerinin gerçekleşmesinde gizlilik, lojistik, kapsam ve maliyet konularında terör örgütlerinin avantaj kazandıkları anlaşılmaktadır. Örgütlerin kazandığı bu avantajlar sayesinde, örgütün faaliyetlerinin ve mensuplarının tespiti ile önleyicilik anlamında kamu güvenliği alanında güvenlik güçleri açısından yeni zorlukların oluştuğu anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Geleneksel Medya, Yeni Medya, PKK, Terörizm, Örgütsel Strateji.*

CHANGING MEDIA USAGE METHODS OF TERRORIST ORGANIZATIONS IN THE TRANSITION FROM TRADITIONAL MEDIA TO NEW MEDIA: THE CASE OF PKK

ABSTRACT

With the present study, it is aimed to examine the effects of traditional media and new media tools on the methods used and applied by terrorist organizations in order to reach their goals, and to reveal the changes created by the new media tools in the methods of terrorist organizations and the advantages these changes provide to terrorist organizations and the threats they pose in terms of public security. In this context, the traditional and new media tools that the PKK terrorist organization has been using since its establishment were investigated, and the effects of these tools on the organization's strategy were examined. As a result of the researches, it has been understood that with the use of new media tools, terrorist organizations has gained advantages such as confidentiality, logistics, scope and cost in their propaganda, financial resource provision, execution of organizational trainings, planning, coordination, recruitment of personnel, cyber terrorism activities. It has been understood that these advantages have created new challenges in the field of public security in terms of determination of the activities and members of the organization and prevention.

Key Words: *Traditional Media, New Media, PKK, Terrorism, Organizational Strategy.*

---

* Doktora Öğrencisi, Polis Akademisi, kkaganern@gmail.com, ORCID: 0000-0002-4943-7049

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 25 Eylül 2023 / 25 September 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 21 Kasım 2023 / 21 November 2023

GİRİŞ

Ulaşılan her yeni teknolojik gelişme bireyler, toplumlar ve devletler açısından farklı sonuçlar doğurmaktadır. İnternetin icadı ve buna bağlı olarak medya ve iletişim araçlarında yaşanan gelişmeler ile bu gelişmelere bağlı olarak değişen medya algısı ve medya araçları insan hayatı, toplum düzeni ve devlet yönetimi açısından önemli değişikliklere yol açmıştır. Medya algısında ve araçlarında yaşanan bu değişim bireyler ve toplum için gündelik hayatta kullanılacak araçların farklılaşması, habere ulaşma ve haber oluşturma yöntemlerinin gelişmesi niteliği taşımaktadır. Söz konusu değişim devletler açısından ise kamu güvenliği alanında oluşan yeni tehditlerin icrasında veya suçla mücadelede medyanın araç haline dönüşmesi anlamına gelebilmektedir.

Zaman içerisinde yaşanan teknolojik gelişmelerin sonucunda internetin kullanım alanları ve internete erişim sağlanabilen cihazların sayısında önemli artışlar meydana gelmiştir. İnternet kullanımının yaygınlaşarak, internetin cihazlar tarafından da kullanılabilir hale getirilmesiyle birlikte medyanın kullanımı ve medya-birey ilişkisinde meydana gelen radikal değişiklikler neticesinde medyanın kullanımında farklılıklar oluşmuştur. Şöyle ki, teknolojik gelişmelerle internet erişiminin yalnızca bilgisayarlar aracılığıyla sağlanabildiği bir dönemden, cep telefonları, akıllı saatler, akıllı ev cihazları, tabletler gibi farklı kullanım özelliklerine sahip cihazlar vasıtasıyla internete erişimin sağlanabildiği bir döneme gelinmiştir. Geline noktada internete bağlanabilen cihazlara toplumun her kesiminden bireyin ulaşabilmesi karşısında medya araçlarıyla bireylere kitlesel olarak ulaşma zorunluluğunun ve zaman-mekan kısıtlılığının ortadan kalkması gibi nedenler doğrultusunda medya kullanımında sözü edilen farklılıklar gerçekleşmiştir.

Değişen medya algısı habercilik, ticaret, hukuk gibi birçok alanda ve farklı kapsamlarda etkisini göstermektedir. Mevcut çalışmada, medya araçları ve algısında oluşan değişikliğin bir sonucu olarak terör örgütlerinin örgütsel yöntemlerinde yaşanan değişiklikler, söz konusu değişikliklerin kapsamı tartışılarak yeni medya araçlarının örgütler tarafından kullanımının kamu güvenliğine olan olumsuz etkileri ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bir başka ifadeyle bu çalışmanın ana hipotezini, yeni medya araçlarının terör örgütlerine belirli konularda örgütsel icra bağlamında gizlilik, maliyet, lojistik ve kapsam açısından avantaj oluşturmaları oluşturmaktadır.

Bu aşamada araştırmanın önemini vurgulamak adına terör örgütlerinin örgütsel faaliyetleri kapsamında medya araçlarını kullanma şekillerine değinilmesi gerekmektedir. Terör örgütleri oluşumları bakımından siyasi amaçları bulunan ve bu amaçlara ulaşmak adına şiddeti veya şiddet kullanma tehdidini araç olarak kullanan gruplardır. Terör örgütlerinin eylemlerini meşrulaştırabilmeleri ve dolayısıyla siyasi taleplerini kabul ettirebilmeleri noktasında kitlelere ulaşabilmeleri önem arz eden bir husustur. Kitlelere ulaşılmasındaki temel hedef ise eylemlerin gerekçelerini duyurarak meşruluk kazanmak veya şiddet içeren yöntemlerini kitlesel ölçekte duyurarak toplumsal baskı oluşturmak şeklindedir. Bu durum karşısında medya terör örgütleri açısından önemli bir araç niteliğindedir. Televizyon, radyo, dergi ve gazete gibi geleneksel medya araçlarını terör örgütleri kitlelere ulaşma hedefinde aktif olarak kullanmaktayken, yeni medyaya geçişte medyada yaşanan dönüşüm terör örgütlerinin medyayı kullanma şeklini genişletmiştir. Yeni medya araçlarının daha geniş kitlelere zaman-mekân kısıtlılığı olmaksızın ve gizli bir şekilde ulaşabilme imkanı sağlaması karşısında terör örgütleri medya araçlarını yalnızca eylemlerini kitlelere duyurma şeklinde değil, aynı zamanda daha kapsamlı propaganda faaliyetleri, psikolojik savaş eylemleri, eleman kazanma, eğitim verme gibi durumlarda da kullanabilmesine olanak sağlamıştır (Işık, 2009; Banyasz, 2018; Tulga, 2020; Nacos, 2002; Bural, 2020; SETA, 2018; Yerlikaya, 2020; Ögün, 2010; Ekizer, 2014).

Bu kapsamda PKK terör örgütünün geleneksel medya ve yeni medya dönemlerinde kullandıkları medya araçları ve yöntemleri karşılaştırmalı incelenerek iki dönem arasındaki farklılıkların örgütün yöntemlerine etkileri ve bu durumun kamu güvenliği açısından ne anlam ifade ettiği hususları araştırılmıştır. Yeni medya araçlarının terör örgütlerine geleneksel medya araçlarından farklı ve yine geleneksel medya araçlarına göre daha kapsamlı olarak psikolojik savaş, veri işleme (örgütün hedeflerine yönelik olarak açık kaynaklardan bilgi temini), para toplama, eleman temini, ağ kurma, bilgi paylaşımı ve eğitim, planlama ve koordinasyon ile propaganda konularında kolaylıklar sağladığı ve böylelikle terörle mücadele alanında yeni zorlukların oluştuğu tezi incelenmiştir.

Bu doğrultuda öncelikle araştırmanın ana olgusunu oluşturan medya, geleneksel medya ve yeni medya kavramları tanımlanacak, akabinde medya araçları vasıtasıyla gerçekleştirilen ve terör örgütleri tarafından kullanılan

propaganda, dezenformasyon, misinformasyon ve manipülasyon araçları ile eleman temini, finans kaynağı temini, planlama, koordinasyon ve eğitim faaliyetlerinin geleneksel medya ve yeni medya dönemlerinde örgütsel açıdan nasıl kullanıldıkları açıklanacaktır. Daha sonra bu kavramlarla ilintili olarak terör ve terörizm kavramları ele alınacak ve bu çalışmanın örneklemini oluşturan PKK terör örgütüne ilişkin temel hususlar ortaya konulacaktır.

Bu bağlamda terör örgütü PKK'nın geleneksel medya ve yeni medya araçlarını nasıl kullandığı karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. PKK'nın çeşitli amaçlar için kullandığı medya araçlarına ve materyallere erişimin yürürlükte olan yasalar nedeniyle mümkün olmamasından dolayı konu ile ilgili daha önceden yapılan bilimsel çalışmalar ve açık kaynaklar yoluyla elde edilen dokümanlar bu araştırmada kullanılmıştır.

1. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde çalışmada ele alınan konunun iletişim ve kamu güvenliği alanlarında farklı ve teknik kavramlar üzerinden incelenecek olması nedeniyle anlamsal bütünlüğün sağlanabilmesi ve konunun iyi anlaşılabilmesi için medya ve terör kavramlarıyla ilintili alt kavramların literatürde nasıl yer aldığı incelenmiştir.

1.1. Medya/Geleneksel Medya/Yeni Medya

İnsan topluluklarının bireysel ve kitlesel olarak etki altına alınması modern devletin inşasından beri önemli bir husus konumundadır. Artan nüfus oranı, yaşam bölgeleri arasındaki mesafelerin artması gibi nedenlerden dolayı siyasi süreçlere doğrudan katılımın mümkün olmaması karşısında, siyasi kararlar ve yöneticiler ülkelerde mevcut olan siyasi yapıların öngördüğü farklı yaklaşımlar içerisinde temsilciler aracılığıyla ve seçim suretiyle gerçekleştirilmektedir. Seçimler sonucunda karar alıcı konuma gelebilmek adına ise siyasi grupların kitleleri ikna etmeleri gerekmektedir. Gerek seçimler kapsamında, gerek hâlihazırda seçimi kazanmış olan siyasi otoritenin meşruiyetini sağlaması kapsamında kitlelerin iknası aşamasında medya önemli bir rol üstlenmektedir.

Medyanın kitlelere toplu erişim sağlayabilme özelliği ve böylelikle fikirleri değiştirme veya fikir aşılama imkânı sunması karşısında medyanın siyasi açıdan önemli rolü oluşmaktadır. Medya bu haliyle siyasi otoriteler nezdinde önem taşımakla birlikte, aynı nedenlerden dolayı siyasi amaçlar

güden farklı gruplar açısından da kritik bir konumdadır. Toplumları ve devletleri etkileyen en önemli sorunlardan bir tanesini oluşturan terör örgütleri de, siyasi bir amaç taşımaları karşısında medyaya önem vermektedirler. Medyanın araç olarak kullanılması suretiyle terör örgütlerinin eylemlerini meşrulaştırabilecekleri gibi, isteklerini kabul ettirebilme noktasında yine medya vasıtasıyla toplum içerisinde korku duygusunu güçlendirebilecekleri göz önüne alındığında medyanın terör örgütleri açısından da oldukça önemli bir konumda olduğu anlaşılmaktadır.

Medya kavramının literatürde farklı şekillerde tanımlandığı görülmektedir. Türk Dil Kurumu sözlüğünde iletişim ortamı ve iletişim aracı olarak tanımlanan medya (TDK, 2022), literatürde yer alan bir çalışmada “bilginin bireylere ve topluma aktarılması sürecinde, aktarım sorumluluğuna sahip olan görsel ve işitsel araçlar” olarak tanımlanmıştır (Soydan ve Alpaslan, 2014, s.57). Yabancı kaynaklarda ise kitlelerin iletişiminde kullanılan araçlar bütünü olarak betimlenmiştir (Oxford Dictionary, 2022; Janssen, 2017). Medyanın zaman içerisinde uğradığı dönüşüm ise, “kitap, dergi, gazete, radyo ve televizyonun yer aldığı geleneksel süreç ile yeni enformasyon ve iletişim teknolojilerinin medya unsurları olarak kullanıldığı yeni medya süreci” şeklinde tanımlanmaktadır (Uğur, 2002, ss.94-95). Dijitalleşme yolunda ulaşılan yeni teknolojilerin bir sonucu olarak iletişim araçlarında ve bu araçların kullanımında yaşanan yeniliklerle birlikte medya kavramı geleneksel medya ve yeni medya olmak üzere ikiye ayrılmıştır.

Geleneksel medya, tek yönlü bir iletişim yapısına sahip olan, alıcının içeriğe herhangi bir müdahalede bulunmasının mümkün olmadığı, radyo, televizyon, gazete ve dergi gibi kitle iletişim araçları vasıtasıyla alıcısına ulaştırılan iletişim türü olarak tanımlanmaktadır (Polat, 2018, s.45).

Yeni medya ise en basit haliyle bilginin dijital formda taşınıp iletilmesi olarak tanımlanmaktadır (Şahin, Şahin, 2016, s.52). Yeni medyanın bir diğer tanımı ise, “gelişen bilgisayar ve internet teknolojilerinin etkisiyle birlikte geleneksel medyanın dijital ortama dönüştürülmesi” şeklindedir (Askeroğlu ve Karakulakoğlu, 2019, s.511).

Bu aşamada yeni medya ve geleneksel medya kavramlarının daha iyi anlaşılabilmesi, böylelikle medya araçlarında oluşan gelişimin terör örgütlerinin stratejilerine etkisinin anlaşılır olarak ortaya konulabilmesi adına yeni medya ve geleneksel medya arasındaki farkların açıklanması önem arz etmektedir.

Literatürde yer alan bir yaklaşıma göre yeni medyayı geleneksel medyadan ayıran unsurlar etkileşimcilik, anındalık, uzamsızlık, kozmopolitlik, zaman aşırılık, ekonomik olma, multimedya özelliği, bireysellik, kitlesellik, profesyonellik gerektirmeme olarak tanımlanmıştır (Tokgöz, 2015, s.399). Bir diğer yaklaşımda ise yeni medyanın özellikleri üç temel özellikle sınırlandırılmıştır. Bu sınırlamaya göre yeni medyanın özellikleri etkileşim, kitlesizleştirme ve eşzamansızlıktır (Geray, 2001, s. 18-19; Cangöz, 2007, s.241).

Yapılan incelemelerde, yeni medyanın etkileşim özelliği ile anlatılmak istenilenin geleneksel medya araçlarından farklı olarak yeni medyada verici taraf ile alıcının karşılıklı olarak iletişim kurabilmesidir. Yeni medya araçlarıyla gerçekleştirilen bilgi ve veri aktarım işlemi sırasında, bilginin ve verinin aktarıldığı kişi veya kişilerde sürece katkıda bulunabilecektir.

Yeni medyanın kitlesizleştirme özelliği ile kastedilen ise geniş kitlelere bilgiyi ve veriyi toplu olarak aktarabilen geleneksel medya araçlarının aksine, yeni medya araçları istenildiğinde her bir alıcı bireyle müstakil olarak iletişim kurma kapasitesine sahip olmasıdır. Yeni medyanın eşzamansızlık özelliği ise alıcılara iletmek istenilen bilgi veya verileri herhangi bir zamanda alabilme olanağı tanyabilmesidir.

1.2. Terör ve Propaganda

Terör suçlarının özünde siyasi amaçlara yönelik eylemleri barındırıyor olması ve bu durumun ülkeler arası ilişkilerde dış politikanın bir aracı olarak kullanılması karşısında terörün uluslararası toplumda kabul gören ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Özellikle küreselleşmenin gelmiş olduğu aşamada terörün giderek artan bir şekilde tüm dünya toplumunu ilgilendiren bir tehdit haline gelmiş olması karşısında, terörle uluslararası alanda etkin bir mücadele yürütülebilmesi adına tüm devletlerin ve devlet dışı aktörlerin üzerinde uzlaştığı bir terör tanımının mevcudiyeti önem arz eden bir husustur.

Terörizmin uluslararası alanda ortak kabul gören bir tanımının olmasına yönelik olarak 1937 yılında Milletler Cemiyeti tarafından *Terörizmin Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Cenevre Sözleşmesi* kapsamında bir girişim yapılmıştır ancak bu sözleşme yürürlüğe girmemiştir. Bu sözleşmenin 1. maddesinde terörizm; “*Bireylerin ya da bireyler grubunun ya da umumi halkın zihninde bir terör hali yaratmak için*

tasarlanmış ya da planlanmış, bir devlete karşı yöneltilen kriminal eylemler” olarak tanımlanmıştır.

Literatürde kabul gören en kapsamlı tanımlardan bir tanesi “kişi, örgüt veya devlet aktörleri tarafından bireysel veya siyasal nedenlerle korkutmak ve endişe yaymak amacıyla tekrarlanan şiddet olayları” şeklindedir (Schmid, 1993). Wardlaw (1989, s.16) ise terörü “bireyler veya gruplar tarafından, yerleşik bir otorite adına ya da bu otoriteye karşı, eylemin esas mağdurlarından çok daha geniş bir hedef kitle üzerinde azami seviyede endişe ve korku yaratmak suretiyle, politik taleplerini kabul ettirmeye yönelik şiddet kullanımı ya da şiddet kullanma tehdidi” olarak tanımlamaktadır. İç hukuğumuzda ise terörizm 3713 sayılı Terörle Mücadele Kanunu’nun 1. maddesinde tanımlanmıştır. Bu tanım;

“Terör; cebir ve şiddet kullanarak; baskı, korkutma, yıldırma, sindirme veya tehdit yöntemlerinden biriyle, Anayasada belirtilen Cumhuriyetin niteliklerini, siyasi, hukuki, sosyal, laik, ekonomik düzeni değiştirmek, Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü bozmak, Türk Devletinin ve Cumhuriyetin varlığını tehlikeye düşürmek, Devlet otoritesini zaafa uğratmak veya yıkmak veya ele geçirmek, temel hak ve hürriyetleri yok etmek, Devletin iç ve dış güvenliğini, kamu düzenini veya genel sağlığı bozmak amacıyla bir örgüte mensup kişi veya kişiler tarafından girişilecek her türlü suç teşkil eden eylemlerdir” şeklindedir.

Bu bölümde yapılmış olan farklı tanımlardan da anlaşıldığı üzere terörizmin tanımı, tanımı gerçekleştirenlere göre farklılıklar göstermektedir. Her ne kadar bu tanımlar çeşitli farklılıklar içermekte ise de, terörizmin siyasi amaçlar doğrultusunda şiddetin araç olarak kullanılması eylemi olduğu hususunda genel bir mutabakatın varlığından söz etmek mümkündür.

Tarihi yazılı tarih öncesine kadar gidebilen propaganda, niteliği itibariyle siyaset bilimi ve kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, iletişim, teoloji, hukuk gibi farklı bilim dalları içerisinde gerek teorik gerek pratik açısından önem arz eden bir olgu niteliğindedir (Taşdemir, 2017, ss. 728-730). Propagandanın kitlelerin ve bireylerin fikir ve davranışlarını etkileme, kitleleri ve bireyleri belirli bir yönde harekete geçirme özelliği nedeniyle tarih boyunca siyasi ve dini liderler, gruplar ve örgütler tarafından araç olarak kullanıldığı görülmektedir (Geçikli, 1999, s.265; Kayabalı ve Arslanoğlu, 1983, s.14; Domenach, 2003, s.15).

Daha sonraki bölümlerde ayrıntılı olarak ele alınacak olmakla birlikte, terörün esasında siyasi bir amaca şiddetin araç olarak kullanılması suretiyle ulaşılmak istenmesi olduğu anlaşılmaktadır. Bu açıklamada da görüldüğü üzere terör esasında siyasi nitelikteki bir istemin şiddet vasıtasıyla kitlelere duyurulması eylemdir. Bu açıdan bakıldığı zaman terörün aslında başlı başına bir propaganda niteliği taşıdığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum sonucunda terör ve propagandanın iç içe geçmiş ve birbirleriyle sıkı sıkıya bağlantılı olgular olduğu anlaşılmaktadır.

Propaganda, kitlelerin ya da bireylerin eylemleri ile fikirlerini etkileme amacıyla gerçekleştirilen eylem ya da düşünce olarak tanımlanmaktadır (Cantril, 1938, s.217). Bir diğer tanıma göre ise propaganda önemli fikirleri desteklemek ve yaymak anlamındadır (Jowett ve O'Donnell, 2012, s.2). Terör propagandası ise terör örgütleri tarafından yapılan eylemlerin kamuoyunda meşru görüleceği veya örgütün amacına göre toplum içerisinde daha fazla korku ve paniğe yol açacağı bir surete büründürülerek kamuoyuna farklı araçlar vasıtasıyla sunulması olarak tanımlanmıştır (Karaarslan, 2014, s. 319; Fendoğlu, 2017, s.2).

Bu tanımlardan yola çıkarak, propagandanın belirli fikirleri kişiler ile kitleler arasında yaymak, söz konusu fikirlerin kabul görmesini sağlamak amacıyla gerçekleştirilen hareketlerin bütünü olduğunu söylemek mümkün olacaktır. Örgütsel faaliyetlerin kabul görmesi, örgüt ideolojisinin yayılması amacıyla terör örgütleri tarafından propaganda sık sık başvurulan araçlardan bir tanesidir. Terör örgütleri bu kapsamda yasadışı silahlı eylemlerini “direniş hareketi”, “bağımsızlık mücadelesi” ve eylemlerin hedefinde yer alan devlet ve devletin aparatları hakkında “işgalci güçler”, “soykırım suçluları” benzeri tanımlamalar vasıtasıyla oluşturdukları söylemleri kamuoyunda yayarak eylemlerini meşrulaştırma ve eylemin hedefi olan otoriteyi karalama yönünde propaganda faaliyetleri yürütebilecekleri gibi, etkisiz hale getirilen örgüt mensuplarının heykellerini dikmek, bu mensupları söylemsel açıdan kahramanlaştırmak gibi yöntemlerle de propaganda faaliyetleri gerçekleştirebilmektedirler. Bir başka açıdan ise, terör örgütleriyle iştirak halinde hareket eden sivil gruplar da örgütün siyasi hedeflerini ve şiddet içeren eylemlerini manipülasyon, dezenformasyon ve disenformasyon gibi işlemlerden geçirerek kamoyuna farklı sunmak suretiyle propaganda faaliyetleri gerçekleştirebilmektedirler.

Terör örgütleri veya sempatanları tarafından gerçekleştirilen propaganda faaliyetleri söylemsel nitelikte olduğu gibi silahlı eylem şeklinde de olabilmektedir. Kamuoyu oluşturma adına sembolik öneme sahip mekânlara bombalı saldırı, yol keserek kimlik kontrolü yapmak suretiyle fiili kontrol izlenimi oluşturma gibi eylemler terör örgütlerinin silahlı propaganda faaliyetlerine örnek olarak gösterilebilir niteliktedir.

1.3. Dezenformasyon, Misenformasyon ve Manipülasyon

Dezenformasyon kavramı, TDK sözlüğünde “yanlış veya doğruluğu bulunmayan ve kasıtlı olarak yayılan bilgi; bilgi çarpıtma” şeklinde tanımlanmıştır (TDK, 2022). Doktrinde ise “kamuoyu ya da karar alıcı eliti aldatmak için hasmının iletişim sisteminin içine dikkatlice inşa edilmiş yanlış mesajı sızdırmak” olarak tanımlanmıştır (Bittman, 1985, s.49; Allcott ve Gentzkow, 2017, s.6; Fallis, 2015, ss. 401-403).

Verilen tanımlara göre, dezenformasyon ile amaçlanan birtakım verileri kasıtlı olarak yaymak suretiyle kitle üzerinde gerçeğinden farklı bir algı yaratılmasıdır. Bu tanımdan yola çıkarak dezenformasyonun terör örgütleri tarafından gerek eleman kazanma gerek uluslararası destek sağlama amaçlarına yönelik olarak sıklıkla başvurulan bir yöntem olduğu sonucuna ulaşmak mümkün olacaktır.

Misenformasyon, bilginin eksik veya taraflı olarak dağıtılması, yayılması olarak tanımlanmaktadır (Stahl, 2006). Misenformasyonun dezenformasyondan farkı, mevcut olan ve doğru olan bir bilgiye ait verilerin eksik ya da taraflı olarak sunulması suretiyle algı yönetimi yapılması şeklinde tanımlanabilmektedir.

TDK, manipülasyonu “yönlendirme, seçme, ekleme ve çıkarma yoluyla bilgileri değiştirme” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2022). Doktrinde ise manipülasyon “bir kişinin diğerini etki altına alması, bilinçli olarak yönlendirmesi ve isteği dışında davranmaya zorlaması durumu” olarak tanımlanmaktadır (Chapaux-Morelli ve Couderc, 2017, s.8-9).

Özellikle eleman temini noktasında ve uluslararası destek sağlama hususunda terör örgütleri kitlesel ve bireysel manipülasyonu araç olarak kullanmaktadır. Gelişen teknoloji ile birlikte medyanın bulunduğu aşamada manipülasyon sonucu ile etki altına alınabilecek kitlelerin de niteliği ve niceliği değişmiş, bu durumun terör örgütlerinin stratejisine yansması da farklı kapsamlarda olmuştur.

1.4. Literatür

Terör ve medya ilişkisi alanında yapılan araştırmalarda, internetin terör örgütleri tarafından propaganda aracı olarak kullanılmasını (Işık, 2009; Banyasz, 2018; Tulga, 2020; Nacos, 2002), DAEŞ terör örgütü tarafından yeni medyanın propaganda aracı olarak kullanılmasını (Karakaş, 2017) ve PKK terör örgütünün yeni medya kapsamında propaganda yöntemlerini (Bural, 2020; SETA, 2018; Yerlikaya, 2020; Ögün, 2010; Ekizer, 2014; Aydınalp, 2019; Toptay, 2019; Kürkçü ve Erendor, 2022) inceleyen çok sayıda çalışmanın bulunduğu görülmüştür. Bu çalışmalarda terör, medya ve propaganda ilişkisinin analiz edildiği, terör örgütlerinin medya kullanım yöntemlerinin incelendiği, terör örgütlerinin propaganda faaliyetlerinde yeni medya araçlarını nasıl kullandıklarının işlendiği anlaşılmıştır. Terör, medya ve propaganda özelinde olan bu çalışmalarda vaka olarak PKK ve DEAEŞ terör örgütlerinin seçildiği, çalışmaların içeriğinde farklı terör örgütlerine de yer verilmekle birlikte analizlerin ağırlıklı olarak bu iki terör örgütü üzerinden gerçekleştirildiği görülmüştür.

Bu çalışmalarda örgütlerin medya kullanım yöntemlerinin kronolojik bir yaklaşımla incelendiği, yani öncelikli olarak örgütlerin geleneksel medya kullanım şekillerinin işlendiği akabinde yeni medya kullanım şekillerine yer verildiği anlaşılmıştır. Bu doğrultuda çalışmalar kapsamında yalnızca terörizm literatüründen değil aynı zamanda medya literatüründen de faydalandığı tespit edilmiştir.

Araştırma konusuna yönelik olarak literatürde medya konusunda yapılan araştırmalarda ise, geleneksel medya ile yeni medya karşılaştırmasını yeni medyanın sunduğu eş zamansızlık ve karşılıklılık bağlamında inceleyen çalışmaların yer aldığı görülmüştür (Aktaş, 2007; Tellan, 2020). Bu çalışmalarda ağırlıklı olarak medyada yaşanan bu dönüşümün medya-toplum, medya-birey, birey-toplum ilişkileri ekseninde analiz edildiği anlaşılmıştır.

2. YÖNTEM

Mevcut çalışmanın sosyal hayat içerisinde yer alan olgulara ilişkin olması ve yorumlayıcı bir yaklaşımla ve konuya ilişkin tespitler yapılmak suretiyle incelenecek olması nedeniyle araştırmada nitel araştırma yöntemleri kullanılmıştır. Çalışmada ele alınan araştırmanın evrenini terör

örgütleri, örneklemini ise Türkiye'nin kamu güvenliğine yönelik tehdit oluşturan PKK terör örgütü oluşturmaktadır.

PKK'nın aktif olarak faaliyet gösteren bir terör örgütü olması nedeniyle araştırma sırasında gözlem ve görüşme tekniklerinin uygulanması bir sınırlılık olarak görüldüğünden dolayı tercih edilmemiştir. Bu kapsamda araştırma konusuna ilişkin daha önce yapılmış olan çalışmalar taranarak bu çalışmalar sonucunda elde edilen metinler ve dokümanlar, yapılmış olan gözlemler ve betimsel analizler incelenmiş ve temin edilen verilerden yeni bir bütünlük oluşturulmuştur. Kısacası bu çalışmada nitel araştırma tekniklerinden doküman analizi kullanılmıştır.

3. TERÖR ÖRGÜTLERİNİN MEDYA KULLANIMI

Terörizmin siyasi hedeflere yönelik olarak şiddeti araç haline getiren yapısının doğal bir sonucu olarak, terör örgütleri kullandıkları şiddet içeren yöntemleri meşrulaştırmak ve örgütsel hedeflerini gerçekleştirebilmek adına medyayı aktif olarak kullanmaktadırlar (Zanini ve Edwards, 2001 : ss.32-33; Nacos, 2007 : s.15; Seib ve Janbek : s.7). İletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmelerin sonucu olarak medya geleneksel ve yeni medya olarak ayrılmış ise de terör örgütleri her ikisini de aktif olarak kullanmaya devam etmektedirler. Bu bölümde terör örgütlerinin yeni medya kullanım stratejileri geleneksel medya ile karşılaştırmalı olarak incelenmiştir.

3.1. Terör Örgütlerinin Geleneksel Medya Kullanımı

Terör örgütleri amaçlarına yönelik olarak geleneksel medya araçlarından gazete, dergi, bildiriler gibi basılı eserler ile radyo ve televizyonu kullanmaktadırlar. Yapılan araştırmalarda, terör örgütlerinin kişi ve toplumların duyu ve düşüncelerini şekillendirmedeki rolü nedeniyle eleman temininde ve propaganda faaliyetlerinde gazete, dergi ve kitap gibi basılı eserleri kullandıkları, bu medya kullanım şeklini beyin yıkamada kullanılan en etkili araçlardan bir tanesi olarak nitelendirdikleri görülmektedir. Yazılı ve basılı eserlerde kalıcılığın daha kolay sağlanabiliyor olması, eserlerin dağıtımının gizlilik içerisinde yapılabilmesinin daha kolay görülmesi nedeniyle terör örgütleri faaliyetlerinde yazılı ve basılı geleneksel medya araçlarını tercih ettikleri anlaşılmaktadır (Çeşme, 2005, s.240; Seib, 2008 : ss.74-75).

Her ne kadar yazılı ve basılı medya araçlarıyla yürütülen faaliyetler terör örgütleri açısından önem arz etse de radyo kitleler arasında

yaygınlaşması ile birlikte örgütlerin medya kullanım anlayışına yeni bir nitelik kazandırmıştır. Mesafelerin önemini azaltan ve hedef kitlenin okuma – yazma becerisi anlamında eğitim düzeyine ilişkin gereklilikleri ortadan kaldıran özellikleri nedeniyle radyo kısa süre içerisinde önemli bir örgütsel araç haline gelmiştir (Urlu, 2008, s.91). Terör örgütlerinin radyo yayınlarını kitlelere ulaştırarak eylemlerini meşrulaştırma, propaganda unsurunu kullanarak hem korku ve panik yayma hem mensup temin etme, hem de mevcut mensuplarının morallerini yükseltme aracı olarak kullandıkları görülmektedir (Işık, 2009, s. 65-66).

Televizyonun kullanımının artmasıyla birlikte terör örgütlerinin medya kullanımında önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Televizyon uydu bağlantısıyla birlikte küresel ölçekte en önemli iletişim araçlarından birisi haline gelmiş ve terör örgütleri de kendi hedefleri doğrultusunda televizyonu yaygın olarak kullanmaya başlamışlardır (Bailey ve Grimaila, 2006, s.535). Terör örgütleri, gerek kendi kanallarını kurarak bu kanallar üzerinden, gerekse de örgüte sempati duyan kanallar vasıtasıyla, geniş kitlelere propaganda, dezenformasyon, misenformasyon ve manipülasyon içerikli yayınlar yapmak suretiyle, örgüte eleman temin etme, kitleler arasında korku yayma, örgütsel eğitim gerçekleştirme amaçlarıyla televizyonu kullanmaktadırlar (Arıboğan, 2003, s.96).

3.2. Terör Örgütlerinin Yeni Medya Kullanımı

Yeni medya araçlarının gelişmesiyle birlikte, terör örgütleri de örgütsel faaliyetlerinde yeni medya araçlarının kullanımına yer vermeye başlamışlardır. Yeni medya araçlarında geleneksel medya araçlarında mevcut olan kısıtlamaların bulunmaması nedeniyle, yeni medya kullanımı terör örgütleri açısından önem arz etmeye başlamıştır (Işık, 2009, s.21). Weimann'ın da (2006, s.624) belirttiği gibi özellikle son 20 yıllık süreç incelendiğinde, neredeyse tüm terör örgütlerinin internet sitesi kurdukları görülmektedir.

Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi terör örgütlerinin yeni medya kullanımına yönelik faaliyetlerini propaganda, finansman, eğitim, planlama, yürütme ve siber saldırılar olmak üzere altı grupta değerlendirmiştir (BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi, 2011; BM Terörle Mücadele Uygulama Görev Gücü, 2009). Literatürde yer alan başka bir çalışma ise terör örgütlerinin yeni medya kullanım alanlarını psikolojik savaş, veri işleme (örgütün hedeflerine yönelik olarak açık kaynaklardan

bilgi temini), para toplama, eleman temini ve seferberlik, ağ kurma, bilgi paylaşımı ve eğitim, planlama ve koordinasyon, propaganda olmak üzere sekiz grupta değerlendirmiştir (Weimann, 2004, s.4). Söz konusu çalışmada örgütlerin yeni medyayı seferberlik çağrısında bulunma amacıyla da kullandığından bahsedilmiş olmakla birlikte, yeni medyanın terör örgütü tarafından bu amaçla kullanıldığına ilişkin yeterli verilere ulaşılamamıştır.

Terör örgütleri yeni medya araçlarından interneti ve internetin gelişimiyle oluşan sosyal medya platformlarını örgütsel propagandaların icrası, örgütün finans kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve anonim olarak kaynak temini yapılması, örgütsel eğitimlerin icra edilmesi, örgütün faaliyetlerine yönelik planlamaların gerçekleştirilmesi ve icra edilmesi, örgütün amaçlarıyla bağlantılı olarak siber saldırıların gerçekleştirilmesi amacıyla kullanılmaktadırlar (Ulrich, 2010, s.174; Işık, 2009, Ekizer, 2014).

Yeni medyayı etkili olarak kullanmasıyla öne çıkan DEAŞ terör örgütünün yüzden fazla internet sitesinden faaliyetlerinde faydalandığı belirtilmiştir (Wainwright, 2018). Sosyal medyayı da aktif olarak kullanan DEAŞ'ın “düşman” olarak nitelendirdiği kişilere, özellikle batılılara ve kendi dini ideolojileri dışında görüşe sahip olanlara karşı gerçekleştirdiği infazları sosyal medyadan yayınlamaktadır (Thompson, 2017). DEAŞ'ın yayınladığı bu içeriklerle korku ve panik yaratmayı, hükümetleri zor durumda bırakmayı, mensuplarına ve sempatanlarına propaganda yapmayı amaçladığı anlaşılmaktadır.

DEAŞ yine sosyal medya üzerinden mensuplarının çocuklara şeker dağıttığı, insanlara yardım ettiği ve hastaneleri ziyaret ettiği iş ve işlemlere ilişkin yapılan video kayıtlarını da paylaşmaktadır (Awan, 2017). Bu paylaşımlarla örgütün sosyal medya aracılığıyla örgütü ve eylemlerini meşrulaştırmaya, farklı kesimlerden destek kazanmaya yönelik olarak propaganda faaliyetleri yürütmektedir. El Kaide'nin ise yine sosyal medya ve video paylaşım platformları aracılığıyla yayınladığı şiddet içeren videolar aracılığıyla bireyleri radikalleştirmeyi, radikalleşen bireyleri de bünyesine katmayı hedeflediği tespit edilmiştir (Bertram, 2016, s.229; Conway, 2005, s.12).

Yeni medya araçlarını etkili olarak kullanan bir diğer terör örgütü Eş Şebab, şiddet içeren eylemlerini canlı yayında, anlatıcı eşliğinde gerçekleştirerek hem propaganda faaliyetleri hem de eylem ile oluşturulan

korku ve panik hissiyatını daha geniş bir kitleye yayarak psikolojik harekât faaliyetleri gerçekleştirmektedir (Sullivan, 2014).

Leşker-i Tayyibe olarak bilinen ve Pakistan odaklı olarak faaliyet gösteren terör örgütü ise yeni medya araçlarını ideolojisi ve amaçları doğrultusunda eğitim videolarını geniş kitlelere ulaştırma, sempatanlarını eylemlerde bulunmaya ikna etme, farklı kişi ve topluluklardan internet tabanlı ödeme yöntemleriyle finansal kaynak temin etme hedeflerine yönelik olarak kullandığı görülmektedir (EFSAS, 2020, s.15).

Verilen örneklerin de gösterdiği üzere ideolojileri, amaçları ve yöntemleri farklı olsa da terör örgütleri yeni medya araçlarının sağladığı avantajları benzer şekillerde kullanmaktadırlar. Bu nedenle terörle mücadele kapsamında ulusal veya uluslararası düzeyde gerçekleştirilen faaliyetlerde terör örgütlerinin yeni medya kullanımına ilişkin detaylı çalışmalar yapılması gerekmektedir.

4. PKK TERÖR ÖRGÜTÜNÜN MEDYA KULLANIMI

Terör örgütlerinin geleneksel medyayı ve yeni medyayı kullanma çeşitleri özetlenmiş olmakla birlikte, bu çalışmanın ana odak noktası olan yeni medya araçlarının terör örgütü stratejilerine olan etkisinin daha iyi anlaşılabilmesi için, bu durumun bir örnek üzerinden somutlaştırılması gerekmektedir. Açıklanan bu neden doğrultusunda seçilen PKK terör örgütünün geleneksel medya ve yeni medya araçlarıyla olan ilişkisi bu başlık altında analiz edilmiştir.

4.1. PKK Terör Örgütü

PKK, Abdullah Öcalan tarafından Türkiye'nin doğusu ile güneydoğusunu, Irak'ın kuzeyini, İran'ın kuzeybatısını, Suriye'nin kuzeydoğusunu oluşturan alana hakim olma amacıyla 27 Kasım 1978'de Diyarbakır'ın Lice ilçesinde kurulan, şiddeti araç olarak kullanan ve ideolojisi Marksizm-Leninizm, Maoculuk, Apoculuk, Kürt milliyetçiliği ve demokratik konfederalizm arasında değişen terör örgütüdür (Özcan, 2002, s.107; Urosevich, 2006, s.53; İnanç ve Polat, 1999, s.4; Şehirli, 2000, s.286).

PKK terör örgütü kurulduğu günden itibaren, kuruluş amacına yönelik olarak şiddeti farklı boyutlarda araç edinmiş ve bunun dışında farklı yöntem ve stratejiler kullanmıştır. Genel itibariyle yapılan incelemede ise iletişim

araçlarının örgütün stratejisinde önemli bir yer edindiği görülmektedir (Işık, 2009, s.60).

4.2. Örgütsel Strateji Bağlamında Geleneksel Medya Kullanımı

PKK terör örgütü geleneksel medya döneminde eleman temin etmek, gerçekleştirdiği eylemleri meşrulaştırmak ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ni siyasi alanda zor durumda bırakmak amacıyla gazete, dergi, radyo ve televizyon yayınlarını kullandığı görülmektedir (Işık, 2009, s.60). Örgütün bu kapsamda farklı niteliğe ve içeriğe sahip yayınları doğrudan ve dolaylı olarak oluşturup takipçilerine ve uluslararası kamuoyuna sunduğu anlaşılmaktadır.

Örgüt tarafından üretilen yazılı yayınlar incelendiğinde, örgütün yurtiçi ve yurtdışında dolaylı yoldan yasal olarak çıkarttığı ve doğrudan yasadışı olarak çıkarttığı dergi, gazete ve kitapların bulunduğu görülmektedir. PKK terör örgütünün yazılı yayınların basımına, kuruluşundan bir sene sonra, 1979 yılında Almanya'da aylık olarak yayınlanmaya başlayan “Serxwebun”³ dergisiyle başladığı anlaşılmaktadır (Işık, 2009, s.63). Bu aşamada örgütün geleneksel medya kullanım düzeyinin daha iyi anlaşılabilmesi adına belirtilmesi gereken bir diğer husus, “Serxwebun” dergisi örgütün resmi propaganda aracı olmakla birlikte, yine örgüt tarafından çıkartılan ve propaganda maksatı olarak yayınlanan “Berxwedan”, “Kürdistan Report” isimli dergi ve gazeteleri de bulunmaktadır (Yıldırımoğlu, 2019 : s.80).⁴ Örgütün medya kullanımı yazılı eserler kapsamında değerlendirildiğinde, Türkiye sınırları içerisinde yayın yapan veya Türkiye dışında yayın yapmakla Türkiye’de de dağıtımı olan örgütsel yayınların yasaklanmasını müteakiben isim değiştirerek faaliyetine devam ettiği anlaşılmaktadır (Aykol, 2009).

PKK'nın geleneksel medya döneminde radyo kullanımı incelendiğinde ise, uydu üzerinden yayın yapan çeşitli radyo kanalları oluşturduğu ve Kuzey Irak'ta bulunan radyo istasyonları vasıtasıyla da kitlelere ulaşmaya yönelik faaliyetler yürüttüğü anlaşılmaktadır (Demirkıran, 2001, s.384).⁵ Örgüt radyo vasıtasıyla kendi propagandasını yaparken, aynı

---

³ Derginin adı Türkçe'ye “Bağımsızlık” olarak çevrilmiştir.

⁴ Berxwedan kelimesi “Direniş” anlamına gelmektedir.

⁵ PKK terör örgütü tarafından kullanılan radyo kanallarına örnek olarak Roj Radyo, Radyo Denge Mezopotamya, Radyo Nawa gösterilebilir.

zamanda yeni kişilere ulaşmaya çalışmakta ve mevcut mensuplarına moral motivasyon vermeyi amaçlamaktadır (Çeşme, 2005, s.242).

PKK yönetim kadrosu tarafından alınan karar üzerine 1994 yılında İngiltere’de Med TV’nin kurulmasıyla birlikte örgüt, örgütsel faaliyetlerinde televizyon kullanımına başlamıştır. PKK terör örgütünün televizyon vasıtasıyla örgüt içi moral motivasyonu artıracak ve örgüte katılıma yöneltecek nitelikte propaganda faaliyetleri yürütmeyi, örgüt içi haberleşmeyi sağlamayı, dezenformasyon yapmayı, eğitim faaliyetleri gerçekleştirmeyi hedeflediği anlaşılmaktadır (Işık, 2009, ss.68-69). Örgütün bu kapsamda gerçekleştirmiş olduğu yasa dışı eylemleri “zafer” şeklinde söylemlerle yayınladığı, böylelikle militanlarının motivasyonlarını güçlendirmeye ve sempatanlarının örgüte bağlılığını artırmaya yönelik dezenformasyon, misenformasyon ve manipülasyonlarda bulunduğu görülmüştür. Örgütün ayrıca yabancı hükümet temsilcileri ile STK’ları televizyon yayınlarına dahil etmek suretiyle eylemlerine ve amaçlarına meşrutiyet kazandırmaya çalıştıkları tespit edilmiştir (Işık, 2009 : ss. 68-71).Yazılı eserlerde olduğu gibi, televizyon yayıncılığında da örgütün kullanmakta olduğu kanalın yasaklanmasını müteakiben isim değiştirerek aynı faaliyetlerine devam etme girişiminde bulunduğu görülmektedir (Işık, 2009, ss.68-69).⁶

4.3. Örgütsel Strateji Bağlamında Yeni Medya Kullanımı

PKK terör örgütünün geleneksel medya kullanım şekli ve sıklığı, örgütün medyanın kitleleri etkileme konusundaki gücüne önem verdiğini gösterir niteliktedir. Geleneksel medya araçlarını örgütsel faaliyetler kapsamında aktif olarak kullandığı görülen PKK terör örgütü, yeni medya araçlarının yaygınlaşmasıyla birlikte faaliyetlerinin icrasında yeni medya araçlarını kullanmaya başlamıştır (Ekizer, 2014, s.92).

PKK terör örgütü yeni medya araçlarının örgütsel faaliyetlerde kullanılması kapsamında, faaliyetlerine ilişkin çeşitli yayınların yapıldığı internet siteleri, video paylaşım siteleri, internet radyoları, örgütün faaliyetlerinin paylaşıldığı internet televizyonu kurmuş, örgüt içi iletişimde

---

⁶ PKK terör örgütü tarafından kullanılan televizyon kanallarına örnek olarak Med TV, CTV, Roj TV, Sterk TV, Medya TV gösterilebilir.

kullanılmak üzere sesli/görüntülü sohbet programları temin etmiştir (Işık, 2009, ss.71-72).⁷

Örgüt internet siteleri, sosyal medya platformları, bloglar, internet tabanlı televizyon yayınları, dergiler ve gazeteler aracılığıyla ideolojisine, eylemlerine ve amaçlarına ilişkin verileri sıklıkla işlemek suretiyle örgüte meşruluk kazandırma gayesiyle *propaganda faaliyetleri* gerçekleştirmektedir (Ekizer, 2014, s.94). Söz konusu propaganda faaliyetlerinin icrasında dezenformasyon, misenformasyon ve manipülasyon araçlarını kullanarak eylemlerine ilişkin gerçek dışı veriler yayınlarak halk arasında korku ve panik oluşturarak siyasi iradeyi baskı altına almayı hedefleyerek psikolojik savaş yürüttüğü, yine benzer nitelikteki gerçek dışı veriler ile ideoloji ve amaçlarına yönelik kurgusal söylemler vasıtasıyla elemanı gerçekleştirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır (Çeşme, 2011, ss.176-192; Bural, 2021, s.100).

Benzer şekilde, internet tabanlı iletişim araçları, iletişime olanak sağlayan sosyal medya platformları ve internet bağlantısını kullanan oyunların oyun içi sohbet özelliklerini kullanmak vasıtasıyla *örgütsel iletişim* sağlanmakta, örgütsel eylemlere yönelik haberleşmeyi gizlilik içerisinde yapabilmektedir (Ekizer, 2014, s.94). Böylelikle örgütün eylemlerine ve genel iş ve işleyişine ilişkin olarak *planlama ve koordinasyon faaliyetleri* etkin bir şekilde ve gizlice icra edilebilmektedir.

Yeni medya araçlarının sağladığı gizlilik avantajının yanı sıra, eşzamansızlık, etkileşim ve kitlesizleştirme özelliklerinden faydalanan örgütün, sempatizanlarına ve mevcut mensuplarına yönelik olarak devletin takibi altında olma riski bulunmaksızın *eğitim faaliyetleri* gerçekleştirdiği görülmektedir (Kürkçü ve Erendor, 2022, s.385). Gizliliğin sağladığı durumun doğal bir sonucu olarak örgüt sempatizanlarının yeni medya döneminde örgütsel eğitime katılım oranında geleneksel medya dönemine oranla artışın olacağını söylemek mümkündür.

Yeni medya araçlarının PKK terör örgütü tarafından bir diğer kullanıma şekli ise *istihbarat toplama* faaliyetlerine ilişkindir. Yeni medya araçlarının zaman-mekân farkı aranmaksızın toplumun her kesiminden kişi

---

⁷ PKK'nın ilk video paylaşım sitesi : www.kurdtube.com
PKK'nın ilk internet radyosu: Radyo X-Denge Azadi
PKK'nın ilk internet televizyonu: Gerilla TV
PKK tarafından kullanıldığı tespit edilen sohbet programı : Paltalk

veya grupların bilgi paylaşmasına olanak veren özellikleri nedeniyle terör örgütü ihtiyaç duyduğu konum-kişisel özellikler-konumda bulunan kişi sayıları gibi birtakım verileri saha çalışması ihtiyacı olmaksızın ve gizlilik içerisinde yeni medya araçlarından temin edebilmektedir (Kürkçü ve Erendor, 2022, s.389).

Örgütün var olma ve böylelikle faaliyetlerine devam edebilmesi yolunda en önemli ihtiyaçlarından bir tanesini de *finansal kaynak* ihtiyacı oluşturmaktadır. PKK terör örgütünün finans kaynaklarının tespitine yönelik olarak yapılan çalışmalar sonucunda oluşturulan ulusal ve uluslararası ölçekli raporlarda, örgütün kaynak sağlama adına uyuşturucu madde, kaçak eşya, silah ticareti ve göçmen kaçakçılığı yaptığı hususu vurgulanmıştır.⁸ Her ne kadar örgüt bahsedilen yöntemle kendisini finanse edebilmekte ise de suç unsuru oluşturan bu eylemlere karşı yapılan operasyonlar örgütün finans kaynağı oluşturmamasını sekteye uğratmaktadır. Yeni medya araçlarının kullanıma girmesiyle birlikte PKK, internet üzerinden gizliliği sağlayarak gerek bireylerden gerekse sempaticilerden gruplardan ihtiyaç duyduğu finans kaynağını yakalanma ve finansal kaynağını yakalatma riski olmaksızın temin edebilme olanağına sahip olmuştur (BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi, 2011, s.20; Weimann, 2006, s.8; FATF, 2004, s.22).

PKK'nın yeni medya kullanımını kapsamında incelenmesi gereken son faaliyet ise örgütün *ağ kurmaya (networking) yönelik faaliyetleridir*. Yeni medya araçlarının sağladığı kolaylıkların doğal bir sonucu olarak örgüt, yurtiçi ve yurtdışında bulunan etki alanına sahip kişi veya kuruluşlara, siyasetçilere, yabancı devlet yetkililerine kolaylıkla ulaşabilme imkanına sahip olmuşlardır. SETA tarafından yayınlanan “Avrupa’da PKK Yapılanması” adlı kapsamlı çalışmada, PKK'nın terör örgütü olarak kabul edildiği ülkelerde dahi örgütün çeşitli paravan kuruluşları aracılığıyla sosyal medya propagandası yaparak bu ülkelerde siyasi ve sosyal etkinlikler kazandığı vurgulanmıştır (Bayraklı, Yalçın ve Yeşiltaş, 2019).

PKK terör örgütünün bu bölümde anlatılan yeni medya kullanım alanlarını ve şeklini somutlaştırmak adına, örgüt tarafından kullanılan yeni

---

⁸Bu doğrultuda Emniyet Genel Müdürlüğü KOM Daire Başkanlığı tarafından 2019 yılında hazırlanmış olan “Organize Suçlar ve Terörizmle İlişkisi : PKK Terör Örgütünün Finans Kaynaklarının Tespitine Yönelik Genel Bir Değerlendirme” başlıklı; yine İçişleri Bakanlığı tarafından 2017 yılında hazırlanmış olan “Narkoterörizm ile Mücadele : Uyuşturucu ve PKK/KCK” başlıklı; Avrupa Parlamentosu adına 2012 yılında düzenlenmiş olan “Europe’s Crime – Terror Nexus: Links between terrorists and organized crime groups in the European Union” başlıklı raporlar mevcuttur.

medya araçlarından en kapsamlı olduğu değerlendirilen ve örgütün resmi internet sitesi olarak belirtilen “Hezen Parastine Gele Kurdistan”⁹ isimli internet sitesi incelenmiştir. Bu incelemede örgütün internet sitesi aracılığıyla gerçekleştirmek istediği amaçları ve buna ilişkin yöntemlerine bakılmıştır.

PKK terör örgütü internet sitesi aracılığıyla propaganda, eleman temini, eğitim ve finansal kaynak sağlama faaliyetlerini gerçekleştirdiği görülmektedir. Site içerisinde örgütsel eğitim materyalleri paylaşılarak militanların ve sempatanların eğitimine yönelik faaliyetler gerçekleştirildiği, içeriği özel hazırlanmış makalelerle dezenformasyon, misenformasyon ve manipülasyon tekniklerinin kullanılması vasıtasıyla psikolojik savaş, propaganda ve eleman temini faaliyetlerinin yapıldığı, banka hesap numaraları ve internet tabanlı ödeme metotlarının paylaşarak örgüte finans kaynağı sağlanmasına yönelik girişimlerde bulunduğu anlaşılmaktadır (Kürkcü ve Erendor, 2022, ss.386-388).

İnternet sitesinde Türkçe, Kürtçe, İngilizce, Almanca ve Arapça dil seçeneklerinin bulunduğu, site aracılığıyla örgütün basın açıklamalarını yayınladığı, örgüt liderlerine ve örgüte ait bilgilerin anlatıldığı, örgüt merkez komitesinin genel emirlerinin yayınlandığı, örgüte meşruiyet kazandırmaya yönelik faaliyetlere yer verildiği, örgütün diğer medya araçlarına erişim linklerinin paylaşıldığı, örgüt mensuplarıyla yapılan röportajlara yer verildiği görülmektedir (Çeliksoy ve Ouma, 2019, s.248).

Söz konusu internet sitesinde 2016 yılında “Türkiye Gençliğini Kürdistan’da Devrimcilik Yapmaya Çağırıyoruz” başlığı ile yayınlanan makalede aşağıdaki çağrı yer almaktadır:

“...bugün Kürdistan’da Kürt halkının yanında yer alınmayacak, ne zaman alınacaktır? Faşizme karşı bugün durulmayacak, ne zaman durulacaktır? Enternasyonalist görevler bugün yerine getirilmeyecek, ne zaman yerine getirilecektir? Evet, Che’nin dile getirdiği gibi: “Sorun, saldırının kurbanına başarı dilemek değil, onun kaderini paylaşmaktır; kişi, zaferde ya da ölümden onunla olmalıdır” sözlerine, sadece sözlerle mi destek sunulacaktır? Bir iki açıklamayla mı yetinilecektir? Bir iki

---

⁹ Web sitesi adresi : www.hezenparastine.com.tr

Site adının Türkçe çevirisi “Kürdistan Halk Savunma Güçleri” şeklindedir.

gösteriyle mi dayanışmamızı sunmuş olacağız? (Kürkçü ve Erendor, 2022, s.386)”

Yukarıdaki metin analiz edildiğinde, Türkçe yayınlanmış olan ve manipülasyona yönelik dizayn edildiği görülen makale ile örgütün eleman temin etme, ideolojik eğitim verme, kullanılan söylemle örgütü kurbanların yanında duran kahraman bir oluşum olarak ve Türkiye Cumhuriyeti Devletini ise saldırgan devlet konumuna sokarak mevcut militanların ve sempatizanların örgütle duygusal bağını geliştirme, örgütü ve amaçlarını meşrulaştırma amaçlarının güdüldüğü anlaşılmaktadır.

Benzer şekilde PKK'nın gerek kendi internet sitesi gerekse çeşitli sosyal medya araçları vasıtasıyla özellikle 15-25 yaş aralığında olan genç bireyleri bünyesine katmaya çalıştığı tespit edilmiştir (www.hurriyetdailynews.com, 2012). Örgütün özellikle genç bireyleri devşirerek uzun vadede faydalanacağı militanlara sahip olma arayışı içerisinde olduğu değerlendirilmektedir.

PKK tarafından kullanılan internet siteleri ve sosyal medya hesaplarında yapılan örgütsel propaganda unsurları incelendiğinde; PKK'nın tarihi adı altında kısmen fabrikasyon, kısmen bilinçli olarak değiştirilmiş veya çarpıtılmış içeriklerin paylaşıldığı görülmektedir. Örgütün bu içerikler ile örgütü ve eylemlerini meşrulaştırmaya, yeni sempatizanların radikalleştirilmesiyle örgüte eleman kazandırmaya ve mevcut mensuplarının örgütsel bağlarını güçlendirmeye çalıştığı anlaşılmaktadır (Öğün, 2010, ss.186-187).

Örgütün internet televizyonu olarak tanımlanan Gerilla TV'de örgüt tarafından net olmayan görüntü kalitesi ile örgüt mensuplarının çeşitli silahlarla atış yaparken çekilen videoları sıklıkla paylaşılmaktadır. Bu paylaşımlara ilişkin olarak sayfa yöneticileri tarafından, örgüt mensuplarının “işgalci” olarak nitelendirilen Türkiye Cumhuriyeti Devleti ordusuna ve kolluk güçlerine karşı operasyon gerçekleştirildiği açıklamasıyla dezenformasyon, manipülasyon ve propaganda yapılarak örgüte karşı devlet tarafından gerçekleştirilen operasyonlar sonucunda motivasyonu kırılan militanların ve sempatizanların bağlılığının sağlanması hedeflenmektedir (Öğün, 2010, s.187).

Yine örgüt tarafından kullanılan “heval.org” ve “radyowelat.com” siteleri üzerinden örgüt mensuplarının örgütün kamplarında normal ve

özenilen bir yaşam sürdüğü algısı yaratacak nitelikte video, fotoğraf ve röportajlar yayınlanmaktadır. Bu paylaşımlar ile örgütün eylemleri meşrulaştırılmaya çalışılmakta, ayrıca örgütün yaşam biçimi özendirilmeye çalışılarak eleman temini faaliyeti yürütülmektedir (Öğün, 2010, s.187).

SONUÇ

İnternetin ve bilgi iletişim araçlarının gelişerek yaygınlaşmasıyla birlikte ortaya çıkan yeni medya araçları, terör örgütleri tarafından kullanılan yöntemler anlamında geleneksel medyaya nazaran farklı kullanım alanları ortaya çıkarmıştır. Önceki bölümlerde de vurgulandığı üzere yeni medyayla ortaya çıkan farklı kullanım araçları terör örgütleri açısından çeşitli avantajlar yaratacak niteliktedir.

Gerek PKK örneğinde gerekse doktrinde yapılan incelemelerde de görülmektedir ki, yeni medya araçları geleneksel medya araçlarından farklı olarak terör örgütlerine kolay erişim sağlama, devlet kontrolü dışında kalma, küresel ölçekte kitlelere ulaşabilme, gizliliği sağlanmış iletişim, hızlanmış bilgi alışverişi, düşük maliyet, istihbarat, propaganda ve psikolojik savaş faaliyetleri kapsamında multimedya ürünlerini paylaşma ve erişme ve geleneksel medya araçlarını etkileyebilme kapasitesi şeklinde avantajlar sunmaktadır (Carafano ve Weitz, 2008, s.4).

Yeni medya araçlarının terör örgütlerinin stratejilerine olan etkisi genel bağlamda değerlendirildiğinde ise, yeni medya araçlarında kullanılan teknolojilerin bilginin aktarım hızını artırması nedeniyle örgüt mensuplarının iletişimlerinde kolaylık sağlandığı; yeni medya araçlarının maliyetinin geleneksel medya araçlarına oranla daha düşük olması nedeniyle terör örgütlerinin farklı iletişim teknolojilerine ulaşmasına imkan sağlandığı; yeni medya araçlarının zaman ve mekan kavramlarını ortadan kaldıran niteliği nedeniyle farklı kişi ve grupların sanal ortamda kolaylıkla bir araya gelerek yeni ittifakların oluşmasına, yeni mensupların temin edilmesine, elde edilen bilgilerin daha kolay ve hızlı bir şekilde teyit edilmesine olanak sağlandığı anlaşılmaktadır (Bailey ve Grimaila, 2006, s.529).

Özetle yeni medya araçlarının etkileşim, kitesizleştirme ve eş zamansızlık özellikleri terör örgütlerine iletişim, yeni personel tedariki, propaganda, eğitim, finansal, siyasal ve toplumsal destek sağlama gibi faaliyetlerini anonim kalarak ve devlet müdahalesine maruz kalma riski olmaksızın gerçekleştirme imkânı sağlamıştır (National Strategy for

Combatting Terrorism, 2006; Weimann, 2004). Oluşan bu imkanlar terör örgütlerine yasa dışı faaliyetlerinde daha geniş bir hareket alanı sağlar niteliktedir. Çalışma kapsamında önceki bölümlerde verilen örnekler de göstermektedir ki, PKK terör örgütü geleneksel medya döneminde aynı amaçlara yönelik olarak farklı kişilerce, farklı kanallarla, daha fazla maliyetli olarak, daha dar kapsamda ve yakalanma/müdahale edilme riski altında çalışmalar yapmak zorunda iken, yeni medya döneminde kendisine ait olan internet sitesinde paylaşmış olduğu tek bir makale ile bile aynı amaçlara maliyetsiz, gizlilik içerisinde kalmayı sağlayarak, çok geniş kitlelere ulaşabilmektedir.

Ortaya çıkan bu tablo kamu güvenliği bağlamında değerlendirildiğinde ise, güvenlik güçlerinin yeni medya araçlarının sağladığı kolaylıklardan faydalanarak, stratejilerini söz konusu kolaylıklara göre adapte eden terör örgütlerine karşı mücadele kapsamında geleneksel terörle mücadele yöntemlerinin dışına çıkarak yeni medya araçlarının sağladığı avantajları terör örgütleri aleyhine çevirmelerinin gerekli olduğu anlaşılmaktadır. Şöyle ki, örgütün farklı alanlarda kullandığı yöntemleri değiştirmesi, daha az insan kaynağı ile hareket etmesi, izlenemez nitelikte iletişim araçları kullanması karşısında terörle mücadele kapsamında geleneksel olarak kullanılan insan istihbaratı, sinyal istihbaratı, teknik araçlarla izleme yöntemleri gibi yöntemlerin etkisi azalmakta olup, örgütün kullandığı yeni yöntemlerin titizlikle analiz edilerek bu yöntemlerle uyumlu terörle mücadele stratejilerinin geliştirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aktaş, C. (2007). *Yeni medyanın geleneksel medya ile karşılaştırılması*. Medya Üzerine Çalışmalar. İstanbul: Beta Yayınları
- Allcott, H. ve Gentzkow, M. (2017). *Social Media and Fake News in the 2016 Election*. National Bureau of Economic Research.
- Arıboğan, D.Ü. (2003). *Tarihin sonundan barışın sonuna terörizmi anlamak ve anlamlandırmak*. Timaş Yayınları.
- Askeroğlu, E. ve Karakulakoğlu, S. (2019). Geleneksel medyadan yeni medyaya geçiş sürecinde değişen gazetecilik “yurttaş gazeteciliği”: kuşaklar üzerine bir araştırma. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 1 (7), 508-536.

- Asongu, S., Orim, S., Nting, R. (2019). Terrorism and social media: Global Evidence. *Journal of Global Information Technology Management*, 22 (3), 208-228.
- Awan, I. (2017). Cyber – extremism: ISIS and the power of social media. *Social Science and Public Policy*, 54, 138-149.
- Aydınalp, H. (2019). *Sosyal medyada manipülasyon: PKK tarafından oluşturulan haberler üzerine bir inceleme*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Aykol, H. (2009), *Kürt basını 111 yaşında*, Günlük Gazetesi, 22-24 Nisan 2009, Erişim tarihi: 09/12/2022, <http://www.gunlukgazetesi.com/haber.asp?haberid=72949>
- Bailey, T.D. ve Grimaila, M.R. (2006). Running the blockade: Information technology, terrorism, and the transformation of Islamic mass culture. *Terrorism and Political Violence*, 18, 523-543.
- Banyasz, P. (2018). Social media and terrorism. *Academic and Applied Research in Military and Public Management Science*, 17 (3), DOI: 10.32565/aarms.2018.3.3.
- Bayraklı, E., Yalçın, H.B. ve Yeşiltaş, E. (2019). *Avrupa’da PKK Yapılanması*. SETAV.
- Bertram, L. (2016). “Terrorism, the internet and the social media advantage: Exploring how terrorist organizations exploit aspects of the internet, social media and how these same platforms could be used to counter – violent extremism”, *Journal For Deradicalization*, (7), 225-252
- Birleşmiş Milletler Terörle Mücadele Uygulama Görev Gücü, Countering the use of Internet for terrorist purposes, 2009.
- Birleşmiş Milletler Uyuşturucu ve Suç Ofisi, The use of the internet for terrorist purposes, 2011.
- Bittman, L.(1985). *The KGB and Soviet disinformation: An insider’s view*. Pergamon Pr.
- Bural, E.B. (2020). *PKK terör örgütü propagandası*. Erişim tarihi: 26 Eylül 2023. <https://www.teram.org/Icerik/pkk-terror-orgutu-propagandasi-63>
- Bural, E.B. (2021). *Sosyal medya istihbaratı açık kaynak istihbaratında yeni bir boyut*. İstanbul: Yeditepe Yayınevi.
- Cangöz, İ. (2007). Yeni iletişim teknolojileri ve yeni medya. (Ed. N.A. Yüksel). *İletişim Bilgisi* (s. 237-254). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Cantril, H. (1938). Propaganda analysis. *The English Journal*, 27 (3).
- Chapaux-Morelli, P. ve Couderc, P. (2017). *İkili ilişkilerde duygusal manipülasyon/narsist bir partnerle yüzleşmek*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Carafano, J. ve Weitz, R. (2008). *Combating the enemies online: State sponsored and terrorist use of internet*. Erişim tarihi: 09/12/2022, <https://www.heritage.org/defense/report/combating-enemiesonline-state-sponsored-and-terrorist-use-the-internet>.
- Conway, M. (2005). Terrorism use and the internet fighting back, *Cybersafety: Safety and Security in a Networked World: Balancing Cyber Rights and Responsibilities*, 8 – 10 Eylül 2005.
- Çakır Berzah, M. (2010). Medya – terör – propaganda: Türk basınında terör örgütü PKK'nın tasarımı. *Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Araştırma Dergisi*, 10, 69-208.
- Çeliksoy, E. ve Ouma, S. (2019). Terrorist use of internet. *Bilişim Hukuku Dergisi*, (2), 243-267.
- Çeşme, A. (2011). *Psikolojik harekât ve PKK*. İstanbul: IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- Çeşme, A. (2005). *Kansız mücadelenin kanlı yüzü psikolojik hareket ve PKK*. IQ Kültür ve Sanat Yayıncılık.
- Demir, S. (2018). *PKK'nın iletişim stratejisi*, SETA, Ankara.
- Demirkıran, S. (2001). *PKK, olaylar, belgeler, hatıralar*. İzmir: Kipa Yayınları.
- EFSAS, (2020). *Social media strategies and online narratives of terrorist organizations; case studies of Al – Qaeda, ISIS, Taliban and Lashkar -e- Taiba*, Erişim tarihi: 21/12/2022, <https://www.efsas.org/PDF-EFSAS-Social%20Media%20Strategies%20and%20Online%20Narratives%20of%20Terrorist%20Organizations-Al-Qaeda-ISIS-Taliban-Lashkar-e-Taiba.pdf>
- Ekizer, M. (2014). *Terör Örgütlerinin propaganda ve yandaş kazanma faaliyetlerinde sosyal medyanın rolü: PKK terör örgütünün incelenmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kara Harp Okulu, Ankara.
- Fallis, D. (2015). What is Disenformation?. *Library Trends*, 63, 3, s. 401-426.

- FATF. (2004). *The financial action task force annual report 2003-2004*, Erişim tarihi: 09/12/2022, <http://www.fatfgafi.org/documents/documents/fatfannualreport2003-2004>.
- Fendoğlu, H.T. (2017). Terör ve medya, Erişim tarihi: 17/11/2022, <https://goo.gl/Pvf7Xn>.
- Geçikli, F. (1999). Geçmişten günümüze propaganda kavramı. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 9, 265-276.
- Geray, H. (2001). *İletişim ve teknoloji uluslararası birikim düzeyinde yeni medya politikaları*. Ütopya Yayınları.
- Hurriyet Daily News. (2012). *AKP warns on PKK activities on internet*, *Hurriyet Daily News*, Erişim tarihi: 25/12/2022, <https://www.hurriyetdailynews.com/akp-warns-on-pkk-activities-on-internet-37572>
- Ismayil, E. ve Ismayil, E.K. (2022). *Media and terrorism in the 21st Century*. IGI Global.
- Işık, M. (2009). *Terör örgütlerinin bir propaganda aracı olarak interneti kullanması: örnek olay PKK terör örgütü*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.
- İnanç, Ü. ve Polat, C. (1999). *Apo, PKK ve saklanan gerçekler*. Güvenlik ve Yargı Muhabirleri Derneği.
- Janssen, C. (2017). *What does communication media mean?* *Techopedia*. Erişim tarihi: 08.12.2022, <https://www.techopedia.com/definition/14462/communication-media>
- Jowett, G.S. ve O'Donnal, V. (2012). *Propaganda and persuasion*. USA: Sage Publications.
- Karaarslan, A. (2014). İfade Özgürlüğü Bağlamında Terör Propagandasının Yasaklanması Sorunu. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*, 4, s. 311-349.
- Karakaş, C. (2017). DAESŞ propagandasında yeni medya kullanımı. *Marmara İletişim Dergisi*, 28. 33-46.
- Kartal, A.B. (2018). Uluslararası terörizmin değişen yapısı ve terör örgütlerinin sosyal medyayı kullanması: Suriye'de DAESŞ ve YPG örneği. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, 14 (27), 39-77.
- Kayaballı, İ. ve Arslanoğlu, C. (1983). *Propagandanın Sosyo-Psikolojik Temelleri*. Ogun Kardeşler Matbaacılık.

- Kürkçü, S. ve Erendor, M. (2022). İnternet ve sosyal medyada terör eylemleri: PKK örneği. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 1 (2), 367-396.
- Nacos, B.L. (2002). *Mass Mediated Terrorism*. Lanham: Rowman & Littlefield.
- Nacos, B.L. (2007). *Mass Mediated Terrorism: The Central Role of The Media in Terrorism and Counter Terrorism*. Maryland: Rowman & Littlefield.
- Oçak, Z. (2022). Terörizm amaçlı yeni medya kullanımı, stratejisi ve taktikleri: Alternatif, radikal ve taktiksel medya pratikleri. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (1), 34-55.
- Oxford Dictinary, (2022).
- Öğün, M.N. (2010), *Profile of PKK as a terrorist organization: Social network analysis of its websites*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Polis Akademisi, Ankara.
- Özcan, N.A. (2002). *Bir terör örgütü olarak PKK; ideolojisi, yöntemi, yükselişi ve çöküşü*. Dünyada ve Türkiye’de terör, 107-118.
- Piazza, J.A. (2020). Fake news: The effects of social media disinformation on domestic terrorism. *Tandfonline*, 15 (1), 55-77.
- Polat, H. (2018). Geleneksel medyada temsil sorunu: Alternatif bir mecra olarak yeni medya. *Karadeniz Uluslararası Bilimsel Dergi*, 38 (38), 45-60.
- Schmid, A. (1993). *The response problem as a definition problem. Western responses to terrorism*. Routledge.
- Seib, P. (2008). The Al Qaeda Media Machine. *Military Review*, 74-80.
- Seib, P. ve Janbek, D. M. (2011). *Global Terrorism and New Media – The Post Al Qaeda Generation*. Routledge.
- Soydan, E. ve Alpaslan, N. (2014). Medyanın doğal afetlerdeki işlevi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 53-64.
- Stahl, B. (2006). On the difference or equality of information, misinformation, and disinformation: A critical research perspective. *Informing Science Journal*, 9, 83-96.
- Sullivan, R. (2014). Live-tweeting terror: a rhetorical analysis of @HSMPress_Twitter updates during the 2013 Nairobi hostage crisis. *Critical Studies on Terrorism*, 7 (3), 422-433.

- Şahin, M. ve Şahin, G. (2016). Geleneksel medyanın yeni rakibi: Yeni medya ve canlı yayınlar. *Yeni Medya*, (1), 50-63.
- Şehirli, A. (2000). *Türkiye’de bölücü terör hareketleri ve devletin aldığı tedbirler*. İstanbul.
- Taşdemir, E. (2017). Sosyal Medyada Terör Örgütü Propagandası: DEAŞ Örneği. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, 2 (5), 726-752.
- TDK Güncel Türkçe Sözlük, 2022.
- Toptay, Y. (2019). *Sosyal medyada dezenformasyon, manipülasyon ve propaganda etkisi: Zeytindalı Harekatı örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Tellan, T. (2020). Yeni medya, dijital medya, sosyal medya. *Sosyal Bilimler Alanında Akademik Çalışmalar Cilt 2*. Gece Kitaplığı Yayınevi
- Thompson, M. (2014). *Peter Kassig’s powerful silence before ISIS beheaded him*. *Time*, Erişim tarihi: 17 Kasım 2023, <https://time.com/3589350/peter-kassigs-powerful-silence-before-isis-beheaded-him/>
- Tokgöz, O. (2015). *İletişim kuramlarına anlam vermek*. İmge Yayınları
- Tulga, A.Y. (2020). The role of mass media in terrorism and its effect on individuals. *İnsan ve İnsan*, 7, 47-64.
- Uğura, A. (2002). *Kültür kıtası atlası*. Yapı Kredi Yayınları.
- Urlu, M. (2008). *21. yüzyılda PKK Terör örgütünün türkiye’de kullandığı propaganda strateji ve teknikleri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Urosevich, K. (2006). *Kurdistan*, Reveron ve Murer (ed.), Flashpoints in the War on Terrorism. CRC Press.
- Wainwright, R. (2018). Fighting crime and terrorism in the age of technology. *Brown Journal of World Affairs*, 24 (2), 191-203.
- Wardlaw, G. (1989). *Political Terrorism: Theory, tactics and counter-measures*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Weimann, G. (2004). *How to modern terrorism uses the internet*, Special Research Report, Washington D.C., United States Institute of Peace Press.
- Weimann, G. (2006). *Terror on the internet: The new arena, the new challenges*. Washington DC: United States Institute of Peace Press.

- Weimann, G. (2006). Virtual disputes: The use of the internet for terrorist debates. *Studies in Conflict and Terrorism*, 29 (7), 623-639.
- Yerlikaya, T. (2020). *Terörün medyatikleştirilmesi: PKK örneği*. Ankara: SETA Yayınları.
- Yıldırımöğlu, A. (2019). *Terörün Dönemsellik Bağlamında Trendleri : PKK Örneği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Gaziantep.
- Zanini, M. ve Edwards, J. (2001). *The networking of terror in the information age*. RAND Corporation.

GEORGE W. BUSH, BARACK OBAMA VE DONALD TRUMP DÖNEMLERİNDE ABD’NİN ŞİDDETE VARAN AŞIRICILIKLA MÜCADELE (CVE) POLİTİKALARI

Dergah KISACIK*

ÖZET

Bu çalışmanın amacı, George W. Bush, Barack Obama ve Donald Trump Yönetiminin görev aldığı 2001-2021 yılları arasında yayımlanan ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri (UGS) üzerinden ABD’nin Şiddete Varan Aşırıcılıkla Mücadele (Counter Violent Extremism-CVE) politikalarını karşılaştırmak ve bu politikalar arasında anlamlı bir değişimin olup olmadığını ortaya koymaktır. Bu maksatla, ilk olarak CVE politikalarına, literatür tartışmalarına ve UGS’lerde terör tehdit değerlendirmelerinin nasıl yapıldığına değinilmiş, ikinci olarak CVE politikaları bağlamında UGS’ler analiz edilmeye çalışılmıştır. Söz konusu belgelerin analizi, nitel araştırma yönteminin alt dallarından olan içerik analizi yöntemiyle yapılmıştır. Çalışma, Bush Döneminde terörle mücadelede bir savaş metaforunun benimsendiğini, ancak Bush’un ikinci döneminde CVE politikalarına ilgi gösterilmeye başlandığını, Obama Döneminde Bush’un savaş metaforu yaklaşımının ağır sonuçlarının da etkisiyle CVE politikalarına yer vermeye, uygulanmaya ve geliştirilmeye başlandığını, ancak söz konusu politikaların bazı İslamofobik neticelere sahip olduğunu, Bush ve Obama Dönemindeki UGS’lerdeki İslam dinine ve kavramlarına gösterilen söylem hassasiyetinin Trump Döneminde tamamıyla kaybolduğunu, bu dönemde kısıtlı olarak uygulanmakla birlikte içerik olarak büyük bir dönüşüm geçirdiğini, şiddete varan aşırıcılığın ve radikalizmin ötesinde terör kelimelerinin tehlikeli bir şekilde İslam kelimesiyle birlikte kullanılmaya başlandığını göstermiştir. Çalışma 2001-2021 yılları arasında CVE uygulamalarına ABD’nin resmî bakışını göstermesi bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Şiddete Varan Aşırıcılık, Terör Tehdit Değerlendirmesi, Terörle Mücadelede Savaş Metaforu, İslamofobi, ABD Ulusal Güvenlik Stratejisi Belgeleri.*

US POLICIES ON VIOLENT EXTREMISM (CVE) IN THE ERA OF GEORGE W. BUSH, BARACK OBAMA AND DONALD TRUMP

ABSTRACT

This study compares the USA’s Counter Violent Extremism (CVE) policies of the George W. Bush, Barack Obama, and Donald TRUMP administrations by examining the US National Security Strategy Documents (SSDs) between 2001 and 2021. It seeks any evidence of whether meaningful changes have occurred or not. For this purpose, I initially discussed CVE policies, literature, and how terror threat assessments are made in the SSDs. After that, I tried to analyze the SSDs. The analysis of the SSDs was made with the content analysis

---

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Polis Akademisi Başkanlığı, Uluslararası Güvenlik Çalışmaları Ana Bilim Dalı, dergahkisacik@gmail.com, ORCID: 0000-0002-9684-9601

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 03 Mayıs 2023 / 03 May 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 07 Ağustos 2023 / 07 August 2023

method, which is one of the sub-branches of the qualitative research method. The study revealed that there was no interest in CVE policies in the first Bush Era because of his 'war metaphor', but a few began in the second Bush Era. The 'war metaphor' of the first and second Bush Era resulted with negative and heavy consequences. In the Obama Era, CVE policies were tried to implement but caused some Islamophobia consequences. In the Trump Era, the CVE policies underwent a major transformation; the discursive sensitivity toward Islam was totally lost, and the word of 'terror' dangerously started to be used with word of 'Islam'. The study is important to show the official views and practices of the USA between 2001 and 2021.

Keywords: *Counter Violent Extremism, Terror Threat Assessment, War Metaphor on Counter Terrorism, Islamophobi, US National Security Documents.*

GİRİŞ

Terörle mücadelede yeni bir yaklaşım olan ve radikalleşme sürecini kesintiye uğratarak terör örgütlerinin eleman devşirmelerini önlemeyi amaçlayan Şiddete Varan Aşırılıkla Mücadele (Counter Violent Extremism-CVE) politikaları çeşitli içeriklerle ve farklı şekillerde dünyanın birçok ülkesinde uygulanmaktadır. Terörü sert yöntemlerle bitiremeyen devletler radikalleşme süreçlerine eğilmiş ve kesintiye uğratmaya yönelmiştir.

Bu çalışmada, Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) söz konusu politikaları uygularken 2001-2021 yılları arasında CVE politikalarında anlamlı bir değişimin olup olmadığını ortaya koymak amaçlanmıştır. Bu maksatla 2001 yılında meydana gelen 11 Eylül terör saldırıları sonrasında ABD'nin terörle mücadele stratejisini şekillendiren George W. Bush (43. ABD Başkanı), Barack Obama (44. ABD Başkanı) ve Donald Trump (45. ABD Başkanı) Yönetiminin görev aldığı 2001-2021 dönemi içerisinde yayımlanan Ulusal Güvenlik Strateji Belgeleri (UGS) ile bunlara ilişkin akademik tartışmalar kapsam dâhilinde tutulmuştur. Yine aynı maksatla, bir terörle mücadele stratejisi olan CVE politikalarına, literatür tartışmalarına ve UGS'lerdeki terör tehdit değerlendirmelerinin nasıl yapıldığına değinilmiştir. Araştırma süreci keşfedici ve tümevarım olarak tasarlanmıştır. Çalışmanın veri toplama araçlarını ABD'nin ulusal güvenlik strateji belgeleri ile konuya ilişkin literatür tartışmaları oluşturmaktadır. Nitel araştırmanın alt yöntemlerinden olan içerik analizi yöntemi UGS'lerde konuyla ilgili nasıl ve ne yönde bir yoğunlaşma olduğunu tespit etmek maksadıyla kullanılmıştır. Araştırmanın çekirdek fenomeni olan şiddete varan aşırılığın söz konusu belgelere nasıl bağlandığı görülmeye çalışılmıştır. Araştırma sürecinde,

ABD yazınında bu politikaların uygulanış biçimleri, verimliliği ve içerik paketleri hakkında çok ciddi eleştirilerin olduğu görülmüştür. Değişimin yönüne odaklanan bu çalışmada söz konusu eleştirilere genel hatlarıyla değinilmiştir.

Çalışmada, Bush Yönetimince terörle mücadelede ‘terörle küresel bir savaşa’ girildiği, ancak son döneminde CVE politikalarına ilgi gösterilmeye başlandığı fark edilmiştir. Obama Döneminde George W.Bush’un “savaş metaforu” yaklaşımının ağır sonuçlarının da etkisiyle CVE politikalarının UGS belgelerine girmeye başladığı ve ikinci döneminde geliştirilmeye çalışıldığı gözlemlenmiştir. Trump Döneminde ise CVE politikalarının kısıtlı tutulduğu ve içerik itibarıyla büyük bir dönüşüm geçirdiği müşahede edilmiştir.

Ayrıca, söz konusu CVE politikaları kapsamında oluşturulan programların hemen hepsinin Müslümanlara yönelik hazırlandığı, İslamofobik neticelerinin gözlemlendiği, Bush ve Obama Dönemi UGS’lerdeki İslam dinine ve kavramlarına gösterilen söylem hassasiyetinin Trump Döneminde tamamıyla kaybolduğu, “şiddete varan aşırıılık” ve “radikalizm” kelimelerinin ötesinde “terör” kelimesinin İslam kelimesi ile tehlikeli bir şekilde kullanılmaya başlandığı görülmüştür.

1. ŞİDDETE VARAN AŞIRICILIK VE LİTERATÜRDEKİ TARTIŞMALAR

Kruglanski, Crenshaw, Post ve Victoroff’a göre, terörle mücadelede dört ana metafor bulunmaktadır. Bu metaforları savaş, kanuni yaptırımlar ve kolluk kuvvetlerinin kullanımı, sosyal bir salgının kontrol altına alınması ve önyargıları azaltma süreci olarak sıralamışlardır (Kruglanski vd., s.97). Savaş metaforu, çıkar çatışmasının yaşandığı tanımlanabilir bir düşmanla karşılaşıldığında devletler arasında, çıktısı bir tarafın zaferi olan, uzlaşmasız, totalistik ve aşırı bir yaklaşımdır. 11 Eylül saldırılarından sonra ABD tarafından takip edilmiştir (Kruglanski vd., s.97). Ancak terörle mücadelede ne kadar uygun düştüğü tartışmalıdır (Kruglanski vd., s.97).

9/11 saldırıları ABD yönetimince bir savaş eylemi olarak nitelendirilmiş, bu sayede Birleşmiş Milletler (BM) Şartının 51. maddesi kapsamında ABD’nin meşru müdafaa hakkını kullanabileceği tahayyül edilmiştir (Kruglanski vd., s.97). Ancak terörizmin geçirdiği tarihsel evreler incelendiğinde terörle mücadele alanında sadece sert önlemlere

başvurmanın yetersiz kaldığı, terörün motivasyonunu ortadan kaldırmadığı ve uzun vadede terörle mücadelenin bitmeyen bir savaşa dönüştüğü görülmektedir. Terörü sert yöntemlerle bitiremeyen devletler zamanla radikalleşme süreçlerine daha fazla eğilmiş ve radikalleşmeyi kesintiye uğratarak terör örgütlerinin eleman devşirmelerini ve büyümelerini önlemeye, eylemlerini azaltmaya çalışmışlardır.

Nitekim Kıyıcı'ya göre, terörün tarihsel anlamda devam ediyor oluşu ve gelecek nesillere aktarılması dikkatleri radikalleşme sürecine çekmektedir (Kıyıcı, 2019, s.11). Çünkü Kıyıcı'ya göre tüm terör örgütleri hangi motivasyonlu olursa olsun aynı radikalleşme süreçlerini kullanmaktadır (Kıyıcı, 2019, s.11).

Radikalleşme süreçlerini dikkate almaya başlayan söz konusu yöneliş, sert önlemler dışındaki yeni yöntemlerin uygulanmaya konulmasını da beraberinde getirmiştir. Bu yeni yöntemlerden biri olan CVE Kıyıcı'ya göre; önleyici, baskılayıcı/zorlayıcı ve müdahaleci stratejiler dâhilinde makro, orta ve mikro seviyelerinde uygulanmakta, uygulanan program ve stratejiler terör örgütlerinin ideolojisine (aşırı sağ, radikal sol, dini v.b.), faaliyette buldukları alanlara (cezaevleri, mahalle, bölge) ve nüfuz etmeye çalıştıkları yerlere (aile/akran/okul ve sanal alan) göre farklılık arz etmektedir (Kıyıcı, 2019, ss.24-25).

Farhadi'ye göre, CVE istihbarat veya tutuklama yöntemi değildir. CVE radikalleşmeyi önleme maksadıyla şiddete yönelebilecek kişi veya gruplara yönelik risk ve faktörlerin incelediği, yerel toplulukların önde gelenleri ile iletişime geçilerek, ailelere ve yerel liderlere aşırıcılığın tehlikelerinin anlatıldığı bir yöntemdir (Farhadi, 2020, s.68). BM, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO) ve birçok ülke kendi CVE politikalarını oluşturmuş (Farhadi, 2020, s.69), ABD ile diğer ülkeler benzer bir şekilde çevrim içi propaganda ile mücadele, rehabilite programları ve topluluğa karışma konularını işlemiştir (Farhadi, 2020, s.70).

Çelik'e göre, ABD'deki CVE programları büyük ölçüde 11 Eylül terör saldırılarından sonra Birleşik Krallık'ta uygulanan CONTEST (Terörle Mücadele Stratejisi-Counter Terrorism Strategy) adı verilen model ele alınarak geliştirilmiş, söz konusu programın alt projelerinden birisi olan Önleme (*Prevent*) Programı, İngiltere'de 2003 yılında uygulamaya

konulmuş, “ülkeye yönelik çoğu aşırılıkçı tehdidinin Müslüman radikal gruplardan kaynaklandığı varsayımıyla, bireyleri ve grupları korumak amacıyla hayata geçirilmiştir” (Çelik, 2020, s.320). Söz konusu Önleme (Prevent) Programı, İngiltere’de “pek çok sivil toplum kuruluşu, azınlık grubu ve akademisyen tarafından, toplum içinde ayrımcılık yapmak, yabancılaşma ve marjinalleşmeye sebebiyet vermek ile inanç ve fikir özgürlüğünü güvenceye alan kanunları ihlal etmek gibi nedenlerle eleştirilmiştir” (Çelik, 2020, s.320).

ABD’de, 2018 yılına kadar CVE kapsamındaki 44 projeden yarısı tamamlanabilmiş (Farhadi, 2020, s.72) ve suça karışmamış kişiler için rehabilitasyon merkezleri eksik kalmıştır (Farhadi, 2020, s.73). 2011 yılında ABD’de CVE çabaları CVE Görev Gücü kurularak merkezleştirilmiştir (Farhadi, 2020, s.67). Bu Görev Gücünün temel görevi, istihbarat toplamak veya tutuklamalar yapmak olmamıştır. Görevi şiddete götüren risk faktörlerini belirlemek, yerel topluluklarla iletişim kurmak, onların ihtiyaçlarını belirlemek, aileleri ve topluluk liderlerini tehlikeler hakkında bilgilendirmek, radikalleşmeyi önlemek, radikalleştirilmeye çalışılan hedefteki toplulukları uyarmak, onları korumak, kendilerince alabilecekleri tedbirleri göstermek, onlara güven duygusunu aşılama, korumak ve eski radikallerin tecrübelerini anlatmalarını sağlamak olmuştur (Farhadi, 2020, s.67-68). Ancak hem Vatansızlık Yasası ve hem de şiddet içeren aşırıcılığa karşı başlatılan iyi niyetli programlar Batı’da, özellikle de ABD’nin devlet kurumlarında bir İslamofobi kültürü üretmiştir (Farhadi, 2020, s.77).

ABD’deki yerel CVE görev gücü, kanunlara bağlı Müslümanlara karşı “aşırı polislik”, “radikal profil” ve “hedef almaya yönelik” davranışlar göstererek onları neo-Nazi, aşırı, ırkçı gibi algılamış, bu surette Müslümanlar devlet kurumlarında ayrımcılığına maruz kalmıştır (Farhadi, 2020, s.73). 2001-2014 arasında New York’lu Müslümanlar haritalandırılmış ve üst yönetime potansiyel teröristler olarak sunulmuştur (Farhadi, 2020, ss.73-74).

Rosand’a göre CVE, gençlerin radikalleşmesini ve silah altına alınmasını önlemek için şiddet içeren aşırıcı anlatılara ve propagandaya karşı koymayı amaçlayan “bütün toplum” çabalarını işin içine katan, sosyal hizmet uzmanları, ruh sağlığı uzmanları, meslektaşlar, topluluk liderleri, sivil toplum kuruluşları ve öğretmenler gibi aktörleri dâhil eden, kolluk

kuvvetlerinin ve diğer güvenlik aktörlerinin dikkatlerini ve kaynaklarını daha önce şiddet uygulamış bireylere yönlendiren bir yöntemdir (Rosand, 2020). Bu yöntem, George W. Bush'un Başkanlığının sonlarına doğru dikkat çekmeye başlamış, Barack Obama'nın başkanlığının son bölümüne kadar bir politika önceliği haline gelmemiş, ABD Kongresi'nde yeterince destek bulmamış ve Demokratlarca haksız bir şekilde ABD'li Müslümanların sivil özgürlüklerini hedef aldığı düşünülmüştür (Greer and Selim, 2018; akt. Rosand 2020). Cumhuriyetçilerce de yumuşak ve kanıtlanmamış bir yöntem olarak görülmüştür (Rosand, 2017; akt. Rosand, 2020). Bu süreçte, yerel topluluklar ile hükümet arasında, yerel kolluk kuvvetlerinden başlayan ve süregelen bir güven boşluğu doğmuştur (Rosand,2020).

Brennan Center'ın “Şiddet İçeren Aşırıçılık Programlarıyla Mücadele Neden Kötü Bir Politikadır?” başlıklı çalışmasına göre; CVE bilimsel bir yaklaşım olarak kalmış, etkisiz, başarılı olduğuna dair bir delil olmayan, kanıtlanmamış bir teori üzerine inşa edilmiş, neredeyse tamamen Müslümanları hedef alan ve İslamofobiye neden olan bir yöntem olmuştur (2019). Bu yöntemde, gizli amacın istihbarat olduğu, doğru kişileri seçip muhbir yapmak ve topluluk liderlerini Hükümetin mesajlarını iletmek için kullanıldıkları, Obama döneminde, Federal Hükümetin 10 milyon dolar değerindeki verdiği hibeden 31 CVE programı içerisinde sadece bir tanesinin aşırı sağ şiddetine odaklandığı, 400.000 dolarlık hibenin yarısından fazlasının ise sadece sözde “cihatçı” aşırıhıçlıkların tanımlanmasına ve radikalleşmelerin tersine çevrilmesine harcadığı, Trump yönetiminin ise diğer Obama dönemi hibeleriyle birlikte bu hibeyi de iptal ettiği belirtilmektedir (The Brennan Center, 2019).

Baumann'a göre, Obama döneminde başlatılan ve Trump döneminde ismi “Hedeflendirilmiş Şiddet ve Terör Önleme Programı (*Targeted Violence and Terrorism Prevention (TVTP) Program*)” olarak değiştirilen CVE programı, Müslüman topluluğuna karşı ayrımcılığa ve adaletsizliğe neden olması nedeniyle insan hakları savunucuları tarafından eleştirilmiştir (2021). Hatta, Donald Trump'ın geçiş ekibinin bir üyesinin söz konusu politikaların adını “Radikal İslamla Mücadele (*Countering Radical Islam*)” veya “Şiddete Varan Cihatla Mücadele (*Countering Violent Jihad*)” olarak yeniden adlandırma fikrini ortaya attığında Trump yönetiminin programa önyargısı aleni hale gelmiştir (The Brennan Center, 2019).

Trump döneminde uygulanan CVE hibelerinin yüzde 85'i açıkça Müslümanlar, Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transseksüel/Travesti, Kuir (LGBTQ) Amerikalılar, “Black Lives Matter” aktivistleri¹⁰, göçmenler ve mülteciler de dahil olmak üzere azınlık gruplarını hedef aldığı, Federal Soruşturma Bürosu (FBI) CVE ofisinin bazı durumlarda gözetleme ve istihbarat toplama faaliyetlerinin 5 yaşından büyük öğrencilere ve okullara odaklandığı görülmektedir (The Brennan Center, 2019). Donald Trump dönemindeki 26 CVE hibesinin 14 tanesinde kişisel haklar, sivil haklar ve sivil özgürlük kaygıları hakkında hiçbir bahis geçmemekte, haklara değinen 12 programdan sadece 6'sında temel haklara saygı göstermek için güvencelerden bahsedilmektedir (The Brennan Center, 2019). Toplum merkezlerinde, ibadet yerlerinde ve okullarda uygulanan CVE programları hedeflenen toplulukları damgalamakta ve yabancılaştırmakta ve kolluk kuvvetlerine güvensizlik ekerek terörle mücadelede ters etkiye neden olmaktadır (The Brennan Center, 2019). Rosand ve Weine'e göre, aslında Donald Trump gerçek tehdidi radikal İslam olarak görmüştür (2020). Ayrıca, bu dönemde ABD hükûmetinin CVE programlarına yaptığı yatırımlar, diğer Batı ülkeleri ile karşılaştırıldığında çok daha küçük kalmıştır (2020).

2. TERÖR TEHDİT DEĞERLENDİRMESİ VE ABD ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİLERİ

Terör tehdit değerlendirmeleri literatüründe hem Soğuk Savaş döneminde hem de 11 Eylül terör eylemleri sonrası dönemde temel parametreleri bakımından halen geçerliliğini koruyan geleneksel yöntem olarak adlandırılan Singer modeline göre; terör tehdit değerlendirmesinde bakılması gereken temel nokta terör örgütünün niyeti ve bunu eyleme geçirme kapasitesidir (Övet 2020, s.150-151). Geleneksel yaklaşımın yanı sıra, terörün hedef alabileceği devlet, kritik tesis, kurum ve kişiler ile risk altında ve korunması gerekli hassas alanları belirlemeye çalışan “hassasiyet yaklaşımı” (singer modeli + korunması gereken hassas alanlar) (Pilch 2004, s.208; akt. Övet 2020, s.153) bulunmaktadır. İlâveten, tehdidin detaylarına yoğunlaşma yerine tehdit ile tehdit edilenin içinde birlikte bulunduğu güvenlik ortamını analiz eden “ortamsal yaklaşım”, modele gelecekteki

---

¹⁰ABD'deki Afro-Amerikan kökenli halka yönelik şiddete ve ırkçılığa karşı 2013 yılında kurulmuş küresel bir sivil toplum hareketi.

muhtemel tehditleri ve önlenmesine yoğunlaşılmasını da eklemektedir (singer modeli + gelecekteki muhtemel tehditlere ve önlenmesine yoğunlaşan) (Flynt 2000, ss.21-24; akt. Övet 2020, s.154). Nihai olarak terör örgütüne eylem fırsatı tanınmaması gerektiği temel yaklaşımıyla “fırsat yaklaşımları” modele eklenmektedir (singer modeli+saldırı fırsatının verilmemesi) (Vandeeper 2011, s.76; akt. Övet 2020, s.154). Söz konusu yaklaşımlar güncel yaklaşımlar olarak literatürde yer almaktadır. Övet’e göre, Vandeeper’in “fırsat yaklaşımı”, Pilch’in “hassasiyet yaklaşımını” da içermektedir (Övet, 2020, s.155). 2002- 2017 yılları arasında yayımlanmış beş adet ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgesinde terör tehdit analiz yöntemlerinin ne kadar ve nasıl kullanıldığına kısaca bakıldığında aşağıdaki gibi bir tablo ile karşılaşmıştır.

Tablo 1. 11 Eylül Terör Saldırıları Sonrasında 2001- 2021 Yılları Arasında Yayımlanmış Beş ABD Ulusal Güvenlik Strateji Belgelerinin Terör Tehdit Analizi Yöntemleri (Kaynak: UGS Belgeleri)

Kriterler	George W. Bush		Barack Obama		Donald Trump
	2002	2006	2010	2015	2017
Niyet Analizi (Amaç, hedef) (Singer)	√	√	√	√	√
Saldırı Kapasitesi Analizi (Singer)	√	√	√	√	√
Korunması Gereken hassas alanlar, kişiler analizi (Plint)	√	√	√	√	√
Güvenlik Ortamı Analizi (Flynt)	√	√	√	√	√
Fırsat Verilmemesi analizi (Vandeeper)	√	√	√	√	√

Yukarıdaki tablo, literatürdeki terör tehdit değerlendirmesine dair temel varsayımların ABD'nin UGS'lerinin tamamında dikkate alınarak hazırlandığını göstermektedir. Bu kapsamda, söz konusu UGS'lerin terör örgütlerinin niyetini, bunu eyleme geçirme kapasitesini, hedef alabileceği potansiyel devlet, kritik tesis, kurum ve kişileri ile güvenlik ortamını ve terör örgütlerine eylem fırsatının nasıl verilmeyeceğini içeren cümleler içerdiği söylenebilecektir.

3. GEORGE W.BUSH DÖNEMİ VE 2002 ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİ

11 Eylül terör saldırıları sonrasında Bush yönetiminin benimsediği “küresel teröre karşı savaş” yaklaşımı dönemin üst düzey siyasetçilerinin bir tercihi olmuştur. Bu yaklaşım, sadece toplumu seferber kılmayı içermemiş, aynı zamanda, bütüncül ve aşırı özellikleriyle geçmişe nazaran daha fazla maliyet ve risk içermiştir (Kruglanski vd., 2007, s.106). Nitekim, Brown Üniversitesi Watson Enstitüsü'nün “Savaş Maliyetleri (Costs Of War)” adlı raporunda, 11 Eylül Terör saldırılarına karşılık olarak “terörle mücadele” gerekçesiyle başlatılan askerî girişimler sonucunda Afganistan, Irak, Pakistan, Yemen, Somali, Filipinler, Libya ve Suriye’de en az 37 milyon insanın mülteci konumuna düşmüştür (2023, s.35). 11 Eylül’den 2018 yılına kadar ABD’nin Irak, Afganistan ve Pakistan’daki “terörle mücadele” savaşlarında hayatını kaybedenlerin sayısı neredeyse yarım milyona ulaşmıştır ve bu sayının çoğunluğunu siviller oluşturmuştur (2018, s.1)

Kruglanski vd.’nin yazdığına göre bir haberde, Taliban’ın saldırılarında öldürülenlerden daha fazla Afgan sivilin ABD veya NATO Kuvvetleri tarafından öldürüldüğü (178’e karşı 208), buna yanıt olarak Afganistan Cumhurbaşkanı Hamid Karzai’nin dikkatsizlik ve Afgan yaşamını ucuz görmek konusunda yabancı kuvvetlere öfkelerini belirterek, böyle bir öfkeyi uyandırmanın kaçınılmaz olduğunu belirttiği görülmüştür (2007, s.106). Ayrıca, Kruglanski vd.,’ye göre, savaş metaforu yaklaşımı kısa dönemde işe yaramakta, ancak terörün motivasyonunu ortadan kaldırmamaktadır (2007, s.106). Nitekim Nelson’a göre özellikle Bush döneminde ABD tarafından benimsenen “savaş metaforu” yaklaşımı, kaynakların topluca seferber edilmesi ve bireysel özgürlüklerde bazı kısıtlamalara gidilmesi anlamına gelmiştir(2004). Ancak birçok Avrupalıya göre altında yatan sebepler ortadan kaldırmadıkça terörizmi yenmek mümkün değildir(2004). Askerî yollarla terörün alt edilemeyeceği, iyi yönetilmesi gereken tehlikeli ve kaçınılmaz bir risk olduğu ve savaştan farklı görülmesi gerekmektedir. (2004). Çünkü Nelson’a göre bir savaşı kazanmak mümkündür (2004).

2002 Ulusal Güvenlik Stratejisine geldiğimizde, Belgenin ilk kısmında George W.Bush’un, terörü savaşı olarak yeneceklerini belirterek, teröristlerin açık toplumlara nüfuz etmek üzere organize oldukları, modern teknolojilerin gücünü kendilerine karşı kullandıkları, terörü yenmek için

askerî gücünü, yerel güvenlik kuvvetlerini, kanunları, istihbaratı, finanslarının kesilmesi araçlarını kullanacaklarını belirttiği görülmüştür (2002, s. iii). Bunun terörle mücadelede süresi belli olmayan küresel bir savaş olduğu da açıkça belirtilmiştir (2002, s. iii). Ayrıca belgede, ABD'nin terörle mücadele eden ülkelere yardım edeceği, ABD ve iş birliği yapan ülkelerin teröre ev sahipliği yapmaması gerektiği, terör ile teröre destek olanlar arasında ayırım yapmayacakları, teröre karşı ortak çıkarlar temelinde uluslararası iş birliğine gidecekleri, fakirliğin fakir insanları terörist veya katil yapmadığı hususları da ifade edilmiştir (2002, s. iv). Bush döneminde, ABD Başkanı Bill Clinton'ın başkanlık sürecinde benimsenmiş olan stratejik ortaklık, çok taraflı iş birliği, küreselleşme vb. liberal temele dayanan dış politika yaklaşımından vazgeçilerek, önleyicilik stratejisine dayanan yeni muhafazakâr düşünce yapısının ön plana çıktığı görülmüştür (Aydın, 2003 akt; Bilensoy, 2018, s.62).

2002 UGS'de küresel terörizme yönelik olarak herhangi bir saldırı olmaksızın ve tehdit durumu ortaya çıkmaksızın "önleyici savaş"¹¹ kavramı çerçevesinde müdahalede bulunulabileceği belirtilmiştir (Yaman, 2005, s. 130 akt; Bilensoy, 2018, s.63). Ayrıca UGS'de uluslararası hukuka atıf yapılarak yakın bir saldırı tehlikesi altında iken kendilerini yasal olarak savunmak için bir saldırıya maruz kalmaları gerekmediğini savunmaktadırlar(2002, s.15) 2002 UGS'de düşmanın tek bir siyasi rejim, kişi, din veya ideoloji olmadığı, düşmanın kasten siyasi motivasyonla masumlara karşı işlenmiş bir şiddet olan terörizm olduğu, terörist taleplere taviz verilmeyeceği, onlarla anlaşma yapılmayacağı, El-Kaide ve Taliban'la savaşa devam edileceği, dünyanın her yerinde eğitimli terör hücrelerinin olduğu (2002, s.5), küresel teröre karşı ittifakların güçlendirileceği, saldırılara karşı önleyici bir yaklaşımla hareket edileceği (2002, s.1), kitle imha silahlarının teröristlerin eline geçmesinden ciddi endişe duyulduğu, terörist ideoloji ve şartların artmaması için özellikle Müslüman dünyadaki ılımlı ve modern hükûmetlerin destekleneceği (2002, s.5) belirtilmektedir.

---

¹¹ 2002 UGS'ye göre, düşmanın nerede ve ne zaman saldıracağını gizlediği bir ortamda ABD'nin gerektiğinde önleyici (prevent) ve ön alıcı saldırılarda(preemptively) bulunmasıdır. Tehdit nerede ortaya çıkarsa orada ortadan kaldırmak maksadıyla, Müttefiklerle yakın koordinasyon içinde gerektiğinde hızlı ve hassas operasyonlar yürütülmesini içermektedir(2002, s 15,16). Öte yandan 'önleyici savaş' kavramı, etik kabul edilebilirliği ve uluslararası hukuk kapsamındaki statüsü hakkında süregelen bir tartışmayı da üretmiştir; bu tartışma, meşru müdafaa olarak kabul edilip edilmemesi gerektiği veya önleyici savaşın aslında saldırgan bir güç kullanımı olup olmadığı sorusu etrafında dönmektedir (Kaynak: Oxford Bibliyografya, Scott A.Silverstone <https://www.oxfordbibliographies.com/display/document/obo-9780199743292/obo-9780199743292-0053.xml>).

Ayrıca, UGS'de terörle küresel savaşın bir medeniyetler çatışması olmadığı, Müslüman medeniyetinin kendi içerisindeki bir çatışmasının ortaya çıkması hali olduğu, bunun fikirlerin mücadele ettiği bir alan olduğu ve bu mücadelede ABD'nin üstün gelmesi gerektiği (2002, s.31) vurgulanmaktadır. Stratejinin öne çıkan temalarının aşağıdaki gibi olduğu görülmüştür.

Tablo 2. 2002 UGS'nin Öne Çıkan Temaları (Kaynak: 2002 UGS Belgesi)

Sayı	Temalar
1	Terörle Mücadelede süresi belli olmayan küresel savaş
2	Önleyici savaş doktrini,
3	Uluslararası iş birliği, ılımlı ve modern Müslüman hükümetlerinin desteklenmesi
4	Bunun bir medeniyetler çatışması olmaması
5	Düşman herhangi bir din veya rejim değil, terörizm olduğu
6	Terör ile teröre destek olanlar arasında ayrım yapmayacağı
7	Kitle İmha Silahlarma teröristlerin erişmesi kaygısı

Yukarıdaki tabloda öne çıkan temalar ve UGS'nin tamamında şiddete varan aşırılıkla ilgili herhangi bir politika cümlesine rastlanmamıştır. Bush döneminde kamuoyunun gündemine gelmesine rağmen (Çelik, 2020, s.305), 2002 UGS'de terörle mücadele stratejisini “önleyici savaş doktrini” ve “teröre karşı küresel savaş” kavramlarını içeren bir “savaş metaforunun” şekillendirdiği anlaşılmaktadır. Bush'un savaş metaforu, literatürdeki tartışmaları doğrularcasına, ABD'yi terörle süresini belli olmayan küresel bir savaşa sokmuş, bunun bedeli önleyici savaş doktriniyle birlikte pek çok ülke açısından ağır olmuştur.

4. GEORGE W.BUSH İKİNCİ DÖNEMİ VE 2006 ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİ

2006'da yayımlanan UGS'nin 2002 UGS'den temel farkının, tek taraflılıktan çok taraflılığa yönelmek olduğu (Bilensoy, 2018, s.64), bu dönemin Irak'ın ABD tarafından işgal edilmesinin ardından yaşanan süreçte ABD'nin küresel terörle mücadelede iş birliği ve ortaklık arayışlarına girdiği bir dönem olduğu görülmektedir (Bilensoy, 2018, s.62). 2006 yılı UGS'de 2002 yılından farklı olarak, "İslam" kelimesinin kullanılarak "İslami radikalizmle mücadelenin" 21. yy.ın büyük ideolojik çatışması olduğu (2006, s.36) yerel güvenlik tedbirlerine ilişkin İç Güvenlik Bakanlığının 22 federal biriminin tek çatı altında birleştirildiği, bu kurumun ABD içinde terör saldırılarının önlenmesi, ABD'nin teröre karşı kırılğanlığının azaltılması ve zararın azaltılması ile özel kuvvet operasyonlarına yoğunlaşacağı (2002, s.43) belirtilmiştir. Bir yandan da terörle mücadelenin dinlerin değil fikirlerin savaşı olduğu vurgulanarak "onurlu bir din olan İslam dininin teröristlerce sömürüldüğü", "cihadın tekfircilikle çarpıtıldığı" ifadeleriyle birlikte "Müslümanların teröristlerle aynı fikirde olmadığı", "11 Eylül'den sonra Müslüman ülkelerinde daha fazla terör saldırısının olduğu" ve "Müslümanların bu saldırıların kurbanı olduğu", "barışçıl Müslümanların inançlarını yaşamayı kolaylaştıracak politik adımların atılmaya devam edileceği" (2006, s.9) belirtilmiştir.

UGS'de, terörle mücadelede Müslüman müttefiklerin kendilerinin yanında yer aldığı (2006, s.11), Müslümanlarla tüm diyalog kanallarının açılması ve dünya çapında insanların kalpleri ve zihinlerinde çarpıtmalar oluşmadan önce propagandalarla yüzleşmesi (2006, s.45) hususlarına da özellikle vurgu yapıldığı görülmüştür. İnsanların kalpleri ve zihinlerine yapılan söz konusu vurgu ile Bush Yönetiminin ikinci döneminde aslında CVE politikalarına ilgi duymaya başladığı görülmektedir. UGS'de İslam dinine ve kavramlarına olumlu manada yer ayrıldığı ve övgüyle bahsedildiği görülürken bir yandan da "İslami radikalizmle mücadele" söylemiyle de ilk defa İslam kelimesi radikalizmle birlikte kullanılmıştır. Stratejinin öne çıkan temalarının aşağıdaki gibi olduğu görülmüştür.

Tablo 3. 2006 UGS'nin Öne Çıkan Temaları (Kaynak: 2006 UGS Belgesi)

Sayı	Temalar
1	Terörle küresel savaşta ittifakların güçlendirilmesi
2	Önleyici savaş doktrini,
3	Uluslararası iş birliği, ılımlı Müslüman hükümetlerinin desteklenmesi
4	Düşman terörizm
5	Terör ile teröre destek olanlar arasında ayırım yapmaması
6	Kitle İmha Silahlarına teröristlerin erişmesi kaygısı
7	Onurlu İslam dini diğer dinler gibi teröristlerce sömürüldü
8	Cihat tekfircilikle çarpıtıldı
9	İslami radikalizmle mücadele
10	Dünya çapında insanların kalpleri ve zihinlerinde çarpıtmalar oluşmadan önce propagandalarla yüzleşmesi

2006 UGS'de de 2002 UGS'de olduğu gibi terörle mücadele stratejisini “önleyici savaş doktrini” ve “teröre karşı küresel savaş” kavramlarını içeren “savaş metaforu” şekillendirmiştir. Ancak 2002 UGS'den farklı olarak “terörle küresel savaşta” uluslararası iş birliklerine ve ortaklıklarına önem verilmek istenmiştir. Ayrıca, İslam dini ve cihat gibi İslam dinine ait kavramlara karşı hassasiyetle yaklaşmış, “cihadın tekfircilikle çarpıtıldığına” yer verilmiş ve İslam dini hakkında övgüyle söz edilmiştir. İslam dinine karşı söz konusu olumlu söylem ile “radikal İslam”

tabirinin ilk defa kullanılması tezat oluştursa da radikalleşme süreçlerine sınırlı da olsa ilginin birlikte başladığı görülmektedir.

5. BARACK OBAMA DÖNEMİ VE 2010 ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİ

Obama döneminde, ABD küresel sorunlarını yalnız başına çözemeyeceğini ve uluslararası iş birliğine ihtiyacı olduğunu ilan etmiş (Özeren, Cinoğlu ve Sever, 2010, s.7; akt. Bilensoy, 2018, s.62), Barack Obama hükûmetinin güvenlik bürokrasisi tarafından CVE projeleri geniş ölçüde kurumsallaştırılmış; federal ve eyalet düzeyinde hazırlanan programların icraata koyulması gerçekleştirilmiştir (Çelik, 2020, s.305). Barack Obama; terörizm ile doğrudan askerî güç ile savaşmaktansa, teröre karşı savaşanlara lojistik ve maddi yardımlarda bulunmayı ve terörden zarar görenlerin yaralarının sarılması hususunda destekler sağlamayı tercih etmiş, Bush döneminin tek yanlı, baskın ve sert politikalarını terk ederek; iş birliği, ittifak ve ortak mücadele ilkeleri çerçevesinde çok yanlı ve yumuşak güç politikaları uygulamıştır (Bilensoy, 2018, s.68). Ancak Obama döneminde de “savaş metaforu” değişmemiş, Bush’un ikinci dönemindeki uluslararası iş birliğine önem verilmesi söylemi geliştirilmiş ve CVE politikalarına da yer verilmeyle başlanmıştır.

Belgede “teröre karşı yürütülen küresel savaşın El-kaideye ve bağlılarına karşı olduğu ve İslam’a karşı bir savaş olmadığı yazıldığı” (2010, s.20) görülmüştür. Ayrıca, İslam’ın veya başka bir dinin masumlarının katledilmesine göz yumulmayacağı (2010, s.22), Müslüman topluluklarla, terörle mücadelede ve diğer alanlarda iş birliği yaptıkları (2010, ss.19-22) belirtilmiştir.

Belgede, siyasi ve ekonomik eksikliklerin radikalleşmeyi ve aşırıcılığı tetikleyeceği (2010, s.26) belirtilmektedir. Ayrıca, Amerikan toplumunda kişileri radikalleştirmek ve eleman temin etmek isteyenlerin toplum içinde yabancılaşma ve izolasyonu kullanacakları (2010, s.37), ABD vatandaşlarının bireysel radikalleşmelerinin tehdit haline geldiği, radikalizme karşı topluluklarının güçlendirilmesi gerektiği, radikalleşme ile en iyi mücadelenin donanımlı ve iyi bilgilendirilmiş aile, yerel topluluklar ve kurumlar ile yapılabileceği ifade edilmektedir. Aynı zamanda Federal Hükûmetin tehdidi daha iyi anlamak ve yeterli toplulukları güçlendirmek amacıyla topluluk katılımı ve geliştirme programlarının geliştirilmesi için

İstihbarata yatırım yapılacağı, tüm kurumların uzmanlıklarından ve kaynaklarından yararlanarak yerel toplulukların endişelerini dinleyeceği, Hükûmetin politika ve niyetlerini yerel topluluklara açık şekilde iletacağı, Amerikan topluluğunun çeşitliliğini gücü olarak görerek politikalarında yerel endişelerini de dikkate alacağı (2010, s.19) vurgulanmıştır. Belgede, terörle ve şiddete varan aşırılıkla ilgili tutuklama ve sorgulamalarda kanunlara uygun hareket edilmesi gerektiği (2010, s.36) CVE'de uluslararası kurumlarla (2010, s.3) ve uluslararası iş birlikleriyle (2010, ss.10-12) hareket edilmesi gerektiği ve şiddet yanlısı aşırıların kitle imha silahlarının peşinde koştuğu (2010, s.4) ifade edilmiştir. Stratejinin öne çıkan temaları aşağıdaki gibidir.

Tablo 4. 2010 UGS'nin Öne Çıkan Temaları (Kaynak: 2010 UGS Belgesi)

Sayı	Temalar
1	Terörle küresel savaşta ittifakların güçlendirilmesi
2	Uluslararası iş birliği,
3	İslam dinin diğer dinler gibi masumların katledilmesini onaylamadığı
4	İslam'a karşı bir savaş olmadığı
5	İslami radikalizme mücadele
6	Müslüman topluluklarla iş birliği
7	Düşman terörizm
8	Şiddete varan aşırıçılık ve radikalleşme ile mücadele maksadıyla program geliştirilmesi, yerel endişelerin dikkate alınması, iletişim kurulması
9	Kitle imha silahlarına teröristlerin ve aşırıların erişmesi kaygısı
10	Siber güvenlik
11	İstihbarata yatırım vurgusu

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, şiddete varan aşırırcılık ilk kez UGS belgelerine girmiş, bu alanda hem yerel endişelerin dikkate alınması hem de Hükûmet politikalarının net olarak iletilmesi ve tehdidin daha iyi anlaşılabilmesi maksadıyla istihbarata yatırım yapılarak programlar geliştirilmesi amaçlanmıştır. Bush'un İkinci Döneminde daha çok önem atfetmeye başladığı görülen “uluslararası iş birliği” gidilmesine önem verilmesinin yanında terörle mücadelede radikalleşmeyi kırabilecek ve yerel topluluklarla diyalogu sağlayabilecek programların hayata geçirilmeye çalışıldığı görülmüştür.

Söz konusu CVE politikalarının, terörle mücadelenin ana metaforlarından olan ve Kruglanski vd.'nin kavramsallaştırdığı “sosyal salgın metaforuna” yakın bir anlayışa sahip olduğu gözlemlenmektedir. Sosyal salgın metaforu, savaş metaforundan daha kapsamlı olup, kişisel, toplumsal ve bilişsel düzeyde analizler yaparak, terörizmin argümanlarının ve radikal inançların bir virüs olarak sunulduğu, tutum ve inançların teröre dönüşmesine engel olunmaya çalışıldığı bir yaklaşımdır (2017, s.117). Bu yaklaşım uzun dönemde terörün motivasyonuna, bilişsel boyutuna, sosyal ve organizasyon süreçlerine odaklanarak daha geniş bir resme bakmayı hedeflemektedir. Ancak, yanlış uygulanmasının terörün söylemlerini kuvvetlendirebileceği de belirtilmiştir (Kruglanski vd., 2017, s.126). Söz konusu yaklaşımda, istihbarat, tutuklama ve sorgulamalara vurgu yapılması CVE politikalarının aslında nasıl hayata geçirileceğine dair bazı şüpheleri yanında getirmiştir. Nitekim yerel topluluklar ile hükûmet arasında, yerel kolluk kuvvetlerinden başlayan ve süregelen bir güven boşluğu (Rosan,2020) ile Brennan Center'ın araştırmalarında belirttiği gibi gizli amacı istihbarat olan, doğru kişileri seçip muhbir olarak kullanan, yerel topluluk liderlerinin ise Hükûmetin mesajlarını iletmek için kullanıldığı (2019) bir yöntemle dönüştüğü noktada ciddi eleştirilere maruz kalmıştır. 2006 UGS'de olduğu gibi İslam dinine ve kavramlarına olumlu manada yer ayrılırken bir yandan da “İslami radikalizmle mücadele” söylemine devam edildiği görülmüştür.

6. BARACK OBAMA DÖNEMİ VE 2015 ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİ

Bu yeni stratejisinin giriş kısmında Barack Obama, ABD ve müttefiklerinin “İslam'la savaş halinde olduğu yalanını” reddettiklerini (2015, s.9) akıllı bir ulusal güvenlik stratejisinin yalnızca askeri güce

dayanmadığını, uzun vadede, şiddet içeren aşırıçılığın ideolojisine ve kök nedenlerine de karşı koymak için diğer ülkelerle birlikte yürütülen çabanın, teröristleri savaş alanından çıkarabilmekten daha önemli olduğunu (2015, s. iv) belirtmiştir. Stratejide, teröre karşı kırılğan devlet ve yerel toplulukların kapasitesinin geliştirilmesi, yerel ortakları eğitip donatma ve zemin kazanmak için operasyonel destek sağlanması (2015, s.9) gerektiği ve Irak-Şam İslam Devletini (DAEŞ) yenmek için dünya çapında kapsamlı bir terörle mücadele stratejine liderlik edildiği (2015, s.26) belirtilmiştir.

Belgede, yüksek maliyetli ve büyük çaplı faaliyetler modeli yerine spesifik hedeflere odaklanmış terörle mücadele operasyonlarına odaklanıldığı, bunun sorumlu ortaklarla birlikte şiddete varan aşırıçılık ve radikalizmle mücadele çabalarıyla destekleneceği, insanlara alternatif fırsatlar verebilmek maksadıyla yoksulluk, eşitsizlik ve baskı gibi şiddet içeren aşırıçılığı beslemeye yardımcı olabilecek temel koşullar üzerinde çalışılacağı (2015, s.9), insanlara barışçıl yollar sunan özgür ve gelişen bir toplumun şiddete varan aşırıçılığın azaltılmasına yardımcı olacağı (2015, s.21) ifade edilmiştir. Stratejinin öne çıkan özelliklerinin aşağıdaki gibi olduğu görülmüştür.

Tablo 5. 2015 UGS'nin Öne Çıkan Temaları (Kaynak: 2015 UGS Belgesi)

Sayı	Temalar
1	Terörle küresel savaşta ittifakların güçlendirilmesi
2	Uluslararası iş birliği
3	İslam'la savaş halinde olduğunun reddi
4	Şiddete varan aşırıçılık ve radikalleşme ile mücadelenin geliştirilmesi
5	Düşman terörizm
6	Kitle imha silahlarına teröristlerin ve aşırıçıları erişmesi kaygısı

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, şiddete varan aşırıçılık ve radikalizmle mücadele kavramları bir kez daha UGS belgelerine girmiştir. Fakat bu kez geliştirilmesine odaklanılmıştır. "İslam'la savaş halinde olduğu yalanının" reddedildiği UGS'de, 2006 ve 2010 UGS'de yer alan "İslami radikalizmle mücadele" söyleminin terk edildiği görülmüştür.

7. DONALD TRUMP DÖNEMİ VE 2017 ULUSAL GÜVENLİK STRATEJİSİ

2017 UGS belgesinde önceki UGS belgelerinden farklı olarak, belgenin giriş bölümünde Donald Trump, ABD'nin olağanüstü tehlikeli bir dünyada radikal İslamcı terör gruplarının arttığını (2017, s.1) söylemiştir. Stratejide, ABD'nin El-Kaide ve DAES gibi cihatçı terör örgütlerine karşı uzun savaşına devam ettiği (2017, s.26), ABD'ye birincil terör tehdidinin "cihatçı teröristlerden" geldiği, DAES ve El-Kaide yenilse bile "cihatçı terörün" devam edeceği (2017, s.10) belirtilmektedir. Ayrıca "İslamcı şiddete varan aşırıçılıkla" Avrupa'nın da yüzleşmekte olduğu (2017, s.47) vurgulanmaktadır. Terör hakkındaki değerlendirmede, terörün hükûmet kurumlarının zayıf, güveni az ve rüşvetin çok olduğu yerlerde serpileceği (2017, s.49) ifade edilmektedir. Karşı tedbir olarak terörün şiddet içeren ve nefret dolu mesajlarına alternatifler geliştirmek için medya ve internet vasıtasıyla güvenilir yerel seslerin yükseltileceği (2017, s.35), şiddet içeren ideolojilere karşı koyma çabalarının destekleneceği (2017, s.49) de ifade edilmektedir.

2017 UGS'de "İslamcı radikalizm", "radikal İslamcı terörist gruplar", "radikal İslamcı milletler", "cihatçı teröristler", "ırkçı İslamcı ideolojiler", "İslamcı şiddete varan aşırıçılık", "İslamcı şiddet", "İslamcı aşırıçılık" gibi ifadelerle şiddete varan aşırıçılık, radikalizm ve terör gibi kavramların İslam ve İslam'a ait kavramlarla tehlikeli bir şekilde birlikte kullanılmaya başlanmıştır. Radikalizmle mücadelede ise kolluk kuvvetleri, özel sektör ve ABD vatandaşları arasındaki güveni artırarak şiddet içeren ideolojilerin engellenmesine, istihbarat ve iç güvenlik uzmanlarının kolluk kuvvetleri ve sivil liderlerle birlikte çalışarak toplulukları radikalleşme hakkında doğru bilgilendirmeye çalışacakları (2017, s.17) ifade edilmektedir. Stratejinin öne çıkan temalarının aşağıdaki gibi olduğu görülmüştür.

Tablo 6. 2017 UGS'nin Öne Çıkan Temaları (Kaynak: 2017 UGS Belgesi)

Sayı	Temalar
1	Terörle küresel savaşta ittifakların güçlendirilmesi
2	Önleyici savaş doktrini,
3	Uluslararası iş birliği,
4	İslamcı radikalizm
5	Radikal İslamcı gruplar
6	Radikal İslamcı terör grupları
7	Radikal İslamcı milletler
8	Cihatçı teröristler
9	İrkçi İslamcı ideolojiler
10	İslamcı şiddete varan aşırıılık
11	İslamcı şiddet
12	İslamcı aşırıılık
13	Düşman terörizm
14	Kitle imha silahlarına teröristlerin ve aşırıicıları erişmesi kaygısı

Yukarıdaki tablodan da anlaşılacağı üzere, şiddete varan aşırıılık ve radikalizmle mücadele kavramlarıyla ilgili önemli değişimler olmuştur. Daha önceki stratejilerde İslam dinine ve kavramlarına gösterilen söylem hassasiyetinin kaybolarak şiddete varan aşırıılık, radikalizm ve hatta terör kelimesi ile İslam kelimesi aynı tabirlerde kullanılır hale gelmiştir. Söz konusu yaklaşım, CVE politikalarının içeriğini de dönüştürmüş, Trump dönemi CVE programlarını Müslüman topluluğuna karşı ayrımcılığa ve adaletsizliğe neden olmakla (Baumann, 2021) eleştirilmesine neden olmuştur.

8. UGS'LER'DEKİ ANAHTAR KELİMELERİN ANALİZİ

2002, 2006, 2010, 2015 ve 2017 yıllarına ait UGS belgelerinde, terörle mücadele, şiddete varan aşırıılık ve yer yer birlikte anıldığı görülen İslam dini ile ilgili anahtar öneme sahip kelimeler tespit edilmiştir. Söz konusu anahtar kelimelerin belgelerdeki kullanılma sıklıklarına UGS'ler bazında karşılaştırmalar yapılarak bakılarak, anlamlı bir ilişkilendirmenin varlığı aranmıştır. Bu maksatla belgelerde İslam, Müslüman (Muslim), cihatçı (jihadist), terör (terror), şiddet (violence), aşırıılık (extremism) ve radikal/radikalizm (radical/radicalism) kelime sayıları aşağıdaki tabloda özetlenmiştir.

Tablo 7. UGS'lerdeki, Terörle Mücadele, Şiddete Varan Aşırıılık ve Yer Yer Birlikte Anıldığı Görülen İslam Dini İle İlgili Anahtar Kelimeler (Kaynak: UGS Belgeleri)

Anahtar Kelimeler	George W. Bush		Barack Obama		Donald Trump
	2002	2006	2010	2015	2017
İslam	0	7	4	2	9
Müslüman	2	7	4	0	0
Terör	94	125	57	37	82
Şiddet	6	5	23	23	13
Aşırıılık	1	3	23	23	6
Radikal/ Radikalizm	2	1	4	1	10
Cihatçı	0	1	0	0	30

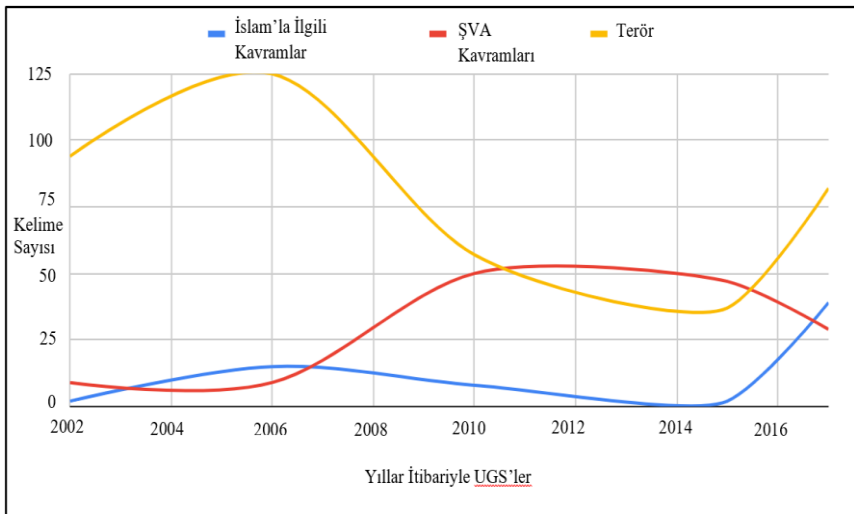
Söz konusu kelimeler grafiğe dökülmeden önce 3 kategoriye alınarak aşağıdaki gibi sınıflandırılmış ve ortaya çıkacak grafiğin yorumlanmasının kolaylaştırılması hedeflenmiştir.

Tablo 8. UGS'lerdeki, Terörle Mücadele, Şiddete Varan Aşırılık ve Yer Yer Birlikte Anıldığı Görülen İslam Dini İle İlgili Anahtar Kelimelerin Sınıflandırılması (Kaynak: UGS Belgeleri)

Anahtar Kelime Grupları					
Anahtar Kelime Grupları	George W. Bush		Barack Obama		Donald Trump
	2002	2006	2010	2015	2017
İslam'la ilgili kavramlar	2	15	8	2	39
CVE kavramları	9	9	50	47	29
Terör	94	125	57	37	82

Sınıflandırılan anahtar kelimeler sayıları itibariyle aşağıdaki gibi grafiğe dökülmüştür.

Şekil 1. UGS'lerdeki, Terörle Mücadele, Şiddete Varan Aşırılık ve Yer Yer Birlikte Anıldığı Görülen İslam Dini İle İlgili Gruplandırılmış Kavramların Sayıları İtibariyle Grafikte Gösterimi (Kaynak: UGS Belgeleri)

Söz konusu grafikten de görüleceği üzere, UGS'lerde “terör” kelimesinin kullanımı arttıkça “İslam” ile ilgili kelimelerin kullanımı da artmakta, “terör” kelimesinin kullanımı azaldıkça, “İslam” ile ilgili kelimelerin kullanımı da azaltılmaktadır. Dolayısıyla, “terör” kelimesinin kullanımı ile “İslam” ile ilgili kelimelerin kullanımı arasında doğru yönlü bir ilişki bulunduğu görülmüştür. Ancak bu doğru yönlü ilişkide, Bush Döneminde “İslam” ile ilgili kavramların artan kullanımında pozitif ve övücü ifadeler yer verilirken, Trump Döneminde “İslam” ile ilgili kavramların artan kullanımında negatif manada radikalleşme, aşırıçılık ve hatta terörle eşitlemeye varacak derecede birlikte kullanımların bulunduğu gözlemlenmiştir. Ayrıca, önceki UGS'lerde “cihat” kavramına ilişkin sadece bir kere 2006 Bush döneminde “cihadın tekdircilikle çarpıtıldığı” bilgisine yer verilirken değinilmiştir. Trump Dönemi UGS'de “cihat” kelimesi radikalizmden, aşırıçılıktan veya şiddet kelimesinden daha fazla ve sıklıkla kullanılmıştır. İlave olarak, Donald Trump UGS'sinde “cihat” kavramı terörizmle birlikte tam 24 defa kullanılmıştır.

UGS'lerde şiddete varan aşırılık kavramlarının kullanımı arttıkça “terör” ile ilgili kelimelerin kullanımı azaltılmakta, şiddete varan aşırılık kavramlarının kullanımı azaldıkça, “terörle” kelimesinin kullanımı artmaktadır. Dolayısıyla, “terör” kelimesinin kullanımı ile şiddete varan aşırılık kavramlarının kullanımı arasında ters yönlü bir ilişki bulunduğu görülmüştür. UGS'lerde şiddete varan aşırılık kavramlarının kullanımı arttıkça “İslam” ile ilgili kelimelerin kullanımı azaltılmakta, şiddete varan aşırılık kavramlarının kullanımı azaldıkça, “İslam” ile ilgili kelimelerin kullanımı da artmaktadır. Dolayısıyla, şiddete varan aşırılık kavramlarının kullanımı ile “İslam” ile ilgili kavramları kullanımı arasında ters yönlü bir ilişki bulunduğu görülmüştür. Obama Dönemine denk gelen bu durumda, “İslam” ile ilgili kelimelerin azalan kullanımlarda pozitif ifadeler yer verildiği saptanmıştır.

SONUÇ

11 Eylül terör saldırıları sonrası ABD'nin terörle mücadele stratejisini şekillendiren George W. Bush, Barack Obama ve Donald Trump Yönetiminin görevinin başladığı ve sonra erdiği 2001-2021 arası dönemde yayımlanan UGS'ler üzerinden ABD'nin CVE politikaları incelenmiş ve söz konusu politikalarda anlamlı değişimin olup olmadığı araştırılmıştır. 2002-2006 yılları arasında, Bush Yönetiminin terörle mücadele stratejisini

“önleyici savaş doktrini” ve “teröre karşı küresel savaş” kavramlarını içeren bir “savaş metaforu” şekillendirmiştir. 2006-2010 yılları arasında, George W. Bush Yönetimi “terörle küresel savaşta” uluslararası iş birliklerine ve ortaklıklarına önem vermeye başlamıştır. Bush’un savaş metaforu, literatürdeki tartışmaları doğrularcasına, ABD’yi terörle süresini belli olmayan küresel bir savaşa sokmuştur ve bunun bedeli “önleyici savaş doktriniyle” birlikte pek çok ülke açısından ağır bir şekilde ödenmiştir. Bush Dönemi UGS’lerde İslam dini ve İslam’a ait kavramlara karşı hassasiyetle yaklaşım, “cihadın tekfircilikle çarpıtıldığına” yer verilmiş ve İslam dini hakkında övgüyle söz edilmiştir. Öte yandan, 2006 UGS’de “radikal İslam” tabirinin ilk defa kullanılması bu konuda bir tezat oluşturmuştur.

2010-2015 yıllarında Barack Obama Yönetimince CVE programları, Bush’un savaş metaforu yaklaşımının ağır sonuçlarının da etkisiyle başlatılmıştır. 2015-2017 yıllarında ise söz konusu programlar geliştirilmeye çalışılmıştır. Bu anlamda Obama döneminde, terörle mücadelede “savaş metaforu”, “uluslararası iş birliği” ve “CVE politikalarından” oluşan 3 sacayağına sahip yaklaşım geliştirilmiştir. 2015 UGS ile birlikte 2006 ve 2010 UGS’lerde yer alan “İslami radikalizmle mücadele” söylemi ise terk edilmiştir. Ayrıca 2015 UGS’de “İslamla savaş halinde olduğu yalanı” red edilerek İslam’a ait kavramların kullanımından imtina edilmiş, az sayıda kullanılan kelimeler ise olumlu manada kullanılmıştır. Ancak söz konusu yaklaşımda, istihbarat, tutuklama ve sorgulamalara vurgu yapılması CVE politikalarına dair şüpheleri artırmıştır. Yerel topluluklar ile hükümet ve kolluk kuvvetleri arasında oluşan güven boşluğu aşılamamış ve birçok İslamofobiye varan istenmeyen sonuçlar doğurmuştur.

2017-2021 yılları arasında Trump döneminde ise CVE politikalarının içeriği değiştirilerek ve kısıtlı tutularak devam ettirilmiştir. Ancak daha önceki Stratejilerde İslam dinine ve kavramlarına gösterilen söylem hassasiyeti tamamıyla kaybolmuş, şiddete varan aşırıçılık, radikalizm ve hatta terör kelimesi ile İslam kelimesi birlikte kullanılır hale gelmiştir. Söz konusu söylem değişiklikleri Trump döneminde uygulanan CVE programlarına da yansımış ve programların uygulanmasını daha problematik hale getirmiştir.

2002, 2006, 2010, 2015 ve 2017 yıllarına ait UGS belgelerinde, “terör” kelimesinin kullanımı ile “İslam” ile ilgili kelimelerin kullanımı arasında doğru yönlü bir ilişki bulunmuştur. Ancak bu doğru yönlü ilişkide,

Bush Döneminde “İslam” ile ilgili kavramların artan kullanımında pozitif ve övücü ifadeler yer verilirken, Trump Döneminde “İslam” ile ilgili kavramların artan kullanımında negatif manada radikalleşme, aşırıılık ve hatta terörle eşitlemeye varacak derecede birlikte kullanımlara yer verilmiştir. UGS’lerde “terör” kelimesinin kullanımı ile şiddete varan aşırıılık kavramlarının kullanımı arasında ise ters yönlü bir ilişki bulunmuştur. Ayrıca, şiddete varan aşırılıkla ilgili politika cümleleri arttıkça UGS’lerde İslam’la ilgili kavramlara yer vermekten imtina edilmiştir.

KAYNAKÇA

- Watson Insittute, (May 2023). *Cost of War, Refugess & Health*, Brown University. Erişim Tarihi: 06 Ağustos 2023. <https://watson.brown.edu/costsofwar/costs/human/refugees>.
- Watson Insittute, (Nov 2018). *Cost of War, Human Cost of the Post-9/11 Wars: Lethality and the Need for Transparency*, Brown University. Erişim Tarihi: 06 Ağustos 2023. <https://watson.brown.edu/costsofwar/files/cow/imce/papers/2018/Human%20Costs%2C%20Nov%208%202018%20CoW.pdf>.
- Baumann Z. (04 Ağustos 2021). *Biden’s National Security Strategy: Domestic Threats Take Centre Stage*. Biden’s National Security Strategy: Domestic Threats Take Centre Stage. Erişim Tarihi: 06 Ocak 2021. <https://icct.nl/publication/bidens-national-security-strategy-domestic-threats/>.
- Bilensoy, İ. (2018). Comparing Anti-Terrorism Policies of Bush and Obama Administrations. *Lectio Socialis*, 2 (1): 50-73. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/lectio/issue/34436/362260>.
- Chen, H. (Ed.). (2005). Intelligence and security informatics. *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 56(Special issue). DOI: 10.1109/TITS.2004.837824.
- Çelik, Ş. (2020). Barack Obama Döneminde Radikalleşme ve Şiddet İçeren Aşırılıkla Mücadele. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (1): 303-336. DOI: 10.16953/deusosbil.409510.
- Farhadi, A. (2020). Countering Violent Extremism by Winning Hearts and Minds. *The Springer*. <https://doi.org/10.1007/978-3-030-50057-3>.
- Kıyıcı, Hakan. (2019). Şiddete Varan Aşırılıkla Mücadele & Eğitim Raporu. *Polis Akademisi Yayınları*, doi:10.13140/RG.2.2.19009.92006.

- Kruglanski AW, Crenshaw M, Post JM, Victoroff J. (2007). What Should This Fight Be Called? Metaphors of Counterterrorism and Their Implications. *Psychol Sci Public Interest*, 8(3): 97-133. doi: 10.1111/j.1539-6053.2008.00035.
- National Security Strategy 2002. (2002). National Security Strategy 2002. *National Security Strategy 2002*. Erişim Tarihi: 06 Ocak 2021. <https://nssarchive.us/national-security-strategy-2002/>.
- National Security Strategy 2006. (2006). National Security Strategy 2006. *National Security Strategy 2006*. Erişim Tarihi: 06 Ocak 2021. <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2006.pdf>.
- National Security Strategy 2010. (2010). National Security Strategy 2010. *National Security Strategy 2010*. Erişim Tarihi: 06 Ocak 2021. <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2010.pdf>.
- National Security Strategy 2015. (2015). National Security Strategy 2015. *National Security Strategy 2015*. Erişim Tarihi: 06 Ocak 2021. <https://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2015.pdf>.
- National Security Strategy 2017. (2017). National Security Strategy 2017. *National Security Strategy 2017*. Erişim Tarihi: 06 Ocak 2021. <http://nssarchive.us/wp-content/uploads/2020/04/2017.pdf>.
- Övet, T. (2020). Terörizm Kaynaklı Tehditlerde İstihbarat Kurumlarının Tehdit Değerlendirmesi: Geleneksel Yaklaşım. *Güvenlik Bilimleri Dergisi*, 9(1): 147-176. DOI:10.28956/gbd.736115.
- Rosand, E. (20 Ağustos 2020). *Countering Violent Extremism in the US: A Work in Progress*. Erişim Tarihi: 06 Ocak 2021. <https://www.orfonline.org/expert-speak/countering-violent-extremism-in-the-us-a-work-in-progress/>.
- Rosand, E., & Weine, S. (07 Nisan 2020). *On CVE, the Trump administration could have been worse But it's still not good enough*. Erişim Tarihi: 06 Ocak 2021. <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2020/04/07/on-cve-the-trump-administration-could-have-been-worse/>.
- Richard Nelson. (2004). Refining Nato's Role In Combating Terrorism. *NATO Review*. Erişim Tarihi: 06 Ocak 2021. <https://www.nato.int/docu/review/2004/issue3/turkish/analysis.html>.
- The Brennan Center. (09 Eylül 2019). *Why Countering Violent Extremism Programs Are Bad Policy*. Erişim Tarihi: 06 Ocak 2021. <https://www.brennancenter.org/our-work/research-reports/why-countering-violent-extremism-programs-are-bad-policy>.

TERÖRİZMİN BEŞİNCİ DALGASI EKSENİNDE TEKNOLOJİK DALGA VE DİJİTAL TERÖRİZM

Hatice SÜRÜRİ*

ÖZET

David C. Rapoport, modern terörizmin tarihsel seyrini 19.yüzyıl sonları itibarıyla açıklayarak dört dalga olarak ifade etmiş ve dalgalar arasında döngüsel geçişlerin olduğu vurgusunu yapmıştır. Rapoport (2012), modelinde terörist organizasyonların stratejilerini, ideolojilerini ve hedeflerini açıklayarak, terörizmin beşinci dalgasının 21.yy'ın ilk çeyreğinde inşa edileceğini savunmuş, beşinci dalganın niteliklerini, teknolojik, küreselleşme karşıtı, cihatçı ve etnik özellikler bağlamında ele almıştır. Jeffrey Simon ise Beşinci dalgayı alternatif bir teori ile tanımlayarak salt bir terörizm ideolojisinin mümkün olmadığını ancak teknolojinin “Beşinci Dalgada” en etken unsur olduğunu ifade etmiştir. Simon'a göre teknoloji, beşinci dalga için başat unsur olsa da birey, toplum ve devlet ekseninde kitleleri mobilize edebilecek temel enstrüman, dijitalleşme ile birlikte bilginin çarpan etkisiyle yayılmasına sebep olan internet teknolojileri olacaktır. Teknolojik dalga, devlet altı grupların veya terör örgütlerinin bilgi ekosistemi içerisinde internet teknolojileri aracılığıyla terör eylemleri gerçekleştirdiği yeni bir terörizm çağını işaret etmektedir. Asimetrik ve hibrit tehdit unsurlarının etken olduğu, dijital alanın eylem amaçlı kullanıldığı bu çağda, yeni medya manipülasyona açık yapısı ile devletler için tehdit unsuru olmaktadır. Çalışmada¹, terörizmin beşinci dalgası ekseninde dijital terörizmin ulusal ve uluslararası düzeyde devletler için tehdit unsuru olabileceği detayları ile açıklanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Terörizm, Hibrit Tehditler, Teknolojik Dalga, Dijital Terörizm, Dezenformasyon.

TECHNOLOGICAL WAVE AND DIGITAL TERRORISM ON THE AXIS OF THE FIFTH WAVE OF TERRORISM

ABSTRACT

David C. Rapoport explained the course of modern terrorism as of the end of the 19th century, expressing it as four waves and emphasizing that there were cyclical transitions between the waves. By explaining the strategies, ideologies and goals of terrorist organizations in his model, Rapoport (2012) advocated the construction of the fifth wave of terrorism in the first part of the 21st century, and addresses the characteristics of the fifth wave, technological, sustainable globalization, jihadist and systematic features. Jeffrey Simon defines the Fifth Wave with an alternative theory, stating that a pure terrorism ideology is not

* Dr., Gebze Teknik Üniversitesi Teknopark, haticesururi@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0717-3230

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 19 Aralık 2023 / 19 December 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 21 Ocak 2024 / 21 January 2024

¹ Bu makale, 1-3 Aralık 2023 tarihleri arasında düzenlenen III. Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresinde sunulan aynı başlıklı bildirinin genişletilmiş halidir.

possible, but is most effective in the technological "Fifth Wave". According to Simon, although technology is not dominant for the fifth wave, the main instrument that can mobilize the masses in the amount of individuals, society and state will be internet technologies, which cause the distribution of items to deteriorate with digitalization. The technological wave marks a new era of terrorism in which terrorist acts are carried out through sub-state distribution or internet technologies within the information ecosystem of terrorism. In this age of digital space action, where asymmetric and hybrid threat factors are a factor, new media poses a threat to states with its structure open to interference. In the study, the threats of digital terrorism to states at national and international levels in the fifth proliferation of terrorism will be explained in detail.

Keywords: *Terrorism, Hybrid Threats, Technological Wave, New Terrorism, Digital Terrorism, Disinformation.*

GİRİŞ

Terör, ideolojik, etnik ve dini saiklerle, şiddet ve korku aracılığı ile sivil halkı etkilemeyi ve kolektif şiddeti içeren eylemlerdir (Chomsky, 2002). Terör eylemleri, sivillere, hükümetlere ve topluma yönelik olarak gerçekleşen, önceden tasarlanmış ve sistemli tehdit kullanımınıdır. David C. Rapoport (2002), modern terörizmin tarihini, dört ayrı döneme göre kategorize ederek “dalga teorisi” ile açıklamıştır (Martin, 2017, s.310). Bu bağlamda, Rapoport, modern terörizmi dört ana dalga olarak sınıflandırmıştır. Bu dalgalar, terörizmin zaman içindeki dönüşümünü ve değişen niteliklerini göstermektedir.

Anarşist Dalga (1878-1919), Fransız Devrimi'nin demokratik ve eşitlikçi ideallerinin ilham verdiği, anarşizm ideolojisinin baskın olduğu, 1880'ler ile 1920'li yıllar arasındaki dönemi kapsamaktadır. Bu dalganın en belirgin özelliği ise modern dönemde örgütlü olarak ilk terör eylemlerinin gerçekleştiği dönemi işaret etmektedir. Anti Kolonyal Dalga (1920-1960), 19.yy'ın sonlarından 20.yy'ın başlarına kadar süren ve sömürgecilğe karşı mücadele eden, bağımsızlık isteyen gruplar tarafından gerçekleştirilen, terör eylemlerini kapsamaktadır. Gerilla savaşları ve sömürgeci devletlere karşı saldırı eylemlerinin öne çıktığı dalgadır. Yeni Sol Dalga (1960-1980), sol grupların ve ideolojilerin yükselişe geçtiği dönem olup, sosyalist ve komünist ideolojileri desteklemek için, terör örgütleri tarafından kapitalist sistemi elimine etmek amacıyla kapitalist kurumlar, şirket ve devlet kurumları hedef alınmıştır. Dini Dalga (1979- ...), dini motifli terörizmi ifade eden dalga olup, dini aşırılık unsurlarını kapsamaktadır. Hristiyanlık, İslam, Hindu ve Budist aşırılık yanlıları tarafından benimsenen ideolojileri içermektedir. Rapoport (2002), modern terörizmin son aşamasının dini dalga

olduğunu ve yeni bir dalganın da nihayetinde ortaya çıkabileceğini ifade etmiştir. Bu bağlamda, siyaset mekanizması, terör örgütlerini mobilize etmek için düzenli olarak problemler üreterek, siyasal şiddet biçimi olarak terörizmin, kullanılabilir bir araç olma potansiyeline dönüşebileceğine vurgu yapmıştır.

1990'lı yılların sonu ve 2000'li yılların ilk çeyreği itibariyle uluslararası arenada küresel olarak faaliyet gösteren örgütlerin organizasyon yapıları, eylem biçimleri ve stratejileri değişkenlik göstermeye başlamıştır. Radikalleşme ve aşırılık yanlısı gruplar tarafından hücre tipi örgütlenme modeli yaygınlaşmış, iletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanımı artmış, dijital alanda hazırlanan yüksek teknoloji içerikli, kitle imha silahları üretilen bir dönem başlamıştır. Bu bağlamda işaret edilen “Beşinci Dalga Terörizm” literatürde, terörizmin yöntem ve stratejilerindeki evrimi tanımlamak için kullanılan kavramsal çerçeveyi, küresel politika ile birlikte teknolojik ve toplumsal dinamiklerdeki dönüşüm ile terörizmin gelişen doğasını yansıtmaktadır.

Rapoport'un teorisine göre mevcut koşullar yeni terörizm çağını işaret etmektedir. Bu bağlamda 21.yy'da devlet altı örgütlerin, radikal ve etnik yapılanmaların eylemselliği devam etmekle birlikte etken olan unsur internet teknolojileri olacaktır. Şiddet içeren aşırılıkların devam ettiği, devletler ve toplumların sınırlarında değişimlerin yaşandığı, siyasal şiddetin ve tehdit unsurlarının da çarpan hızı ile evrildiği bu dönemde aynı zamanda dini ve etnik yapılanmalar da faaliyetlerine devam etmektedir. Rapoport, bir sonraki terör dalgasının doğası hakkında kolektif bir önermede bulunmazken Dipak K. Gupta (2011), beşinci dalga terörizmin etno-milliyetçiliğe, dini kimlik ve ekonomik sınıfa dayalı ortak bir bilinç sergilemesi gerektiğini ifade etmektedir (Gupta, 2011, s.40). Jeffrey Kaplan (2008), beşinci dalgayı öne çıkaran unsurun etnik ütopyalardan oluşacağını, radikal kopuşlar, yerel unsurlar ve iç çatışmaların etken olduğunu, Kamboçya'daki Kızıl Khmerler örgütü örneği üzerinden “Yeni Kabilecilik” ile açıklamıştır (Kaplan, 2008). Jeffrey Simon, beşinci dalgaya tek bir ideolojinin hâkim olamayacağını, ancak internet teknolojileri, siber araçlar ve kitle imha silahlarının “yalnız operatörler” aracılığı ile kullanılarak küresel etkileri olan “Teknolojik Dalgayı” oluşturan unsur olabileceğini öne sürmüştür (Simon, 2011). Simon (2011), terörizmin asimetrik bir tehdit unsuru olmakla birlikte odak noktanın internet, yeni medya, siber saldırılar ve diğer dijital araçlar aracılığı ile terör örgütleri, devlet altı gruplar tarafından propaganda, radikalleşmeyi teşvik

etme ve şiddet eylemlerini koordine etme amaçlı kullanılabilceğine vurgu yapmıştır.

Sosyal medya ve yeni teknolojilerin gelişimi, baskı grupları ve terör örgütlerini dönüştürmekte, dijital ortam üzerinden eylemselliklerini arttırabilmelerine alan açmaktadır. Yapay zekânın otonom silahlarda kullanılabilmesi, dijital alanın devlet, toplum ve bireyler için bir tehdit unsuruna dönüşebileceğinin en belirgin örnekleri arasındadır. Bruce Hoffman (2019), yeni medyanın kullanımının “farklı olanları bir araya getirmesi, şiddet eylemlerini radikalleştirmesi ve hoşnutsuz bireyleri birleştirebilmesi” bağlamında bireyler ve toplumları birleştirmesi nedeniyle teknolojik alandaki hızın bir güvenlik problemi olabileceğine vurgu yapmıştır (Hoffman, 2019). Dijital terörizm bu bağlamda bireyleri, devletleri, kuruluşları veya ulusları hedef alan terör eylemlerini gerçekleştirmek için dijital teknolojiler ve internetin kullanılmasını ifade etmektedir. Terör örgütleri, teknoloji aracılığı ile radikalleşme süreçlerini hızlandırabilmekte, siber saldırılar ile devletlerin kritik alt yapılarına zarar verebilmekte ve sosyal medya üzerinden propaganda aracı olarak internet teknolojilerini kullanabilmektedir. Bu çerçevede çalışmada terörizmin beşinci dalgası ekseninde teknolojik dalgaya vurgu yapılarak dijital alanın hakikat ötesi çağda bilginin hızla yayılması ile dijital terörizme yol açarak küresel arenada tehdit oluşturabileceği önermesi üzerinden temellendirilecektir.

1. TERÖRİZM KAVRAMI VE MODERN TERÖRİZM DALGALARI

Terörizm, genel olarak siyasi, ideolojik, etnik ve dini saiklerle korku ve dehşet vermek yoluyla sivil halkı etkilemeyi ve belli amaçlar için siyasal şiddet uygulamayı içeren eylemlerdir (Martin, 2017, s.27). Terör eylemleri, sivil insanları, siyasal iktidar olan hükümetleri, kurumları ve toplumları hedef almaktadır. Terör örgütlerinin amacı, politik mesajlarını, ideolojilerini baskı ve şiddet yoluyla duyurmaktır. Terörizm, ideolojik, dini, etnik ayrılıkçı ve siyasi motivasyonlarla ortaya çıkabilmekte, birey, toplum ve devletler için ciddi güvenlik tehdidi olabilmektedir.

21.yy itibariyle iletişim araçlarının ve teknolojilerinin yaygın kullanımı ile modern terörizmin bir biçimi olarak dijital alan, birçok terör örgütü ve devlet altı organizasyonlar tarafından propaganda aracı olarak kullanılmaktadır. Simon (2011)'a göre, internet teknolojilerinin etkisi ile mevcut terörizm dalgası teknolojik dalga olacaktır. Radikal yapılanma ve

şiddet yanlısı aşırılıkçılar için medya ve yeni medyanın kullanımı; örgütler tarafından araçsallaştırılacaktır. Terör örgütleri; eleman temin etme, propaganda, örgütlenme, radikalleştirme ve kamusal provokasyon amacıyla saldırılarını planlamak, hazırlamak ve gerçekleştirmek için çevrimiçi platformları ve teknolojiyi kullanabilmektedir. Dijital alanda, yeni platformlar ve hizmetler ortaya çıktıkça devlet altı aktörler ve terör örgütleri yeni iletişim ve propaganda araçlarını da geliştirerek tehdidin boyutunu arttırabilmektedir.

Rapoport'un "Dalga Teorisi" terör çalışmaları literatüründe sıklıkla referans verilmektedir (Hart, 2021, s.2). Rapoport dört ana dalga üzerinden temellendirdiği teorisinde, dalgayı; "belli bir zaman dilimindeki aktivite döngüsü" olarak ifade etmektedir (Horgan ve Braddock, 2012). Kavramsal olarak dönemleri genişleme ve daralma aşamaları ile karakterize eden Rapoport (2012), her faaliyet dalgasının uluslararası düzeyde gözlemlendiğini, ortak temalarla desteklendiğini, çok sayıda gruptan oluştuğunu, dalgaların uluslararası bir olay tarafından katalize edildiğini ve yaklaşık olarak bir nesil sürdüğünü vurgulamaktadır (Rasler ve Thompson, 2009, s.13; Rapoport, 2012).

"Dalgalar" tanımsal olarak dönemleri işaret etmiş olsa da mutlak bir başlangıç ve bitişi ifade etmemektedir. Her bir dalga, farklı örgütlenmeler tarafından algılanan ortak bir sorundan kaynaklı olabilmekte ve dalgalar arasında döngüsellik olabilmektedir. Rapoport (2004)'a göre, zaman ve uluslararası konjonktürdeki değişimler, terörizme döngüsel bir karakter kazandırmaktadır (2004, s.5) Bir dalgadaki düşüş unsurunun diğer dalga için bir yükseliş unsuru haline dönüşebilme potansiyeli oluşturabileceği Rapoport'un teorisinde tanımlanmaktadır. Rapoport (2004), siyasi kargaşalar, direniş ve ideoloji gibi çeşitli etkenlerin bir dalgada düşüşe yol açabileceğine vurgu yapmış, dalgayı tetikleyen ideolojik arka planın her bir dalga boyunca da devam edebileceğini savunmuştur. Dalgalardaki belirgin özellik ise uluslararası olması ve birçok ülkede gerçekleşmiş olmasıdır.

Rapoport'a göre milliyetçilik ideolojisi dört dalga içerisinde kalıcı olan ideoloji olarak karşımıza çıkmaktadır. Rapoport (2002)'a göre, "Yerel amaçlar, tüm dalgalarda ortaktır, ancak önemli bir gerçek şu ki, diğer devletler de aynı anda benzer faaliyetleri deneyimlemektedir" (Rapoport, 2002, s.48). Teorisyenlerin birçoğu Rapoport'un teorisini desteklemekte ve Rapoport'un modelinin mevcut konjonktürü en etkili şekilde tanımladığını

ifade etmektedir (Hart, 2021, s.2). 11 Eylül 2011’de Amerika Birleşik Devletleri’nde meydana gelen terör saldırısı, terörizm bağlamında bir dönüm noktasını işaret etmektedir. 11 Eylül saldırısı, örgütlenme yöntemi, stratejisi ve taktikselliliği “yeni terörizm” olarak tanımlanan bir dönemi vurgulamaktadır. Yeni terörizm çağında terörist organizasyonlar, hücre tipi yapılanma ile örgütlenmekte ve konvansiyonel strateji ve silahlar yerine, asimetrik tehdit olarak tanımlanan; internet teknolojilerini, kitle imha silahlarını ve medya teknolojilerini geniş çapta kullanmaktadır (Martin, 2017, s. 65)

Karen Rasler ve William R. Thompson (2009), beşinci dalgada heterojen unsurların var olduğunu ancak terörizmin belirli özelliklerinin ise dikkate alınmadığını öne sürmektedir. Tom Parker ve Nick Sitter (2016) Rapoport’u eleştirmiş, “dalgalar” kavramsallaştırmasına karşıt olarak “türlerin kavramsallaştırılması gerektiğini savunmuşlardır (Parker ve Sitter, 2016, s.198). Rapoport, geniş çerçevede birbirini takip eden dört dalga üzerinden şekillendirdiği teorisinde, birbirinden benzersiz sosyal ve politik gerilimlerin her bir dalga için hızlandırıcı unsur olduğunu ifade etmiş ve bu olayların uluslararası niteliğine ve katılımcı grupların hedef ve taktiklerine odaklanmıştır. Analizini yaparken terör örgütleri, diaspora toplulukları, devletler ve ulus üstü örgütlenmelerin etkileşimini incelemiştir. Bu çerçevede Rapoport’un sınıflandırmasına göre “dalgalar” Anarşist Dalga, Anti Kolonyal Dalga, Yeni Sol Dalga ve Dini Dalga’dır.

1.1. Birinci Dalga: Anarşist Dalga (1880- 1910)

Rapoport’un ilk modern terörizm dalgası, Anarşist Dalga, 1880’lerde Rusya’da faaliyet gösteren Narodnaya Volva (Halkın İradesi) örgütünün anarşist eylemleri ile başlayarak devam eden süreçte Avrupa’ya ve Balkan Devletleri’ne yayılmıştır. İdeolojik olarak anarşizm tarafından temellenen dalga da anarşist doktrinin dört ana noktası belirleyici unsurdur (Rapoport, 2002). Buna göre; modern toplum, çok büyük gizli düşmanlık rezervi içermektedir. Toplum, suçluluk duygusu ve ahlaki gelenekler ile bunları bastırmaktadır. Gelenekler, tarihsel olarak açıklanabilir nitelikte ve bu nedenle terör saldırıları “ahlaka aykırı” ifade edilmiş olsa da gelecek nesiller için özgürleşmeye yönelik asil çabalar olarak tanımlanmaktadır. Siyasal şiddet biçimi olarak terör, gelenekleri yok etmenin en hızlı ve en etkili yoludur (Rapoport, 2002).

Siyasi liderlere ve hükümet yetkililerine karşı suikast girişimleri ve sembolik hedeflere yönelik saldırılar dönemi karakterize etmiştir. Anarşist figür, Vera Zasulich, 1878 yılında, Rusya'nın St. Petersburg kentinde bir polis şefini vurarak yaralamış ve mahkemede “Ben teröristim, katil değil” sözü ile sembolleşmiştir (Rapoport, 2002, s.50). İsyancılar kendilerini “gerilla” değil “terörist” olarak tanımlamıştır. Bu bağlamda terörizm bir amaç değil, bir strateji olarak şekillenmiştir.

Monarşilerin meşruiyetinin azaldığı anarşist dalga içerisinde amaç devrimi kışkırtarak hükümetin baskısını ortadan kaldırmaktır (Hughes, 2021, s.57). Bireysel terörizmin ilk örneği olan anarşist dalga içinde ölenler kutsanmıştır. “Suikastın Altın Çağı” olarak anılan dönemde, Ku Klux Klan örgütü eylemleri döneme damgasını vurmuş, dönem 1. Dünya Savaşı ile sona ermiştir (Rapoport, 2013, s.52).

1.2. İkinci Dalga: Anti Kolonyal Dalga (1920-1960)

Anarşist Dalga, 20. yy ilk çeyreği itibariyle düşüş aşamasına geçmiş ve Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması ile sona ermiştir. Rapoport, Versay Barış Antlaşmasını, Avrupa'da yükselen etnik milliyetçilikle birlikte Anti Kolonyal dalgayı hızlandıran olay olduğunu ifade etmiştir (Kaplan, 2010). 1.Dünya Savaşı sonrası Avrupa'da self-determinasyon ilkesi sömürge karşıtı dalganın katalizörü olmuştur (Jensen, 2013, s.15). Önceki döngüdeki bölgesel odaklanma yerine terör eylemleri Pakistan ve Filipinler gibi ülkelerde gerçekleşmeye başlamıştır. Eylem stratejileri vur-kaç taktiği ve gerilla savaşına dönüşmüştür.

Kitlesel terörizmin ön plana çıktığı bu döngüde teröristlere “özgürlük savaşçısı”, “hükümet terörüne karşı mücadele verenler” benzetmesi yapılmıştır (Rapoport, 2013, 53-54). Güvenlik güçlerine, asker ve polise yönelik eylemlerin yoğun olduğu döngüde, Lehi, İrlanda Cumhuriyet Ordusu (IRA), Irgun gibi örgütlerin faaliyetleri etkin olmuştur. Menahem Begin, Irgun örgütünü ulusal kurtuluş savaşındaki “özgürlük savaşçıları” olarak tanımlamıştır (Kaplan, 2010). İkinci Dalga terörü, finansman ve siyasi olarak desteğini diaspora gruplarından sağlamış ve ilerleyen süreçte diaspora gruplarına, finansal olarak bağımlı hale gelmiştir.

Irgun örgütü, 1946 yılında King David Oteli'ni bombalayarak büyük bir katliam gerçekleştirmiştir (Clarke, 1981, s.145). Anti- Kolonyal Dalga, 1960'lı yılların ortalarına doğru ulusal özgürlük mücadelelerinin başarıya ulaşması ve sömürge devletlerinin etkinliğinin azalması ile etkisini

kaybetmeye başlamıştır (Biçer, 2020, s.924). Terörist/özgürlük savaşçısı dilemması, Yeni Sol Dalga için uluslararası alanda bir anlam karmaşasına yol açmıştır (Hoffman, 2003, s.16). Bu karmaşa, sömürgecilik karşıtı eylemlerde bulunan örgütlerin, kendilerini “bağımsızlık savaşçısı” olarak nitelendirmesi sonucunda tartışılmıştır. Birinci dalga nitelikleri itibari ile devrimci iken ikinci dalga daha yerel ve bölgesel mücadeleye odaklanan yapıdadır. İkinci Dünya Savaşı sonunda sömürgecilik karşıtı terör örgütleri azalmış, IRA gibi birkaç grup etkin kalmıştır.

1.3. Üçüncü Dalga: Yeni Sol Dalga (1960- 1980)

1960’lardan yirminci yüzyılın sonuna kadar olan dalga, Yeni Sol Dalga olarak tanımlanmıştır. Yeni Sol Dalgayı tetikleyen unsurlar Vietnam Savaşı ve Soğuk Savaş olmuştur. Yeni Sol dalgada, Marksizm baskın ideoloji olsa da Leninizm, Komünizm, Milliyetçilik, Etnik Milliyetçilik ve Maoizm de etkili olmuştur.. Üçüncü dalgada, Sol örgütlerin motivasyon unsuru “mevcut düzen yerine alternatif bir düzen getirmek” şeklinde karakterize edilmiştir (Yıldız, 2020, s.11). Terör örgütlerinin amaçları, kapital dünya düzenini elimine etmek olup, hedef olarak, ABD ve siyasal iktidarlara odaklanmışlardır (Hughes, 2021, s.57). Vietnam Savaşı’nın sona ermesi ile İtalyan Kızıl Tugayları, Batı Almanya Kızıl Ordu grubu gibi birçok örgüt genişleme sürecine girmiştir.

Uluslararası terörizm terimi, Yeni Sol dalgada yeniden canlandırılmış, Fransız Devrimi’nin eşitlik ilkesi, farklı ulusal örgütlenmeler arasında aidiyet ve motivasyon unsuru oluşturmuştur (Rapoport, 2002; Rapoport, 2020, s.4). Üçüncü dalgada, Ermenistan’ın Kurtuluşu İçin Ermeni Gizli Ordusu (ASALA, The Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia), Kürdistan İşçi Partisi (PKK, Kurdistan Worker’s Party), Ayrılıkçı Bask Örgütü (ETA, Euskadi Ta askatasuna, Bask Yurdu ve Özgürlük), Korsika Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLNC) gibi milliyetçi ideolojileri benimseyen örgütler radikalleşme eğilimine girmişlerdir. Uçak kaçırma, rehin alma, fidye ve suikast taktiği en belirgin eylemleri olmuştur (Rapoport, 2013, s.57). 1970’lerde yüzden fazla uçak kaçırma vakası ve 73 farklı ülkede rehin alma eylemleri gerçekleştirilmiştir (Kurt, 2019, s.40). 1996 yılında Japon Büyükelçiliği’ne düzenlenen terör eyleminde 72 kişi rehin alınmıştır.

Bu dönem haberleşme teknolojilerinde hızlı gelişim olması, eylem yaparken medyanın kullanılmasına da alan açmıştır. Vietnam Savaşı sonrası

özellikle Asya, ABD (Amerika Birleşik Devletleri), Avrupa ve SSCB (Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği)'de hareketlilikler olmuştur.

Soğuk Savaşın sona ermesi ile üçüncü dalganın etkinliği azalmaya başlamıştır. İletişim teknolojisindeki devrim, dönemi etkileyerek kapsam bakımından enternasyonalist hale getirmiş, ABD karşıtlığı, küresel bir olgu haline dönüşmüştür.

1.4. Dördüncü Dalga: Dini Dalga (1979- ...)

1979 İran İslam Devrimi ve SSCB'nin Afganistan işgalinin katalizör etkisi yaptığı dalganın ana ideolojisi dini motivasyon olmuştur (Kaplan, 2011, s.66). Dini motivasyonlu terörizmin mevcut küresel tecrübesi, din olgusunun birey üzerindeki güçlü etkisi üzerinden temellenmiştir. Terör örgütlerinin yeni hedeflerini rasyonelleştirmesinde dini inançlarla terörist ideolojinin kaynaşması kritik unsur olmuştur. Dini dalganın etkin olduğu dönemde “küresel cihat” hedefi ile organize olan örgütlere ilham veren unsur, Batılı güçlere karşı mücadele ile birlikte İran Devrimi'dir (Kaplan, 2011, s.66). Benzer şekilde Sovyetler Birliği'nin Afganistan'ı işgali, örgütler için motivasyon ve tetikleyici etken olmuştur (Proshyn, 2015, s.98). Tüm bu unsurlar içinde önceki terör dalgalarına öncü olan unsurlar köktendinci dalganın hızla yayılması ile etkisini kaybetmiştir (Gupta, 2011, s.35).

Dini dalga, operasyon, örgütlenme, eylem stratejileri ve ideolojik motivasyon açısından diğer terör dalgaları ile farklılıklar göstermektedir (Martinez, 2016, s.22). Dördüncü dalgada terörist grupların organizasyonel yapısında hiyerarşik bir emir-komuta zinciri yerine bağımsız hücrelerden oluşan bir örgütlenme modeli mevcuttur (Pedahzur ve Parliger, 2013).

Dini dalga, El Kaide (AQ), Irak Şam İslam Devleti (DAEŞ, Devlet'ül İslamiye fi'l Irak ve's Şam), Aum Shinrikyo, Boko Haram ve Eş-Şebab örgütlerinin yükselişi ve küresel tehdit oluşturmasına alan açmıştır. Amaçları Küresel Cihat olan örgütler özellikle 11 Eylül sonrası ABD, İsrail ve Avrupa'yı hedef almışlardır. Eylem yöntemi olarak; intihar eylemleri, uçak ve araç kaçırma, bombalı eylemler ve rehin alma taktiklerini kullanan örgütler, eylemlerini güvenlik güçlerine yönelik gerçekleştirmişlerdir.

Dini dalganın etkin olduğu dönemde “Hristiyan Terörizmi” olarak ifade edilen, “İncil'in ırkçı yorumları”, dini eskatoloji, Hristiyan kimlik hareketlerinde etken olmuştur (Rapoport, 2001, s.61). Hristiyan şiddeti, 11 Eylül saldırısı sonrası köktendinci hareketlerin yaygınlaşması ile etkisini

yitirmiş, diğer dinlerden ilham alan şiddet içeren aşırılık yanlıları neredeyse yok olmuştur. Rapoport (2022), teorisinde her bir dalgayı “baskın bir enerjinin yönlendirdiğini ve dalgaların uluslararası bir karaktere sahip olduğunu” ifade etmektedir (2022, s.10). Rapoport’un dalga önermesinde bir dalganın enerjisi yeni organizasyonlara ilham veremediğinde dalga ortadan kaybolacaktır. Rapoport’un teorisi modern terörizmin evrimini kategorize ederek açıklamakta bütüncül bir çerçeve inşa etmiştir.

Terörizmin dördüncü dalgası küreselleşme ve internet teknolojilerinin yaygınlaşması ile ağlarını genişletme imkânı bulmuştur. Simon (2011)’a göre her dalganın hedefi benzerlikler göstermekte ve yeni dünya düzeni (devrim düzeni) çağrısı ile siyasi meşruiyete meydan okumaktır (Simon, 2011, s.46). Bu meydan okumalarda kitleleri manipüle etmek için en etkili araç, propaganda faaliyetleri ile toplumsal katmanların derinliklerine nüfuz ederek algı oluşturmaktır (Laqueur, 2017, s.49).

Rapoport 21.yy’ı katalize edecek beşinci dalganın 2025 civarında başlayabileceğine inanmaktadır. Ancak bir sonraki dalganın nitelikleri ve zaman periyodunu net ifade edememiş, çeşitli siyasi sorunlara tepki olarak patlak verebileceğini belirtmiştir (Hughes, 2021, s.56). Terör uzmanları 2020’lerde ortaya çıkan ve genellikle kültürel ve teknolojik enstrümanlara odaklanan beşinci dalganın enerjisi hakkında önermelerde bulunmuşlardır. Dipak Gupta, Erin Walls ve Amber Hart, aşırı sağ terörün yükselişininin Beşinci Dalga olduğunu iddia etmişlerdir (Rapoport, 2020, s.269). Terörizmin beşinci dalgası, postmodern terörizm ve asimetrik savaş unsurlarını işaret eden karakterde olabilecek ve yeni terörizm tehditleri ile karşılaşacaktır. 11 Eylül sonrası dönem “yeni terörizm çağı” olarak ifade edilmiş, bu dönemde terör örgütleri, konvansiyonel silahlar yerine teknolojik araçları, kitle imha silahları ve siber alanı aktif kullanmıştır (Martin, 2017, s.65). Yeni Terörizmin karakteristiği; gevşek ve hücre tabanlı ağlar, siyasi belirsizlikler ve politik istikrarın oluşumu, etnik ve dini motivasyonlu gruplar, hibrit yöntemler, internet teknolojileri ve medyanın manipüle edilmesidir (Martin, 2017, s.65). DAESH, Hizbullah ve Fetullahçı Terör Örgütü (FETÖ) asimetrik tehdit yöntemleri kullanarak eylemlerde bulunmuşlardır. 21.yy terörizm stratejisi, küresel çerçevede etnik grupları cezbeden yeni stratejiler ile internet teknolojilerinin kullanımının yaygın olduğu bir alana doğru evrilmektedir (Hanhimäki, 2013, s.301). Bu bağlamda beşinci dalganın önermeleri; yeni kabileci, küreselleşme karşıtı, cihatçı terör ve teknolojik olarak ifade edilmiştir (Hughes, 2021).

2. TERÖRİZMİN BEŞİNCİ DALGASI

Rapoport'a (2012) göre her bir dalganın enerjisi artık yeni bir hareket inşasına tesir edemediğinde ya da sönmeye başladığında yeni bir enerji açığa çıkmaktadır. Dalgaların coğrafyası ve dalga deseni dikkatimizi önemli siyasi temalara çekmekle birlikte, teknolojik gelişmeler ve yeni iletişim modelleri dalgaların döngüsünde etkili olmuştur. Her dalga kendi ulusal yapısını şekillendirmekte, döngüsü içerisinde yeni organizasyonlara ilham veremediğinde ise kaybolmaktadır. Erin Walls'a (2017) göre, belirli bir dalganın ne zaman başlayıp biteceğini öngörmek net olmayacak ve belirli ideolojilerin kristalleşmesi ve örgüt tipolojisinin inşası uzun bir zaman periyodunda gerçekleşecektir (Walls, 2017). Rapoport, modelini sağlam temeller üzerine inşa etmiş, ancak mevcut terör dalgaları dışında kalan terör örgütlerinin niteliklerini açıklama hususunda, Rapoport'un teorisine, eleştiriler getirilmiştir. Bu çerçevede teorisyenlere göre, terörizmin beşinci dalgası ortaya çıkmış olsa da dalganın ana karakteristiği hususunda henüz fikir birliğine varılamamıştır. Honig ve Yahel (2017)'e göre, beşinci dalga terörist yarı devletler (TSS) ile karakterize edilmekte ve enerjisi terörist yarı devletlerin ortaya çıkması ile örtüşmektedir. Honig ve Yahel, Ortadoğu ve Afrika'da çoğunlukta olan terörist yarı devletlere örnek olarak; Hizbullah, Eş-Şebab ve Boko Haram gibi örgütleri vermişlerdir. Etnik- yeni kabileci, cihatçı terör, küreselleşme karşıtı ve teknolojik unsurların etkin olacağı iddia edilen beşinci dalgaya ilişkin önermeler, Jeffrey Kaplan (2016), Anthony Celso (2019), Erin Walls (2017) ve Jeffrey Simon tarafından tartışılmış ve karakterize edilerek nitelikleri ifade edilmiştir.

2.1. Jeffrey Kaplan: Yeni Kabilecilik (2020- ...)

Soğuk Savaş sonrası dönemde savaşların ve çatışmaların arkasındaki en önemli faktör kültürel unsurlar olup ideolojik, politik ve ekonomik faktörleri geri plana bırakmıştır (Hughes, 2021 s.57). Jeffrey Kaplan, beşinci dalganın diğer dört dalga ile benzer nitelikler gösterse de etkin unsurun "Yeni Kabilecilik" adını verdiği yerel unsurlar ve kültürel farklılıkların hâkim olduğu etnik kökene odaklanacağını savunmuştur (Kaplan ve Costa, 2014). Beşinci terörizm dalgasının nitelikleri itibarıyla, radikal eğilimli, aşırılıkçı ve iç çatışma yönelimli olacağına vurgu yapmıştır (Walls, 2017, s.52). Bu dalgada ortaya çıkan örgütlenmelerin amacı, "yeni bir dünya yaratmak" ütopyası üzerinden inşa edilmiştir. Çok uluslu ve küresel boyutta işbirliklerinin güçlü olmadığı bu dalgada eylemlerin hedefi; hükümetler,

bölgesel ve etnik gruplar, kadınlar ve çocuklar olmuştur (Hughes, 2021, s.56).

“Yeni Kabilecilik” dalgasında öne çıkan örgütlenmeler ise Kızıl Khmerler ve Tanrı'nın Direnişi Ordusu (LRA)'dur. Bu dalğanın örgütlenme modeli son derece otoriter yapıda olup, yeni bir toplum oluşturma motivasyonu ile kolektif şiddet içeren eylemler ön plana çıkmaktadır (Walls, 2017, s.53; Kaplan, 2008). Tecavüzler, terör stratejisinin imzası niteliğinde olup, örgütlenme içinde kültürel normların ihlal edilmesi, radikal kopuşu destekleyerek yoksunluğu tetiklemektedir (Kaplan, 2008; Walls, 2017, s.53). Milliyetçi ideolojinin etken olduğu dalğanın belirgin karakteristiklerinden biri de ırksal saflığa odaklanan yapısıdır (Kaplan, 2008).

2.2. Anthony Celso: Cihatçı Terör (2020- ...)

Anthony Celso (2015), beşinci dalgaya ilişkin önermesinde cihatçı grupların etkin olduğu bir döngüye işaret etmiştir. Jeffrey Kaplan'ın beşinci dalga modelinde Boko Haram ve DAESH gibi tekfirci-cihatçı¹ örgütler, uluslararasılaşmaları nedeni ile teorisinin dışında tutmuştur, ancak ilgili örgütler nitelikleri itibariyle Celso'nun önerisi ile benzeşmektedir (Celso, 2015; Walls, 2017, s.55). Celso (2015), beşinci dalğanın tetikleyici karakterini zayıf devlet otoriteleri ve tekfirci-cihatçı terör olarak açıklamaktadır (Hughes, 2021, s.58). Cihatçı terör örgütleri, toplumdaki izole olarak, hayali, yeni bir toplum ideali ve hilafet devleti kurmayı amaçlamışlardır (Walls, 2017, s.57). Hükümetleri hedef alan yapılarıyla bünyelerinde aşırılıkçı unsurları barındıran bu dalgada, göreceli yoksunluk,

---

¹Tekfir; Selefî akımların diğer inanları “yeterince Müslüman olmadığı” söylemi üzerinden diğer tüm yapıları öteki ilan ederek dışlamasıdır (Benslama, 2018, s.5). Selefî düşünce yapısal olarak aşırılık unsurlarını barındırmakta ve kendileri dışında herkesi sapkın ve mürted (dinden dönme) olarak tanımlamaktadır. El Kaide ve DAESH gibi örgütlerin beslendikleri ideoloji, Selefîlik anlayışı üzerinden şekillenmiştir. Selefîlik; Suudi Selefîlik, Cihadi ve Tekfirci Selefîlik olarak üç farklı anlayış üzerinden ifade edilmektedir. Selefî anlayışta, Kuran ve Sünnette yer alan kaideler yoruma yer verilmeden, kutsal metinlerde geçen anlamları ile direkt kabul edilmektedir. Cihad kavramı El Kaide, DAESH gibi örgütler tarafından araçsallaştırılmıştır. İslam'da cihad kavramında tanımlanan “büyük cihad” bireyin içsel yolculuğu ve nefis mücadelesini, küçük cihad ise İslam dinini benimseyenlerin, İslam'ı savunmaları anlamında tanımlanmaktadır (Whelan, 2006, s.16; Martin, 2017, s.182). Dini motifli örgütler cihat anlayışını benimseyerek sözde hilafet devleti kurmayı hedeflemektedirler (Walls, 2017, s.57). Cihat kavramının ideolojik olarak kullanılmasında, Selefî düşünce ve İbn Teymiyye'nin fetvası etken olmuştur (Esposito, 2002, s.44).

toplumdan dışlanma ve ekonomik faktörler, bireyleri yalnızlaştırarak, radikal eğilimleri ve siyasal şiddeti tetiklemektedir (Hughes, 2021, s.59).

Cihatçı hücrelerin eylem stratejileri; sınırsız şiddet, etnik ve mezhepsel temizlik, örgütlenmelerinin odağında ise hükümetler, dinden dönenler ve dini mezhepler yer almaktadır.. Radikal, aşırılık yanlısı gruplar beşinci dalga eğilimlerini yerelleştirerek Kaplan'ın önermesi ile benzer nitelikler taşımaktadır. Beşinci dalga; modern dünyadan kopuş ile simgelenerek, hilafet devleti kurma hedefli ve Batı etkilerinin yok edilmesine yönelik motivasyondadır (Walls, 2019, s.56). Boko Haram ve DAESH'le özdeşleşen dalga, örgütlerin cihatçı-tekfirci yapıları ile daha geniş İslamcı toplumdan da izole olduğunu savunmaktadır.

2.3. Teknolojik Dalga: Jeffrey Simon (2020- ...)

Rapoport, Anarşizm, sömürgecilik karşıtlığı, Marksizm ve köktendinci ideolojiler mevcut dört dalgayı karakterize etmiş olsa da salt bir terör ideolojisinin mümkün olmadığını da teorik çerçevede sunmuştur. Simon (2011), beşinci dalgaya tek bir ideolojinin hâkim olamayacağını, bunun yerine internet teknolojileri, siber araçlar ve kitle imha silahlarının “yalnız operatörler” aracılığı ile “Teknolojik Dalga” oluşturacağını ileri sürmüştür (Simon, 2011, s.48). Simon'a göre, terör örgütleri, eylem stratejilerini belirlerken küresel etkisi olabilecek kitlesel organizasyonlara yönelebileceklerdir. Bu dalganın katalizörü; bilgi ekosisteminin küreselleşme ile hızlı bir şekilde alanının genişlemesi ve internet teknolojileridir. Beşinci dalganın enerjisi olarak tanımlanan etkin teknolojiler, bilginin, toplanma, işlenme ve kullanılması ile bireyler, toplumlar ve devletler için tehdit unsuru olabilecek potansiyeli artırabileceklerdir (Simon, 2011, s.48). Terör örgütleri büyük ölçekte eylemler düzenlerken internet teknolojilerini, eleman temin etme, lojistik alt yapıları oluşturma ve organizasyonel planlamaları için kullanmaktadırlar (Hughes, 2021, s.58). Teknoloji ve terörizm arasındaki bağlantı beşinci dalganın dinamiklerini kavramakta yol göstericisidir. Hedefler, taktikler, organizasyonel yapılanmalar internet üzerinden yürütülmektedir.

Simon (2011)'un işaret ettiği teknoloji ile betimlenen dalganın katalizör unsuru internet teknolojilerinin terör örgütleri tarafından eylem, propaganda, saldırı ve organizasyonel bağlamda kullanımı olmakla birlikte, terör örgütlerinin devletlerin kritik alt yapılarına ulaşabilmesine de alan açmaktadır (Simon, 2011, s.52). Devletler için yeni medyanın kullanımı,

yeni terörizm çağı ile birlikte dijital alanın tehdit unsuru olarak kullanılabilmesine de imkân vermektedir. Bilginin yayılma hızının ansal olarak gerçekleşmesi terör örgütlerinin söylemlerini de internet aracılığı ile aktarabilmesini tetiklemiş, katalizör etkisi görmüştür. Amaç, kitleleri harekete geçirmek, hükümetlerin kritik alt yapılarına zarar vermek, büyük ölçekli siber saldırılar ile sistemleri devre dışı bırakmaktır. Bu bağlamda El Kaide terör örgütü, savaşı web üzerinden de dijital alana taşıyarak interneti bir propaganda aracı olarak kullanan örgütler arasındadır. “AQ Central, Digihad” ve birçok internet sitesi aracılığı ile örgütün mesajını çevrimiçi platformlarda iletişim stratejileri ile duyurmaya çalışmıştır (Small Wara, 2012). Stratejik olarak “yeni nesil cihat” dijital alana taşınmıştır.

Beşinci Dalganın tanımlayıcı özelliği, “yalnız operatörlerin” önemli oyuncular haline gelebilmesidir. Yalnız operatörler, dijital alanda internet aracılığıyla bilgiye sınırsız erişim sağlayabilmektedir (Rosenfeld, 2011, s.4). Terör örgütlerinin organizasyonel olarak, dijital alanda hücre tipi örgütlenme modeli ile örgütlenmesi, radikalleşme ve aşırılık içeren yapılanmalarda, örgütlenmeye ivme katmaktadır. Terör örgütleri lidersiz cihat taktiği ve yalnız operatörler ile hareket alanlarını genişleterek, küresel etkilere dönüşebilecek eylemler planlamaktadır. Devletler, devlet dışı aktörler ve devlet altı gruplar tarafından zarar verme amaçlı kullanılan internet teknolojileri, özellikle yeni medyanın gücü ile devletler için tehdit oluşturmaktadır. Teknolojik Dalganın hedef kitlesi ise çok uluslu şirketler, finansal sistemler, hükümetler ve bireylerdir. İstihbarata sızabilme niteliği olan bu dalgada yapay zekânın otonom silahlarda kullanımı devletler ve devlet altı gruplar için güvenlik tehdidi oluşturabilmektedir.

Bu dalgada yer alan tehditler ve saldırılar siber alanda gerçekleşmekte ve alışılmadık asimetrik ve hibrit unsurları barındırmaktadır. Terör örgütlerinin teknolojik alt yapılarını güçlendirmesi de tehdidin ölçeğinin büyümesinde etkili olabilmektedir. Yaygın ve yıkıcı etkisi olan teknolojik unsurlar dijital alanda terörizmin de etkinliğini arttırabilmektedir.

2.4. Küreselleşme Karşıtı Dalga: Erin Walls (2020- ...)

Erin Walls (2017), beşinci dalga için kavramsallaştırdığı önermesinde, popülist ideoloji ve aşırı sağ söylem üzerinden inşa edilen yabancı düşmanlığına odaklanmaktadır (Hughes, 2021, s.59). Küreselleşme Karşıtı dalganın katalizör unsuru ise Birleşik Krallık’ın Avrupa Birliği’nden ayrılma

sürecindeki Brexit ve 2016 yılındaki ABD Başkanlık seçimleri olmuştur (Walls, 2017, s. 76).

Aşırılık yanlıları, küreselleşme karşıtı dalgada internet aracılığı ile ifade özgürlüğü iddiasını katalize ederek, toplumu kutuplaştırıcı içerikleri propaganda amaçlı kullanabilmektedir. Salt milliyetçi ideolojinin hâkim olduğu dalgaın katalizörü, yabancı düşmanlığına dayalı ideolojilerle beslenen milliyetçilik ve bu durumun teröre dönüşebilme potansiyelidir (Hughes, 2021, s. 59). Radikalleşme eğiliminin yoğun olduğu aşırılıkçı gruplar, nihayetinde birey, toplum ve devletler için güvenlik tehdidi oluşturabilecek içerikleri, internet aracılığı ile hızla örgütleyebilecek bir potansiyeli harekete geçirebileceklerdir.

Küreselleşme karşıtı dalgaın odaklandığı hedefler, uluslararası ittifaklar, finansal kuruluşlar ve çok uluslu şirketlerdir. Bu dalgaın eylem yöntemi; yalnız kurtlar, siber saldırılar, patlayıcılar ve insansız hava araçlarıdır (Hughes, 2021, s.59). Küreselleşme karşıtlığı üzerinden motive olan terör örgütleri, planlanmış radikalleşme içerikli şiddet kampanyaları ile toplumu kışkırtarak, iç karışıklık çıkartmayı amaçlamaktadırlar. 1980’li yıllarda, ABD’de yükselen popülizm ve radikalleşme ile birlikte, yeni medya aracılığıyla kitleleri mobilize etme potansiyeli olan göçmen karşıtı söylem zirve noktasına ulaşmış, 1986’da Göçmenlik Reformu ve Kontrol Yasası yürürlüğe girmiştir (Hart, 2021, s.8)

Walls (2017)’un vurguladığı küreselleşme karşıtı dalgaın, ideoloji ve söylemleri, dijital alanın etkisi ile Batılı ülkeler arasında korumacı politikaları hızlandırıcı unsur olmuş, iç tehditlerin varlığı ve uluslararası koalisyonların zayıflaması, ABD öncelikli olmak üzere Batılı devletlerin iç güvenliği inşa etmek için içeriye odaklanmasına neden olmuştur. 21.yüzyılın dinamikleri incelendiğinde, dünyada aşırılıkçı ideolojilerde derinleşme gözlemlenmektedir. Dijital bilgi çağının etkisi ile bireylerin internet 4.0’da direkt içerik üreticisi olması, yankı odalarının da varlığı ile yanlış bilginin yayılmasına imkan vermektedir. Dijital alanın teknolojiye dayalı evrimi, terörizmin dijitalleşmesine yeni bir boyut kazandırmıştır. Simon’un vurguladığı, teknolojik unsurların varlığı ve küreselleşme ile çevrimiçi platformların devlet dışı aktörler ve devlet altı gruplar tarafından kullanımı, terörizmin beşinci dalgasında etken unsurun internet teknolojileri ve dijital alan olduğu tezini güçlendirmektedir. Bu bilgiler çerçevesinde dijital

terörizmde öne çıkan unsurlar; Siber Saldırıları, Dijital Radikalleşme, Yeni Medya Aracılığı ile Propaganda ve Dezenformasyon olacaktır.

3. TERÖRİZMİN BEŞİNCİ DALGASI EKSENİNDE TEKNOLOJİK DALGA VE DİJİTAL TERÖRİZM

Küreselleşme ve 11 Eylül saldırıları ile birlikte güvenlik anlayışında yaşanan değişim, medya ve teknoloji alanında, bilginin hızla yayılmasına imkân sağlamıştır. Bilgiye erişimin bu denli hızlı ve kolay olması beraberinde bir takım manipülatif içerikli bilgilerin de servis edileceği bir alan açmıştır. Güvenlik tehdidi artık salt devletler tarafından organize edilen konvansiyonel yöntemlerle değil, organizasyonlar, çok uluslu şirketler ve bireyler tarafından hibrit tehditler aracılığı ile gerçekleştirilmektedir (Walls, 2017).

2009-2010 yılları arasında, Hibrit Savaş kavramı, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü (NATO, North Atlantic Treaty Organization), gündemine girmiş, “konvansiyonel unsurlar, düzensiz güçler, gayri nizami savaş yöntemleri ve toplardan tanklara kadar her şey” hibrit tehdit olarak ifade edilmiştir (NATO, 2010). 2014 Rusya’nın Kırım’ı ilhakı sırasında kullandığı strateji yeni bir savaş çağını işaret etmekte ve algı temelli tehditlerin sadece taktik değil stratejik ve politik olduğunu göstermektedir. Eric Hobsbawm (2008), tehdit algısındaki değişimin küreselleşme ile birlikte dönüşümüne vurgu yapmıştır (Hobsbawm, 2008, s.168).

Yeni terörizm çağı olarak da adlandırılan dönemde artık tehditler sadece devlet merkezli olmamaktadır. Etnik, ideolojik unsurlar yerine, kayıpları en üst düzeye çıkaran asimetrik tehdit yöntemleri, bilişim teknolojileri, yeni medyanın ustalıklı kullanılması ve medyanın manipüle edilmesi şeklinde gerçekleşmektedir. Terörist saldırılar, devlet altı gruplar tarafından basının ilgisini çekmek için titizlikle hazırlanmakta ve medyaya servis edilmektedir. Bilginin güç olduğu gerçeği, terörist yapılanmalar tarafından da bilinmekte ve kasıtlı yanlış bilgiyi geniş kitlelere ulaştırmak amacıyla araçsallaştırılmaktadır (Martin, 2017,s. 97).

Terör örgütleri ile konvansiyonel medya arasında simbiyotik bir ilişki mevcuttur (Simon, 2019, s.167). Terör örgütleri propaganda ve ideolojilerini benimsetmek için medya ve iletişim kanallarına ihtiyaç duyarlar. İnternet ve dijital alan bu çerçevede devrimsel bir etki yaratmıştır. Terör örgütleri, planladıkları eylem videolarını, web siteleri, dijital oyunlar ve yeni medya

aracılığıyla hızla dolaşıma sokarak ideolojilerini desteklemeye çalışmışlardır (Simon, 2019, s.167).

Kitle iletişim teknolojileri, gerek konvansiyonel gerekse asimetrik çatışmalarda savaş silahı olarak kullanılabilir. Terörist örgütlenmeler sıklıkla medyayı manipüle ederek, olağanüstü durumlarda tehdit unsuru oluşturabilmektedirler. Amaç, yeni medyada propaganda, kaos oluşturarak sözde amaçladıkları davanın yaygınlaşmasını sağlamak, mesajlarını karşı tarafa iletmek, mevcut iktidarın politikalarını eleştirmek ve algı temelli gündem oluşturmaktır (Hoffman, 2003; Martin, 2017:103). Bugün, çok kutuplu dünya düzeni diyebileceğimiz uluslararası sistem artık ekonomik krizlerin, salgınların, iklim değişikliklerinin ve göçmen krizlerinin de tehlike oluşturduğu bir düzene evrilmiştir. Bu kapsamda yeni medya aracılığı ile tehdidin boyutu değişmiştir

Siber alanın yaygınlaşması ile ortaya çıkan bağlantısallık, bireylerin ve kurumların anlık paylaşımlarla reaksiyona geçmesi dijital terör kavramını ön plana çıkarmıştır. Dijital terörizm, bireyleri, kuruluşları veya ulusları hedef alan terör eylemlerini gerçekleştirmek amacıyla dijital teknolojiler ve internetin kullanılmasını ifade etmektedir. Bu çerçevede dijital çağda terörizmin belirleyici unsurları ise Jeffrey Simon (2011), tarafından beşinci terör dalgasının kavramsallaştırdığı teknolojik dalga ekseninde dijital terör olacaktır. Dijital terörün belirleyici unsurları ise; yeni medya, propaganda, siber saldırılar, dijital radikalleşme ve dezenformasyondur¹ (NATO,2023).

3.1. Yeni Medya, Propaganda ve Dijital Terörizm

1990'lı yıllardan itibaren internetin ve bilgi teknolojileri çağının ortaya çıkışı, şiddet yanlısı aşırılıkların ve devlet altı örgütlenmelerin etkinlik alanlarını dijital ortama taşıyarak propaganda alanlarını genişletmiştir (Rapoport, 2020, s.239). Dijitalleşmenin gelişmesi, toplumsallaşma ile beraber kendi özerk alanını inşa etmiştir. Bu bağlamda sosyal medyanın bütün elementleri, teknolojik dalga ekseninde “yeni medya” olarak kavramsallaştırılmıştır. Yeni medya ve dijital alan, bireyleri, toplumları ve devletleri dönüştüren etkisi ile terör örgütleri için propaganda²

---

¹ Dezenformasyon; aldatma ya da yanıltma amacıyla yanlış ya da manipüle edilmiş bilgilerin kasıtlı olarak yayılması olarak tanımlanmaktadır (NATO, 2023).

² Propaganda, Latince, “*propagare*” kökünden gelmekte ve “*yaymak ve toprağı ekmek*” anlamını taşımaktadır. Türk Dil Kurumu Sözlüğünde ise; bir düşünce ya da doktrini başkalarına iletmek, yaymak ve benimsetmek amacı ile söz, yazı gibi araçlarla gerçekleştirilen çalışma olarak tanımlanmıştır (TDK,

alanı olmuştur. Günümüzde terör eylemlerinin yüzde 90'ı internet üzerinden yeni medya araçlarını kullanarak gerçekleşmektedir (Weimann, 2014, s.1). Sosyal ağlar üzerinden ulaşılan bilgiler ile terör örgütleri, doğrudan iletişim kanallarını etkinleştirerek siber terörizme alan açmıştır. Dijital alanda biçimlenen teknolojik terörizm, terör örgütlerinin varlıklarını çevrimiçi platformlar üzerinden idame ettirmesine olanak sağlamıştır. Youtube, Facebook, Instagram, X, Threads ve diğer tüm dijital ağlar terör örgütlerinin propaganda sahası olmuştur. Terör örgütleri, etkileşim, erişim ve iletişim kolaylığı nedeniyle çevrimiçi platformları tercih etmektedir. Terör örgütlerinin propaganda amaçlı yeni medyayı kullanımı, yalnız operatörler ve uyuyan hücrelerin eylemselliğini arttıran unsur olmuştur.

Dijital alan, bilginin yayılmasına ve erişimine olanak sağlayarak kitleleri mobilize edecek katalizördür. Terör örgütleri, dijital kanallar aracılığıyla propaganda, radikalleşme ve eleman temin etmektedir (Whelann, 2014, s.3). Web sayfalarını, operasyonel alanlarını genişletmek için kullanan örgütler stratejik bir iletişim konsepti oluşturmaktadır. Bu bağlamda, Simon (2011)'un “teknolojik dalga” önermesi, 21.yy'ın terörizm karakterini de doğrular niteliktedir. Terörist organizasyonlar, Telegram, WhatsApp, Instagram gibi dijital araçlar ile yeni medyanın avantajlarını operasyonel alan olarak kullanmaktadırlar. Dijital alanda gerçekleşen propaganda bu çerçevede, terör örgütlerinin manipülasyon aracı olmakla birlikte, örgütlerin amaçlarına hizmet eden stratejik bir iletişim modelidir (Dede ve Tansü, 2020, s.12).

El Kaide ve DAESH gibi terör örgütleri, yeni medyayı kullanarak, örgüt ideolojilerini, propaganda kanalıyla iletme motivasyonundadır. Bu bağlamda DAESH, yeni medya platformlarında dışlama, referans (meşruiyet temelli propaganda faaliyeti), sembol (Kelime-i Tevhid'in yazılı olduğu bayrak seçimi ve DAESH amblemleri), mübalağa (örgütü bir arada tutmak için ütöpik anlatı), yüceltme ve süsleme tekniği (şehitlik üzerinden temellenen yüceltme tekniği) ile operasyonel alanını güçlendirerek aidiyet arttırmaya çalışmaktadır (Özveren, 2022, s.117). DAESH, muhaliflerine karşı propagandasını YouTube ve X platformu üzerinden gerçekleştirmekte, kamuoyu oluşturmak için Facebook ya da X platformlarını kullanmakta ve

---

2024). Propaganda, beyaz, gri ve kara olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır. Beyaz propaganda, kaynağın kesin olduğu propaganda olarak tanımlanmakla birlikte, gri propaganda ise kaynağı belli olmayan ve doğruluğu kanıtlanamayan propaganda türü, kara propaganda ise belirli bir kaynaktan geliyor gibi gözükmeyle birlikte, kaynak daima gizlidir (Jowett ve O'donnel, 2018).

örgüte sempatican ve koordinasyon amaçlı planlamalar için de Instagram, YouTube ve TikTok platformlarını kullanmaktadır. Temel amaçları, kitleleri kaos ve korku temelli manipüle ederek, örgüt ideolojilerini kabul ettirmeyi ve popülaritesini arttırmaya çalışmaktadır. Irak'ın ABD tarafından işgali sonrası, istikrarsız olan bölgede, devlet dışı örgütler, küresel iletişim ve yeni medya araçlarıyla etkili bir propaganda stratejisi yürütmüştür. Bu bağlamda terörizm için yeni medya ve propaganda terörizm için proaktif bir iletişim kanalı olmuştur (Rollins ve Clay, 2007, s.14). DAES örgütü, etkin bir propaganda stratejisi ile dünyanın farklı ülkelerinden eleman temin etmiş ve küresel bir örgüt haline dönüşmüştür.

3.2. Siber Saldırıları, Radikalleşme, Dezenformasyon ve Dijital Terörizm

Bilgi teknolojileri çağı, konvansiyonel birçok anlayışı dönüştürmüş, sınırların olmadığı, teknolojinin başat unsur olduğu dijitalleşme, devletler için, fırsatlarla birlikte, riskler ve tehditleri de beraberinde getirmiştir. Siber alanın kullanımı, bireylerin geniş kitlelere mesajlarını iltebilmelerine ve etkileşim ağı oluşturmalarına olanak sağlamıştır. Bu süreç terörizm kavramlaştırması açısından siber alanda radikalleşme bağlamında dönüştürücü etken olmuştur. Terör örgütleri, dijital alanda siber saldırılar gerçekleştirerek hükümetler, kurumlar ve uluslararası kuruluşların kritik alt yapılarını hedef alarak terör tehdidi oluşturabilmektedir (Walls, 2019, s.58). Potansiyel bir siber tehdidi değerlendirmek için iki faktörün açıklanması gerekmektedir: “Birincisi, ciddi zarar ve yıkım oluşturabilecek saldırılara karşı savunmasız hedeflerin varlığı, ikincisi ise bunları gerçekleştirme kapasitesine sahip aktörlerin bulunup bulunmadığıdır” (Denning, 2001). Denning (2001)'e göre siber saldırılar, siyasi ve sosyal mercilere karşı, gözdağı vermek ve baskı oluşturmak amacıyla network sistemlerine ve veri tabanlarına yapılan terör tehdididir (Denning, 2001). Etki tabanlı ve kasıt temelli olan siber saldırılar, tahribat, dezenformasyon ve tahrif etmeye yöneliktir. Rusya- Ukrayna arasında, 2022 yılında başlayan savaş her iki ülkenin siber güçlerini de karşı karşıya getirmiştir. İki ülke arasında, devlet destekli gerçekleşen siber saldırılar, DDoS saldırıları ve karşılıklı olarak planlanan dezenformasyon dikkat çekmiştir. Siber saldırılar aracılığı ile yapılan siber savaşlar; temelde devletlerin kritik altyapı sistemlerini hedef almaktadır. Siber savaşlar kanalıyla, ülkelerin kritik servisleri çalışamaz duruma gelmekte ve açık hedef olabilmektedir. Siber saldırılar, devletler için güvenlik tehdidine dönüşebilme potansiyeli taşımaktadır. 2007 yılında Estonya'da, bankalar, medya kuruluşları ve bakanlıklara siber saldırı

yapılmış, devlet kurumlarının internet siteleri çökertilmiştir. 2010 yılında Myanmar’da internet sağlayıcılarına geniş boyutlu DDoS saldırıları yapılmıştır.

İnternet teknolojilerinin yaygın kullanımı, bireylerin radikalleşmesine alan açabilecek içeriklere maruz kalmalarına neden olmakta ve radikalleşme süreçlerini hızlandırarak toplumsal kutuplaşmayı arttırmaktadır. Terör örgütleri, çevrimiçi platformları kullanarak radikalleşmede katalizör olabilmektedir. Aşırılıkçılık, politik ideolojinin radikal bir göstergesi olmakla birlikte, inancın içeriği ve ifade edilme biçimi, aşırılıkçılığın temelini oluşturmaktadır. Aşırılıkçı duygular bu çerçevede bireyi şiddete yönelten, düzen bozucu ve kaos inşa etmeye yakın fiiller olarak ifade edilebilir (Martin, 2017, s.29). İnternetin bilginin yayılma hızını kolaylaştırması, sınırsız erişimi maksimum seviyeye ulaştırması, sınır ötesine operasyonel iletişim sağlaması ve kullanıcılarının kimliklerini gizleyebilme gibi altyapıları barındırması nedeniyle bireyleri radikal çizgiye çekebilme potansiyeli oluşturmaktadır (Weimann, 2014:3).

Hoffman ve Schweitzer (2015)’a göre, propagandanın terör örgütleri tarafından, siber alanda etki tabanlı ve kasıtlı kullanımı, terör örgütü sempatanlarının radikalleşmesine etki ettiğini vurgulamıştır (Hoffman ve Schweitzer, 2015). Simon tarafından ifade edilen teknolojik dalga bu çerçevede 21.yy’da inşa edilen terörün temel belirleyicisidir. Yapay zekânın siber alanda ve otonom silahlarda kullanımı devletler ve demokrasiler için teknolojiyi bir tehdit unsuru haline dönüştürmektedir. Terör örgütleri, sosyal medya platformlarını propaganda, eleman temini, finansman, eylem ve saldırı planı gerçekleştirme amaçlı kullanarak, mesajlarını geniş kitlelere ulaştırabilmekte ve kitleleri harekete geçirebilecek içerikler üretebilme potansiyeline hızla erişebilmektedir. DAESH terör örgütü medya ve interneti propaganda amaçlı kullanarak dijital alanı profesyonel seviyede kullanmıştır.

Sahte haber, dezenformasyon ve propaganda gibi çeşitli yanıltıcı bilgiler çıkar gruplarına hizmet edebilmekte, sınırlar dışından ülkelere müdahale alanı açmaktadır. Devletlerin kurumsal kapasiteleri hedef alınarak, kritik altyapılar zarar görebilmektedir. Siber espionaj faaliyetlerine dijitalleşme ile alan açılmakta, ülkelerin veri tabanlarına yasa dışı saldırılar gerçekleşmektedir. Terör örgütleri, terörizmin finansmanı çerçevesinde Blok chain ürünü olan bitcoin ve kripto paralar, örgütlerin güvenli bir ağ kurabilmelerine imkan sağlamaktadır. Kripto paralar; örgüte bağış toplama,

silah ve uyuşturucu kaçakçılığı, finansman, kara para aklama ve operasyonel fon sağlama amaçlı kullanılmaktadır. Kripto paraların, kurumsal bir otorite kontrolünde olmaması ve kripto teknikler kullanılması, terör örgütleri için kullanılabilir bir istismar alanı oluşturmuştur. Örgütler, kripto paraları, aracıya gerek kalmadan hızlı işlem potansiyeli, düşük maliyetli olması ve denetim mekanizmasının olmaması nedeni ile tercih etmektedirler. Karanlık Ağ (Dark Web) üzerinden örgütler, teknolojik dalganın belirleyici unsuru olan yalnız kurt hücreleri aracılığı ile birçok kripto aracın alım-satımını yapabilmektedir (FATF, 2018). Anonimlik ve erişilebilirliğin az olması, terör örgütlerinin dijital alanda hareket alanını genişleterek alan açmıştır.

Savaş ve kriz ortamlarının varlığında, yeni medyanın propaganda aracı olması ile devletler güvenlik tehdidine maruz kalabilmektedir. Otonom silahlarda yapay zekâ teknolojisinin kullanımı ile ülkeler artık asimetrik tehdit unsuru ile hedef olabilmektedir. Örneğin; İsrail “Habsora” adını verdiği yapay zekâ teknolojisi ile Gazze’nin silahlarına erişim sağlayarak, sivil alt yapılara ve Gazze’ye karşı saldırıda bulunmuştur (Sabah, 2023). İsrail menşei olan “Predator” casus programı, siber silah endüstrisinde Avrupa’yı merkez haline getirmiştir (Çahmutoğlu, 2023). AIMS (İleri Etkili Medya Çözümler) adlı program, 30’a yakın ülkede 40 binden fazla Avatar ordusu ile seçimlere müdahale ederek dezenformasyon üreterek algı yönetimi yapmıştır (Anadolu Ajansı, 2023). Dijital alan, yeni bir strateji konsepti olup hedef kitle ve uluslararası arenanın psikolojik algısını etkilemektedir (Lanoszka, 2016).

1990’lı yılların sonu ve 2000’li yılların ilk çeyreği itibariyle uluslararası arenada küresel olarak faaliyet gösteren örgütlerin organizasyon yapıları, eylem biçimleri ve stratejileri de değişkenlik göstermeye başlamıştır. Radikalleşme ve aşırılık yanlısı gruplar tarafından hücre tipi örgütlenme modeli yaygınlaşmış, iletişim ve bilgi teknolojilerinin kullanımı artmış, dijital alanda hazırlanan yüksek teknoloji içerikli kitle imha silahları üretilen bir dönem başlamıştır. Bu çerçevede işaret edilen “Beşinci Dalga Terörizm” literatürde terörizmin yöntem ve stratejilerindeki evrimi tanımlamak için kullanılan kavramsal çerçeveyi, küresel politika ile birlikte teknolojik ve toplumsal dinamiklerdeki dönüşümü bu çerçevede terörizmin gelişen doğasını da yansıtmaktadır.

SONUÇ

Modern terörizmin dört ana dalgasında ideoloji, araç ve amaçların birleştirdiği dalgalar döngüsü mevcuttur. Tarihsel süreç içerisindeki teknolojik ve zihinsel değişim, terörizmin boyutunu da dönüştürmektedir. Jeffrey Simon'un teknolojik dalga önermesi, terörizmin gelişen teknoloji ile birlikte evrimine odaklanmaktadır. Siber saldırılar, yeni medyanın kullanımı, dijital alandaki propaganda ve radikalleşme süreçleri teknolojik dalganın karakteristik özellikleri ile benzeşmektedir. Bugün gelinen noktada, terör örgütleri, internet teknolojilerini kullanarak, geniş ölçekte saldırılar düzenleyebilmekte, internet ve dijital platformlar aracılığıyla terörizmi teşvik edebilmektedir. Jessica Stern (Stern, 2003, s. 52), dijital alandaki değişimin tehdit ve güvenlik boyutunu dönüştürmesini “değişken düşman” olarak tanımlamıştır. Dijital terör, terör örgütleri ve baskı grupları için kaynak oluşturabilme potansiyeli taşımakta olup Simon (2019)'un Beşinci Dalga teorisi ile de örtüşmektedir. Beşinci dalganın enerjisi olarak vurgulanan internet teknolojileri aracılığıyla terör örgütleri, psikolojik tahribat, caydırma, uluslararası kamuoyunda gündem oluşturma potansiyelleri ile etkinlik alanlarını genişletmektedir.

Dijital alan siyasal arenada yeni kutuplaşma ve çatışma alanlarının inşasına zemin oluşturabilmekte, terör örgütlerinin, devletlerin kritik alt yapılarına, lojistik planlarına ve potansiyel hedeflerine erişime olanak verebilmektedir. Terör örgütlerinin, sosyal medya üzerinden manipülasyon gücünün olması, kitleleri mobilize edebilme potansiyelinin olabileceğinin de işareti olmakla birlikte demokratik yönetimler için güvenlik tehdidi oluşturabilmektedir.

Rapoport'un dalgaları ve beşinci terörizm dalgasına önermeler, terörizmin evriminin kavramsal olarak ifade edilmesinde yol gösterici olmuştur. Tüm bu kavramsallaştırmanın ekseninde teknolojik dalga ile vurgu yapılan internet teknolojileri, dijital çağın belirleyici unsuru olan dijital terörizmi işaret etmektedir. Terör örgütleri mobilizasyonlarını ve harekât planlarını dijital platformlar kanalı ile gerçekleştirerek, ideolojik ve stratejik savaş yürütmektedirler. Bu bağlamda devlet dışı aktörler dijital alanı fiziksel bir kalkan gibi kullanarak medya üzerinden ideolojik savaşlar yöntemi ile örgütlerini motive etmekte ve propaganda ile eleman kazanmaktadır. Bu çerçevede dijital alan, temel hizmetleri kesintiye uğratabilme, hassas bilgileri tehlikeye atma, dezenformasyona yol açma ve küresel ölçekte kaos ve korku

oluşturabilme potansiyeli nedeni ile devletler için önemli bir tehdit enstrümanıdır. Devletler, enformasyon savaşları ile sınırların dışına kolaylıkla ulaşabilmekte ve seçim süreçlerine dahi müdahale edebilmektedir.

Değişen güvenlik paradigması, küresel dinamikler ve teknolojik faktörler, dinamik ölçekte gerçekleşecek terörizm dalgasının temellerinin atılmış ve organizmasının oluşmuş olduğunu işaret etmektedir. Hakikat ötesi çağın terör dalgası, dijital terör dalgası olacaktır. Dijital terörün karakteristik özelliği ise radikalleşen bireyler, yeni medyanın propaganda amaçlı kullanımı, dezenformasyonun başat unsur olması ve siber saldırılardır. Kötü niyetli bilgisayar yazılımları, DDoS saldırıları, solucan yazılımlar ve kritik sistemlere saldırılar dijital terörün yeni bir terör dalgası oluşturabilme ihtimalini güçlendirmektedir. Korku, sindirme ve kaos oluşturma yoluyla, politik ideallerine ulaşmayı amaçlayan terörizm, doğası gereği küreselleşmenin de etkisiyle etki alanını genişletmektedir. Dijital terör, inşa etmeye çalıştığı kitlesel güç ile terör örgütleri haberleşme ağlarına ve tüm kritik alt yapılara erişimi ile gelecekte ciddi tehdit unsuru oluşturabilecek dinamiktir.

KAYNAKÇA

- Anadolu Ajansı (2023). *3 Soruda İsraili Team Jorge şirketinin seçimlere müdahale yöntemleri*. Ersin Çahmutoğlu, Yayın Tarihi: 20 Şubat 2023. Erişim Tarihi: 05.12.2023. <https://www.aa.com.tr/tr/analiz/3-soruda-israilli-team-jorge-sirketinin-secimlere-mudahale-yontemleri/2826573>.
- Benslama, F. (2018). *Ölüm siyaseti: Cihatçı "üst- Müslümanlar"*, Çeviri; Orçun Türkay. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Biçer, R. S. S. (2020). Modern terörizmin beşinci dalgası: Devletlerin uluslararası terörist örgütlerle iş birliğinin sebepleri ve sonuçları, *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. 2020, 16(36): 915-945, DOI: 10.17752/guvenlikstrjtj.847725.
- Celso, A. N. (2015). The Islamic State and Boko Haram: Fifth wave Jihadist terror groups. *Orbis* (59) 2, 249- 268. <https://doi.org/10.1016/j.orbis.2015.02.010>
- Clarke, T. ve Blood, B. (1981). *Fire: The attack on King David Hotel*. New York: Putnam.
- Chomsky, N. (2002). *Terror and Justice*. Erişim Tarihi: 08.01.2024. <https://chomsky.info/20020702/>

- Çahmutoğlu, E. (2023). *Predator dosyaları*. Erişim Tarihi: 17.12.2023. <https://threadreaderapp.com/thread/1710379305769882101.html>.
- Dede, Ö ve Tansü, Y. E. (2020). IŞID terör örgütünün Türkiye'deki dijital propagandası: Konstantiniyye dergisi. *ASSAM Uluslararası Hakemli Dergi*, 7(16), 106-124.
- Denning, D. E. (2001). *Is cyber terror next. insights from the social science*. Erişim Tarihi: 14.01.2024. <https://items.ssrc.org/after-september-11/is-cyber-terror-next/>.
- Esposito, J. L. (2021). *Unholy war. Terror in the name of Islam*. Oxford University Press, New York, USA.
- FATF. (2018). *Terör amaçlı eleman temini finansmanı raporu*. Erişim Tarihi: 14.01.2024. <https://ms.hmb.gov.tr/uploads/sites/2/2022/11/Teror-Amacli-Eleman-Teminin-Finansmani.pdf>
- Gupta, D. K. (2011). Waves of international terrorism: an explanation of the process by which ideas flood the World, in terrorism, identity and legitimacy. Ed. Jean E. Rosenfeld, *New York: Routledge, 2011*, 30.
- Hanhimäki, J.M. ve Blumenau, B. (Eds.). (2013). *An international history of terrorism: Western and non-western experiences (1st ed.)*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9780203093467>
- Hart, A. (2021). Right-wing applying the four theory to transnational and transhistorical right-wing threat trends. *Terrorism and Political Violence*. 35 (1), 1-16, Erişim Tarihi: 09.12.2023. <https://doi.org/10.1080/09546553.2020.1856818>
- Hobsbawm, E. (2008). *Küreselleşme, demokrasi ve terörizm*. Çev. Sibel Yurt, Agora Kitaplığı
- Hoffman, B. (2003). Al Qaeda, trends in terrorism, and future potentialities: An assessment. *Studies in Conflict & Terrorism*, 26(6), 429-442.
- Hoffman, B. (2019). *How serious is white nationalist terror? council on foreign relations*. Erişim Tarihi: 12.12..2023, <https://www.cfr.org/in-brief/how-serious-white-nationalist-terrorism>
- Hoffman, B. ve Schweitzer (2015). *Cyber jihad in the service Islamic State (ISIS)*. Erişim Tarihi: 12.01.2024. https://www.inss.org.il/strategic_assessment/cyber-jihad-in-the-service-of-the-islamic-state-isis/
- Honig, O. ve Yahel, I. (2019). A fifth wave of terrorism? The emergence of terrorist semi-states. *Terrorism and Political Violence*, 31(6), 1210-1228, <https://doi.org/10.1080/09546553.2017.1330201>

- Horgan, J. ve Braddock, K. (Eds.). (2012). *Terrorism studies: A reader*. Routledge.
- Hughes, C. M. A. (2021). Fifth wave terrorism: threats, implications, and risk management for US forces. *Military Intelligences*, 56-62. Erişim Tarihi: 04.12.2023, https://www.ikn.army.mil/apps/MIPBW/MIPB_Features/Hughes.pdf
- Jensen, R. B. (2013). The first global wave of terrorism and international counter-terrorism, 1905–14. In *An International History of Terrorism* (pp. 16-33). Routledge.
- Jowett, G. S. ve O'donnel, V. (2018). *Propaganda & persuasion*. Sage Publications.
- Kaplan, J. (2008). Terrorism's fifth wave: A theory, a conundrum and a dilemma. *Perspectives on Terrorism*, 2(2), 12-24, Erişim Tarihi: 10.12.2023, <https://www.jstor.org/stable/26298329>
- Kaplan, J. (2010). *Terrorist groups and the new tribalism terrorism's fifth wave*. Taylor & Francis e-Library, Routledge, New York, USA.
- Kaplan, J. (2011). David Rapoport and the study of religiously motivated terrorism. J.E. Rosenfeld (ed.) *Terrorism, identity and legitimacy: the four waves theory and political violence*. Routledge.
- Kaplan, J. (2016). Waves of political terrorism. In *Oxford Research Encyclopedia of Politics*.
- Kaplan, J. ve Costa, C. P. (2014). On tribalism, auxiliaries, affiliates, and autonomous cell terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 26(1), 13-44, <https://doi.org/10.1080/09546553.2014.849907>.
- Kurt, S. (2019). Yeni terörizmin geleceğin güvenlik ortamına etkileri: DAES örneği, *Akademik Bakış* Cilt 13, Sayı 25, Kış 2019, 133-161.
- Lanoszka, A. (2016). Russian hybrid warfare and extended deterrence in Eastern Europe. *International Affairs*, 92 (1), 175-195.
- Laqueur, W. (2017). *A history of terrorism*. Routledge.
- Martin, G. (2017). *Terörizm kavramlar ve kuramlar*. Liberte Yayınları, Adres Yayınları.
- Martinez, E. M. (2016). *Globalization and the fourth wave: Contemporary international terrorism in a comparative-historical perspective*. UCF Theses and Dissertations
- NATO (2010). *Bi-sc input for a new NATO capstone concept for the military contribution to countering hybrid threats- vales summit declaration*,

Erişim Tarihi: 16.12.2023.
<https://natolibguides.info/hybridwarfare/documents>.

- NATO (2023). *NATO's approach to countering disinformation*. Erişim Tarihi:14.12.2023.https://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_219728.htm.
- Özveren, Mustafa. (2022). Terörizm propagandası bağlamında IŞİD'in internet ve yeni medya kullanımı. *Journal of International Relations and Political Science Studies*, (6), 97-125.
- Parker, T. ve Sitter, N. (2016). The four horsemen of terrorism: It's not waves, it's strains. *Terrorism and Political Violence*, 28(2), 197-216, <https://doi.org/10.1080/09546553.2015.1112277>.
- Proshyn, D. (2015). Breaking the waves: what is the phenomenon of European Jihadism? Fighting Against the Wave Theory of Terrorism, *Interdisciplinary Political and Cultural Journal*. 17 (1) 98.
- Rapoport, D. C. (2001). The fourth wave: September 11 in the history of terrorism. *Current history*, 100(650), 419.
- Rapoport, D. C. (2002). The four waves of rebel terror and September 11. *Anthropoetics*, 8(1), 1-11, Summer 2002. Erişim Tarihi: 05.12.2023, <https://anthropoetics.ucla.edu/ap0801/terror/>
- Rapoport, D. C. (2012). The four waves of modern terrorism, in John Horgan and Kurt Braddock, eds. *Terrorism studies: A Reader*. ss. 42-50.
- Rapoport, D. C. (2013). The four waves of modern terror: International dimensions and consequences içinde *An international history of terrorism* (ss. 282-310). Routledge.
- Rapoport, D. C. (2022). *Waves of global terrorism*. Columbia University Press, New York, USA.
- Rasler, K. ve Thompson, W. R. (2009). Looking for waves of terrorism. *Terrorism and political violence*, 21(1), 28-41.
- Rollins, J. ve Wilson, C. (2007). *Terrorist capabilities for cyberattack: Overview and policy issues*. Washington, DC. Erişim Tarihi: 10.01.2024. <https://sgp.fas.org/crs/terror/RL33123.pdf>
- Rosenfeld, J. E. (2011). The meaning of political violence içinde *Terrorism, Identity and Legitimacy- The Four Waves theory and political violence*, ss. 1-11, Routledge.

- Sabah. (2023). *Dünya Filistini test sahası olarak kullanıyor*. Erişim Tarihi: 30.11.2023. <https://www.sabah.com.tr/dunya/filistini-test-sahasi-olarak-kullaniyorlar-673453>
- Simon, J. D. (2011). Technological and lone operator terrorism. *Rosenfeld ed., Prospects for a fifth wave of global terrorism*, içinde ss. 44-65.
- Simon, J. D. (2019). *The alphabet bomber a lone wolf terrorist ahead of his time*. Potomac Books An imprint of the University of Nebraska Press.
- Small Wars (2012). *Virtual Indoctrination and the DigiHad*. Erişim Tarihi: 10.12.2023, <https://smallwarsjournal.com/jrnl/art/virtual-indoctrination-and-the-digihad>
- Stern, J. (2003). *Why religious militants kill: Terror in the name of God*. Harper Collins Publishers.
- Türk Dil Kurumu, TDK. (2024). *Propaganda*. Erişim Tarihi: 12.01.2024, <https://sozluk.gov.tr/>
- Walls, E. (2017). *Waves of modern terrorism: examining the past and predicting the future*. Doctoral dissertation, Georgetown University. Erişim Tarihi: 28.11.2023, <https://repository.library.georgetown.edu/handle/10822/1043900>.
- Whelan, R. (2016). *El Kaidecilik, İslam'a tehdit, dünya'ya tehdit*. Çev: Hüseyin Bağcı, Platin Yayınları, Ankara.
- Weimann, G. (2014). *New terrorism and new media*. Washington, DC: Commons Lab of the Woodrow Wilson International Center for Scholars. Erişim Tarihi: 17.12.2023. <https://www.wilsoncenter.org/publication/new-terrorism-and-new-media>.
- Yıldız, E. (2020). *Gençlik, radikalleşme ve terörizm: PKK Örneği*. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Konya.

IRA'NIN YENİDEN YÜKSELİŞİNDE BREXIT'İN ROLÜ VE GÜVENLİKLEŞTİRİLEN ALANLAR

Elif Dilan TÜTMEZ*

ÖZET

Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden (AB), 2016 yılında düzenlediği referandum ile ayrılması (Brexit), Kuzey İrlanda için benzersiz zorluklar yaratmıştır. Şiddetli çatışmalarla dolu sorunlu bir geçmişe sahip olan Kuzey İrlanda, Birleşik Krallık ile AB ilişkilerindeki bu değişimden olumsuz yönde etkilenmiştir. İrlanda adasına yeniden 'sert bir sınırın' çizilmesi, Kuzey İrlanda'da toplumsal, siyasal ve ekonomik alanlarda güvenikleştirmeye yol açmıştır. Brexit'le, 1998 Belfast Anlaşması'yla sağlanan barış ortamının bozulması ihtimali doğmuştur. Birleşik Krallık'ın geleceği ve bütünlüğü ise, gündemin ana tartışma konularından birini oluşturmuştur. Bu süreçte Kuzey İrlanda çatışma tarihinin etkili aktörlerinden olan İrlanda Cumhuriyeti Ordusu'ndan (IRA) yeniden söz edilmeye başlanmıştır. 2001-2005 yılları arasında silahsızlanma sürecine giren ayrılıkçı terör örgütünün, 2016 yılı sonrasındaki faaliyetlerinde artış yaşanması toplumda endişe yaratmıştır. Bu çalışmada¹ Brexit'in, IRA'nın 'birleşik bir İrlanda' hedefini gerçekleştirmesinde çıkış yolu oluşturduğu ileri sürülmektedir. Bu ifadenin doğruluğu ise çalışmada, uluslararası ilişkiler disipliniinde yer alan güvenikleştirme teorisi çerçevesinde test edilmektedir. Çalışmanın amacı, Brexit ve güvenikleştirme teorisi doğrultusunda IRA'nın son yıllardaki yükselişindeki arka plana ışık tutmak ve Birleşik Krallık'ın karşılaştığı riskleri değerlendirmektir.

Anahtar Kelimeler: *Brexit, Güvenikleştirme, IRA, Birleşik Krallık, AB.*

THE ROLE OF BREXIT IN THE IRA'S RE-RISE AND SECURITIZED AREAS

ABSTRACT

The United Kingdom's departure from the European Union (EU) in 2016, commonly known as Brexit, has presented unique challenges for Northern Ireland. Northern Ireland, which has a troubled history full of violent conflicts, has been negatively affected by this change in UK-EU relations. The reintroduction of a 'hard border' on the island of Ireland has resulted in increased securitisation in the economic, social, and political spheres of Northern Ireland. With Brexit, the possibility of disrupting the peace environment provided by the 1998 Belfast Agreement has arisen and the future or integrity of the United Kingdom has been one of the main topics of discussion on the agenda. In this context, the Irish Republican Army

---

* Doktora Öğrencisi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, S.B.E. Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, edilanttmez@outlook.com, ORCID: 0000-0001-7028-3016

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 18 Aralık 2023 / 18 December 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 23 Ocak 2024 / 23 January 2024

¹ 1-3 Aralık 2023 tarihleri arasında düzenlenen III. Uluslararası Hitit Güvenlik Çalışmaları Kongresi'nde "IRA'nın Yeni Güvenlik Algısı: Brexit ile Bozulan Barış" adı altında bildirisini sunulmuştur

(IRA), a significant actor in the Northern Ireland conflict, has resurfaced. Despite having engaged in a disarmament process between 2001 and 2005, the IRA's activities have increased since 2016, causing societal concern. This study argues that Brexit has provided an opportunity for the IRA to pursue its goal of a 'united Ireland'. The accuracy of this claim is examined within the framework of securitisation theory in the field of international relations. The objective of this study is to shed light on the factors contributing to the resurgence of the IRA in recent years and to assess the risks faced by the United Kingdom in light of Brexit and securitisation theory.

Keywords: *Brexit, Securitisation, IRA, United Kingdom, EU.*

GİRİŞ

Uzun yıllardır savaş, güvenlik, şiddet, güç ve terör gibi kavramlar, uluslararası ilişkilerdeki çeşitli yaklaşımlara konu olmuş ve uluslararası politika üzerine alternatif perspektiflerin gelişmesine yol açmıştır. 1990 sonrası güvenlik araştırmalarında, geleneksel askeri konuların ötesine geçilmiş ve güvenliğin farklı tanımları ortaya çıkmıştır. İnsanlar arasındaki etnik, kültürel, siyasi, ekonomik ve diğer birçok alandaki anlaşmazlıklar, güvenlik çalışmalarının yönünü etkilemiştir. 1980'ler öncesindeki çalışmalarda devletin bekasıyla ilişkilendirilen güvenlik kavramının, sadece askeri sorunları ilgilendirdiği anlayışından sıyrılmıştır. Disiplin içerisinde gelen eleştiriler doğrultusunda güvenliğin tanımı genişlemiş ve yeni boyutlar kazanmıştır. Örneğin Arnold Wolfers güvenliği, "edinilmiş değerlere yönelik tehditlerin yokluğu" şeklinde tanımlamıştır (Wolfers, 1952, s. 485). Kolodziej ise güvenliğin, aktörlerin birbirlerinden istediklerini almak için tehdit veya güç kullandıkları her durumda ortaya çıktığını belirtmiştir (Kolodziej, 2005). Ancak David Baldwin, Wolfers'ın "edinilmiş değerler" söyleminin güvenliği en doğru şekilde tanımladığını savunmuştur. Keza ulus devletlerin politika gündemlerini yeniden tanımlamaları nedeniyle güvenliğin anlamının değiştiğini ileri sürmüştür. Baldwin'e göre güvenliğe yönelik tehditlerin neler olabileceği bu nedenle artık farklılık göstermektedir (Baldwin, 1997, ss. 7-13). Benzer şekilde Lawrens Krauss ve Joseph Nye da güvenliği "... bir halkın hayatta kalması için gerekli gördüğü temel değerlerin kabul edilebilir seviyelerde tehditle karşılaşmaması" olarak tanımlamıştır (Boemcken & Schetter, 2016, ss.1-2). Bu tür güvenlik tanımlamaları, kavramın altında yatan farklı anlamları ortaya çıkarmaktadır. Buna göre güvenlik, disiplindeki yerleşik anlayıştan farklı olarak, algılanan tehditlere (edinilmiş değerlere) göre değişebilmektedir. Söz konusu durum, terör ve terörizm kavramları için de geçerlidir. Geleneksel anlamda

disiplinde bu kavramlar, devletin güvenliğiyle ilişkilendirilmektedir. Ancak bu kavramlar temelde birbirinden farklı olmalarının yanı sıra, politize edilmiş doğaları nedeniyle günümüzde farklı şekillerde sınıflandırılmaktadırlar. Terör kavramı, Latince'de bir tür korku durumu olarak ifade edilmektedir. Nitekim le Petit Robert sözlüğünde de kavram, bir grubun, toplumdaki direnişini ortadan kaldırmak adına yarattığı ortak korku durumu şeklinde açıklanmaktadır. Türkçede ise kavram, korkutma, cana kıyma, yıpratma gibi kelimelerle tanımlanmaktadır. Dolayısıyla terör, korku ortamı yaratmayı ve buna yönelik eylemleri ifade etmektedir. Terörizm ise, bu eylemlerin organize ve örgütlü olarak sürekli bir şekilde gerçekleştirilmesi anlamına gelmektedir (Ünsal, 2005, s. 30; Akça, 2014, ss. 16-17).

Terörizme yönelik literatürde iki tipoloji bulunmaktadır. Bunlardan ilki yerel (ulusal) ve uluslararası terörizm tanımlarından oluşmaktadır. Diğeri ise, terörizmin motivasyonlarına yönelik yapılan ayrımları içermektedir. Ulusal terörizm, bir ulus-devletin kendi sınırları içerisinde meydana gelen ve herhangi bir yabancı unsurun dâhil olmadığı organize şiddeti tanımlamaktadır. Söz konusu durum devlete karşı veya devlet tarafından yürütülebilmektedir. Uluslararası terörizm ise, birden fazla devletin topraklarında yürütülen veya bu devletlerin vatandaşlarını içeren faaliyetleri ifade etmektedir. Bu nedenle uluslararası terörizm insan hayatını, uluslararası güvenliği, barışı, ekonomiyi ve toplumsal hayatı hedef aldığından uluslararası hukuka aykırı olarak kabul edilmektedir. Keza devletler arasındaki diplomatik ilişkilerin yürütülmesini engellediği gibi, o ülkelerin iç işlerini de zedelemektedir. Diğeryandan terörizme yönelik ikinci tipoloji, baskın motivasyonlara dayanmaktadır. Bu tipolojiye göre, terörist gruplar üç geniş kategoriden birine dâhil olabilmektedirler. Bunlardan ilki, seküler veya sosyo-politik bir ideolojiyi oluşturan, sağcı, solcu ya da başka bir eğilime sahip olan grupların gerçekleştirdikleri eylemlerdir. İkincisi ise, etnik terörizmi tanımlamaktadır. Terim, bir örgütün veya bireylerin, azınlıkta bulunan kimliğine atıfta bulunarak şiddet kullanması veya şiddet tehdidinde bulunarak sivillere ve diğery gruplara zarar vermesi anlamına gelmektedir. Genellikle ulus-altı gruplarca yürütülen etnik terörizmde amaç hem kendine ait bir devlet kurmayı hem de diğery gruplara karşı üstünlük sağlamayı içermektedir. Bu anlamda etnik terör, diğery terör terimlerinden farklıdır. Burada daha çok bir etnik kimliğin yaratılma çabası göze çarpmakta ve terör eylemleri etnik bir hareketliliği teşvik etmektedir. Bu kategoride

sonuncusunu ise dini terörizm oluşturmaktadır. Terim, totaliter mezheplerin ve tarikatların belirledikleri dini kabulleri, geniş çaplı terör faaliyetleriyle uygulamaya çalışmalarıyla gelişmektedir (Stepanova, 2008, ss. 5-10). Çalışmanın konusunu oluşturan İrlanda Cumhuriyeti Ordusu (IRA), etnik-milliyetçi ve ayrılıkçı terörizm içerisine girmektedir.

Walker Connor tarafından ele alınan etnik milliyetçilik, ulus inşası modelinin hatalı bir versiyonu olarak açıklanmıştır. Modern devletlerin veya üstün grupların inşa ettiği kurumlar aracılığıyla çevredeki etnik grupların asimile edilmesi söz konusudur. Connor'a göre bir ulusun inşası, kaçınılmaz olarak o ulusun yok edilmesi anlamına gelmektedir (Connor, 1972). Çünkü büyük egemen ulusları yaratmak veya inşa etmek için, diğer birçok küçük etnik grubun ulus olma isteklerini bastırmak gerekmektedir. Ancak bu süreçte, bastırılan grupların bir araya gelerek, egemen ulusa karşı hareket etmeleri mümkündür. Bu etnik-milliyetçi grupların faaliyetleri ise, köklerine dönme ihtiyacı ve kendi kaderini tayin etme isteğinden gelmektedir. Connor'a göre bu durum, etnik grubun oluşması için gerekli psikolojik bağın kurulmasını sağlamaktadır (Smith, 2002, ss. 54-55). Bu nedenle yürütülen etnik temelli terörizm, egemen grubun varlığına karşı bir tehdit oluşturmaktadır. Ancak burada dikkat çekilen nokta, etnik-milliyetçi terörizmin çıkış noktasının esasen bu grupların algıladıkları güvenlik tehditleriyle ilişkisinin olmasıdır. Kendi kimliğinin yok olmasının önüne geçmek adına bir araya gelerek oluşturulan bu grupların kendi kimliklerini ve birtakım çıkarlarını güvenlikleştirdikleri söylenebilir. Başka bir ifadeyle güvenlikleştirilen konular, bu terör örgütlerinin tekrar bir araya gelmelerinde veya var olmalarında çıkış noktasını oluşturabilmektedir. Nitekim bu çalışmada Birleşik Krallık'ın Avrupa Birliği'nden (AB) ayrılma kararının (Brexit), IRA'nın son yıllardaki yükselişinin ana nedenini oluşturduğu ileri sürülmektedir. Kararın, başta Kuzey İrlanda olmak üzere, Birleşik Krallık, AB ve İrlanda Cumhuriyeti üzerinde önemli sonuçlarının olduğu savunulmaktadır. Özellikle bu sonuçların, Kuzey İrlanda ve IRA tarafından güvenlikleştirilen meseleler çerçevesinde ortaya çıktığı kabul edilmektedir. Bu doğrultuda çalışmada öncelikle, disipline 1980'lerin ortalarında dâhil olan ve 1990 sonrası güvenlik çalışmalarını etkileyen "güvenlikleştirme teorisinden" bahsedilecektir. Söz konusu ilk bölüm, çalışmanın teorik çerçevesini oluşturacaktır. İkinci bölümde ise, IRA'dan ve "Sorunlar Dönemi" olarak Kuzey İrlanda'nın çatışma tarihinden söz edilecektir. Üçüncü bölümde ise Brexit kararının ortaya çıkışı ele alınacaktır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise Brexit'in yansımaları, güvenlikleştirme teorisiyle bağlantılı bir şekilde açıklanarak, Birleşik Krallık'ın geleceği tartışılacaktır.

1. GÜVENLİKLEŞTİRME TEORİSİ

Güvenlik kavramı ve güvenliğin sağlanması sorunu, uluslararası ilişkiler disiplini içerisinde sıkça tartışılan konulardan birini oluşturmaktadır. Nükleer felaketler, depremler, enflasyon, terör faaliyetleri ve son yıllarda öne çıkan salgın hastalıklarla birlikte güvenlik, hayatımızın merkezine yerleşmiş durumdadır. Bu açıdan güvenlik kaygısının günümüz toplumlarında yüksek olduğunu belirtmek mümkündür. Çünkü güvenlik, bizi ilgilendiren her alanda yer almaya başlamış veya her konu güvenliği ilgilendirir olmuştur. Bu durum sosyal bilimlerdeki güvenlik tartışmalarının eksenini de belirlemiştir. Güvenli bir toplumsal hayatın veya buna yönelik güvenlik modellerinin oluşturulması ihtiyacı ise, tarihin başından beri var olagelmıştır. Güvenlik, hangi rejim olursa olsun, tehlikelerden ve tehditlerden uzak bir toplumsal düzene dair tercihleri belirlemiştir. Bu tercihler, kimi zaman ulusal veya uluslararası, kimi zaman ise bireysel veya toplumsal güvenlik anlayışını geliştirmiştir. Disiplinde geleneksel güvenlik anlayışı, ulusal güvenlik tanımlarıyla şekillenmiştir. Ulusal güvenlik, geleneksel yaklaşımların açıklamaları doğrultusunda devletin güvenliğini esas almıştır. Barry Buzan'a göre kavram, devletlerin ve toplumların var olan tehlikelerden korunma arayışları ve rakip aktörlere karşı bütünlüklerini sağlama çabalarını ifade etmektedir. Buzan, devletlerin güvende olma çabalarını, o devletlerin toprak bütünlüğüne ve bir dizi siyasi ve kültürel değerlerinin korunmasına bağlamıştır (Buzan, 2015, ss. 55-62). Arnold Wolfers ise ulusal güvenliği, ulusa yöneltilen bir saldırının önlenmesi veya buna karşı tedbirlerin alınması olarak açıklamıştır (Wolfers, 1952). Kavram, ABD'nin kendi ulusal güvenlik stratejilerini açıkladığı, (1947) Ulusal Güvenlik Yasası ile politik açıdan da tanımlanmıştır. Söz konusu dönemde kavramdan, ulusal çıkarlar ve tehditler bakımından bahsedilmiştir. Ancak Soğuk Savaş'ın neden olduğu ideolojik bölünme, kavramın ABD özelinden çıkmasına yol açmıştır. Ulusal güvenlik, komünizm tehdidinden korunmak isteyen diğer devletlerin birtakım politika stratejilerini (veya bu anlayışı) belirlemiştir. Öte yandan ulusal güvenlik, 1990'lı yılların gelişmeleriyle birlikte bir değişim yaşamıştır. Yeni ulusal güvenlik ise, Birleşmiş Milletler (BM) olmak üzere pek çok uluslararası kurumu ilgilendirecek şekilde bir anlama kavuşmuştur (Birdişli, 2011, ss.

150-153). Liberal değerlerin korunması, çevresel güvenlik, gıda ve toplumsal cinsiyet güvenliği gibi birçok konu, güvenlik çalışmalarına dahil edilmeye başlanmıştır. Bu nedenle disiplinde “uluslararası güvenlik” çalışmaları alanı doğmuştur. Askeri-politik zeminde tartışılan güvenlik meseleleri, yeni fikirlerin ve gelişmelerin etkisiyle herkesi ilgilendiren bir mesele haline gelmiştir. Bunun temel nedenini ise, güvenliğin disiplindeki pozitivist açıklamalarına yöneltilen itirazlar oluşturmaktadır. Başka bir ifadeyle, küreselleşmenin ve Soğuk Savaş'ın yarattığı dönüşümün etkisiyle disiplindeki yerleşik yaklaşımlar yeni anlamlar kazanmıştır (Buzan & Hansen, 2009, ss. 2-3). Bu dönüşümün örneklerinden birini ise Kopenhag Okulu ve ortaya çıkardığı “güvenlikleştirme teorisi” oluşturmaktadır. 1990'ların ortalarında uluslararası ilişkiler disiplinine giren güvenlikleştirme teorisi hem Kopenhag Okulu'nun temel teorik tartışmalarını hem de güvenlik çalışmalarının yeni bir kolunu oluşturmuştur.

1980'li yılların ortalarında gelişen Kopenhag Okulu, geleneksel güvenlik anlayışını dönüştüren çalışmaların eksenini belirlemesi açısından önemlidir. Kopenhag Okulu içerisindeki teorik tartışmalar, çeşitli referans nesnelere söz edilmesine yol açmış ve güvenlik tanımlamaları havuzunu derinleştirmiştir. Askeri güvenliğin yanı sıra, yeni güvenlik meseleleri disipline dâhil olmuş ve ortaya çıkan tartışmalarla disiplinde giderek önem kazanmıştır. Kopenhag Okulu, güvenliğin verili olmadığını ve tehdidi tanımlayan güçlü aktörler ile bu tanımları kabul eden ilgili kitleler arasındaki sosyal ve söylemsel etkileşimler yoluyla inşa edildiğini savunmaktadır. Bu anlamda Kopenhag Okulu, güvenliğe getirdiği yeni bakış açısıyla, çağdaş bilim insanları için çekici bir çerçeve ve başlangıç noktası sağlamıştır (Stepka, 2022, s. 18). Öte yandan Kopenhag Okulu, geleneksel güvenlik anlayışında yer alan devlet egemen anlayış yerine devleti merkeze alan bir anlayış geliştirmiştir. Üstelik aktör bazında bir değişikliğe giderek devletin yanında toplumu da ele almıştır. Bunların dışında güvenlik anlayışını derinden etkileyen ve temelde Ole Wæver, Barry Buzan, Jaap de Wilde gibi isimlerin çalışmalarıyla şekillenen “güvenlikleştirme” teorisini ortaya koymuştur. Teoride güvenlik, sektörel açıdan değerlendirilmiştir ve her bir güvenlik meselesinin veya sektörün kendine has referans nesnelere olduğu ifade edilmiştir. Bu çerçevede güvenlikleştirme kavramı ilk olarak Ole Wæver'in 1995 yılındaki çalışması olan, *Securitisation and Desecuritization* adlı eserinde formüle edilmiştir. Burada güvenlik, bir söz edimi olarak açıklanırken; güvenlikleştirme ise, bir konunun belirlenmiş bir

referans nesnesine varoluşsal bir tehdit oluşturması sonucunda ortaya çıktığı yönünde tanımlanmıştır. Daha sonra Wæver, 1998 yılı *Security: A New Framework for Analysis* adlı çalışmasında güvenikleştirmeyi daha detaylı bir şekilde ele almıştır. Wæver, bir meselenin güvenlik meselesi olarak nitelendirilmesi halinde güvenikleştirmeden söz edilebileceğini belirtmiştir. Güvenikleştirmenin, söz edimleri ile inşa edildiği ifadesi bu durumla bağlantılıdır. Bu anlamda güvenlik, bilinen (geleneksel) politik meselelerin dışındaki bir konuyu ilgilendirebilmektedir. Dolayısıyla güvenlik meselesi olarak atfedilen konu, güvenikleştirilmiş bir politik meseleye dönüşebilir. Wæver'in burada kastettiği durum, güvenliğin söz edimleriyle politik bir zemine taşınması ve meşrulaştırılması üzerinedir. Aktör, karşılaştığı tehdidin üstesinden gelmek adına söz edimleri yoluyla bir meseleyi güvenlik meselesi haline getirebilir ve ona karşı olağanüstü tedbirlerin alınmasını sağlayabilir (Eminoğlu & Kalyoncu, 2021, ss. 327-338). Söz konusu yaklaşım Barry Buzan ve diğer teorisyenler tarafından da dile getirilmiştir.

Buzan, Wæver ve de Wilde, söz konusu süreci açıklamak için sektörlerden ve onlara özgü referans nesnelere yararlanmışlardır. Bu sektörler askeri sektörün yanı sıra siyasi, ekonomik, toplumsal ve çevresel sektörleri de içermektedir. Güvenikleştirme teorisinin kendinden önceki güvenlik anlayışlarından bir diğer farkını ise bu sektör-referans nesnesi ilişkisi oluşturmaktadır. Onlara göre, askeri sektörün referans nesnesi genellikle devletle ifade edilmektedir. Devletin bekasına yönelik düzenlenen herhangi bir darbe veya algılanan tehdit bu sektör içerisinde değerlendirilmiştir. Ekonomik sektörde ise, tehdidin tespiti birçok faktörle açıklanmıştır. Bunun nedeni ekonomik sektörün çeşitli olmasıdır. Örneğin kapitalist düzende firmaların hepsi hayatta kalmak adına güvenikleştirme yoluna gitmek zorundadırlar. Diğer yandan, komünist rejimde bu firmalar, kanun değişikliğiyle tehdit edilmektedirler. Siyasi sektörde ise algılanan tehditler, genellikle devletin egemenliğiyle veya meşruiyetiyle ilgili tanımlanmaktadır. Devletlerin entegrasyon (örneğin Avrupa Birliği) yoluyla kendi haklarından vazgeçmeleri bir tehdit olarak ifade edilmektedir. Toplumsal sektörde ise referans nesnesi, kolektif kimlikler üzerinedir. Milletler ve dinler gibi devletlerden ayrı var olan bu tür yapılar, iç ve dış gelişmelere tepki gösterebilmektedirler. Dolayısıyla o toplumda var olan kimliklerin değiştirilmesine yönelik uygulanan herhangi bir baskı yöntemi bu çerçevede değerlendirilmektedir (Buzan, vd. 1998, ss. 21-23). Buzan ve Wæver'in tanımlamaları gösteriyor ki güvenikleştirme ve güvenlik algısı

geleneksel askeri veya devletin güvenliğini esas alan tanımlamalarından farklıdır. Güvenlikleştirme, tehdit edilen aktörlerin yönlendirdiği ve kamuoyunun dâhil olduğu bir süreci oluşturmaktadır. Algılanan tehdidin söz edimleri çerçevesinde toplum içerisinde aciliyet kazandırılması ile güvenlikleştirme gerçekleşmektedir. Başka bir ifadeyle bir konunun gerçek bir güvenlik meselesi olmasından ziyade, hangi amaçlarla, nasıl ortaya çıktığının ve hedef kitlesinin kimler olduğunun belirlenmesi önemlidir (Baysal ve Lüleci, 2015, s. 77). Bu doğrultuda güvenleştirmeden söz edilebilir. Çalışmanın girişinde de belirtildiği üzere Brexit, Birleşik Krallık, Kuzey İrlanda ve AB için önemli sonuçlar doğuran bir güvenlik meselesini ifade etmektedir. Çalışmada, İngiliz Hükümeti'nin tercihleri sonucunda alınan Brexit kararı, Kuzey İrlanda sorununun tekrar gün yüzüne çıkmasında bir etken olarak görülmektedir. Dolayısıyla bu çalışma, daha çok Birleşik Krallık ve AB merkezli çalışmalarla açıklanan Brexit'i bir güvenlik meselesi ve güvenleleştirme sürecinin ise başlangıç noktası varsaymaktadır. Yukarıda da açıklandığı üzere bir meselenin tanımlanırken güvenlik olarak nitelendirilmesi halinde güvenlik meselesi haline gelmesi söz konusudur. Çalışmada Brexit'i bir güvenlik meselesi olarak tanımlayan veya bu tehdidi algılayan aktör ise IRA'dır. Bu doğrultuda son yıllarda IRA'nın neden tekrar yükselişe geçtiği ve ülkede artan şiddet eylemleri güvenleleştirme teorisiyle bağlantılı olarak açıklanacaktır.

2. IRA: SORUNLAR DÖNEMİ

İrlanda adası, Büyük Britanya'nın bir parçasını oluşturmaktadır. Ada, Birleşik Krallık tarafından yaklaşık sekiz yüz yıl boyunca yönetilmiştir. Bu süre zarfında ise İrlandalılar, İngiliz yönetimine karşı farklı derecelerde direniş göstermişlerdir. Söz konusu direniş ya şiddet yoluyla ya da politikacıların, sorunları İrlanda Parlamentosu'nda ele almalarıyla ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi, 1798'de Wolfe Tone ve Birleşik İrlandalılar Derneği önderliğinde İngiliz yönetimine karşı başlatılan büyük isyandır (1798 İsyanı). Ancak isyan, İngiliz Hükümeti tarafından bastırılmış ve Dublin'deki İrlanda Parlamentosu kapatılmıştır. Daha sonra İrlanda, 1801'de Birleşik Krallık'ın resmi bir parçası haline gelmiştir (The National Archives). İrlanda'da İngiliz hakimiyetine karşı başlatılan şiddetin tarihi bu açıdan oldukça eski olmasına rağmen, bu sorunların veya şiddetin şekillenmesinde, 19. yüzyılın son yılları ve 20. yüzyılın ilk on yılının etkili olduğunu belirtmek mümkündür. Bu dönemde Avrupa'nın birçok ülkesinde siyaset için biçimlendirici olan demokratikleşme, çağdaş toplumların temel

kaygılarını ve bölünmelerini yansıtan partilerin veya siyasi hareketlerin doğmasına yol açmıştır. Bu kapsamda İrlanda'da da söz konusu ayrım Katolikler ve Protestanlar arasında gerçekleşmiştir. İrlanda nüfusunun çoğunluğunu oluşturan Katolik topluluğuna dayanan milliyetçiler, bağımsızlık arayışı içerisine girerken, diğer yandan İrlanda'nın kuzeydoğusunda yoğunlaşan, ancak aynı zamanda ülkenin başka yerlerinde de bulunan azınlık Protestan topluluğuna dayanan sendikacılar da Birleşik Krallık ile tam birliği sürdürmeyi istemişlerdir. Bu ayrılıkçı fikirler, İrlanda'da milliyetçi ve sendikacı partilerin ortaya çıkmasının yanı sıra, İrlandalı Gönüllüler (The Irish Volunteers) ve Ulster Gönüllü Gücü (UVF) şeklinde silahlı örgütlerin oluşmasına da yol açmıştır. 1919'da İrlanda Cumhuriyeti Ordusu (IRA) olan İrlandalı Gönüllüler, esasen 1913'te militan milliyetçi bir örgüt olarak kurulmuştur. Özellikle 1916'daki Dublin ayaklanması sırasındaki siyasi gelişmeler, örgüte yönelik desteğin artmasına neden olmuştur (Walker, 2012, ss. 5-6).

Paskalya Ayaklanması olarak da bilinen ve Dublin merkezinin ele geçirilmesini içeren süreç, İrlanda Yurttaş Ordusu ve İrlanda Gönüllüleri tarafından başlatılmıştır. İngiliz yönetiminin merkezi binalarına gerçekleştirilen saldırılar sonucunda bölgenin kontrolü ele geçirilmiş ve bağımsız İrlanda Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Fakat İngiliz birliklerinin bölgeye sevk edilmesinin ardından, çatışmalar son bulmuştur. Her ne kadar milliyetçi-militan gruplar çatışmaları kaybetse de bu olay, yüzyıllar süren direniş tarihinin mirası olarak görülmüştür. Nitekim Katolik-milliyetçi topluluğun temsilcisi olan Sinn Fein, 1918'de düzenlenen İrlanda Genel Seçimlerinde, ezici çoğunluğu elde etmiş ve Birleşik Krallık'tan bağımsız olarak kendi parlamentolarını (Dáil Éireann) kurmuşlardır (Hadhmaill, 2019, s.2). İrlanda Cumhuriyeti'nin kuruluşunu, yayınladıkları bildiriyle de onaylarken, aynı zamanda İngilizlerin ülkeyi boşaltmalarını da talep etmişlerdir. Bu süreç, İngiliz-İrlanda Savaşı'nın gidişatını da belirlemiştir. İrlanda Gönüllüleri olarak bahsi geçen militan örgüt, 1919'da IRA adını almış ve yıl boyunca izole edilmiş İrlanda Kraliyet Polis Teşkilatına (RIC) yönelik saldırılar düzenlemiştir. 1890'lardan 1916'ya kadar RIC, sivil polis gücü olarak faaliyet göstermiş ve nadiren ateşli silah taşımıştır. Fakat Paskalya Ayaklanmasının ardından polisin rolü değişmiş ve tabanca taşımaları emredilmiştir ve hatta 1919'da siyasi durumun kötüleşmesiyle RIC, gerektiğinde ateş açma izni almıştır. İstihbarat sağlamasıyla da İngiliz Hükümeti tarafından önemsenen yapı, IRA'nın bu yıllarda merkezi hedefi

haline gelmiştir. Michael Collins liderliğindeki IRA, İngiliz Hükümeti'ni müzakereye zorlamak adına pusu, baskın, suikast ve sabotaj dâhil gerilla taktikleri kullanmıştır. İrlanda Bağımsızlık Savaşı olarak da atfedilen sürecin (İngiliz-İrlanda Savaşı 1919-1921) ardından ise, taraflar arasında anlaşma sağlanmıştır (Durney, 2004, ss. 18-20). Bu sırada I. Dünya Savaşı'nın yaşanması da anlaşma aşamasına geçilmesinde etkili olmuştur. 1921'deki barış girişimlerinin ardından güneyde Özgür (veya Serbest) İrlanda Devleti kurulmuş ve 29 Aralık 1937'de ise alınan kararla İrlanda ismi resmi olarak kabul edilmiştir. Daha sonra Nisan 1949'da adanın güneyinde İrlanda Cumhuriyeti ilan edilmiş ve Birleşik Krallık'ın buradaki yetkileri feshedilmiştir. Fakat Kuzey bölgenin Protestan çoğunluğa sahip olması nedeniyle Birleşik Krallık'ta kalmasına karar verilmiştir. IRA, bu ateşkesi geçersiz saymış ve yönünü Kuzey İrlanda'ya çevirmiştir. Özgür İrlanda Devleti ile Kuzey İrlanda arasında bu sınırın çizilmesi, milliyetçi ve sendikacı grupların anayasal statülerine dair tartışmaların devam etmesine yol açmıştır. Keza Kuzey İrlanda adı konusunda da kavramsal bir karmaşa yaşanmıştır. Birçok milliyetçi kesim bu bölünmeyi tanımamak adına Kuzey İrlanda ismini kullanmayı reddetmiştir. Bu nedenle yeni oluşan sınırlarla "altı ülke", "Kuzey" ve "Kuzey İrlanda" gibi isimlerle tanımlanmıştır. (Borsuk, 2016, s.43).

Kuzey İrlanda, İrlanda Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından iki kutuplu çatışma ortamını sürdürmüştür. Nüfusun %60'ını oluşturan Protestanlar, Birleşik Krallık'la olan birlikteliği; %40'ını oluşturan Katolikler ise, İrlanda Cumhuriyeti ile birleşmeyi savunmuştur. Protestan-sendikacı ve Katolik-milliyetçi kesimler arasındaki çatışmalar ise IRA'nın 1949'dan sonraki faaliyetlerinin yönünü belirlemiştir. 1950-1960 yılları arasında ara sıra olaylar meydana gelse de IRA, istediği başarıyı elde edememiştir. Ancak 1960'ların sonlarında, Kuzey İrlanda'daki Katoliklerin baskın Protestan hükümeti ve nüfusu tarafından oy verme, barınma ve istihdam konularında ayrımcılığa maruz kalmalarıyla dramatik bir şekilde durum değişmiştir. Bu süreçte sivil haklar kampanyasının başlatılması taraflar arasındaki gerginliği gün yüzüne çıkarmıştır. Aşırılık yanlılarının göstericilere uyguladığı şiddet (çoğunlukla Protestan polis güçleri) her iki taraf açısından saldırıların artmasına yol açmıştır. The Troubles (Sorunlar Dönemi) olarak adlandırılan bu dönemde Birleşik Krallık, polislik görevlerini Protestanlara vermiş ve uygulanan şiddete müdahale etmemiştir. IRA'nın birimleri, bölgede kuşatma altındaki Katolikleri savunmak adına

örgütlenerek, harekete geçmiştir. 1960-1969 yılları arası IRA'nın eski gücünü kazanmasında etkili olmuştur. 1969 yılında gerçekleşen “Orange Yürüyüşü” sırasında çıkan çatışmaların ardından Katolikler üzerindeki baskı artmış; Kuzey İrlanda'da temsil sorunu yaşamaya başlamış ve ekonomik sorunların varlığı ise onların daha çok radikalleşmelerine yol açmıştır. Artan şiddet olayları sonrasında IRA içerisinde bir bölünme gerçekleşmiştir. Dublin'de düzenlenen konferansta IRA; Official IRA (OIRA) ve Provisional IRA (PIRA) olarak ikiye ayrılmıştır. PIRA, milliyetçi-militarist bir yol izlerken; OIRA, Marksist bir yol sürdüreceğini açıklamıştır. Her iki örgüt de birleşik bir İrlanda Cumhuriyeti hedefine bağlılıklarını kabul ederken; OIRA, 1972'de tek taraflı olarak ateşkes ilan etmiştir. PIRA ise, 1970'lerden itibaren “uzun savaş” adını verdikleri harekâtlara başlamıştır. Bu süreçte bombalamalar, suikastlar ve çeşitli eylemler gerçekleştirmiştir. Günümüzde IRA olarak bahsedilen örgüt esasen PIRA'dır (bu nedenle çalışmanın devamında IRA ismi kullanılacaktır). 1973'ten itibaren ise IRA, saldırılarını Kuzey İrlanda'dan Birleşik Krallık'a taşımış ve 30 Ocak 1972'de meydana gelen Kanlı Pazar olayı, IRA'nın etki alanını genişletmesinde önemli bir rol oynamıştır. Bu tarihte Katoliklerin düzenlediği eylem sırasında, kalabalığın üzerine ateş açılması sonucunda birçok sivil hayatını kaybetmiştir ve Katoliklerin örgüte sempatisi güçlenmiştir (Cowell-Meyers & Arthur, 2023; Metkin & Çemrek, 2013). Öte yandan 1981'de IRA üyelerinin hapishanelerde yürüttükleri açlık grevleri dünyanın ilgisini çekmiş ve Birleşik Krallık'ın imajına zarar vermiştir. Yaşanan bu gelişmeler ve Birleşik Krallık'ta iktidarın değişmesi, barışa giden sürecin zeminini oluşturmuştur. IRA'nın siyasi kolu olarak bilinen Sinn Fein, barış diyaloglarının önemli bir tarafı olmuştur. Sinn Fein, Protestan partiler, İrlanda Cumhuriyeti ve yeni İngiliz Hükümeti arasındaki iş birliği sonucunda Hayırlı Cuma (Belfast) Anlaşması (10 Nisan 1998) imzalanmıştır. Bu anlaşma ile kapatılan Kuzey İrlanda Parlamentosu'nun açılmasına, tutukluların serbest bırakılmasına ve İrlanda Cumhuriyeti'nin bölgede hak iddia etmemesine karar verilmiştir. IRA, 2001-2005 yılları arasında silahsızlanma sürecine girmiştir (Metkin & Çemrek, 2013, ss. 278-293). 2005'ten 2016'ya kadar ise bu sorunlar masanın altına süpürülmüştür. Ancak 2016'da Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma kararı (Brexit), çatışma dönemine geri dönüleceğine yönelik endişeleri doğurmuştur.

3. BREXIT KARARI VE REFERANDUM

Brexit, Birleşik Krallık'ın AB'den geri çekilmesi (İngiliz çekilmesi) anlamına gelmektedir. Kavram, "Britain" ile "exit" kelimelerinin birleşimini ifade etmektedir. Kavramın ortaya çıkışı ise, Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılmaya yönelik referandum kararı almasıyla bağlantılıdır. Referandum, 23 Haziran 2016'da düzenlenmiş; ancak süreç, 31 Aralık 2020 tarihinde tamamlanmıştır (La Moncloa, 2021). Her ne kadar Brexit yeni bir süreç olarak görülse de kararın alınmasında belli bir aşama kaydedilmesi gerekmiştir. Bu açıdan Brexit'e giden sürecin arka planı, Birleşik Krallık'ın 1973 yılındaki AB üyeliğine kadar gitmektedir. Bir başka ifadeyle Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılma fikri, her zaman politik gündemin bir köşesinde yer almıştır. Henüz 1975'te İşçi Partisi ayrılmaya yönelik bir referandumun düzenlenmesini istemiştir. Nitekim referandum onanmış ve halkın önemli bir kısmı (%67) AB'de kalma yönünde oy kullanmıştır. 1984'te ise Margaret Thatcher, Birleşik Krallık'ın AB ekonomisine sağladığı katkıyı (bütçe ödemelerini) geri talep etmiştir. Bu durum, üyeliğe dair kuşku ve memnuniyetsizliğin devam ettiğini göstermektedir. Söz konusu sorun, bu dönemde politik zeminde ele alınsa da ekonomik nedenlerle ortaya çıkmıştır. AB'nin Avro ve Schengen bölgesi kararına karşı, İngiliz Hükümeti, bu bölgelerde yer almama kararı almıştır. 2008'de yaşanan finansal kriz ise Birleşik Krallık içerisindeki tepkilerin artmasına yol açmıştır. Ülke genelinde alınan önlemlerin yanı sıra, AB'nin aldığı bütçe kararları İngiliz Hükümeti'ni rahatsız etmiştir (Balkır, 2021, s.213). Bu dönemde koalisyon hükümeti kurulmasına rağmen, Muhafazakâr Parti lideri David Cameron, AB üyeliğinden ayrılmayı politik söyleminin bir parçası haline getirmiştir. Söylemleriyle hem Muhafazakâr Parti'nin hem de toplumun AB üyeliğine karşı olumsuz tutum sergilemelerine neden olmuştur. Cameron, 23 Ocak 2013'te düzenlenen konferansta AB ile Birleşik Krallık'ın geleceğine ilişkin bir konuşma yapmıştır. Konuşmasında İngiliz kamuoyuna, genel seçimi kazanması halinde Brexit konusunda referandum yapacağına dair söz vermiştir. Nitekim 2015 yılında düzenlenen genel seçimlerde Muhafazakâr Parti büyük bir zafer kazanmıştır ve Cameron verdiği sözü 23 Haziran 2016'da gerçekleştirmiştir. Sonuçlara göre, %51.9 AB'den çıkma; %48.1 ise kalma yönünde oy kullanmıştır. Bu dönemde yaklaşık bir milyon nüfusuyla Kuzey İrlanda %55.8; İskoçya %62; Londra, %59.9 oyla AB'de kalma yönünde oy vermiştir (Tonge, 2017, s.2; BBC, 2021).

Referandum sonucu, Birleşik Krallık genelinde bir şok etkisi yaratmıştır (Sundby 2016). Ancak Brexit'e giden yolun, İngiliz Hükümeti'nin veya zamanın liderlerinin (Cameron, May vs.) söylemleri doğrultusunda toplumda inşa edildiği söylenebilir. Temelde İngiltere'nin savunduğu "istisnacılık", bu sürecin gerçekleşmesinde önderlik etmiştir. İngiltere kendisini AB'nin bir parçası olarak değil; AB'den bağımsız egemen bir ülke olarak görmekteydi. AB'ye katılım her ne kadar ekonomik anlamda önemli faydalar sağlasa da (özellikle İskoçya ve Kuzey İrlanda'ya) İngiliz Hükümeti için bu ayrılığın birçok sebebi bulunmaktaydı. Yukarıda da bahsedildiği üzere ekonomik sebepler bunların başında gelse de göç, mülteciler, entegrasyon gibi meseleler de bu gündemin bir parçasıydı. Örneğin AB içindeki işgücü hareketliliği politikası, çok sayıda AB vatandaşının istihdam için Birleşik Krallık'a gitmesine yol açmıştır. Hükümetin bu AB vatandaşlarına sosyal refah sağlaması gerekmektedir. Dolayısıyla bu durum, Birleşik Krallık'ın mali yükünü artırmıştır. Bir başka konu ise Avrupalı kimliğinin olumsuz etkisi üzerinedir. Birleşik Krallık'ın bir ada ülkesi olarak özel coğrafi yapısı, Avrupa kıtasından farklı olduklarına dair bir anlayışı doğurmuştur. Keza Muhafazakâr Parti'nin siyaset anlayışı da bu yöndedir (Jia, 2021, ss. 40-41). Cameron, AB üyesi olarak kalmanın birçok soruna yol açtığını savunmuştur (Rankin 2016). Bunlar bahsi geçen AB bölgesinden gelen göçmenler, avro bölgesinin parasal kararları ve entegrasyon sürecine katılma konusudur. Cameron, Birleşik Krallık'ın çıkarlarını ön planda tutacak kararların, AB üyeliğinde dahi alınabilmesi gerektiğini belirtmiştir (Semchuk & Petryk, 2019, s.52). Kendisinden sonra ise yine Muhafazakâr Parti üyesi olan Theresa May, Brexit sürecini devralmıştır. Ancak Parlamento'da çoğunluk sağlamadığı için süreci tamamlayamamıştır. Daha sonra iktidara gelen Boris Johnson, Brexit'i gerçekleştirmiştir. Birleşik Krallık kesin olarak 31 Aralık 2020'de AB'den ayrılmıştır (Government of UK, 2022). Bu anlamda politik söylemler yoluyla, Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılmasının ülkeye fayda sağlayacağı anlayışı toplumda inşa edilmiştir. 2010 yılından 2020 yılına kadar geçen bu süre zarfında, ekonomi, göç ve entegrasyon gibi konular birer güvenlik meselesi haline getirilmiştir. Fakat söylemlere yansıyan ve birer sorun olarak atfedilen bu konular gerçekten AB üyesi olmakla mı ilgilidir? Avrupa entegrasyon sürecine bakıldığında aslında durumun pek de ilgili olmadığı görülmektedir. 1960'larda ticaretin serbestleştirilmesin ardından AB genişlemesi ilk olarak 1973'te (Birleşik Krallık, İrlanda, Danimarka) gerçekleşmiştir. 1980'lerde ise AB üyeliğinde artış yaşanmış ve bunu Tek

Pazar politikası izlemiştir. Bu durum ülkeler açısından ekonomik büyümeye neden olmuş ve kişi başına düşen gelir sayısında ABD yakalanmıştır (1995). Örneğin Birleşik Krallık'ın AB üyeliğindeki ilk on yılında kişi başına düşen gelir, olması gerekenden fazladır. Keza bu tarihlerden itibaren Birleşik Krallık G7 ülkeleri içerisinde ekonomisi en hızlı büyüyen ülkeler arasına girmiştir (Campos & vd., 2014, s.6; Balkır, 2021, s.215). Dolayısıyla ekonomisindeki düşüşleri sadece AB üyeliğiyle ilintili bulmak doğru değildir. Bu açıdan ekonominin AB üyeliği ile zarar gördüğü anlayışı toplumda meşrulaştırılmış ve çözülmesi gereken bir konu olarak aciliyet kazandırılmıştır. Ancak AB üyeliği konusunda “kalma” oyu verenlerin önemli bir çoğunluğu (%48.1) oluşturduğu da unutulmamalıdır. Ekonomik bazlı yapılan çalışmalar da Brexit'in Birleşik Krallık'ın büyümesini artırdığına dair kesin sonuçların olmadığını göstermektedir (Atkinson, 2022). Aksine Brexit, Birleşik Krallık ekonomisinin rekabet gücünü azaltmış; Londra, Avrupa'nın en önemli finans şehri olma imajını yitirmeye başlamış ve birçok firma, yatırımlarını ülkeden çekme kararı almıştır. Birleşik Krallık günümüzde halâ bu sorunla baş etmeye çalışmaktadır (Ziady, 2023). Bu açıdan İngiliz Hükümeti'nin güvenlikleştirdiği meseleler sonucunda doğan Brexit, toplumdaki beklentiyi karşılayamamıştır. AB'de kalma oyu veren İskoçya, Brexit kararını kabul etmemiş ve bağımsızlık için referandum düzenleyeceğini ilan etmiştir. Söz konusu süreç İngiliz Hükümeti tarafından onanmamıştır; ancak, çatışma tarihi olan Kuzey İrlanda için birtakım endişeleri gün yüzüne çıkarmıştır. Silahsızlanma sürecine girdiği bilinen IRA'nın faaliyetleri ise bu dönemden itibaren aktif bir hâl almıştır (Halpin 2019).

4. IRA'NIN YÜKSELİŞİ VE BİRLEŞİK KRALLIK'IN GELECEĞİ

1998 Belfast Anlaşması'nın ardından Kuzey İrlanda'daki düzen, Katolik-milliyetçi ve Protestan-sendikacı topluluklar arasında yeniden inşa edilmiştir. IRA'nın siyasi kolu olarak bilinen Sinn Fein ile UVF gibi örgütlerin uzantısı sayılan Demokratik Birlikçi Parti (DUP) arasında ise yönetim paylaştırılmıştır. Tarafların uzlaşısı dolayısıyla siyasi şiddet dinmiş ve ülkedeki gerilim azaltılmıştır. Sinn Fein, DUP ve İngiliz Hükümeti haricinde, AB ve İrlanda Cumhuriyeti de barış sürecinde yer almışlardır (Murphy, 2018, ss. 13-15). Belfast Anlaşması'nın düzenlenmesinde ise, AB ortak üyeliği etkili olmuştur. İrlanda Cumhuriyeti ve Birleşik Krallık 1973 yılında AB'ye üye olmuşlardır. Ancak iş birliği yönündeki gelişmeler, 1985 İngiliz-İrlanda Antlaşması ve Avrupa Tek Pazarı'na geçilmesiyle

başlamıştır. Bu sayede taraflar arasında iş birliği artmış, ekonomi gelişmiş ve bu durum ikili ilişkilere de yansımıştır. Kuzey İrlanda temelinde ise, AB'nin önemli yardımları olmuştur. 1994-2020 yılları arasında AB toplamda 13 milyar avro mali katkıda bulunmuştur ve ülkedeki tarım sektörünün gelişmesini sağlamıştır (McDonnell, 2020). Nitekim Birleşik Krallık'ın AB üyeliği sırasında İrlanda Cumhuriyeti ile olan sınırlar kademeli olarak silinmiş ve kontrol noktaları ortadan kaldırılmıştır. Bu durum İrlanda adasının Güney'i ile Kuzey'i arasındaki ekonomik, toplumsal ve kültürel alandaki iş birliğini etkilemiştir. Bir diğer ifadeyle sınırların fiziksel olarak yokluğu, birleşik bir İrlanda hayalini toplumda gerçek kılmıştır. Kuzey İrlanda'dan İrlanda Cumhuriyeti'ne eğitim, iş, sağlık vb. sebeplerle giden insanların sayısı artmıştır. Brexit referandumunun ardından yapılan görüşmede dönemin İrlanda Dışişleri Bakanı Charles Flanagan, her gün 30 binden fazla insanın bu sınırdan geçtiğini belirtmiştir (BBC, 2017). Bu durum AB üyeliği sırasında Kuzey ve Güney arasındaki ticaret alanlarının genişlediğini ve adanın her iki tarafındaki etkileşimin ise arttığını göstermiştir. Ortaya çıkan bu sosyo-ekonomik alan, tarihsel sorunların zamanla geri plana itilmesine katkıda bulunmuştur. Keza AB üyeliği doğrultusunda çeşitli kalkınma programlarının uygulanması ve sınırların yokluğu toplumda ılımlı bir hava yaratmıştır (Considered-Charon, 2021, s.2).

Öte yandan 1998 Belfast Anlaşması, İrlanda adasında yaşayan insanların etkileşiminin sürmesi konusunda birtakım özgürlükler sağlamıştır. Bunların toplamda üç boyutu ilgilendirdiği söylenebilir. Üst paragrafta da açıklandığı gibi bunlardan ilki, milliyetçiler ve sendikacılar arasındaki güç paylaşımına dayalı bir Kuzey İrlanda Hükümeti'nin kurulmasıdır. İkincisi, İrlanda ve Kuzey İrlanda arasında daha fazla iş birliği için mekanizmaların kurulması ve üçüncüsü, İrlanda ile Birleşik Krallık'ın çeşitli bölgeleri arasındaki ilişkileri kolaylaştıran mekanizmaların geliştirilmesidir (Doğu-Batı boyutu). Söz konusu üç boyut, barış sürecinin temellerini oluşturmaktadır. Anlaşma, Kuzey İrlanda halkına İrlanda ve Birleşik Krallık vatandaşlığına veya her ikisine sahip olma seçeneği sunmuştur. Nitekim halkın çoğunluğu hem İrlanda hem de Birleşik Krallık pasaportuna sahiptir. Bu durum Kuzey-Güney ile Doğu-Batı arasındaki ayrımcılık anlayışının giderilmesi yönündeki çabanın göstergesidir. Keza seyahat alanlarının AB hukukuna göre düzenlenmesi de bunun bir parçasıdır. Kuzey İrlanda vatandaşları seyahat düzenlemeleriyle İrlanda'ya gitme, orada ikamet etme, çalışma ve eğitim alma hakkına erişmişlerdir. Her ne kadar AB üyeliği,

Belfast Anlaşması'ndan önce gerçekleşse de belgenin eşitlik haklarının düzenlenmesinde temel sağlamıştır. Örneğin, İrlanda ve Kuzey İrlanda'da çalışma sürelerine ilişkin kararlar, AB'nin istihdam alanındaki yasal düzenlemeleriyle benzerlik taşımaktadır. Diğer yandan AB hukukunun üstünlüğü ilkesi hem İrlanda'daki hem de Birleşik Krallık'taki yerel mahkemelerin birincil mevzuatı veya ortak hukuk kurallarının uygulanması anlamına gelmektedir. AB üyeliği ile Belfast Anlaşması arasındaki uyum, adanın Kuzey'i ve Güney'inin denetlenmesine ve kuralların ortak uygulanmasına imkân sağlamıştır. Bütün bu olumlu gelişmeler düşünüldüğünde Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılması, Belfast Anlaşması ve AB kapsamında sunulan çeşitli hakların geleceğini etkilemiştir. Eşitlik hakkı, AB hukukun sağladığı çalışma ve istihdam hakkı, yargı yoluna başvurma hakkı gibi pek çok düzenleme bu ayrılık neticesinde ortadan kalkmıştır. Bu hakların kaybı başta Kuzey İrlanda olmak üzere, Birleşik Krallık genelini olumsuz yönde etkilemiştir (McCrudden, 2017, ss.1-7). Nitekim Kuzey İrlanda'nın çatışma tarihi düşünüldüğünde, söz konusu hakların sağlanamaması Birleşik Krallık'ta ciddi sonuçlar doğurmuştur. Çalışmanın da esas iddiasını bu ifade oluşturmaktadır. Bu noktada Brexit'in Kuzey İrlanda halkının AB üyeliği sırasında elde ettiği bazı hakları kaybetmesine yol açtığı ileri sürülebilir. Keza 1998 yılında kurulan hassas dengenin bozulması ihtimalinin de bu süreçte gün yüzünde çıktığı ifade edilebilir. O halde Brexit kararı ve ardından düzenlenen referandum, Kuzey İrlanda için birer güvenlik meselesine dönüşmüş ve IRA'nın yükselişinde ise itici gücü oluşturmuştur.

Belfast Anlaşması'nın AB'nin düzenlemeleriyle benzer şekilde oluşturulduğu yukarıda belirtilmiştir. Fakat İngiliz Hükümeti'nin bu hakların korunması adına ayrıca bir anayasal çerçeve oluşturmada başarısı tartışmalıdır. Bu durum, AB'den türetilmiş yaklaşımların veya normların tek başına var olabileceği fikrini zayıflatmıştır. Söz konusu durum, Belfast Anlaşması'nı oluşturan haklarla ilgili değildir; bu belgeyi destekleyen ve her iki bölgeyi (Kuzey-Güney) birleştiren bir üst yapının bulunmayışıdır. Örneğin Belfast Anlaşması'na göre, Kuzey İrlanda Meclisi tek başına yasama yapma ve Kuzey İrlanda Bakanlıkları ise, AB yasalarını ihlal edecek şekilde hareket etme yetkilerine sahip değildir. Üyelik döneminde, Birleşik Krallık'ın yanı sıra AB hukukunun hem maddi hükümlerine ve temel haklar hukukuna uyma zorunluluğu bulunmaktaydı. Ancak bu zorunluluk Brexit'in gerçekleşmesiyle ortadan kalkmıştır (McCrudden, 2017, s.6). Belfast'la

gücün paylaştırıldığı Kuzey İrlanda'da Brexit'in ardından Stormont Meclisi de askıya alınmıştır. Bu gelişmeler, milliyetçi ve sendikacı partiler arasındaki siyasi gerilimi artırmıştır. Meclis'in kapalı olduğu 2017-2020 yılları arasında demokrasi geri planda kalmış ve halk kendisini ifade edememiştir. Protestan ve Katolik kesimler arasındaki ilişkiler ise kırılma yaşamıştır (Considered-Charon, 2021, s.3). Bu dönemde Kuzey İrlanda Protokolü'nün imzalanması ve daha sonra İngiliz Hükümeti'nin tek taraflı olarak İç Piyasalar Yasa Tasarısını² kabul etmesi de var olan sınır ve kimlik sorunlarını derinleştirmiştir. Protokol, Brexit sırasında kabul edilen bir ticaret düzenlemesidir. Esasen Belfast Anlaşması'nın sağladığı hakları korumayı taahhüt etse de bir gümrük anlaşmasını oluşturmaktadır. İrlanda Cumhuriyeti'nin AB üyesi olması dolayısıyla, Birleşik Krallık'ın AB sert gıda ve gümrük kurallarına uyması zorunlu hale gelmiştir. Kuzey İrlanda'nın AB yönetmeliklerine ve standartlarına uygun bir şekilde hareket etmesi konusunda anlaşılmıştır. Çünkü AB'ye giren malların, Kuzey İrlanda haricinde üçüncü bir ülkeden veya bölgeden taşındığı ihtimali doğmuştur. Bu yüzden malların taşınması konusunda "riskli" veya "riskli değil" şeklinde bir ayrıma gidilmiştir. Eğer mallar Kuzey İrlanda'da ticari işleme sahipse "riskli değil" olarak tanımlanmıştır. Ancak Birleşik Krallık'ın diğer bölgeleri "risk" içerisinde değerlendirilmiştir (Sargeant & vd., 2020, s.14-15). Kuzey İrlanda konusunda varılan bu uzlaşmaya rağmen İngiliz Hükümeti'nin ayrıca İç Piyasalar Yasa Tasarısını kabul etmesi, AB tarafından uluslararası hukukun ihlali olarak değerlendirilmiştir. İngiliz Hükümeti, gümrük tarifeleri konusunda kendi bakanlıklarına Protokol'de belirlenen esaslardan farklı olarak birtakım yetkiler vermiştir. Dolayısıyla İngiliz Hükümeti'nin sınır kurallarını kendi çıkarlarına göre yeniden düzenlemeye çalışması taraflar arasında soruna oluşturmuştur (Edgington, 2022). Bu süreçte Belfast ile sağlanan ve AB hukuku ile desteklenen barış süreci tehlikeye girmiştir. Toplumsal, ekonomik ve siyasi meseleler birer güvenlik meselesine dönüşmüştür. Haklarını kaybetmeye başlayan insanlar, hükümete karşı tavır almaya başlamışlardır. Northern Ireland Life and Times'ın 2020 yılındaki anketine göre katılanların %63'ü Brexit'ten sonra birleşik bir İrlanda'nın daha olası olduğuna inandıklarını belirtmişlerdir. Keza milliyetçi kimlik bildiren kişilerin sayısında da artış tespit edilmiştir (BBC, 2022; Pogatchnik, 2023). Nitekim bu tercihler, IRA'nın yeniden yükselişiyle doğru orantılıdır.

---

² Bkz. Aidan Stennett vd., Internal Market Act 2020 and the Protocol on Ireland/Northern Ireland, Research and Information Service Briefing Paper, Northern Ireland Assembly, 16 April 2020.

Brexit'le Kuzey İrlanda'da hayatta kalma sorunu ortaya çıkmış; ağırlıklı olarak işçi sınıfından oluşan yerel halk hayal kırıklığı ve geride kalma duygusu hissettiklerini bildirmeye başlamışlardır. Bu durum toplumun, hedef kitle olarak, güvenlikleştirmenin bir parçası haline geldiğini göstermektedir. Sınırlar sertleştirilmiş, kimlik sorunu başlamış ve Kuzey-Güney iş birliği zarar görmüştür. Brexit sonrası gelişmeler, toplumda marjinalleşmenin önünü açmıştır. Katoliklerin yanı sıra Protestanlar da İngiliz Hükümeti tercihlerine olan hoşnutsuzluklarını dile getirmeye başlamışlardır. Murphy, bu durumun çok sayıda tehlikeli ve bölücü gücü serbest bıraktığını ifade etmiştir. Ona göre, etno-politik veya etno-dini çatışma geçmişine sahip toplumlarda sınıf eşitsizliklerindeki büyüme, mezhepçi, ırkçı veya başka türlü tehlikeli biçimler alma riskine sahiptir (Murphy, 2018, ss. 92-93). Nitekim IRA, Kuzey İrlanda tarafından algılanan güvenlik tehditlerini yeniden örgütlenmede birer çıkış noktası olarak kullanmıştır. Bir başka ifadeyle Kuzey İrlanda toplumu tarafından güvenlikleştirilen sektörler (ekonomik, toplumsal, siyasi), IRA'nın "birleşik bir İrlanda" hedefiyle örtüşmüştür. Bu ise, IRA eylemlerinin yönünü ve sıklığını belirlemiştir.

AB tarafından yayınlanan Terörizm ve Trend Raporları'nda (Europol) 2017 ve 2023 yılları arasında gerçekleşen Kuzey İrlanda temelli terör eylemleri açıklanmıştır. Raporda, IRA'nın kendi içerisinde bölündüğü ve eylemlerin ise farklı örgütlerce gerçekleştirildiği belirtilmiştir. IRA'nın devamı olarak nitelendirilebilecek bu örgütler, rIRA (real/gerçek IRA), nIRA (new/yeni IRA), Uyşturucuya Karşı Cumhuriyetçi Eylem (RAAD), CIRA (Continuity/Süreklilik IRA), Óglaigh na hÉireann (ONH) ve Arm Na Poblachta (ANP) şeklinde sıralanabilir. Söz konusu örgütlerin bazıları barış sürecinin başından beri vardır. Ancak gerekli desteği bulamadıkları için eylemleri sınırlı kalmıştır. Örneğin nIRA, Temmuz 2012'de kurulan milliyetçi militan bir terör örgütü olup, esasen, rIRA ve RAAD olmak üzere mevcut birkaç muhalif grubun birleşmesi sonucunda oluşmuştur. 1998 yılında barış sürecine karşı olarak PIRA'dan ayrılan kişiler tarafından kurulan rIRA, kendisini, "siyasi baskı grubu" olarak tanımlamaktadır. 2002-2005 yılları arasında, hapisanedeki üyelerinin silah bırakma çağrılarını uyararak, Kuzey İrlanda'da barışa yönelik şiddet içermeyen bir yaklaşım sürdüreceklerini açıklamışlardır (CISAC, 2019b). Nitekim 2001-2005 yılları arası Kuzey İrlanda temelli terör örgütlerinin silahsızlanma süreci olarak tanımlanmaktadır. Fakat 2016 yılında düzenlenen Brexit referandumu, bu örgütlerin yeniden bir araya gelmelerinde çıkış noktasını oluşturmuştur.

nIRA'nın 2016 yılındaki şiddet eylemleri bu durumun bir göstergesidir. nIRA, İrlanda tarihinde öne çıkan Paskalya Ayaklanmasının yüzüncü yılında (2016) "bitmemiş isyan" adı altında eylemler düzenlemiştir. Keza 2016 yılında Kuzey İrlanda'da bomba tehditlerinin sayısı %40 oranında artarken; 50'nin üzerinde bombalı saldırıya güvenlik güçleri müdahale etmiştir. Dolayısıyla AB'den ayrılma kararı, terör faaliyetlerini artırmıştır. Referandumun ardından İrlanda Cumhuriyeti ve Kuzey İrlanda arasında sert bir sınır yeniden tesis edilmiştir. Söz konusu sert sınır, İrlanda ve Kuzey İrlanda sınırına fiziksel bariyerlerin, korumaların ve güvenlik kameralarının konulması anlamına gelmektedir. Sorunlar sırasında da sert bir sınır bulunmaktaydı. Muhafız Katolik-milliyetçi gruplara göre bu durum hukuka aykırı olarak İrlanda'nın bölünmesi demektir. Bu nedenle nIRA bu sorundan yararlanarak, öncelikle Derry gibi sınır bölgelerindeki şehirlere odaklanan isyan kampanyası başlatmıştır. Örgüt, beş kişinin ölümüyle sonuçlanan 24'ten fazla cezai saldırı gerçekleştirmiştir. Nitekim nIRA bu dönemde, Kuzey İrlanda'da on yılı aşkın sürenin ardından en kötü isyan serisine de öncülük etmiştir. Temmuz 2018'de Derry şehrinde başlayan isyanlar, birçok yaralanma ve tutuklamayla sonuçlanmıştır. nIRA, 2019 yılında da aktif olmaya devam etmiştir. Bu süreçte genellikle sınır kasabalarını ve şehirlerini hedef almıştır (CISAC, 2019a; Franks, 2023). nIRA haricinde CIRA (Continuity IRA) da Brexit'in ardından faaliyetlerini artırmıştır.

CIRA, 1986'da Sinn Fein'den ayrılan kişilerin bir araya gelerek 1994'te kurdukları bir terör örgütüdür. Continuity (Süreklilik) ifadesi, IRA'nın İngilizleri Kuzey İrlanda'dan çıkarmaya yönelik esas amacını sürdürdüğü inancına vurgu yapmaktadır. Örgüt, rIRA ile iş birliği yapmaktadır. Faaliyetlerini ise daha çok Kuzey İrlanda'da yürütmektedir. 2016 yılının ardından ise ülke genelindeki faaliyetlerinde artış gözlemlenmiştir. Europol'ün belirttiğine göre 2016 yılında CIRA, nIRA ve ONH adlı terör örgütlerinin eylemleri "orta" düzeyden "önemli" düzeye geçmiştir. Buradaki önemli ifadesi, eylemlerin etkisinin artmasıyla ilgilidir. 2017 yılında toplamda 88 güvenlik olayının bu örgütlerce gerçekleştirildiği bildirilmiştir. 2018 ve 2019 yıllarını içeren raporlarda ise, Kuzey İrlanda'da bu grupların güvenliğe ciddi bir tehdit oluşturmaya devam ettikleri ifade edilmiş; 2020 raporunda Brexit'in etkisine de yer verilmiştir. Brexit'in nIRA ve CIRA'nın önceki operasyonel faaliyet seviyelerine dönmeye başladıkları üzerinde durulmuştur. Tüm dünyayı etkileyen COVID-19 salgınına rağmen bu örgütler, eski günlerine geri dönmeye başlamışlardır. Polis, ordu ve

hapishane memurları bu süreçte birincil hedefi oluşturmuştur. Diğer yandan toplumlar üzerinde kontrol sağlamak adına birtakım faaliyetlerde (gözdağı, korkutma vs.) bulunmuşlardır. 2021'den 2023 yılına kadar yayımlanan raporlarda da özellikle Derry ve Srabane gibi kentlerde gerçekleştirilen saldırılardan bahsedilmiştir. Polis saldırıları, protestolar, propaganda yapımı ve kaçırılma olayları raporlanmıştır. Üstelik bu süreçte IRA temelli örgütlerin destekleyicilerinin ve dolayısıyla katılımcılarının arttığı da bildirilmiştir. İspanya, Yunanistan ve Filistin'deki bazı gruplarla yakın bağların kurulduğu; ABD ve İrlanda Cumhuriyeti'ndeki destekçilerinden ise istihbarat ve silah sağladıkları da bu raporlarda yer almıştır (Europol, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023).³ Bunların yanı sıra 2022 yılında gerçekleştirilen genel seçimlerde Sinn Fein, Parlamento'daki sandalye çoğunluğunu elde etmiştir (Burton, 2022). Kuzey İrlanda'da yapılan son nüfus sayımında ise Katoliklerin yıllardan sonra ilk kez nicel olarak Protestanlardan fazla olduklarını ortaya çıkarmıştır (Carroll, 2022). Bu durum Birleşik Krallık'ın geleceği açısından oldukça endişe vericidir.

SONUÇ

İngiliz siyasi yaşamına son iki yüzyıldır hâkim olan İrlanda Sorununun günümüzde bitmesi beklenirken, Birleşik Krallık'ın AB'den ayrılmasıyla yeniden canlanmıştır. Birleşik Krallık'ın aldığı karar, İrlanda adasının Kuzey'i ve Güney'ini çeşitli şekillerde etkilemiştir. İrlanda sınırının geri dönüşü, kimliklerin yeniden tanımlanmasına yol açmıştır. Vatandaşlık konusu, Kuzey İrlanda'da yaşayanlar için bir güvenlik meselesine dönüşmüştür. Brexit sonrası yapılan çalışmalarda Kuzey İrlanda nüfusunun yaklaşık %19'unun pasaportunun olmadığı ortaya çıkmıştır (de Mars & vd., 2018, s. 57). Brexit'e kadar, toplumda AB vatandaşı, İngiliz veya İrlandalı olmaya yönelik keskin bir ayırım bulunmamaktaydı. Üstelik çalışmada da belirtildiği gibi Belfast Anlaşması, Kuzey İrlanda halkına İrlanda ve Birleşik Krallık vatandaşlığına veya her ikisine sahip olma seçeneği sunmuştur. Nitekim Brexit öncesinde halkın çoğunluğu hem İrlanda hem de Birleşik Krallık pasaportuna sahipti. Brexit, bu durumu ortadan kaldırmıştır. Diğer bir ifadeyle, Belfast Anlaşması'nın sağladığı bazı haklar ortadan kalkmıştır. İrlanda adası üzerinde AB ve Birleşik Krallık'ın ortak otoritesinin varlığı da bu süreçte son bulmuştur. Kuzey İrlanda'nın, AB siyasi kurumlarına, yardım programlarına ve yasal düzenlemelerine erişimi engellenmiştir. Bu

---

³ Söz konusu raporlar Europol'un resmî sitesinde yıllara ayrılarak açıklanmıştır.

çerçeve de AB üyeliği ve Belfast Anlaşması'yla her iki dünyanın en iyi hali, Brexit'le sona ermiştir. Çalışmada da bahsedildiği üzere sert bir sınırın çizilmesi, ekonomiden kültürel etkileşime kadar birçok konunun güvenlikleştirilmesine yol açmıştır. Özellikle Kuzey ve Güney'in ekonomik, kültürel, toplumsal ve siyasi anlamda iç içe geçmiş yapısı ile coğrafi konumu düşünöldüğünde, IRA'nın yeniden yükseliş kaçınılmaz olmuştur.

İngiliz Hükümeti, 2016 yılında AB'nin sert sınır anlayışını kabul ettikten sonra, Kuzey İrlanda halkı için alternatif yolları geliştirmeyi başaramamıştır. Bu durum, siyasi belirsizliğin, endişenin ve hoşnutsuzluğun toplumda artmasına neden olmuştur. Tarihsel olarak var olan Katolik-milliyetçi ve Protestan-sendikacı ayrıma geri dönmüştür. Çünkü Brexit kararı, Kuzey İrlanda'daki Protestan-sendikacı kesim ve DUP tarafından desteklenmiştir. Keza İngiliz Hükümeti yönetiminde yer alan Muhafazakâr Parti ile DUP arasındaki ilişkiler de bu süreçte olumlu yönde ilerlemiştir. Söz konusu durum, Kuzey İrlanda milliyetçilerini endişelendirmiş ve birçoğunun Brexit'e karşı tavır almalarını sağlamıştır. Dolayısıyla taraflar arasında Belfast Anlaşması ile dinmiş siyasi gerilim, tekrar ortaya çıkmıştır. Brexit yanlıları, kararın Birleşik Krallık'ın geleceği açısından gerekli olduğunu savunurken; Brexit karşıtları, 'halkın iradesinin' engellendiğini ileri sürmüştür. Söz konusu fikir çatışmasının yanı sıra, Kuzey İrlanda nüfusunun çoğunluğunu artık Katolikler oluşturmaktadır. Öte yandan Sinn Fein, Parlamentoda çoğunluğu elde etmiştir. Bu durum, Kuzey İrlanda için tarihsel bir başarı olarak adlandırılabilir. Kuzey İrlanda Sorununun başlangıcına gidildiğinde İngiliz Hükümeti'nin, Protestanları İrlanda'daki Katolik halka nicel ve siyasi üstünlük sağlamaları adına bölgenin kuzeyine yerleştirdiği hatırlanacaktır. Bu nedenle günümüzde Katolik kesimin fazla oluşu, Birleşik Krallık'ın geleceği açısından önemli bir sorun teşkil etmektedir. Özellikle Brexit'in güvenlikleştirdiği, ekonomik, toplumsal ve siyasi sorunlar baz alındığında IRA'nın birleşik İrlanda hedefine ulaşmasında kitleleri etkilemesi muhtemeldir. Nitekim çalışmada da paylaşılan veriler, IRA'nın aldığı desteğin arttığını göstermektedir. Bu desteği belirleyen meseleler ise bu çalışmada güvenlikleştirme teorisi çerçevesinde ele alınmıştır. Buna göre çalışmada öncelikle göç, mülteciler, finans ve entegrasyon gibi konuların İngiliz Hükümeti tarafından güvenlikleştirilmiş meseleler oldukları belirtilmiştir. Ancak ironik bir şekilde Brexit, İngiliz Hükümeti'nin beklentileri dışında sonuçlanmıştır. Kuzey İrlanda için Brexit kararı, referandum ve sert bir sınırın oluşturulması,

burada güvenlikleştirilen sektörlerin belirleyicisi olmuştur. Bu sektörler ve referans nesnelere ise, ekonomik (gümrük, sınır karakolları, ticari faaliyetler vs.), toplumsal (kimlik, kültür, etkileşim) ve siyasi (Katolik-milliyetçi-Protestan-sendikacı) konular çerçevesinde gelişmiştir. Keza göç, nüfus değişimi, seçimler, seyahat gibi konuların da destekleyici faktörler oldukları çalışmada belirtilmiştir. Brexit doğrultusunda bütün bu gelişmeler, yeniden radikalleşen bir toplum ortaya çıkarmış ve IRA, kendi içerisindeki yeni örgütlenmelerle, terör faaliyetlerini sürdürmek adına toplumda güvenlikleştirilen bu meselelerden yararlanmışır. Günümüzde de varlığını koruması ve giderek güçlenmesi söz konusudur.

KAYNAKÇA

- Akça, M. (2014, Ocak-Şubat). Terörizmin Kendine Özgü (SUI GENERIS) Niteliği: Kavramı Tanımlamada Metodoloji Sorunu. *İstanbul Barosu Dergisi, Cilt 88*, s. 15-63
- Atkinson, A. (2022). Brexit Has Made UK Less Open and Competitive, Study Finds. *Bloomberg*, https://www.bloomberg.com/news/articles/2022-06-21/brexit-has-made-uk-less-open-and-competitive-study-finds?utm_medium=cpc_search&utm_campaign=NB_ENG_DSAXX_DSAXXXXXXXXXXX_EVG_XXXX_XXX_Y0469_EN_EN_X_BLOM_GO_SE_XXX_XXXXXXXXXXXX&gclid=EAlaIqobChMlr-m. (Erişim Tarihi: 09.12.2023)
- Baldwin, D. (1997). The Concept of Security. *Review of International Studies, 23*, 5-26.
- Balkır, C. (2021). Brexit: Ekonomik Çözülme veya Yeniden Dirilişin İlk Adımı. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi, Cilt 20, Özel Sayı*, 209-243.
- Baysal, B., & Lüleci, Ç. (2015). Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi. *Güvenlik Stratejileri, Cilt 11, Sayı 22*, 61-96.
- BBC. (2017). Essential to avoid hard border, says Irish minister Flanagan. <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-39522086>. (Erişim Tarihi: 10.04.2023)
- BBC. (2021). EU referendum: The Result in Maps and Charts. <https://www.bbc.com/news/uk-politics-36616028>. (Erişim Tarihi: 10.04.2023)

- BBC. (2022). Nearly half want NI to remain part of UK, survey suggests. <https://www.bbc.com/news/uk-northern-ireland-61586523>. (Erişim Tarihi: 10.04.2023)
- Birdişli, F. (2011). Ulusal Güvenlik Kavramının Tarihsel ve Düşünsel Temelleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Sayı: 31*, 149-169.
- Boemcken, M. v., & Schetter, C. (2016). Security What Is It? What Does It Do? *Think Piece 09 Reflection Group*, 1-5.
- Borsuk, İ. (2016). From War to Peace: Northern Ireland Conflict and the Peace Process. *Uluslararası İlişkiler Dergisi, Vol. 13, No. 50*, 41-57.
- Burton, M. (2022). Northern Ireland Assembly Elections: 2022. *UK Parliament*, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9549/>. (Erişim Tarihi: 12.12.2023)
- Buzan, B. (2015). *İnsanlar, Devletler ve Korku*. çev. Emre Çıtak, İstanbul: Uluslararası İlişkiler Kütüphanesi.
- Buzan, B., & Hansen, L. (2007). *International Security: Volume I*. London: SAGE Publications.
- Buzan, B., & Hansen, L. (2009). *The Evolution of International Security Studies*. Cambridge, UK: Cambridge Un. Press.
- Buzan, B., & vd. (1998). *Security A New Framework for Analysis*. London: Lynne Rienner.
- Campos, N. F., & vd. (2014). Economic Growth and Political Integration: Estimating the Benefits from Membership in the European Union Using the Synthetic Counterfactuals Method. *IZA DP No. 8162*, 1-37.
- Carroll, R. (2022). Catholics outnumber Protestants in Northern Ireland for first time. *The Guardian*, <https://www.theguardian.com/world/2022/sep/22/catholics-outnumber-protestants-northern-ireland-census>. (Erişim Tarihi: 11.12.2023)
- CISAC. (2019a). New Irish Republican Army. *Stanford-Center of International Security and Cooperation*, https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/new-irish-republican-army#text_block_18305. (Erişim Tarihi: 08.12.2023)
- CISAC. (2019b). Real Irish Republican Army. *Stanford, Center of International Security and Cooperation*, https://cisac.fsi.stanford.edu/mappingmilitants/profiles/real-irish-republican-army#text_block_18251. (Erişim Tarihi: 08.12.2023)

- Connor, W. (1972). Nation-building or nation-destroying? *World Politics*. 24, 319-355.
- Considerere-Charon, M.-C. (2021). Brexit and the Irish Question. *Fondation Robert Schuman-European issues N°583* , 1-8.
- Cowell-Meyers, K., & Arthur, P. (2023). Irish Republican Army. *Britannica*, <https://www.britannica.com/topic/Irish-Republican-Army>. (Erişim Tarihi: 02.12.2023)
- Durney, J. (2004). *The Volunteer: Uniforms, Weapons and History of the Irish Republican Army 1912-1997*. Ireland: Gaul House.
- Edgington, T. (2022). Brexit: What is the Northern Ireland Protocol? <https://www.bbc.com/news/explainers-53724381>. (Erişim Tarihi: 17.04.2023)
- Eminoğlu, A., & Kalyoncu, Ş. (2021). Kopenhag Okulu ve Güvenlikleştirme Teorisi. A. Eminoğlu, & M. Ülgül içinde, *Uluslararası Güvenliğe Giriş* (s. 327-352). Ankara: Nobel .
- Europol. (2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023). EU Terrorism Situation & Trend Report . <https://www.europol.europa.eu/publications-events/main-reports/tesat-report>. (13.12.2023)
- Franks, J. (2023). What is the New IRA? What the group has done and where it sits in the IRA's history. <https://news.sky.com/story/what-is-the-new-ira-what-the-group-has-done-and-where-it-sits-in-the-iras-history-12817687>. (Erişim Tarihi: 11.12.2023)
- Government, H. (2022). The Benefits of Brexit: How the UK is Taking Advantage of Leaving the EU . https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/1054643/benefits-of-brexite.pdf, 3-101. (Erişim Tarihi: 21.11.2023)
- Hadhmaill, F. Ó. (2019). The Easter Rising (1916) in Ireland and its Historical Context: The Campaign for an Irish Democracy. *The Palgrave Encyclopedia of Imperialism and Anti-Imperialism*, 1-41.
- Halpin, Pdraic. New IRA says Brexit has provided it with opportunity: Sunday Times. <https://www.reuters.com/article/idUSKCNIS4076/>, 2019. (Erişim Tarihi: 06.01.2024)
- Jia, Y. (2021). Explaining Brexit, Post-Brexit Foreign Strategies of the UK and the UK-EU Relations. *Advances in Social Science, Education and Humanities Research, Volume 638*, 40-44.

- Kolodziej, E. A. (2005). *Security and International and Relations*. Cambridge: Cambridge University Pres.
- La Moncloa. (2021). Brexit. (Erişim Tarihi: 10.12.2023) <https://www.lamoncloa.gob.es/lang/en/brexit/AboutBrexit/Paginas/index.aspx>.
- McCrudden, C. (2017). The Good Friday Agreement, Brexit and Rights. *A Royal Irish Academy – British Academy Brexit Policy Discussion Paper*, 1-15.
- McDonnell, F. (2020). Northern farmers ask Johnson for £300m to replace CAP payments. <https://www.irishtimes.com/business/agribusiness-and-food/northern-farmers-ask-johnson-for-300m-to-replace-cap-payments-1.4157937>. (Erişim Tarihi: 12.12.2023)
- Metkin, K., & Çemrek, M. (2013). Kuzey İrlanda: Bitmeyen Bir Barış Hikayesi. N. Akyeşilmen içinde, *Barışı Konuşmak: Teori ve Pratikte Çatışma Yönetimi* (s. 277-294). Ankara: ODTÜ Yayıncılık.
- Murphy, M. C. (2018). *Europe and Northern Ireland's Future: Negotiating Brexit's Unique Case*. Exeter, UK: Agenda Publishin.
- O'Brennan, John. Stuck between the EU'rock'and UK'hard place'? NorthernIreland as a liminal space after Brexit. *Space and Polity, Vol. 27, No. 1*, <https://doi.org/10.1080/13562576.2023.2260157>, 2023: 133–151.
- Pogatchnik, S. (2023). A united Ireland looks more likely thanks to Brexit, new study finds. <https://www.politico.eu/article/united-ireland-look-more-likely-brexit-study-uk-belfast/>. (Erişim Tarihi: 08.12.2023)
- Rankin, Jennifer. David Cameron's EU deal: what he wanted and what he got. <https://www.theguardian.com/world/2016/feb/19/camerons-eu-deal-what-he-wanted-and-what-he-got>, 2016. (Erişim Tarihi: 06.01.2024)
- Sargeant, J., & vd. (2020). *Implementing Brexit The Northern Ireland Protocol*. UK: Institute for Government.
- Semchuk, Z., & Petryk, I. (2019). Brexit: Causes and Consequences. *European Science Economy*, 51-56.
- Smith, A. D. (2002). Dating the Nation. D. Conversi içinde, *Ethnonationalism in the Contemporary World : Walker Connor and the Study of Nationalism* (s. 53-69). New York: Routledge Advances in International Relations and Politics ; 21.
- Stepanova, E. (2008). *Terrorism in Asymmetrical Conflict: Ideological and Structural Aspects*. Solna, Sweden: SIPRI Publications.

- Stepka, M. (2022). *Identifying Security Logics in the EU Policy Discourse: The "Migration Crisis" and the EU*. Switzerland: Springer.
- Sundby, Alex. Brexit result shocks some voters who wanted U.K. to leave European Union. <https://www.cbsnews.com/news/brexit-result-shocks-voters-uk-leave-european-union/>, 2016. (Erişim Tarihi: 06.01.2024)
- The National Archives. (tarih yok). *From Conflict to Peace - The Belfast (Good Friday) Agreement - 25 Years On*. <https://cdn.nationalarchives.gov.uk/documents/education/bgfa25-historical-background.pdf>. (07.12.2023)
- Tonge, J. (2017). The Impact and Consequences of Brexit for Northern Ireland . *European Parliament, Briefing*, 1-12.
- Ünsal, A. (2005). Genişletilmiş Bir Şiddet Tipolojisi. Ö. Solok içinde, *Şiddet* (s. 29-36). İstanbul: COGİTO Dergisi, YKY Yayınları.
- Walker, B. M. (2012). *A Political History of the Two Irelands: From Partition to Peace*. UK: Palgrave Macmillan.
- Wolfers, A. (1952). "National Security" as an Ambiguous Symbol . *Political Science Quarterly*, Vol. 67, No. 4 , 481-502.
- Ziady, H. (2023). The UK economy still can't cope with the consequences of Brexit. *CNN*, <https://edition.cnn.com/2023/08/29/economy/uk-food-imports-safety-brexit/index.html>. (Erişim Tarihi: 07.12.2023)

KÂR AMACI GÜTMİYEN KURULUŞLARIN TERÖRİZMİN FİNANSMANINDA KULLANILMASI VE ÖNLENMESİ

Mücahit DİZMAN*

ÖZET

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar toplumsal düzen içerisinde uzun yıllardır varlığını sürdüren önemli yapılar arasındadır. Hem kurumsal hem de insani boyutuyla özellikle kamu araçlarının eksik yönlerini tamamlayan bu kuruluşlar, çeşitli şekillerde kötü niyetli kişi veya grupların istismarına maruz kalabilmektedir. Hatta bazı durumlarda terörizmin finansmanına yol açan olaylarla gündeme gelebilmektedir. Bu sebeple yapılan çalışmada, kâr amacı gütmeyen kuruluşların terörizmin finansmanında nasıl kullanıldığı ile mücadele eden kurumlar ve yapılan yasal düzenlemelerin etkinliği tartışılmaktadır. Ayrıca kâr amacı gütmeyen kuruluşlar hakkında Türk kanunları çerçevesinde uygulanan kapatma ve malvarlığı dondurma kararları, içerik analizi tekniği ile incelenerek elde edilen istatistiksel veriler analiz edilmektedir. Araştırma neticesinde, uygulanan yasal düzenlemelerin yeterli olduğu ancak sahadaki pratiğin geliştirilmesine yönelik adımların atılması gerektiği anlaşılmış olup bu kapsamda kurumlararası ve topluma yönelik işbirliğinin artırılması gerekmektedir. Sonuç olarak, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar toplumlar için her yönüyle önemli bir yer teşkil etmekte olup terörizmin finansmanında kullanılma riskine yönelik daha fazla önlem alınması gerekmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlar, Terörizm, Terörizmin Finansmanı, Uluslararası Kuruluş ve Düzenlemeler, Ulusal Kuruluş ve Düzenlemeler, Malvarlığı Dondurma.*

THE USE AND PREVENTION OF NON-PROFIT ORGANIZATIONS IN THE FINANCING OF TERRORISM

ABSTRACT

Non-profit organizations are among the important structures that have existed in the social order for many years. These organizations, which complement the deficiencies of public instruments with both their institutional and humanitarian dimensions, may be subject to abuse by malicious individuals or groups in various ways. In some cases, they may even come to the agenda with incidents leading to the financing of terrorism. For this reason, this study discusses how nonprofit organizations are used in the financing of terrorism and the

---

* Yüksek Lisans Öğrencisi, Polis Akademisi Başkanlığı Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, mucahitdizman@gmail.com, ORCID: 0000-0003-4600-8078.

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 06 Aralık 2023 / 06 December 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 27 Ocak 2024 / 27 January 2024

effectiveness of the institutions and legal regulations that combat them. In addition, the closure and asset freezing decisions on non-profit organizations under Turkish law are examined through content analysis technique and the statistical data obtained are analyzed. As a result of the research, it is understood that the legal regulations applied are sufficient, but steps should be taken to improve the practice in the field, and in this context, inter-institutional and community cooperation should be increased. As a result, non-profit organizations are important for societies in every aspect, and more measures should be taken against the risk of their use in terrorism financing.

Keywords: *Non-Profit Organizations, Terrorism, Financing of Terrorism, International Organizations and Regulations, National Organizations and Regulations, Asset Freeze.*

GİRİŞ

İnsanların hayatlarına, toplumsal, çevresel, sosyal, kültürel ve daha birçok şekilde olumlu yönde katkı sağlamayı amaçlayan ve bunu yaparken de herhangi bir çıkar beklemeden kurumlara kâr amacı gütmeyen kuruluşlar denir. Bu kuruluşlar genellikle toplumsal fayda, insani yardım, kültürel dezavantajlar, kamusal eksiklikleri tamamlama ve eğitim-araştırma bağlamında belirlenen amaçlara ulaşmak için kurulmaktadır. İşletmeler, insanların çeşitli ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulmuş ekonomik yapılar olarak görülmektedir. İşletmeler hedeflerine göre sınıflandırılırken kâr amacı olması veya olmamasına yönelik ayrıştırılmaktadır (Cengiz ve Kırkbir, 2007, s. 264). Kâr amacı olmayan işletmelerde insani durumlara yönelik faydalı fikirlere odaklanılırken (Pınar, 2016, s. 10) kâr amacı olan işletmelerde planlar tamamıyla kazanç odaklı yapılmaktadır. Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar hakkında, hükümet dışı veya devlet dışı yapılar, gönüllü kuruluşlar, hayır kuruluşları, bağımsız sektör veya vergi muafiyetine sahip kuruluşlar şeklinde kavramlara rastlamak mümkündür (Özdemir S., 2010, s. 133; Yılmaz ve Akdeniz, 2020). İnal ve Biçkes'e (2006, s. 2) göre, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar bazı çalışmalarda sivil toplum kuruluşu (STK) ve üçüncü sektör kavramlarıyla da eş anlamlı şekilde kullanılmaktadır.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, kâr amacı gütmeyenler ama gelir elde edecek faaliyetler yürütebilmektedirler (Kurki, 2010). Bu faaliyetlerden elde edilen gelirler, herhangi bir şekilde üye, paydaş veya müteveli heyetlerine dağıtılmamaktadır. Ancak toplumsal faydaya ulaşmak ve sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla bazı harcamalar yapılabilmektedir (Cengiz ve Kırkbir, 2007, ss. 264-265). Örneğin kuruluşun genel giderleri ve çalışanları için ücret ödemeleri gerçekleştirilebilmektedir. Ayrıca toplumsal işler için

kullanılmak üzere gerekli olan parayı elde edebilmek amacıyla düzenlenecek hâyır, kermes, konser veya bağış toplama faaliyetlerinin organizasyonel harcamaları için çeşitli giderler yapılabilmektedir. Burada dikkat edilmesi gereken durum, elde edilen gelirin, kuruluşun sürdürülebilirlik harcamaları (genel giderler) haricindeki kısmının toplumun faydasına olacak işlerde kullanılmasıdır. Bütün bunların yanı sıra ülke içinde veya dışında gerçekleşen insani olaylara ulaştırılmak üzere lojistik veya finansal ihtiyaçlarda aracılık rolü oynayabilmektedirler (Wang ve Chen, 2023). Bu durum, kâr amacı gütmeyen kuruluşların toplum nezdindeki önemini tümüyle ortaya koymaktadır.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, hâyır işleri ve insani faydaları yönüyle toplum nezdinde özel bir noktada yer almaktadır (Aytekin, 2022, s. 1428). Bu sebeple kuruluşlara bazı yasal ve sosyal inisiyatifler tanınmaktadır. Ancak bu durum, kötü niyetli çevrelerce istismar edilme riski taşımaktadır. Özellikle son dönemde toplum üzerindeki meşruiyetlerinin güçlü olması ve vergisel avantajlara sahip olmaları yönüyle terör yapılarının dikkatini çekmektedirler. Terör odakları, vatandaşların arasına karışarak bağlı oldukları örgüte toplum içerisinde hareket alanı kazandırmak ve finansman ağını genişletmek için kâr amacı gütmeyen kuruluşları araçları arasına eklemiştirler. Bu kapsamda farkındalığın artırılması ve birtakım önlemlerin alınması önem arz etmektedir.

Terör örgütleri günümüzde insanoğlunu tehdit etmeye devam etmektedir. Bu örgütler, varlıklarını sağlamak ve sürdürmek için finansal gerekliliği olan yapılardır (Clarke, 2015, s.4). Yani kesintisiz bir finansal gelire ihtiyaç duymaktadırlar (Byman, 2005). Bu kapsamda birçok alanda girişimlerini sürdürmektedirler. Bu alanlardan birisi de kâr amacı gütmeyen kuruluşların bulunduğu sektördür. Terörizm günümüzde her alana sirayet edebildiği için terör örgütleri de bazı finansal işlerini kâr amacı gütmeyen kuruluşlar vasıtasıyla yürütmek istemektedir. Terör örgütleri, bu kuruluşlar vasıtasıyla yasal görünümlü etkinlikler (hâyır, kermes, konser, toplantı vb.) ile ticari organizasyonlarını yürütebilmektedir. Bu noktada, düzenlenen etkinliklerde bağış, etkinlik giriş ücreti veya toplantı aidatı talep edilebilmekte olup ticari işletmelerde ise, yasal görünümlü para transferi ve yabancı ülkelere yönelik ticari aktivitelerle örgüt elemanlarının hareketliliğinin koordine edilmesi benzeri avantajlar elde edilebilmektedir (FATF, 2015, s.10). Ayrıca bu kuruluşların yine yasal görünümlü çehresinden faydalanarak kaçakçılık ve suç gelirlerinin aklanması benzeri

faaliyetler gerçekleştirilebilmektedir. Yani terör örgütleri, yasal görünümlü bir kuruluş vasıtasıyla sınırlar arası geçiş sağlarken çeşitli kaçakçılık faaliyetleri gerçekleştirebilmekte veya hâyır kuruluşu görüntüsüyle hareket ederek çatışma bölgelerine lojistik destek sağlayabilmektedir. Ek olarak, bazı durumlarda kâr amacı gütmeyen kuruluşlar örtü olarak kullanılarak ülke içinde veya dışında elde edilen yasadışı finans gelirlerine yasal statü kazandırılabilir (Yılmaz, 2020a, s.189). Bu sebeple günümüzde toplumsal düzeyde etkilerini artırmaya devam eden kâr amacı gütmeyen kuruluşların, terörizm destekçileri tarafından istismar edilmesinin önüne geçilmesi gerekmektedir.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar insanlık tarihinde çok eski ve hizmetlerinden dolayı özel bir yere sahiptir. Bu sebeple bu kuruluşlara yönelik toplum nezdindeki itibarın ve önemin sarsılmaması adına bu kuruluşlar üzerinden terörizme sağlanabilecek desteklerin engellenmesi ve bunun yasal düzenlemeler ile garanti altına alınması gerekmektedir. Bu sebeple yapılan çalışmada, kâr amacı gütmeyen kuruluşların terörizmin finansmanında kullanılıyor olduğu varsayımı benimsenmiş olup araştırma sorusu olarak “kâr amacı gütmeyen kuruluşların terörizmin finansmanında ne şekilde kullanıldığı ve önlenmesine yönelik neler yapılabileceği” araştırılmıştır. Çalışmada, konu hakkında alınan önlemlerin süreçlerinin ulusal ve uluslararası düzeyde ele alınmasının yanı sıra Türkiye özelinde tespit edilen ve yasal süreçlere konu olan olaylarla ilgili istatistiksel verilere yer verilmektedir. Yani çalışmada, nitel araştırma ve karma yöntemlerden faydalanılarak terör örgütleri tarafından kâr amacı gütmeyen kuruluşların istismar edilmesini önlemek amacıyla yetkili kurumlar ve yapılan yasal düzenlemelerin birçoğu incelenmektedir. Ayrıca Türkiye’de 2013 yılında yürürlüğe giren 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun nezdinde uygulanan “kapatma” ve “malvarlığının dondurulması” yaptırımları, içerik analizi tekniği ile detaylıca incelenmiş olup konu hakkında çeşitli bağlamlarda nicel analizler ortaya konulmaktadır. Yani çalışmada, kâr amacı gütmeyen kuruluşların uzun yıllardır var olduğu gibi bundan sonra da varlığını sürdüreceği gerçeğinden yola çıkarak terörizmin finansmanında kullanılmasının engellenmesi için yetkili kurumların ve yasal düzenlemelerin ulusal ve uluslararası düzeyde etkinliği tartışılmaktadır.

Özetle, terörizmin finansmanında son yıllarda kâr amacı gütmeyen kuruluşlar terör örgütleri tarafından sıklıkla tercih edilmektedir. Bu sebeple konu hakkında güvenlik güçleri tarafından gerçekleştirilen fiili mücadelenin

yanı sıra bilimsel çalışmalarla aksayan yönlerin ortaya çıkarılması gerekmektedir. Bu kapsamda yapılan çalışmada, ulusal ve uluslararası düzeyde yetkili kurumlar ve yapılan yasal düzenlemeler ile 6415 sayılı Kanun çerçevesinde uygulanan kapatma ve malvarlığı dondurma kararları incelenmektedir.

1. KÂR AMACI GÜTMEYEN KURULUŞLAR VE TARİHSEL SÜREÇ

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar gönüllülük esasına göre çalışmalar yürütmektedir. Bu bağlamda herhangi bir yasal düzenleme veya hükümet önerisine tabi olmayacak şekilde kurulmaktadırlar. Bireysel katılımların da gönüllülük esasına dayalı şekilde gerçekleştiği kâr amacı gütmeyen kuruluşlar (Butler ve Wilson, 2015, s.21), bazı durumlarda istihdam ettiği personeli ve faaliyetleri için gelir elde ettiği organizasyonların maliyetlerini bağışçılarından temin edebilmektedir (Cengiz ve Kırkbir, 2007, ss.264-267). Katılımcıların gönüllü olması, motivasyonlarının yüksek olmasına ve yürütülen faaliyetlerden elde edilen kazanımların toplumsal gelişmeye etkilerinin artmasına sebep olmaktadır.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar kamu veya özel sektörün güttüğü amaçlar doğrultusunda faaliyet göstermeyip gelir ve gidere değil tamamıyla insani değerlerin artırılmasına odaklandığı için kuruluş ve planlamalarında bağımsız olarak düşünülmektedir. Bu kuruluşlar kendi oluşturduğu kurullar ve iç kontrol birimleri aracılığıyla denetlenmektedir (Uysal ve Kurt, 2016, s.1557). Bu durum, kamu ve özel sektör ile kâr amacı gütmeyen kuruluşların amaçlarının ayrı olduğunun bir göstergesidir (Lyons, 2020). Gerektiği durumlarda devlet kurumları ile işbirliği gerçekleştirebilen bu kuruluşlar, kuruluş ve planlama sürecinde herhangi bir kamu veya özel sektör desteği almadığı için serbest hareket edebilmektedir. Elbette bu, demokratik toplumlara özgü bir durumdur.

Avrupa'da yaşanan *Rönesans* döneminde gerçekleşen aydınlanma süreci sonrası insani kabiliyetlerin ön plana alınmasına yönelik bir tutum ortaya çıkmıştır. Bu sayede insanların tek bir fikrî yaklaşımla ve devlet merkezli anlayışla ihtiyaçlarının tümüne karşılık bulamayacağı fark edilmiştir. Hristiyanlık ve Musevilik dinlerinde, doğrudan vatandaşlara değil kilisenin amaçları için bağış yapıldığı bilinmektedir. Ek olarak Budist vakıflarının yönetildiği yer olan en büyük Budist mabedi, uzun zamandır Brahmalardan tarafından yönetilmektedir (Teber, 2002, s.198). Ancak bu durum

İslamiyet'te farklıdır (Yediyıldız, 1993, s.25). Kur'an'da kâr amacı gütmeyen kuruluşlar ve türlerinden bahsedilmiyor olsa da böyle kuruluşların temellerini atabilecek “yardımlaşmak” (el-Maide 5/2), “Allah yolunda harcama” (el-Bakara 2/195:261) ve “hayır işleme” (el-Bakara 2/148) gibi emirler Kur'an'da yer almaktadır. Nitekim bu konuda Selçuklu Devleti ve Osmanlı Devleti dönemlerinde vakıf hizmetleri ile ilgili birçok bilgiye rastlamak mümkündür.

18'inci yüzyılda yaşanan sanayileşme süreciyle birlikte meydana gelen sosyal ve siyasal anlayışın değişimi, gelecek yüzyılın hayatı yorumlamasını daha özgürlükçü ve katılımcı olmaya yöneltmiştir (Arslan, 2001, s.14). Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar bu dönemde insan hakları merkezli fikirlere odaklanmıştır. 20'nci yüzyılda yaşanan Dünya Savaşlarının sonuçlarının yıkıcılığı, küresel ekonomik krizler sonrası liberalizmin etkisinin artması ve nüfusun kontrolsüz artışı, toplumsal değerlerde belirgin eşitsizliklere sebep olmuştur. Bu durum kâr amacı gütmeyen kuruluşların önemini ortaya çıkarmış olup bu kuruluşların yeni bir gelişim evresine girmesini zorunlu kılmıştır.

Özellikle İkinci Dünya Savaşından sonraki dönemde kâr amacı gütmeyen kuruluşlar vasıtasıyla yapılabilecek faaliyetlere yönelik birçok uluslararası görüşme gerçekleştirilmiştir. Buna göre kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, devletler tarafından ihtiyaçları karşılanamayan bireylerin taleplerine özel sektörle birlikte karşılık vermektedir (Mostashari, 2005). Ancak 1980'lerde yaşanan savaş, çatışma ve ekonomik krizler sonrası etkisini artıran neoliberal anlayış ve katılımcı demokrasi, özel sektör ve üçüncü sektör olarak nitelenen kâr amacı gütmeyen kuruluşların olduğu alanı ayırmaktadır. Bu dönem, ekonomik, politik, sosyal ve kültürel olarak sınırların zorlandığı, kâr amacı gütmeyen kuruluşların hızla yayıldığı, sayısının arttığı ve günümüzdeki şeklini aldığı döneme rasgelmektedir.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşların buldukları döneme ve konjonktüre göre değerlendirilmesi gerekmektedir (Lyons, 2020). Yani sosyal ve kültürel değerlerin gelişmişliği, topluluklar içerisinde kâr amacı gütmeyen kuruluşların ortaya çıkışını doğrudan etkilemekte olup hatta ekonomik refah koşulları gibi durumlara da etki edebilmektedir. Hegel (akt. Yumurtacı, 2019, ss.124-125), her anlamda refah içinde olan bir toplumu savunmakta olup kâr amacı gütmeyen kuruluşu, “devlet ile birey arasındaki farklı tarafların bir araya getirilerek vücut bulmuş hali” olarak nitelendirmektedir. Hegel, devleti, “gerçekçi, uluslararası ve ulusal işbirliği

içerisinde bireylere yaşam alanı sağlayan sosyal bir canlı” olarak düşünürken kâr amacı gütmeyen kuruluşları “sosyal, kültürel ve ekonomik olarak bireysel eksikliklerin tamamlayıcısı” olarak değerlendirmektedir.

2. TÜRKİYE’DE KÂR AMACI GÜTMİYEN KURULUŞLAR

Türkiye’de kâr amacı gütmeyen kuruluşların ortaya çıkışı ve gelişimi uzun ve kesintisiz bir sürece dayanmaktadır (Yılmaz, 2020a, s.286). Osmanlı Devleti döneminde hayır kuruluşları, aşevleri, misafirhaneler, zaviyeler, medreseler, tarikatlar çoğunlukla vakıf kavramı ile bir arada anılmaktadır (Bayartan, 2008, s. 159). Ayrıca loncalar, siyasi partiler, dernekler, işçi hareketleri ve medya örgütleri gibi kâr amacı gütmeyen kuruluşlar şeklinde yapıların da mevcut olduğu bilinmektedir.

Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda yaşanan rejim değişikliğinin sebep olduğu ortamda Osmanlı Devleti’nin mirası olarak kâr amacı gütmeyen kuruluşları masseden Türkiye’de, çok partili döneme geçinceye kadar bu kuruluşların etkinliğinden söz etmek zordur. Hatta 1926 yılında yürürlüğe giren “Vakıflar Kanunu” ile eski ve yeni vakıflar şeklinde bir ayrışmanın olduğu ve çıkarılan Türk Medeni Kanunu ile vakıfların eski hukuksal düzenle ilişkisinin kesilmesi adına “vakıf” kavramı yerine “tesis” kelimesinin kullanılması gerektiği belirtilmektedir (Şenel ve Tuyan, 2009, s.126). Bu durum 13 Temmuz 1967’de yayımlanan 903 sayılı Vakıflar Kanun ve Nizamnamesi ile Türk Medeni Kanunu’nun 73’üncü maddesinde yapılan bazı değişikliklerle birlikte yeniden eski haline (vakıf) getirilmiştir.

20’nci yüzyılın ortalarında iktidara gelen Demokrat Parti ile birlikte kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla ilgili yaptırımlar daha da esnetilmiş olup konjonktüre uygun yeni türde (dernekler, cemaatler, sendikalar, yeni nesil medya, işçi örgütleri vb.) birçok kâr amacı gütmeyen kuruluş faaliyetlerine hız vermiştir (Yılmaz, 2020a, s.300). Tek parti dönemlerinden sonra demokratik sistemin giderek daha etkin olduğu bir dönem olan 1950’ler ve 1980 yılları arası dönemde kâr amacı gütmeyen kuruluşların faaliyetleri hız kazanmıştır. Çaha’ya (2007, ss.37-38) göre, 1980 sonrası dönemde kâr amacı gütmeyen kuruluşlar en çok tartışılan konular arasında yer almaktadır. 1983-1989 yılları arasında Başbakanlık, 1989-1993 yılları arasında da Cumhurbaşkanlığı yapan Turgut Özal, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar hakkında çok önemli girişimlerde bulunmuş olup dönemsel olarak Anavatan Partisi’nin programlarında da bu konu ile ilgili bilgilere rastlamak mümkündür. Özellikle kamu iktisadi teşekküllerinin özelleştirme kapsamına

alınması, belediyelere finans sağlanması, pazar piyasasının oluşturulması ve yetki devri gibi konular, kâr amacı gütmeyen kuruluşların dikkat çekmesinde önemli rol oynamıştır (Belhan, 2021, s.121).

1990’larda yaşanan siyasi karmaşa ortamının sebep olduğu bazı hak kayıpları, devletçi bakış açısına zarar vermekle birlikte sivil toplum hizmetlerini de ihtiyaç haline getirmiştir. Ayrıca 1982 Anayasası’nın 68’inci maddesine göre, siyasi partiler yurtdışında teşkilatlanamayacak ve gençlik kolları, kadın kolları gibi kuruluşları bünyesi altında toplayamayacaktır. Ancak 1995’te yapılan yasal düzenleme ile bu yasa ilga edilmiş olup öğretim elemanlarının ve öğrencilerin de siyasi partilere üye olabilmesinin önü açılmıştır (Ercan, 2016, s 61). Görüldüğü üzere Türkiye’deki kâr amacı gütmeyen kuruluşlar günümüzdeki halini alana kadar önemli aşamalardan geçmiştir.

Günümüzde kâr amacı gütmeyen kuruluşlar çoğunlukla vakıf ve dernek şeklinde örgütlenmeye sahiptir (Yılmaz, 2020a, s.292). Kanunla yasaklanmamış ve sonunda gelir elde etme hedefi olmayıp toplumsal faydayı artırmaya dayalı bir amacı gerçekleştirmek için tüzel veya gerçek en az yedi kişinin bilgi ve becerilerini bir araya getirerek kurdukları kâr amacı gütmeyen kuruluşlara “dernek” denir (Türk Medeni Kanunu, 2001). Dernekler, çoğunlukla toplumsal faydaya odaklı şekilde çalışan (Akipek ve Akıntürk, 2004, ss.580-581), halk nezdinde sorunların çözülmesi için önderlik eden ve ülkenin sosyo-kültürel ilerlemelerine katkı sağlamak amacıyla bir araya gelen kişilerin veya tüzel kişilerin oluşturduğu örgütlerdir (Dündar, 2008, s.4).

Vakıflar ise, toplumsal yardımlaşma ve dayanışma adına bir amacı gerçekleştirmek için gerçek ve tüzel kişilerin malvarlıklarını veya ekonomik değeri olan haklarını bağışlamalarıyla kurulmaktadır. Vakıflar, kurumsallaşma kavramının ilk örneklerini oluşturmaktadır. Türk Medeni Kanunu’nun 101’inci maddesine göre, vakıflar, “gerçek veya tüzel kişilerin yeterli mal ve hakları belirli ve sürekli bir amaca özgülemeleriyle oluşan tüzel kişiliğe sahip mal topluluklarıdır” (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2023). Cansel’e (1988, s.321) göre vakıf, bir malın kişi mülkiyeti olmaktan çıkarılarak bazı şartlar altında yardımlaşma, dini, sosyal ve insani amaçlar için sürekli olacak şekilde tahsis edilmesidir.

3. TERÖRİZMİN FİNANSMANI İLE MÜCADELE

Terörizm olgusu tüm insanlığı tehdit eden bir kavramdır (Schmid, 2011, s. 459). Toplumların huzurunu sağlamak için engellenmesi gereken bu olgunun güç kazandığı yönler tespit edilerek kurutulmalıdır (Silke, 2001, s.2). Bu kapsamda terörizmi güçlendiren en önemli kavram finansman desteğidir (Pieth, 2022, s. 3). Terörizm engellenmek isteniyorsa finansman kaynakları eksiksiz bir şekilde kesilmelidir (Dizman, 2023). Yerel ve bölgesel olarak etkisi uluslararası düzeye ulaşan terör ve terörizm bugün artık “küresel bir tehdit” olarak nitelendirilmektedir (Dilmaç, 2011, s.4) Bunun yanı sıra tüm çabalara rağmen terör örgütleri varlıklarını korumaya devam etmektedir. Çakmak ve Ünsal’a (2008, s. 119) göre bu varlığını koruma, hem yasal hem de yasadışı olarak gerçekleşmektedir. İşte bu şekilde bir durumda kâr amacı gütmeyen kuruluşlar da terörizmin finansmanında sıklıkla başvurulan yasal görünümlü yollar arasında yer almaktadır. Terör örgütleri bilhassa kâr amacı gütmeyen siyasi parti, dernek, vakıf ve yasal görünümdeki şirketler aracılığıyla sürdürülen faaliyetler neticesinde gelir sağlamaktadır. Bu bağlamda terör örgütlerini suç organizasyonlarından ayıran yönlerden biri, yasal olarak eriştikleri gelirlerdir (Uyar, 2008, s.45). Diğer taraftan Özkul’a (2017, s.29) göre, terör örgütlerinin yasadışı şekilde sağladığı gelirlerin tespiti nispeten daha kolayken yasal görünüme sahip gelirlerini belirlemek ise daha zordur (Yılmaz, 2020b, ss.180-189).

Hayır kurumları ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlar teröristler için son derece cazip özelliklere sahiptir. Bu özellikler, kuruluşları istismara açık hâle getirmektedir (Turan ve Gemici, 2020, s. 268). İlk olarak, bu kuruluşlar kamuoyunda önemli ölçüde güvenilirliğe sahiptir. İkinci olarak, önemli miktarlarda finansmana erişimleri veya elde edebilme kabiliyetleri vardır ve bu kaynaklar genellikle likiditesi yoğun fonlardır. Üçüncü olarak, bu kuruluşlar hayır ve insani yardım işleri vasıtasıyla terörist faaliyetlerin fazla olduğu bölgelerde finansal veya fiili hareket kabiliyetine sahiptir. Dördüncüsü ise, kuruluşlar, yapısı ve faaliyet gösterdikleri ülkeye göre finansal kurumlar ve yasal düzenlemelerden kaynaklı gerekliliklere daha az maruz kalmaktadırlar. Yani bu kuruluşlar, kayıtlarının, süreçlerinin ve raporlarının incelenmesi yönüyle daha az prosedüre ve devlet gözetimine sahiptir (Nicolaou, 2021, s.40). Bu duruma, kuruluşların ilk açılışındaki sermaye gerekmemesi, çalışanları için adli sicil kaydı temizliği istenmemesi ve daha birçok formaliteden yoksunluk bağlamında avantajlar eklenebilir.

Uluslararası alanda kâr amacı gütmeyen kuruluşlar diye nitelendirilen yapıların Türkiye’de dernek ve vakıf adı altında değerlendirildiği bilinmektedir (Akın 2009, s.368). Bu hususta Yıldırım’a (2012, s. 77) göre kâr amacı gütmeyen kimi dernek ve vakıflar; çeşitli görünümde, örneğin yardım, aidat ve bağış adı altında topladığı fonları terör örgütlerine aktarma yoluyla finansmanı destekleyebilmektedir. Kâr amacı gütmeyen kuruluşlara genellikle insanlar iyi niyet çerçevesinde yardım yapmaktayken bir kısım insan ise bilinçli şekilde terörizmi desteklemek amacıyla yardımda bulunmaktadır (Pieth, 2022). Uyar (2008, s.45), bu türdeki yapıların, göstermelik bir şekilde “hayır maksatlı” faaliyette bulunsalar da elde ettikleri fonları terör amacıyla kullanabildiklerini belirtmektedir.

Yasal görünümüne sahip olan dernek ve vakıf gibi kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, bağış ve yardım adı altında topladıkları fonları, farklı yöntemler aracılığıyla terör örgütlerine aktarmaktadır (Turan ve Uzun, 2017, s.31). Türkiye’de 110 dernek ve STK’nın etnik terörizm çalışmalarını farklı yollarla desteklediği ve yurt dışında faaliyet gösterdiği belirtilmektedir. Bireyler bazen terörizmin finansmanına bilerek katkı sağlamak ve bunu yasal bir şekilde örneğin, yardımlaşma ve bağışta bulunma adı altında kamu otoritesinin dikkatini çekmeden yapmaktadır. Buna karşılık bazıları ise sadece yardım amacıyla yaptıkları girişimlerin terör eylemlerine aktarılacağını bilmeden, kâr amacı gütmeyen kuruluşların açıklamış olduğu yasal çerçevede kullanılacağına inanarak, farkında olmadan bağışta bulunabilmektedir (Gödeklı, 2017; Türkiye Barolar Birliği, 2006, s.550). Bu iki farklı durum, terörizmin finansmanında farklı yükümlülükleri ortaya çıkarmaktadır (Romaniuk ve Keatinge, 2018, s.2).

Mali Eylem Görev Gücü (FATF)’ne (2021) göre terörizmin yasal görünümlü kaynakları, kitlesel fonlar, bağışlar ve örgütlerin gelir elde etmek için suça yönelmesini gerektirmeyen yaygın olarak kitlesel fonlama ile edinilen kaynaklardır (Dizman, 2023). Yasal görünümlü kaynaklar; hayır kurumları, istihdam maaşı, bireysel kredi, sosyal yardım ödemeleri ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlardan gelen fonları içerirken bu kaynaklar yolu ile sağlanan kazançlar sıklıkla suç faaliyetlerinden oluşanlar kadar hızlı ve yüksek miktarda değildir (Ofstedal, 2015; Turan ve Gemici, 2020). Aksakal’a (2008, s.145) göre terörizmin finansmanı için yapılan bağış ve yardımlar nakit olabileceği gibi çeşitli ihtiyaçların giderilmesine yönelik araç ve gereç temini, beslenme ve sağlıkla ilgili eksiklerin karşılanmasına yönelik de olabilir.

Öte yandan kâr amacı gütmeyen insani yardım kuruluşları, farkında olmadan ya da olarak fonlarının terör örgütlerinin finansmanında kullanılması için hedef haline gelebilmektedir (Hoffman, 2006). Diğer bir deyişle, yasal görünümlü ve yasadışı kaynaklara kasıtlı olarak ya da bilmeden destek veren insanlar tarafından terör örgütüne fon sağlayabilirler (Özdemir, 2023, s.10). Ayrıca terör örgütleri, hayır kurumu adı altında kurulmuş olan kuruluşlar aracılığıyla insanların etnik, coğrafi ya da dini bağlantılarını kullanarak ciddi ölçüde gelir sağlamaktadır (Pieth, 2022). Akın (2009, s.368), bu hususta kâr amacı gütmeyen kuruluşların en önemli niteliğinin, terör örgütleri ile organik bir bağlantısının bulunmamasından dolayı birçok yardımın yapılması ve insanların yapmış oldukları yardımların terör kuruluşlarına aktarıldığından habersiz olmalarını gerekçe göstermektedir.

Avrupa ülkelerinde terör örgütleri, ciddi bir örgütlenmeyle, gelişmiş demokrasilerden faydalanarak ve zamanla devletlerin terörist eylemlere göz yumması münasebetiyle, kâr amacı gütmeyen kuruluşlardan gelir sağlamaktadır (Yeşiltaş vd.,2019). Örneğin Partiya Karkaren Kurdistane (PKK)'nin yurtiçinde ve yurtdışında Kürt kökenli vatandaşlardan zor kullanarak bağış topladığı bilinmektedir (Yılmaz ve Tetik, 2020, ss.116-122). Örgüt, aynı zamanda Avrupa'da pek çok basın yayın organına sahip olduğu için buralardan finansal yönden gelir sağlamaktadır. PKK, Avrupa'da 400'den fazla kâr amacı gütmeyen kuruluşun politik, lojistik ve iktisadi yönden faydalanmaktadır (Gücenmez, 2014, ss.68-70; Korkmaz, 2022; Çetinkaya, 2023).

Kâr amacı gütmeyen kuruluşların hizmet alanlarını denetlemek ve sınırlandırmak yasal mevzuat açısından oldukça zordur. Çünkü yasal görüntü itibariyle misyonuna uygun faaliyetler gerçekleştiren bu sosyal yapıların birçoğunun halk arasında saygınlıklarından ötürü herhangi bir müdahale tepki çekebilme ve faydalananlar açısından mağduriyet yaratabilmektedir. Ancak Mali Suçlar Araştırma Kurulu (MASAK)'nın (2006, s. 21) yayınladığı “Şüpheli İşlem Göstergeleri” bu konuda önemli noktalara dikkat çekmektedir. Bu kuruluşların topladığı bağışlarla yapılan harcamalar arasındaki uyumsuzluklar, bağış ve harcamalardaki ani artış ve azalışlara ek olarak fonların uzun süre harcanmaması, kuruluşun yerleşik bulunduğu ülkenin dışında bağış toplaması, yöneticilerin uyruklarının yabancı olması ve bağlantısının açıklanmadığı kuruluşlarla ilişki içerisinde olunması bu göstergelerden bazılarıdır.

Devletler, hükümetler, bölgesel ve uluslararası kuruluşlar tarafından terörizme finansman sağlanmasını önlemek adına birçok önlem alınsa da (Yılmaz, 2020b) terör örgütleri kâr amacı gütmeyen kuruluşları istismar etmeye devam etmektedir (Tomur, 2022, s. 87). Çalışmanın bu bölümünde uluslararası ve ulusal kuruluşların yaptığı yasal düzenlemeler ve çeşitli girişimler eleştirel söylem analizi tekniğiyle ele alınarak tartışılmaktadır. Bazı rapor ve düzenlemeler, içerik analizi tekniği ile detaylıca irdelenerek metinleştirilmiştir. Ayrıca Türkiye'nin, 6415 sayılı Kanun'da yer alan 5,6 ve 7'nci maddelerinde yer alan hükümlere istinaden uyguladığı yaptırım kararları (kapatma ve malvarlıklarının dondurulması), istatistiksel veriler ışığında ele alınmaktadır.

3.1. Yöntem

Terör örgütlerinin finans kaynaklarına yönelik son yıllarda artan mücadelenin ulusal ve uluslararası alanda kapsamının genişlemesi terör örgütlerinin kaynak arayış ihtiyacını artırmış olup yasal ve yasadışı birçok alana yönelmiştir. Terör örgütlerinin yöneldiği alanlar arasında son dönemde sıklıkla gündeme gelen konu, kâr amacı gütmeyen kuruluşların istismar edilerek terörizmin finansmanında kullanılmasıdır (Dizman, 2023). Bu noktada, terör örgütlerinin bu kuruluşları nasıl kullandığı ve tespit edilen aksaklıkların önlenmesine yönelik neler yapılabileceği önemli bir tartışma konusu haline gelmiştir.

Bilindiği üzere Türkiye'de ulusal düzeyde terörizmin finansmanı ile mücadele eden kuruluş MASAK'tır. MASAK ulusal düzeyde mücadele etmesinin yanı sıra uluslararası bağlantıları ile de önemli bir rol üstlenmektedir. Bu kapsamda çalışmada, MASAK'ın (2024) resmi web sitesinde yer alan "Bakanlar Kurulu Kararı ve Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Malvarlığı Dondurulanlar" başlıklı sayfasında yer alan tablolardan nicel veriler elde edilmiştir. Ayrıca 15 Temmuz 2016 tarihinde gerçekleştirilen FETÖ Darbe Girişimi sonrasında çıkarılan Kanun Hükmünde Kararnameler (KHK) detaylıca incelenerek içerik analizi tekniği ile kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik atılan adımlar istatistiksel verilerle ortaya konulmuştur. Buradaki amaç somut veriler ışığında önlemlerin etkinliğinin ve büyüklüğünün değerlendirilerek analiz edilmesidir.

Türkiye'de kâr amacı gütmeyen kuruluşların terör örgütleri tarafından istismarının önlenmesi adına 2016 yılı Aralık ayından sonra kapsamlı çalışmalar yapıldığı ve 2021 yılında ciddi ölçekte önlemlerin alınarak

tavsiye rehberleri yayınlandığı görülmektedir. 2016/22 No’lu Başbakanlık Genelgesi kapsamında, Hazine ve Maliye Bakanlığı bünyesinde yer alan MASAK Başkanlığı koordinasyonunda Vakıflar Genel Müdürlüğü’nün paydaş kurum olduğu “FATF IV. Tur Değerlendirmelerine Hazırlık ve Karapara Aklama ve Terörizmin Finansmanı ile Mücadelede Ulusal Risk Değerlendirme (URD) Projesi” hazırlanmıştır. Bu kapsamda bazı rehberler yayınlanmıştır:

- Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Terörün Finansmanı Amacıyla Kötüye Kullanılmalarının Önlenmesin Yönelik Rehber (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2021),
- Bağışçılara Yönelik Rehber (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2021),
- Vakıfların Terörizmin Finansmanı Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine Yönelik İyi Uygulama Rehberi (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2021),
- Derneklerin Terörizmin Finansmanı Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine Yönelik İyi Uygulama Rehberi (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2021).

Yukarıda bahsedilen rehberler içerik analizi tekniğiyle incelenmiş olup konu hakkında ulusal düzeyde mücadele sürecinin hangi noktada olduğu ortaya konulmuştur. Ayrıca kuramsal çerçeve için bu alanda yazılmış akademik kitap, makale, dergi, rapor, haber, araştırma raporu, MASAK Faaliyet Raporları ve düşünce kuruluşlarının analizleri incelenmiş olup kaynaklara ulaşma konusunda ise çevrimiçi ortamlar kullanılmıştır.

Uluslararası alanda yapılan yasal düzenlemeler ve akademik çalışmaların incelenmesi konusunda; FATF’ın kurucu rolünün pekiştirilmesi adına “Terörizmin Finansmanının Önlenmesine Dair Uluslararası Sözleşme”, FATF Tavsiye Kararları kapsamında yer alan 8. Özel Tavsiye Kararı ve gerçekleştirilen toplantılar hakkında veriler detaylıca analiz edilmiştir. Ayrıca BMGK’nin terörizmin finansmanı konusu üzerine süregelen çalışmaları analiz edilerek kâr amacı gütmeyen kuruluşların istismarının önlenmesine yönelik aldığı kararlar ayıklanarak çalışmaya aktarılmıştır. Bunun yanı sıra Avrupa Konseyi, Avrupa Komisyonu, Avrupa Birliği Kararları ile Dünya Bankası ve Uluslararası Para Fonu’nun konu hakkında yaptığı çalışmalar güncel veriler ışığında analiz edilmiştir.

3.2. Uluslararası Kuruluş ve Düzenlemeler

Terör ve terörizmin finansmanı ile mücadele etmek; çeşitli kuruluş, uygulama ve disiplinlerin işbirliği içinde, ortak bir anlayış doğrultusunda hareket edilmesini gerekli kılmaktadır. Bu bağlamda terör ve terörizmin finansmanının önlenmesinde birçok girişimde bulunularak üst düzeyde iş birliği sağlanması konusunda öneriler ortaya konulmuştur. Bu hususta başta BM ve FATF olmak üzere pek çok uluslararası kurum ve kuruluş terör ve terörizmin finansmanı ile mücadeleye dair düzenlemeler ve politikalar hazırlamıştır (MASAK, 2021, s.2; Nanyun ve Nasiri, 2021). Bu doğrultuda yapılan araştırmada, aşağıda yer verilen kuruluşlar ile yasal düzenlemeler, terörizmin finansmanı ile mücadele kapsamında incelenmektedir:

- Avrupa Konseyi ve Avrupa Komisyonu
- Avrupa Birliği (AB)
- Dünya Bankası (WB) ve Uluslararası Para Fonu (IMF)
- Birleşmiş Milletler ve Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi (BMGK)
- FATF ve FATF Benzeri Kuruluşlar

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar aracılığıyla terörizmin finansmanı ve bu tür kuruluşların suistimale yatkınlığı uzun süredir devam eden tartışmalı bir konudur. Bu amaçla, suç gelirlerinin aklanmasının önlenmesi ve terörizmin finansmanı ile mücadele (AML/CFT) için FATF, 9 Özel Tavsiyeyi uygulamaya koymuş olup 8. Özel Tavsiyeyi “kâr amacı gütmeyen kuruluşların istismar edilmesi” hususuna münhasır düzenlemiştir (FATF, 2023, s.3). Bu alandaki çalışmalar, FATF’ın kendi yayınları dışında sınırlıdır. Genel olarak bu çalışmalar, terörle mücadelede finansmanın nasıl kesilebileceği ve terör örgütlerinin kâr amacı gütmeyen kuruluşları nasıl istismar edebileceğiyle ilgilidir.

FATF (2016) ve World Bank (2023), yayınladıkları raporlar aracılığıyla kâr amacı gütmeyen kuruluşları, terör karşısında istismara açık hale getiren çok sayıda güvenlik açığını vurgulamaktadır. Bunlar arasında en dikkat çekici olanları şöyledir:

1- Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, işlemleri ve faaliyetleri nadiren sorgulanacak şekilde büyük bir kamu güvenine sahiptir. Bu da terör

örgütlerinin kâr amacı gütmeyen kuruluşlar üzerinden faaliyet göstermesini kolaylaştırmaktadır.

2- Hatırı sayılı miktarda fona erişimleri olabilir ve genellikle nakit birikimleri yoğundur. Bundan dolayı örgütler, sadece terör amaçlı fon toplamakla kalmazlar, aynı zamanda yasadışı işlemleri için bu kuruluşları bir kalkan gibi kullanmaktadırlar.

3- Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, yüksek riskli yetki alanlarındaki veya bu yetki alanlarına yönelik işlemleri içeren küresel bir varlığa sahip olabilmekte ve dolayısıyla yasal işlemlerinin hacmi, yasal olmayanları saklayabilmektedir.

4- Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar alternatif finansal araçlar olarak kullanılabilir. Uzun süreli banka havaleleri veya yeni ortaya çıkan ödeme yöntemleri olan mobil ödemeler veya sanal varlıklar, terörist örgütler için ek finansman sağlayabilmektedir.

5- Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, biçimlerine ve faaliyet gösterdikleri ülkeye bağlı olarak çok az düzenleyici denetime sahip olabilirler veya hiç olmayabilirler. Bu durum terörü finanse edenlerin faaliyetleri esnasında risklerin azaltıldığı bir ortam sağlamaktadır. Bu faktörlerin her biri, terörizmin finansmanı konusunda mücadelede çalışanlar için bir zorluktur. Fakat bu faktörlerin dikkate alınmaması, kâr amacı gütmeyen kuruluşları tehditlere açık hale getirmektedir.

Yukarıda bahsedilen riskler, kâr amacı gütmeyen kuruluşların teröristler tarafından suistimal edilmeye açık olmasının sebeplerini göstermektedir. Bu alandaki uluslararası eylemin önemi, finans sektörü ve para hizmeti işletmelerinin artan inceleme ve düzenleyicilerin dikkati altında olması ve FATF 40 Tavsiyelerinin çoğunun bunlarla ilgili olması gerçeğiyle artmaktadır. 8. Özel Tavsiye, özellikle kâr amacı gütmeyen sektöre, terörle mücadelede finansman konusundaki önlemlerin uygulanmasına ilişkin uluslararası rehberliği temsil etmektedir (Nanyun ve Nasiri, 2021). Kâr amacı gütmeyen kuruluşların kötüye kullanılmasını önlemek için ülkelerin ne yapması gerektiğine dair öneriler sunmaktadır. Shillito'ya (2015) göre 8. Özel Tavsiye: “Ülkelerin, terörizmin finansmanı amacıyla suistimal edilebilecek kuruluşlarla ilgili yasa ve düzenlemelerinin yeterliliğini detaylıca incelemesi” gerektiğini belirtmektedir. Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar aracılığıyla terörizmin finansmanı, fonları terörist gruplara yönlendirmek için açık olan birkaç yoldan biridir. Bir başka dikkat çeken

husus terörizmin finansmanı ile mücadele etmek için sınırlı kaynakların olmasıdır (FATF, 2023). Sonuç olarak, FATF Tavsiyeleri gelişmekte olan bir sistem olup bilgi arttıkça ve ülkeler daha fazla karşılıklı değerlendirmeden geçtikçe zamanla uyumlu bir şekilde gelişecektir.

Günümüzün güvenlik sorunları, sistemi modernize etmek için kararlı, hızlı ve uyumlu eylemlere ihtiyaç duymaktadır. Avrupa Güvenlik Gündemi, teröre karşı önlemler alınması gerektiğinin altını çizirken daha etkin ve kapsamlı bir şekilde finanse edilmeye gereksinimin olduğu açıktır. Bununla birlikte eylem hedeflerinin etkili olabilmesi için terör örgütlerinin ötesine geçilmesi gerekmektedir. Diğer bir deyişle terörizmin finansmanı ile mücadele, vatandaşların güvenliği açısından büyük önem taşımaktadır. AB Komisyonu, Terörizmin Finansmanı Eylem Planı'nda tanımlanan yasal eylemlerde güvenliği artırma, veri koruma ve ekonomik özgürlükler dâhil temel hakları koruma ihtiyacı arasında denge kurmayı göz önünde tutmaktadır (European Commission, 2016, ss.2-6).

Terör örgütü PKK, DAESH, El Kaide, Taliban ve bağlı örgütlerinden gelen veya bunlardan ilham alan şiddet içerikli tehditler, sağcı ve solcu yanlıları yükselişe geçirirken saldırıların doğası da değişmektedir. Son zamanlarda yapılan saldırıların çoğu tek başına hareket eden kişiler tarafından, genellikle sınırlı hazırlık ve kolayca bulunabilen silahlarla gerçekleştirilmektedir (European Commission, 2016, ss. 2-3). “Tek oyunculu saldırılar” muhtemelen yaygınlığını sürdürecektir olsa da daha “karmaşık saldırıların” etkili olmaya devam edeceği görülmektedir. Bu durumda silahlı insansız hava araçlarının kötü niyetli kullanımı, yapay zekâ, kimyasal, biyolojik, radyolojik ve nükleer malzeme, radikal ideolojilerin yaygınlaşması, sosyal medyanın sıklıkla çevrimiçi propaganda saldırıları için kullanılması, terör tehdidinin yaygınlaşması ve etkili olmasına katkı sağlamaktadır. Böylesi bir ortamda gerek AB gerekse diğer kuruluş ve ulusların yeni ve gelişmekte olan tehditlere karşı hazırlıklı olmaları gerekmektedir.

Europol ve AB'nin Adli İş Birliği Birimi Eurojust, AB düzeyinde organize suçla mücadelenin minimum maliyetinin yılda 210 milyon Euro olduğunu tahmin etmektedir. Terör saldırıları karşısında verimli bir şekilde mücadele etmek için AB, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar dâhil olmak üzere, toplumla işbirliğini hızlandırarak, bu kuruluşların yasadışı faaliyetlerle ilgili bilgilerin toplayıcıları konumunda önlemlerin uygulanmasında yer almasını önemsemektedir. Bununla birlikte, aynı zamanda kâr amacı gütmeyen

kuruluşlar, para toplayan ve aktaran terör örgütlerinin amaçlarını dolaylı olarak destekleyen meşru girişimler olarak ‘risk altındaki özneler’ olarak değerlendirilmektedir (Eurojust, 2023). Kâr amacı gütmeyen kuruluşların bu çift taraflı konumu, şeffaflıklarını ve hesap verebilirliklerini tasdik etmek için AB’de ve uluslararası düzeyde şu anda uygulanmakta olan önlemlerin etkinliğini etkileyebilir. Sgueo’ye (2015, s.1) göre ise kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, faaliyetlerini düzenlemeye yönelik bu tür girişimleri bağımsızlıklarına yönelik bir tehdit olarak görmekte ve bu nedenle zaman zaman bunlara direnmektedir.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, daha fazla hayırseverlik ve asil amaçlar için oluşturulurken günden güne yasadışı davrananlar tarafından zimmete para geçirme ve hayırsever fonların kişisel çıkar için kötüye kullanılması gibi dolandırıcılık eylemleri için kullanılan kanallar haline gelmesi ilginç görünmektedir. Bu bakımdan bu kuruluşların dolandırıcılık ve kötüye kullanımını etkileyen hem finansal hem de finansal olmayan göstergelerden gelen sinyallerin göz ardı edilmemesi gerekmektedir (Arshad vd., 2015, s.115). Bunun için bu kuruluşları dolandırıcılık ve suistimal kurbanı olmaktan korumaya yönelik risk temelli bir yaklaşım benimsenmesi gerekmektedir.

Ulusal Suç Gelirlerini Aklama/Terörizmin Finansmanı Risk Değerlendirmesi Araç Kiti (NRA), Dünya Bankası Grubu (WBG) personeli tarafından, suç gelirlerini aklama ve terörizmin finansmanı riskleri değerlendirmesinde WBG ülkeleri ve yetki alanlarını desteklemek için geliştirilmiştir. WBG Araç Seti’nin doğruluğu, eksiksizliği, kalitesi, güncelliği, güvenilirliği, performansı veya sürekli kullanılabilirliği garantisini içermektedir. WBG, NRA Toolkit’in veya NRA Toolkit’ten elde edilen herhangi bir bilgi veya sonucun doğru veya eksiksiz olduğunu veya bir kullanıcının koşullarına uygulanabilir olduğunu beyan etmemekle birlikte bunlarla ilgili hiçbir sorumluluk kabul etmemektedir (World Bank, 2022; 2023).

Abu Bakar vd. (2014, s.253) tarafından yapılan bir araştırmada, Malezya’daki kâr amacı gütmeyen kuruluşların yönetim ve finansal raporlama uygulamalarını açıklama düzeyi incelenmiştir. Veriler, 2009-2011 yılları için Malezya Şirketler Komisyonu’na bağlı garantili sınırlı şirketler olarak kayıtlı kâr amacı gütmeyen kuruluşların yıllık raporlarından elde edilmiştir. Çalışmanın sonucunda kâr amacı gütmeyen kuruluşların finansmanlarını açıklama düzeyinin düşük olduğu tespit edilmiştir.

Bugün hem ulusal hem de uluslararası düzeyde politika üreticilerinin birçok konuda karşılaştığı en önemli sorunlardan birisi zorlu yasal süreçlerdir. Mücadelede en büyük zorluklardan bir diğeri, karşılaşılan uluslararası suçun küresel erişiminin doğasıdır. FATF, yirmi sekiz ülkeden yetkililerden oluşan bir politika oluşturma organı olup yılda üç kez toplanan ülkeler, AML/CFT için standartları belirlemektedir. 2003 yılında FATF, 40 Tavsiyelerinde özetlenen terör suçlarını revize etmiştir. Ancak terörizmin finansmanına ilişkin 8 Özel Tavsiye kararı yürürlükte kalmıştır (Smallwood, 2005). 2004 yılında FATF, IMF ve WB ile birlikte çalışarak FATF 40 Tavsiyesine ve FATF’ın 8 Özel Tavsiyesine Uyumu Değerlendirme Metodolojisi taslağını ("2004 Metodoloji") eklemiştir. Bu durum her tavsiye altında karşılanması gereken bir dizi ölçüt listelenerek toplamda “40 artı 9 Özel Tavsiye” kararı ile anılmaktaydı. Ancak 2012 yılında bu kararlar birleştirilerek günümüzde 40 Tavsiye vasıtasıyla AML/CFT ile mücadele edilmektedir (de Koker, 2013, s.168).

FATF (2014), kâr amacı gütmeyen kuruluşların dünyanın her yerinde, genellikle uzak, yaşam şartları zor ve ihtilafli bölgelerde hayır hizmetleri sağlama çabalarını desteklemektedir. İlk olarak Ekim 2002’de yayınlanan ve Haziran 2013’te güncellenen, daha sonrasında Haziran 2014’te yayınlanan ‘Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlarda Terörist İstismar Riski’ konulu tipoloji raporu, kamu ve özel sektör bulguları ve girdileri dikkate alınarak tamamen revize edilmiştir. Bununla birlikte, BM nezdinde terörizmin finansmanı ile mücadeleye dair kabul edilen sözleşmeleri aşağıda yer verildiği gibi belirtebiliriz:

- Uyuşturucu ve Psicotrop Maddeler Kaçakçılığına Karşı BM Sözleşmesi (Viyana Sözleşmesi),
- Sınırşan Organize Suçlara Karşı BM Sözleşmesi (Palermo Sözleşmesi),
- BM Yolsuzlukla Mücadele Sözleşmesi (Merida Sözleşmesi),
- BM Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme (New York Sözleşmesi).

Bu sözleşmelerin yanı sıra BMGK’nin terörizmin finansmanını önlenmek amacıyla bütün üye ülkeler için bağlayıcı olan kararları söz konusu olup bunları aşağıdaki gibi ele alabiliriz:

- 2170 ve 2178 sayılı Kararlarla DAESH ve El-Nusra ile ilgili tehditlerin raporlanması, bu örgütlerin malvarlıklarının dondurulması, seyahat yasağı ve silah satışının engellenmesi ve terörist eylemcilere ilişkin gerekli tedbirlerin alınması hükme bağlanmıştır (Taylor, 2016).

- 1988 sayılı Karar, Taliban'a müzahir kişi, kuruluş veya organizasyonların malvarlıklarının dondurulması gibi tedbirler alınmasını öngörmektedir (MASAK, 2021).

- 1373 sayılı BMGK Kararı ise, terörizmin finansmanının suç olarak düzenlenmesi, terörist gruplara her türlü desteğin yasaklanması, terörist malvarlıklarının dondurulması, uluslararası işbirliği ve bilgi değişimine ilişkin hükümleri içermektedir (Chimimba, 2017).

- 1267/1989 ve 2253 sayılı Kararlar ile DEASH ve EL-Kaide ile iltisaklı kişi, kuruluş veya organizasyonlara ait finansal varlıkların gecikmeden dondurulması dâhil çeşitli tedbirler alınmasını öngörmektedir (MASAK, 2021, s. 5).

FATF (2024), 18 Nisan 2016'da Avusturya'nın Viyana kentinde, kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla bir "İstişare ve Diyalog Toplantısı" düzenlemiştir. Bu toplantının temel amacı, FATF'ın kâr amacı gütmeyen kuruluşlara ilişkin standartlarını (FATF Özel Tavsiye 8 ve Yorum Notu) revize etmeye yönelik devam eden çalışması hakkında çeşitli kâr amacı gütmeyen kuruluşların temsilcileriyle açık bir diyalog kurmaktır. FATF, bu önemli konularda kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla doğrudan ilişki kurmanın önemini kabul etmektedir. Toplantıya Je-Yoon Shin (Kore) başkanlık etmiş ve Viyana'daki merkezlerinde BM Uyuşturucu ve Suç Ofisi ev sahipliği yapmıştır. Toplantıya 21 FATF üyesi ve gözlemci heyetinden oluşan toplam 116 temsilci, 26 kâr amacı gütmeyen kuruluş ve 37 özel sektör davetlisi katılmıştır. Katılımcılar aşağıdaki temel konularda derinlemesine görüş alışverişinde bulunmuştur:

- Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar, terörizmle mücadelede nasıl önemli bir rol oynamaktadır?

- FATF standartlarının, kâr amacı gütmeyen kuruluşları terör istismarından koruduğu ve etkili bir şekilde uygulandığında finansal hizmetlere erişimlerini nasıl kolaylaştırdığı?

- FATF’ın risk temelli yaklaşımına uygun olarak ve belirlenen risklerle orantılı olarak, aynı zamanda insan haklarına, yargı sürecine ve hukukun üstünlüğüne saygı duyarak, kâr amacı gütmeyen kuruluşları terör istismarından korumak için önlemlerin uygulanmasının önemi üzerinde durulmuştur.

FATF, bu önemli konularda kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla devam eden angajman taahhüdünü yinelemektedir. FATF, Haziran 2016’da FATF’ın 8. Özel Tavsiyesi ve Yorum Notundaki revizyonları sonuçlandırmak amacıyla bu toplantıda alınan girdileri tartışmayı ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla daha fazla istişarede bulunmayı hedeflemektedir (FATF, 2023, s.9; Yeh, 2022).

3.3. Ulusal Kuruluş ve Düzenlemeler

Terörizmin finansmanı ile mücadele, birçok adımın atılmasını gerektirmektedir (Dizman, 2023). Bu adımlar terör örgütleri tarafından kullanılan yasal ve yasadışı kaynakların yok edilmesi, fonlara erişimin önlenmesi ve eylemleri için ihtiyaç duydukları çeşitli araç ve gereçlere ulaşmalarının engellenmesini içermektedir (MASAK, 2021, s.3). Bu bağlamda, uluslararası alanda olduğu gibi Türkiye’de de çeşitli girişimlerde bulunmaktadır.

Türkiye’de birçok vakıf ve derneği içeren ve iyi bir şekilde organize edilen kâr amacı gütmeyen kuruluşlar sektörü mevcuttur. Türkiye’de dernekler ve vakıflar, kayıt sistemine tabidir. Dernekler 5253 sayılı Dernekler Kanunu’na göre, vakıflar ise 5737 sayılı Vakıflar Kanunu’na göre kurulmaktadır. Aynı zamanda Anayasa’da, 4721 sayılı Medeni Kanun’da ve 2860 sayılı Yardım Toplama Kanunu’nda kâr amacı gütmeyen kuruluş sektörüyle alakalı düzenlemeler mevcuttur. Bunların yanı sıra kâr amacı gütmeyen kuruluşlar sektörünü düzenleyen diğer kanun ve yönetmelikler ise şu şekildedir:

- 5072 sayılı Dernek ve Vakıfların Kamu Kurum ve Kuruluşları ile İlişkilerine Dair Kanun,
- 3628 sayılı Mal Bildiriminde Bulunulması, Rüşvet ve Yolsuzlukla Mücadele Kanunu,
- 1606 sayılı Bazı Dernek ve Kuruluşların Vergiden Muaf Tutulmasına İlişkin Kanun,

- İçişleri Bakanlığı Dernekler Denetçileri Yönetmeliği,
- Yardım Toplama Esas ve Usulleri Hakkında Yönetmelik,
- Dernek, Vakıf, Birlik, Kurum, Kuruluş, Sandık ve Benzeri Teşekküllere Genel Yönetim Kapsamındaki Kamu İdarelerinin Bütçelerinden Yardım Yapılması Hakkında Yönetmelik.

Görüldüğü üzere hem uluslararası alanda hem de ulusal alanda terörizmin finansmanının önlenmesi için kanun, yönetmelik, sözleşme ve uygulayıcı rehberler dikkat çekmektedir. FATF tarafından 2014'te yayınlanmış olan “Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlarda Terör Suistimali Riskleri” raporunda terörizmin finansmanında %54 ile en yaygın yöntem olarak fonların yönlendirilmesinin kullanıldığı belirtilmektedir. Bu durum, kâr amacı gütmeyen kuruluşların teröristler tarafından suistimal edilmesi hususunun uluslararası güvenliği tehdit ettiğini göstermektedir. Turan ve Uzun (2017, s. 40) tarafından belirtildiği gibi, terör örgütleri, iktisadi kaynaklara erişmek için kâr amacı gütmeyen kuruluşları amaçlarının dışında kullanmaktadır. Bu durum kâr amacı gütmeyen kuruluşların ulusal ve uluslararası alanda terörizmin finansmanının önlenmesi konusunda üst düzey sorumluluk almalarının gerektiğini göstermektedir (Dizman, 2023).

Dernek denetimlerinde risk analizi yapılması önemli bir hususu oluşturmaktadır. İçişleri Bakanlığı bünyesinde yer alan Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü tarafından AML/CFT kapsamında risk analizi yapılan dernekler, yüksek, orta ve düşük riskli olarak gruplandırılmaktadır. Risk analizinde kullanılan kriterler her yıl gözden geçirilerek güncel gelişmelere uyumlu olması sağlanmaktadır. Yüksek ve orta riskli grupların denetlenmesi, bu derneklere özgü denetim planları oluşturularak Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün belirlediği usul ve esaslara göre Bakan tarafından İçişleri Bakanlığı bünyesindeki mülkiye müfettişleri veya dernek denetleme kurullarında belirlenen denetçiler tarafından gerçekleştirilmektedir. Tespit edilen terörizme destek risklerinin azaltılması ve yok edilmesi adına ilgili Genel Müdürlük tarafından farkındalığın artırılması, uygulama aksaklıkları konusunda düzenlemelerin yapılması ve benzeri iyileştirmeler için eğitim ve çalıştaylar düzenlenmektedir (Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, 2022).

Dernekler vasıtasıyla terörizme sağlanan finansmanın önüne geçilmesi adına yasal çalışmalar 2021 yılında yoğunluk kazanmıştır. Bu kapsamda

Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü'nün (2021) yayınladığı “Derneklerin Terörizmin Finansmanı Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine Yönelik İyi Uygulamalar Rehberi” önemli yer teşkil etmektedir. Bu rehbere göre, dernek yöneticilerine önemli görevler yüklenmesinin yanı sıra uygulamaya ilişkin çeşitli tavsiyelere yer verilmiştir. Dernek yöneticilerine; hesap verilebilirlik, kamu güvenini tesis edecek faaliyetlerin düzenlenmesi, derneğin terörizme destek için kullanılmasının önlenmesi, yurtdışı bağlantılarının dikkatli tercih edilmesi ve gelir giderlerin şeffaflığı hususunda önemli görevler yüklenmiştir. Uygulama tavsiyelerinde ise; risk analizi tekniğinin kullanılması ve geliştirilmesi, hesap verilebilirlik uygulamalarının önemsenmesi, şeffaflığa özen gösterilmesi ve yönetim süreçlerinin güçlendirilmesi yer almaktadır. Son olarak, mevcut bir kâr amacı gütmeyen kuruluşun nasıl olması gerektiğine yönelik “kontrol listesi” paylaşılarak denetim mekanizmasına atıf yapılmaktadır. Rehberde bahsedilen tavsiyeler uygulama örnekleri ile pekiştirilmekte olup derneklerin terörizme finansman sağlamasının engellenmesi hususunun önemsendiği anlaşılmaktadır.

Vakıfların denetlenmesi, suç gelirlerinin aklanması ve terörizmin finansmanı suçlarının tespit edilmesi, işleyişlerinin etkinliğinin güçlenmesi ve amaçlarına uygun faaliyetlerden sapmaması için son derece önemlidir. Vakıfların denetlenmesinin temel sebebi, elde edilmesi beklenen gelirlerin tahsilatının eksik yapıp yapılmadığı ve bu gelirlerin vakıf senedinde belirtilen sosyal amaçlar doğrultusunda harcanıp harcanmadığının belirlenmesidir (Taş, Oğuz ve Ekici, 2014, s.109).

Vakıfların terörizmin finansmanı amacıyla istismar edilmesinin önüne geçilmesi adına çalışmalar da derneklerle birlikte 2021 yılında yoğunluk kazanmıştır. Bu kapsamda Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2021 yılında “Vakıfların Terörizmin Finansmanı Amacıyla Kullanılmasının Önlenmesine Yönelik İyi Uygulama Rehberi” yayınlanmıştır. Rehber, dernekler için yayınlanan rehberle usul yönüyle benzerlik göstermesinin yanı sıra vakıf senedinde yerine getirilmesi beklenen amaçlara odaklanılarak çeşitli tavsiyeler ortaya koymaktadır (Vakıflar Genel Müdürlüğü, 2021).

4. TÜRKİYE'DE KAPATILAN VE MALVARLIKLARINA ELKONULAN KÂR AMACI GÜTMİYEN KURULUŞLAR

Türkiye'nin terörizmle mücadelesi derin bir geçmişe sahiptir (Demir ve Avcı, 2017). Özellikle uzun yıllardır yaşadığı sıcak çatışmalarda

karşılaştığı PKK terör örgütü ve son dönemde meydana gelen 15 Temmuz Darbe Girişimi ile saldırılarını gerçekleştiren FETÖ, Türkiye'nin terörizmle mücadele künyesinde önemli yere sahiptir (Kaya, 2020, s.145). 15 Temmuz 2016 yılında meydana gelen FETÖ Darbe Girişiminden sonra terörizme destek sağladığı anlaşılan birçok kâr amacı gütmeyen kuruluş, yayınlanan KHK'lar ile kapatılmış veya malvarlıklarına el konulmuştur. Dönemin koşulları itibarıyla KHK'lar ana yaptırım mekanizması olarak değerlendirilmiştir. Bu kapsamda 667, 677, 679, 689, 693 ve 695 sayılı KHK'lar ile birçok kâr amacı gütmeyen kuruluş kapatılarak terörizme sağlanan finansman ve dolaylı lojistik destekleri engellenmeye çalışılmıştır.

Tablo 1. KHK ile Kapatılan Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Ait Bilgiler (Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

KHK No	Resmi Gazete Tarih-Sayısı	Dernek, Federasyon ve Konfederasyon	Vakıf	Diğerleri (Sendika, Kooperatif, Meslek Kuruluşu vb.)	Toplam
667 sayılı KHK	23.07.2016-29779	1125	104	19	1248
677 sayılı KHK	22.11.2016-29896	375 (175)	(18)		375 (193)
679 sayılı KHK	06.01.2017-29940	83 (7)			83 (7)
689 sayılı KHK	29.04.2017-30052	14 (5)	18		32 (5)
693 sayılı KHK	25.08.2017-30165	3	(1)		3 (1)
695 sayılı KHK	24.12.2017-30280	7	7(1)		14 (1)
TOPLAM		1607 (187)	129 (20)	19	1755 (207)

15 Temmuz FETÖ Darbe Girişiminin ardından alınan ilk önlem, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar üzerinden sağlanan desteğin kesilmesidir. Bunun en büyük göstergesi darbe girişiminden 8 gün sonra Resmi Gazete'de yayımlanan 667 sayılı KHK ile 1125 dernek, federasyon ve konfederasyon ile 104 vakıf ve 19 adet benzeri kuruluşun kapatılmasıdır. Tablo 1'de görüldüğü üzere, 667 sayılı KHK'dan sonra yayımlanan KHK'larda, parantez içinde belirtilen rakamlarda kuruluşun kapatılma kararı kaldırılmış olup yaklaşık bir buçuk yılın sonunda toplam 1755 kuruluş kapatılmış olup 207 adet kuruluşun da kapatılma kararı kaldırılmıştır. Buradan anlaşılan, FETÖ terör örgütü, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar vasıtasıyla yoğun şekilde organizasyonlarına destek sağlamıştır. Ancak Türk Devleti, KHK mekanizması ile bu yapının hareketliliğine kararlı bir müdahalede bulunmuştur.

Terörizmin finansmanın önlenmesine yönelik olarak Türkiye'de yürürlükte olan 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında

Kanun'un 5, 6 ve 7'nci maddelerine istinaden Bakanlar Kurulu ve Cumhurbaşkanlığı Kararları vasıtasıyla malvarlığı dondurma yaptırımı uygulanabilmektedir. 6415 sayılı Kanun'un 5'nci maddesi temelinde, BMGK'nin 1267 (1999), 1988 (2011), 1989 (2011) ve 2253 (2015) sayılı kararları ile bazı kişi, kuruluş ve organizasyonların malvarlıkları dondurulmuştur. Bu kararların uygulanmasına yönelik "Cumhurbaşkanlığı Kararı, Resmi Gazete'de yayımlanarak ivedilikle uygulanmaktadır. Bu kararlar yayımlandıktan sonra BMGK'ye bilgi verilmektedir. Ayrıca bu kararlara karşı itiraz yolu açık olup gerekli açıklamalar MASAK tarafından Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla BMGK'ye iletilmektedir".

Tablo 2. BMGK Kararlarına İstinaden Malvarlıkları Dondurulan Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Ait Bilgiler (6415 sayılı Kanun 5. Madde) (Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Bağlantılı Olduğu Terör Örgütü	Resmi Gazete Tarih-Sayısı	Kuruluş Sayısı
EL-KAİDE	10.10.2013-28791	54
EL-KAİDE	11.04.2014-28969	1
EL-KAİDE	11.12.2013-28848	1
EL-KAİDE	03.06.2014-29019	1
EL-KAİDE	10.06.2014-29026	1
DAEŞ ve EL-KAİDE	18.06.2014-29034	3
DAEŞ ve EL-KAİDE	01.10.2014-29136	2
DAEŞ ve EL-KAİDE	26.11.2014-29187	2
DAEŞ ve EL-KAİDE	10.04.2015-29322	1
DAEŞ ve EL-KAİDE	24.10.2015-29512	4
DAEŞ ve EL-KAİDE	17.03.2016-29656	1
DAEŞ ve EL-KAİDE	31.08.2017-30170	5
DAEŞ ve EL-KAİDE	30.03.2018-30376	1
DAEŞ ve EL-KAİDE	23.06.2018-30457	1
DAEŞ ve EL-KAİDE	31.10.2018-30581	1
DAEŞ ve EL-KAİDE	01.05.2019-30761	1
DAEŞ ve EL-KAİDE	02.04.2020-31087	3
DAEŞ ve EL-KAİDE	08.04.2020-31093	2
DAEŞ ve EL-KAİDE	09.03.2022-31773	1
DAEŞ ve EL-KAİDE	08.04.2022-31803	1
TOPLAM	EL-KAİDE (58) DAEŞ ve EL-KAİDE (28)	86

MASAK'ın (2024) resmi web sitesinde yer alan "Bakanlar Kurulu Kararı ve Cumhurbaşkanlığı Kararı ile Malvarlıkları Dondurulanlar" başlıklı sayfasındaki listelerden ayıklanan bilgilere göre, BMGK tarafından kâr amacı gütmeyen organizasyonlar hakkında El-Kaide için 58, DAEŞ ve El-

Kaide'nin her ikisiyle ilişkili 28 adet kuruluş hakkında malvarlığını dondurma kararı alınmıştır. Yıllar itibariyle bir değerlendirme yapıldığında, BMGK'nin dondurma kararlarının son dönemde yoğunluğunu kaybettiği görülmekte olup bu durum BM'nin kar amacı gütmeyen kuruluşların istismarını önleme konusunda ilerleme kaydettiği şeklinde yorumlanabilir.

6415 sayılı Kanun'un 6'ncı maddesi çerçevesinde “yabancı devletlerce yapılan talepler” dikkate alınarak malvarlığı dondurma kararları alınabilmektedir. Bu kararlar, Bakanlar Kurulu ve Cumhurbaşkanlığı Kararları vasıtasıyla Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmektedir. 6'ncı maddeye göre; bir yabancı devlet, kişi, kuruluş veya organizasyon hakkında Türkiye'den malvarlığının dondurulması yaptırımının uygulanması talebinde bulunulabilmektedir. Böyle bir durumda, Değerlendirme Komisyonu tarafından yapılan değerlendirme, Cumhurbaşkanlığı tarafından kesin karara bağlanmaktadır. Değerlendirmede gözetilen en önemli nokta, “karşılıklılık” ilkesidir. Ayrıca karar verilmeden önce talep eden devletten tüm bilgiler detaylarıyla istenmektedir. Bu sayede daha şeffaf karar alınabilmesi hususu garanti altına alınmaktadır. Yabancı devletten gelen talep, MASAK Başkanlığı'na veya iletilmesi için Adalet Bakanlığı ile Dışişleri Bakanlığı'na yapılmaktadır. Bu hususun yerine getirilmesi konusunda teminat benzeri yükümlülükler talep edilebilmektedir (MASAK, 2024).

Tablo 3. Yabancı Devletler Tarafından Talep Edilerek Malvarlıkları Dondurulan Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlara Ait Bilgiler (6415 sayılı Kanun 6. Madde) (Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Resmi Gazete Tarih-Sayısı	Kuruluş Sayısı
29/10/2021-31643	7
05/06/2021-31502	1
21/02/2020-31046	11
26/02/2016-29636	2
20/03/2015-29301	7
TOPLAM	28

Yabancı devletler tarafından şimdiye kadar Türkiye'den birçok talepte bulunulmuş olup karşılıklılık ilkesi çerçevesinde Tablo 3'te belirtilen 28 adet

talep, Türkiye’den karşılık bularak Resmi Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu taleplerin içeriği ve sonuçlandırılan kararların detayları konusunda Resmi Gazete’deki bilgiler incelendiğinde, gizlilik esas alındığı görülmektedir. Ancak 2021 yılından sonra taleplerin azaldığı ya da olmadığı değerlendirilmesi istatistikler ışığında yapılabilmektedir.

6415 sayılı Kanun’un 7’nci maddesi kapsamında da malvarlığının dondurulması kararları alınabilmektedir. Bu kararlara “iç dondurma kararları” adı da verilmektedir. Bu kararları hazırlamaya ve uygulamaya Hazine ve Maliye Bakanı ile İçişleri Bakanı ortaklaşa şekilde yetkilendirilmiştir. Bu kararlar çerçevesinde Türkiye’de birçok tüzel kişi, kuruluş ve organizasyonun malvarlıkları dondurulmuştur. 5 ve 6’ncı maddelerdeki hükümler dışında kalan terörizmin finansmanı suçlarına yönelik düzenlenen 7’nci madde, Türkiye’nin yabancı devletlerdeki kuruluşlar hakkında malvarlığının dondurulması kararını kapsamaktadır. Böyle bir durumda, malvarlığının dondurulması veya kaldırılması talebini Değerlendirme Komisyonu’nun önerisiyle Hazine ve Maliye Bakanı ile İçişleri Bakanı verilebilmektedir. Değerlendirme Komisyonu, Türkiye’de yer alan malvarlığının dondurulmasına yönelik kararı Resmi Gazete’de yayımlanmasından sonra en geç 6 aylık dönemler itibariyle makul şüphenin devam edip etmediği yönünde kontrol ederek hazırladığı değerlendirmeyi ve önerileri ilgili Bakanlara sunmaktadır. Ayrıca ilgililer, malvarlıkları üzerinden alınan kararların değiştirilmesi yönündeki taleplerini Değerlendirme Komisyonu’na yapmaktadır. Komisyon, talepler hakkındaki önerisini ilgili bakana sunmakta olup uygun görülmeyen talepler ise yetkili mahkemeye sevk edilmektedir. Bahsedilen süreçler ve uygulamalar neticesinde Türkiye’de birçok kâr amacı gütmeyen kuruluşlar hakkında malvarlığı dondurulması kararları alınmış olup Tablo 4’te detaylarına yer verilmektedir (MASAK, 2024b).

Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Terörizmin Finansmanında Kullanılması ve Önlenmesi
Mücahit DİZMAN

Tablo 4. İç Dondurma Kararları ile Malvarlıkları Dondurulan Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşlar (6415 Sayılı Kanun 7. Madde) (Kaynak: Yazar Tarafından Oluşturulmuştur)

Sıra No	Kuruluş ve Organizasyon Adı	İlişkili Örgüt	Resmi Gazete Tarih-Sayısı
1	Heyva Sor A Kurdistanê	PKK/KCK	07.04.2021/ 31447
2	Heyva Sor A Kurdistanê E.V.	PKK/KCK	07.04.2021/ 31447
3	Kurdish Heyva Sor A Kurdistanê	PKK/KCK	07.04.2021/ 31447
4	Stichting Koerdische Rode Halve Maan	PKK/KCK	07.04.2021/ 31447
5	Stg Koerdische Rode Halve Maan	PKK/KCK	07.04.2021/ 31447
6	Die Sonne Mesopotamiens	PKK/KCK	07.04.2021/ 31447
7	Die Sonne Mesopotamiens Hilfswerk E.V.	PKK/KCK	07.04.2021/ 31447
8	Stichting Persbureau Eufraat	PKK/KCK	07.04.2021/ 31447
9	Stg Koerdische	PKK/KCK	07.04.2021/ 31447
10	Koerdisch Instituut Vzw	PKK/KCK	07.04.2021/ 31447
11	Kurdiska O Turkiska Kvinnor For Fre	PKK/KCK	07.04.2021/ 31447
12	Roj Nv	PKK/KCK	07.04.2021/ 31447
13	Anadolu Kültür Vakfı (Anatolia Cultural Foundation)	PKK/KCK	05.11.2021- 31650

Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Terörizmin Finansmanında Kullanılması ve Önlenmesi
Mücahit DİZMAN

14	Niagara Vakfı (Niagara Foundation)- Abd Uyruklu	FETÖ/PDY	24.12.2021-31699
15	Yeşil Sancak Kültür Ve Araştırma Derneği	EL-KAİDE	09.03.2022-31773
16	Hayır Sancağı Sosyal Ve Yardımlaşma Derneği	DAEŞ	04.04.2023-32153
17	Roja Sor A Kurdistane (Koerdische Rode Halve Maan Vzw)	PKK/KCK	29.11.2023-32384
18	Asbl Croissant Rouge Du Kurdistan (Der Kurdische Rote Halbmond)	PKK/KCK	29.11.2023-32384
19	Kurdish Red Moon	PKK/KCK	29.11.2023-32384
20	Stotteforeningen Mesopotamiens Sol	PKK/KCK	29.11.2023-32384
21	Association Humanitaire Soleil Rouge	PKK/KCK	29.11.2023-32384
22	Insamlingsstiftelsen Kurdiska Röda Solen	PKK/KCK	29.11.2023-32384
23	Kurdistan Roter Halbmond Schweiz (Croissant Rouge Kurdistan Suisse-Mezzaluna Rossa Kurdistan Svizzera)	PKK/KCK	29.11.2023-32384
24	Kurdistan Red Moon (Heyva Sor A Kurdistane-クルディスタン赤月)	PKK/KCK	29.11.2023-32384
25	Japan Kurdish Cultural Association	PKK/KCK	29.11.2023-32384
26	Mezzaluna Rossa Kurdistan Italia Ets	PKK/KCK	29.11.2023-32384
27	Staffetta Sanitaria Rojova	PKK/KCK	29.11.2023-32384
28	Kurdiske Rode Halvmåne Norge	PKK/KCK	29.11.2023-32384

Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Terörizmin Finansmanında Kullanılması ve Önlenmesi
Mücahit DİZMAN

29	Heyva Sor A Kurd (Kurdish Red Crescent)	PKK/KCK	29.11.2023-32384
30	Cıvaka İslamiya Kurdistan (Kürdistan İslami Topluluğu)	PKK/KCK	29.11.2023-32384
31	New South Wales Democratic Kurdish Community Center (Yeni Güney Galler Demokratik Kürt Toplum Merkezi)	PKK/KCK	29.11.2023-32384
32	Edition Mezopotamya (Mezopotamya Yayınevi)	PKK/KCK	29.11.2023-32384
33	Adelaide Kurdish Youth Society (Adelaide Kürt Gençlik Derneği-Australia Kurdish Youth Society)	PKK/KCK	29.11.2023-32384
34	Royem Doner GmbH	PKK/KCK	29.11.2023-32384
35	Bı Hevre (Mitenand-Ensemble-İnsieme)	PKK/KCK	29.11.2023-32384
36	İcı Ailleurs	PKK/KCK	29.11.2023-32384

Türkiye’de 33 PKK/KCK, 1 El-Kaide, 1 DAESH ve 1 adet FETÖ/PDY iltisaklı kâr amacı gütmeyen kuruluşu 7. madde çerçevesinde malvarlıklarının dondurulması yaptırımını uygulanmıştır. Ayrıca son yıllardaki yaptırım kararlarının sayısı ve yoğunluğu incelendiğinde, Türkiye’ye yönelik PKK/KCK terör örgütünün kâr amacı gütmeyen kuruluşlar vasıtasıyla istismar girişiminde diğer örgütlere göre önde olduğu anlaşılmaktadır. Buradan anlaşılan, Türkiye’ye karşı terörizm olaylarında kâr amacı gütmeyen kuruluşları en yoğun kullanma girişiminde bulunan örgüt PKK/KCK’dır. Ayrıca 2021 yılından sonra bu istismar yönteminin hızlandığı, çeşitlendiği ve uluslararası kapsamını genişlettiği kuruluşların menşelerinden anlaşılmaktadır.

SONUÇ

Terör yapıları eylemsel kabiliyetlerini artırabilmek için finansman desteğine azami şekilde ihtiyaç ve ihtiras duymakta olup kazanım elde edebileceği tüm finansman kaynaklarıyla yoğun şekilde ilgilenmektedir (Hoffman, 2006). Bu sebeple terörizmle mücadelede finansman

kaynaklarının engellenmesine yönelik uygulanacak politikalar çok önemli bir yere sahiptir (Wilkinson, 1974). Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar tarih boyunca insanoğlunun ihtiyaç duyduğu şeylerin tümüne yönelik görevler edinmiş olup birçok yerde karşımıza çıkmaktadır. Uzun yıllar sonunda elde ettiği itibarla birçok kişinin olumlu bakışına sahip olan bu kuruluşlar günümüzde sık sık terörle anılmaya başlamıştır. Bu sebeple bu kuruluşların öneminin ortaya konulması ve terörizmle bağlantılı işlerden ivedilikle arındırılması gerekmektedir.

Yapılan araştırmalar incelendiğinde, terör örgütlerinin finansman kaynakları engellendiğinde veya kısıtlandığında terör eylemleri de doğru orantılı şekilde etkilenmektedir. Terör örgütleri yeterli finansmana erişim sağlayamadığında eylemlerini planladığı gibi gerçekleştirememektedir. Bu durum terör örgütleri tarafından varoluşlarına yönelik bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bu sebeple terör örgütleri, yukarıda bahsedilen şekilde engellenmenin önüne geçmek için finansman kaynaklarını çeşitlendirmeye çalışmaktadır. Bunlar arasında son dönemde sık sık gündeme gelen konu, kâr amacı gütmeyen kuruluşların istismar edilerek sahip olduğu haklar ve izinler kullanılarak terörizme finansman sağlanmasıdır.

Teknolojik, sosyolojik veya politik durumların sürekli değişen doğası terörizmin de varlığını aynı şiddetiyle sürdürebilmek için ayak uydurmasını zorunlu kılmaktadır (Stampnitzky, 2010). Terör örgütleri eylem kapasitelerini korumak için modern sürece ayak uydururken akıl ettikleri kâr amacı gütmeyen kuruluşların kullanılması yöntemini önlemek için FATF'ın 8. Tavsiye Kararı, tamamıyla bu konu üzerine odaklanmaktadır (FATF, 2023). Bu Karar ışığında FATF ile aynı minvalde çalışmalar yürütmüş olan MASAK, kâr amacı gütmeyen kuruluşların terörizmden arındırılması için önemli çalışmalar ve yayınlar yapmaktadır. Bu çalışmaların çeşitlendirilmesi amacıyla değerlendirme toplantılarının/çalıştaylarının sayısının artırılması ve akademik çalışmalardan faydalanılması gerekmektedir.

Türkiye'nin 2016'dan sonra KHK'lar ile 2013'ten sonra da malvarlığı dondurma kararlarıyla yürüttüğü mücadelesine ait nicel veriler incelendiğinde 2016 ve 2017 yıllarını kapsayan dönemde FETÖ terör örgütüyle mücadele kapsamında 1755 adet kâr amacı gütmeyen kuruluşa yönelik kapatma kararı alınmıştır. Bunlar arasında 1607'si dernek ve türevlerinden 129'u ise vakıflardan oluşmaktadır. Buradan anlaşılan FETÖ terör örgütü, lojistik ve finansman altyapısını sağlamak amacıyla çoğunlukla dernek ve türevlerinden faydalanmıştır. Günümüzde FETÖ terör örgütünün

etkisinin neredeyse kalmadığı düşünüldüğünde alınan kararların etkili olduğu söylenebilir.

Terörizmin finansmanının önlenmesi adına Türkiye’de 2013 yılında önemli bir gelişme olarak değerlendirilebilecek 6415 sayılı Terörizmin Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun yürürlüğe konulmuştur. Bu Kanun vasıtasıyla 2013 yılından sonra BMGK Kararlarına istinaden (5.Madde), yabancı devletlerin talepleri doğrultusunda (6.Madde) ve ülke içi malvarlığı dondurma kararları (7.Madde) alınmıştır. BMGK Kararlarına istinaden alınan malvarlığı dondurma kararları incelendiğinde en yoğun çalışmaların 2013-2014 yıllarında El-Kaide’ye karşı yapıldığı (58 adet) ve 2014 sonrasında bu mücadelenin El-Kaide ve DAESH’e karşı eş zamanlı yürütülerek toplamda 86 adet kâr amacı gütmeyen kuruluşa yönelik malvarlığı dondurma kararının alındığı anlaşılmaktadır. 6415 sayılı Kanun’un 6.maddesi çerçevesinde yabancı devletlerden kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yönelik gelebilecek malvarlığı dondurma kararlarının uygulanmasının da önü açılmaktadır. Bu konuda taleplerin 2015 yılından sonra gerçekleştiği ve toplamda 28 adet talebin gerçekleştirildiği ve 2021 yılından sonra henüz yeni bir talebin uygun görülmediği ya da oluşmadığı anlaşılmaktadır. Bu noktada Türkiye’nin uluslararası toplumdan gelen talepleri yasal zeminde değerlendirerek meşru bir süreçte yürüttüğü anlaşılmaktadır. 6415 sayılı Kanun’un 7.maddesi çerçevesinde ülke içi malvarlığı dondurma kararlarına yönelik hazırlanan nicel veriler incelendiğinde 2021 yılından sonra ülke içi malvarlığı dondurma uygulamasının yoğunluk kazandığı ve toplamda 36 adet kâr amacı gütmeyen kuruluşun tespit edilerek malvarlıklarının dondurulmasına karar verildiği görülmektedir. Ayrıca dondurma kararlarının 33’ü PKK/KCK, 1’er adeti ise FÖTE/PDY, El-Kaide ve DAESH’e aittir. Buradan anlaşılan son dönemde PKK/KCK terör örgütü finansal kaynak arayışını kâr amacı gütmeyen kuruluşlara yöneltmiştir. Burada önemli nokta, PKK/KCK tarafından istismar edilen kâr amacı gütmeyen kuruluşların birçoğunun uluslararası hareket kabiliyetine sahip olmasıdır. Bu durumda yapılan müdahalenin önemli olduğu ve isimleri ile Tablo 4’te paylaşılan kâr amacı gütmeyen kuruluşların uluslararası arka planları olsa dahi müdahale edilebilmiş olması Türkiye’nin konu hakkında ilerleme kaydettiğini ortaya koymaktadır.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşların terör şebekeleri eliyle kötüye kullanılması, günümüzde bazı çalışmalara konu olmuş olup alanyazında “terörizmin yasal görünümlü finansal kaynakları” arasına girmiştir. Bu

çalışmayla kâr amacı gütmeyen kuruluşlar vasıtasıyla terörizme sağlanabilecek finansman kaynakları hususi olarak ele alınmıştır. Konu hakkında hazırlanan uluslararası ve ulusal düzeyde birçok yasal düzenleme nitel ve karma araştırma yöntemleriyle incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, terörizm araştırmacılarının terörizmin finansman kaynaklarıyla ilgili çalışmalarında kâr amacı gütmeyen kuruluşlara müstesna bir yer açtığı görülmüştür. Bu durum kâr amacı gütmeyen kuruluşlar vasıtasıyla terörizme finansman sağlanmasının önemini ortaya koymaktadır.

Neredeyse tüm hükümetler kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla etkileşim halindedir. Dolayısıyla kâr amacı gütmeyen kuruluşların terörizmin finansmanında kullanılmasını engellemek için tamamen yeni bir çerçeve tasarlamak verimsiz olarak görülmekte ve nihayetinde ters etki yapacağı düşünülmektedir. Nihai hedef, kâr amacı gütmeyen kuruluşların sorumlu kişiler, fon kaynakları ve özellikle bu fonların harcanma şekli konusunda şeffaflığını arttırmak olmalıdır. Bu amaç, sadece terörizmin finansmanı ile mücadele etmekten çok daha geniş bir amaca hizmet etmekte ve sektörün kendisinin ve diğerlerinin uzun süredir tartıştığı sivil toplum yönetişiminin birçok yönüne değinmektedir. Bu konuda kamu politikası tasarlanırken, kâr amacı gütmeyen kuruluşların terörle mücadeleye katkısı kabul edilmeli ve tam avantajı için kullanılmalıdır.

Uluslararası mücadeleye yönelik araştırmalardan elde edilen bilgilere göre, FATF Standartlarının kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla ilgili olarak öngördüğü önlemler, öncelikle bu kuruluşların karşı karşıya oldukları riskleri belirleme ve potansiyel kötüye kullanımı önleme kapasitelerini artırmayı amaçlamaktadır (Council of Europe, 2023; Nanyun ve Nasiri, 2021, s. 236). Ancak, konunun karmaşıklığı ve suçluların yasadışı faaliyetlerini ustaca gizleme yöntemleri göz önüne alındığında, bu konuda sadece özel sektöre güvenmek yeterli değildir. Yani kâr amacı gütmeyen kuruluşlarla AML/CFT için hükümetler, devletler, bölgesel ve uluslararası kuruluşlar ve özel sektör ortak bir perspektifte buluşturulmalıdır. Terörizmle mücadelede bu kuruluşların istismarının önlenmesi amacıyla denetlemelerin titizlik içerisinde ve şeffaflığa özen gösterilerek yapılması gerekmektedir. Ayrıca konu hakkında kullanılacak ifadeler söylem boyutunun dışına taşınmalıdır. Teknolojik alanda yeniliklerin konu hakkında nasıl bir fayda sağlayabileceği yönünde konuya münhasır çalışmaların yapılması ve özel çalışma gruplarının oluşturulması başarıya ulaşma açısından önemlidir. Bu konu

hakkında kitle iletişim araçları kullanılarak toplumsal anlamda bir eylem ortaya konulması adına kamu araçlarının kullanımı da etkili olabilir.

Yapılan araştırmalarla, terör örgütlerinin kâr amacı gütmeyen kuruluşları yasal görünümlü kaynakları arasına eklemeyerek istismar ettiği ve bu kuruluşların itibarına ve insanların iyilik ve hayır yapma duygularına doğrudan zarar verdiği anlaşılmıştır. Bu aşamada, insanların kamu spotları vasıtasıyla teknolojik araçlar kullanılarak bilinçlendirilmesi önemli bir husustur. Ayrıca kamusal düzeyde de bu bağlamdaki kontrol mekanizmalarının geliştirilmesi üzerine projelerin teşvik edilmesi gerekmektedir. Son olarak, kâr amacı gütmeyen kuruluşların terörizmin finansmanında kullanılması ve önlenmesi üzerine yapılan çalışmaların her boyutu önemsenmelidir. Diğer bir deyişle terörizme sağlanan finansmanın engellenmesi için devletler ve hükümetler askeri, mali ve hukuki marifetlerini kullanmalarının yanı sıra toplum nezdinde sosyal ve psikolojik durumları da iyi analiz ederek yeni politikalar ortaya koymalıdır.

KAYNAKÇA

- Abu Bakar, N.; Arshad, R.; Omar, N. B. ve Razali, W. A. A. W. M., (2014). Governance and financial reporting practices: assessment of FATF and APG guidelines on malaysian companies limited by guarantee. *Procedia-Social and Behavioral Science*. (145): 254 – 265.
- Akın, E. (2009). *Terör ve terörün finansmanı suçu*. Adalet Yayınevi.
- Akipek, J. ve Akıntürk, T. (2004). *Türk medeni hukuku* (Cilt 1). Beta Yayıncılık.
- Aksakal, M. (2008). Karapara aklama suçu ile organize suçu ve terörizmin finansmanı suçu arasındaki ilişki ve mücadele yöntemleri. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir Üniversitesi, Balıkesir.
- Arshad, R.; Asyiqin, W. A.; Razali, W. M. ve Abu Bakar, N. (2015). Catch the ‘Warning Signals’: the fight against fraud and abuse in non-profit organisations. *Procedia Economics and Finance*. (28): 114-120.
- Arslan, O. (2001). *Kurumsal ve tarihsel aşamalarıyla sivil toplum ve Türkiye gerçeği*. Bayrak Yayınları.
- Aytekin, İ. (2022). OECD yetkinlik çerçevesinin Türkiye’deki kar amacı gütmeyen örgütler bağlamında analizi. *Journal of Turkish Operations Management*, 6(2): 1424-1443. <https://doi.org/10.56554/jtom.1167980>.

- Bayartan, M. (2008). Osmanlı şehirlerinde vakıflar ve vakıf sisteminin şehre kattığı değer. *Osmanlı Bilimi Araştırmalar*. 10(1): 157-175.
- Belhan, Ş. (2021). 1980 askeri darbesi sonrasında iktidara gelen anavatan partisi icraatları hakkında bir değerlendirme. *Alınleri Sosyal Bilimler Dergisi*. 5(2): 111-123.
- Butler, R. ve Wilson, D. C. (2015). *Managing voluntary and non-profit organizations: Strategy and structure*. Routledge Press.
- Byman, D. (2005). *Deadly connections states that sponsor terrorism*. Cambridge University Press.
- Cansel, E. (1988). Vakıf, kuruluşu, işleyişi ve amacı. *Vakıflar Dergisi*. (20): 321-327.
- Cengiz, E. ve Kırkbir, F. (2007). Kâr amacı gütmeyen kurumlarda müşteri memnuniyeti ve hizmet kalitesi ilişkisi: Karadeniz Bölgesi örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*. 21(1): 263-285.
- Chimimba, T. P. (2017). United Nations Security Council Resolution 1373 (2001) as a tool for Criminal Law Enforcement. In *The Pursuit of a Brave New World in International Law* (pp. 359-394). Brill Nijhoff.
- Clarke. P. C. (2015). *Terrorism. Inc.: The financing of terrorism*. Abc-Clio, LLC.
- Council of Europe. (2023). *Non-profit organisations*, Erişim tarihi: 16 Kasım 2023.
<https://www.coe.int/en/web/moneyval/implementation/non-profit-organisations>.
- Çaha, Ö. (2007). *Aşkın devletten sivil Topluma*. Plato Film Yayınları.
- Çakmak, H. ve Ünsal, İ. Z. E. (2008). Terörizmin yasal finans kaynakları. H. Çakmak ve T. Altunok (Ed.), *Terörizmin Finansmanı ve Ekonomisi* içinde (ss.119-130). Barış Platin Kitap Yayınevi,
- Çetinkaya, S. G. (2023). Terörün kavramsal analizi ve PKK. *21. Yüzyılda Küresel ve Bölgesel Aktörlerin Güvenlik Stratejileri ABD, AB, Almanya, Çin, Fransa, İngiltere, Rusya, Türkiye, NATO*, 85.
- de Koker, Louiss, (2013), "The 2012 revised FATF recommendations: assessing and mitigating mobile money integrity risks within the new standards framework", *Washington Journal of Law, Technology & Arts*, 8(3): 165-196. Erişim tarihi: 11 Aralık 2023.
https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=2639462.
- Demir, C. K. ve Avcı, E. (2017). Turkish terrorism studies: a preliminary assessment. *All azimuth*. 7(1): 21-44.

- Dilmaç, S. (2011). Terörizmde tanım sorunu ve yaklaşımlar, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Polis Akademisi Güvenlik Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Dizman, M. (2024). Terör Örgütlerinin Finansman İhtiyacı. *G.Ü. İslahiye İİBF Uluslararası E-Dergi*, 7(7): 13-34.
- Dündar S.. (2008). Dernek kurma özgürlüğünün içeriği ve gelişim süreci üzerine karşılaştırmalı bir inceleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 10: 1-59.
- Ercan, M. (2016). Anayasa Mahkemesi kararları ışığında siyasi parti yasakları. *İstanbul Medipol Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*. 3(1): 49-70.
- Eurojust. (2023). *Five right-wing terrorists arrested throughout Europe with the support of Eurojust and Europol*. Erişim tarihi: 1 Aralık 2023. <https://www.eurojust.europa.eu/news/five-right-wing-terrorists-arrested-throughout-europe-support-eurojust-and-europol>.
- European Commission. (2016). Communication from the Commission to the European Parliament and the Council, (Yayın No: COM-2016- 50 final). Strazburg: Avrupa Komisyonu. Erişim tarihi: 20 Ekim 2023. <https://www.eea.europa.eu/policy-documents/communication-from-the-commission-to-1>.
- FATF. (2014). *Risk of terrorist abuse in non-profit organisations*. Erişim tarihi: 4 Ekim 2023. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Methodsandtrends/Risk-terrorist-abuse-non-profits.html>.
- FATF. 2015. *Combating The abuse of non-profit organisations (Recommendation 8)*. Erişim tarihi: 10 Aralık 2023. <https://www.fatf-gafi.org/content/dam/fatf-gafi/guidance/BPP-combating-abuse-non-profit-organisations.pdf.coredownload.pdf>.
- FATF. (2016). *FATF Consultation and dialogue with non-profit organisations at the UNODC*. Erişim tarihi: 14 Aralık 2023. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Financialinclusionandnpoissues/Consultation-non-profit-organisations-april-2016.html>.
- FATF. (2021). *Ethnicly or racially motivated terrorism financing*. Erişim tarihi: 26 Ekim 2023. <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Methodsandtrends/Ethnicly-or-rationally-motivated-terrorism-financing.html>.
- FATF. (2023). *Amendments to the text of recommendation 8 and its interpretive note*. Erişim tarihi: 18 Kasım 2023. <https://www.fatf->

[gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/R8-public-consultation-jun23.html](https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Fatfrecommendations/R8-public-consultation-jun23.html).

FATF. (2024). Public consultation on the revision of recommendation 8 non-profit organisations. Erişim tarihi: 25 Ocak 2024). <https://www.fatf-gafi.org/en/publications/Financialinclusionandnpoissues/Public-consultation-npo-r8.html>.

Gödeklî, M. (2017). *Terörizmin finansmanı suçu*. Adalet Yayınları.

Gücenmez, B. (2014). Terörizmin finansmanı: PKK, ETA ve İRA terör örgütlerinin karşılaştırılması. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kara Harp Okulu Komutanlığı, Ankara.

Hoffman, B. (2006). *Inside terrorism*. Columbia University Press.

İnal, M. E. ve Biçkes, M. (2006). Kar amaçsız kuruluşların sorunlarının çözümünde pazar yönlülük teorisi. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 26.

Kaya, R. (2020). Harekâtlar ekseninde Türkiye'nin Suriye'de terörle mücadelesi. *Necmettin Erbakan Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi*, 2(2): 143-165.

Korkmaz, S. C. (2022). Terör örgütlerinin hayatta kalmasını sağlayan nedenler: terör örgütü PKK odaklı bir inceleme, 1978-2022. *Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi*, 1(2): 278-309.

Kurki, M. (2010). Democracy and conceptual contestability: reconsidering conceptions of democracy in democracy promotion. *International Studies Review*, 12(3): 362-386.

Lyons, M. (2020). *Third sector: The contribution of non-profit and cooperative enterprise in Australia*. Routledge Press.

MASAK. (2006). *Şüpheli işlem bildirimleri rehberi*. Erişim tarihi: 6 Ağustos 2023. <https://masak.hmb.gov.tr/masak-genel-tebliği-sıra-no-13/>.

MASAK. (2021). *Kâr amacı gütmeyen kuruluşların terörizmin finansmanı amacıyla suiistimalinin önlenmesine yönelik rehber*. Mali Suçları Araştırma Kurulu Yayınları.

MASAK. (2024). Bakanlar Kurulu Kararı ve Cumhurbaşkanı Kararı ile malvarlıkları dondurulanlar. (Erişim tarihi: 1 Ocak 2024). <https://masak.hmb.gov.tr/bkk-ile-malvarliklari-dondurulanlar>.

Mostashari, A. (2005). An introduction to non-governmental organizations (ngo) management. *Iranian Studies Group at MIT*. Erişim tarihi: 17 Kasım 2023. <https://lms.su.edu.pk/download?filename=1588440286-ngo-formation.pdf&lesson=15605>.

- Nanyun, N. M. ve Nasiri, A. (2021). Role of FATF on financial systems of countries: successes and challenges. *Journal of Money Laundering Control*, 24(2): 234-245.
- Nicolaou, S. (2021). *Terrorism financing* (Doctoral dissertation, School of Business Administration: Master of Business Administration). Erişim tarihi: 11 Aralık 2023. <https://repo.euc.ac.cy/bitstream/handle/123456789/2326/MBA%20Thesis%20S.Nicolaou.pdf?sequence=1>.
- Oftedal, E. (2015). The financing of jihadi terrorist cells in Europe 2015, *FFI-Rapport*, Norwegian: Kjeller.
- Özdemir, E. C. (2023). Terörizmin finansmanında kara para aklama suçu: uluslararası karşılaştırmalı bir inceleme. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Özdemir, S. (2010). “Kâr gütmeyen kuruluşlar” (KGK) ve sosyal refah'ın sağlanmasında artan rolü. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi*. (48): 129-161.
- Özkul, S. (2017). Terörizm ile mücadelede finansal kaynakların kontrollü rolü: PKK örneği. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Pınar, Z. (2016). Kâr amacı gütmeyen kuruluş kavramı. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sütçü İmam Üniversitesi, Kahramanmaraş.
- Pieth, M. (2002). *Financing terrorism*. Kluwer Academic.
- Romaniuk, P. ve Keatinge, T. (2018). Protecting charities from terrorists and counterterrorists: FATF and the global effort to prevent terrorist financing through the non-profit sector. *Criminal Law and Social Change*. 69: 265-282.
- Schmid, A. P. (2011). The Literature on terrorism, A. P. Schmid (Ed.), *The Routledge Handbook of Terrorism Research* içinde (ss. 457-474). Routledge.
- Sgueo, G. (2015, 12 Mart). *NGOs and money laundering: adapting EU rules to engage ngos better*. European Parliamentary Research Service Briefing, (s.1-8). Avrupa Parlamentosu.
- Shillito, R. M. (2015). Countering terrorist financing via non-profit organisations: assessing why few states comply with the international recommendations. *Nonprofit Policy Forum*. 6(3): 325-352.
- Silke, A. (2001). The devil you know: continuing problems with research on terrorism. *Terrorism and Political Violence*. 13(4): 1-14.

- Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2021). *Derneklerin terörizmin finansmanı amacıyla kullanılmasının önlenmesine yönelik iyi uygulamalar rehberi*. Erişim tarihi: 3 Aralık 2023. <https://www.siviltoplum.gov.tr/konya/derneklerin-terorizmin-finansmani-amaciyla-kullanilmasinin-onlenmesine-yonelik-iyi-uygulama-rehberi>.
- Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü. (2022). *Dernekler mevzuatı*. İçişleri Bakanlığı.
- Smallwood, J. (2005). Combating the financing of terrorism: the roles of the IMF. *Villanova Law Review*. 50(3): 644-645.
- Stampnitzky, L. (2010). Disciplining an unruly field: terrorism experts and theories of scientific/intellectual production. *Qual Sociol*. 34(1): 1-19.
- Şenel, Ş. ve Tuyan, Z. (2009). 1926-1967 yılları arasında Türkiye Cumhuriyeti'nde kurulan tesisler (vakıflar). *Akademik Bakış*. 3(5): 123-141.
- Taş, O.; Oğuz, M. ve Ekici, C. (2014). Türk vakıf kültürünün devamlılığının dayanağı: muhasebe. *Accounting and Financial History Research Journal*. 7: 104-123.
- Tayler, L. (2016). Foreign terrorist fighter laws: Human rights rollbacks under UN Security Council Resolution 2178. *International Community Law Review*, 18(5): 455-482.
- Teber, Ö. (2002). Osmanlı toplumunda bir sosyal kurum olarak vakıflar ve çeşitleri. *Dini Araştırmalar*. 4: 197-205.
- Tomur, H.D. (2022). Kâr amacı gütmeyen işletmelerde sosyal girişimcilik kavramı. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Girişimcilik Dergisi*. 6(12): 81-94. <https://doi.org/10.55830/tje.1175620>.
- Turan, D. ve Gemici, E. (2020). Terörizmin finansman kaynakları ve karapara aklamanın terörizmin finansmanında ki rolü. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(2): 257-278.
- Turan, D. ve Uzun, M. (2017). Kâr amacı gütmeyen kuruluşların terörizmin finansmanı ve kara para aklama üzerindeki rolü. *Turkish Journal of Security Studies*. 19(3): 27-43.
- Türk Medeni Kanunu. (2001, 8 Aralık). Resmi Gazete (Sayı:24607). <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuatmetin/1.5.4721.pdf>.
- Türkiye Barolar Birliği, (2006). *Türkiye ve terörizm*, (Yayın No: 107). Türkiye Barolar Birliği Yayınları.
- Uyar, T. (2008). *Terörle mali ve hukuki mücadele*. Adalet Yayınevi.

- Uysal, T. ve Kurt, G. (2016). Kâr amacı gütmeyen işletmelerde denetim: bir paradoks mu?. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*. 21: 1555-1559.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2021). *Vakıfların terörizmin finansmanı amacıyla kullanılmasının önlenmesine yönelik iyi uygulama rehberi*. Erişim tarihi: 20 Ekim 2023. <https://www.vgm.gov.tr/vakif-islemleri/ulusal-risk-degerlendirme-projesi-masak/kr-amaci-gutmeyen-kuruluslarin-terorun-finansmani>.
- Vakıflar Genel Müdürlüğü. (2023). *Vakıflar nasıl kurulur?*. Erişim tarihi: 20 Kasım 2023. <https://www.vgm.gov.tr/vakif-nasil-kurulur>.
- Wang, S. ve Chen, Y. (2023). Information-led policing: non-profit organization's terrorist financing. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/0306624X231165428>.
- Wilkinson, P. (1974). *Political terrorism*. The Macmillan Press.
- World Bank. (2022). Non-profit organisations risk assessment tool, *Identifying The FATF NPOs at Risk of Terrorist Financing Abuse Guidance Manual*. World Bank Publications.
- World Bank. (2023). *Disclaimer and terms of use: national money laundering and terrorist financing risk assessment toolkit*. Erişim tarihi: 30 Ağustos 2023. <https://www.worldbank.org/en/topic/financialmarketintegrity/brief/national-money-laundering-and-terrorist-financing-risk-assessment-toolkit-disclaimer-and-terms-of-use>.
- Yediyıldız, B. (1993). İslam'da vakıf. *Doğuştan Günümüze Büyük İslam Tarihi*. 15.
- Yeh, S. S. (2022). New financial action task force recommendations to fight corruption and money laundering. *Laws*, 11(1): 1-8.
- Yeşiltaş, M; Bayraklı, E. ve Yalçın, H. B. (2019). *Avrupa'da PKK yapılanması*. SETA Vakfı İktisadi İşletmesi.
- Yıldırım, Z. (2012). *Hukuksal açıdan terörizmin finansmanının önlenmesi*. Adalet Yayınevi.
- Yılmaz, A. ve Akdeniz, B. (2020). Sivil toplum kuruluşlarında başarıya götüren yönetim ve liderlik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk İdare Dergisi*. (490): 325-362.
- Yılmaz, M. L. ve Tetik, Ü. (2020). Ortadoğu'yu terörize eden PYD/PKK'nın seçilmiş AB ülkelerindeki finansman kaynakları. *Liberal Düşünce Dergisi*, 25(97): 109-130.

- Yılmaz, Y. (2020a). Türkiye’de vakıfların, kâr amacı gütmeyen sosyal politika işlevleri: “Sosyal Millet” anlayışı. *Journal of Social Policy Conferences*, (78): 283-331.
- Yılmaz, Y. (2020b). Terörizmin finansmanı suçu. *YÜHFD*,17(Özel Sayı): 177-267.
- Yumurtacı, A. (2019). Tarihsel süreçte Almanya’da kar amacı gütmeyen kuruluşların gelişimi ve yapısı. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*. 9(17): 119-143.

PROPAGANDA OF TERRORISM AND EXPLOITATION OF FREEDOM OF EXPRESSION BY TERRORIST ORGANIZATIONS: THE CASE OF SWEEDEN

Yusuf ÇEVİK*

ABSTRACT

This article examines the exploitation of freedom of expression as a justification for malign propaganda of terrorism by the terrorist organization, PKK, and its supporters. The study also examines the concepts of terrorism, propaganda, and freedom of expression. Finland and Sweden submitted applications for membership to NATO with security concerns after the Russian-Ukrainian conflict in 2022. Yet Türkiye's concerns about the activities of PKK/YPG and FETO in Finland and Sweden have made the ratification process conditioned to some legal steps to be taken against PKK and FETO. The application of Sweden brought about some significant discussions such as terrorism and freedom of expression regarding the protests of PKK supporters in Sweden. As the Turkish authorities condemned and declared the incidents as propaganda of terrorism, Sweden declared it to be regarded in the frame of freedom of expression. The relation between propaganda of terrorism and freedom of expression has always been a knife-edge discussion. By analyzing the existing international regulations and literature on the propaganda of terrorism and freedom of expression, this article follows a qualitative method. As a result of the analysis, it is concluded that freedom of expression cannot be considered a justification for malign propaganda of terrorism.

Keywords: *Propaganda, Freedom of Expression, Terrorism, PKK/YPG, NATO, Sweden.*

TERÖR PROPAGANDASI VE İFADE ÖZGÜRLÜĞÜNÜN TERÖR ÖRGÜTLERİ TARAFINDAN İSTİSMARI: İSVEÇ ÖRNEĞİ

ÖZET

Bu makale ifade özgürlüğünün habis terör propagandasının bir bahanesi olarak İsveç'te PKK ve yandaşları tarafından istismar edilmesini incelemektedir. Çalışmada ayrıca terör, propaganda ve ifade özgürlüğü kavramları incelenmiş, bu kavramlar arasındaki ilişki üzerinde durulmuştur. 24 Ocak 2022 yılında başlayan Rusya Ukrayna savaşından sonra, Finlandiya ve İsveç Rusya'dan duydukları güvenlik kaygıları gerekçesiyle NATO'ya katılmak için harekete geçtiler. Ancak bu ülkelerin terör örgütleri PKK/YPG ve FETÖ'ye verdikleri destek ve himaye nedeniyle üyelikleri Türkiye tarafından bu örgütlere karşı belirli yasal

---

* Öğr. Gör. Hasan Kalyoncu Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Doktora Öğrencisi, yusuf.cevik@hku.edu.tr, ORCID: 0000-0002-5238-024X

Makale Başvuru Tarihi / Application Date: 10 Ekim 2023 / 10 October 2023

Makale Kabul Tarihi / Acceptance Date: 25 Ocak 2024 / 25 January 2024

adımların atılması şartına bağlandı. İsveç'te meydana gelen PKK lehine protestolar terör propagandası ve ifade özgürlüğü gibi kavramların tartışılmasına neden oldu. Türk makamları olayları kınayarak bunun bir terör propagandası olduğunu belirttiler de İsveç bu eylemlerin ifade özgürlüğü kapsamında değerlendirilmesi gerektiğini belirtmektedir. İsveç örneğinde olduğu gibi, terör propagandası ve ifade özgürlüğü arasındaki ilişki genellikle bıçak sırtı bir tartışma olmuştur. Bu makale bu ikili arasındaki karmaşık ilişkiyi İsveç kapsamında uluslararası düzenlemeleri ve alandaki yazınları inceleyerek nitel bir araştırma ortaya koymaktadır. Bu incelemelerin neticesinde, bu çalışma ifade özgürlüğünün habis terör propagandasının bir bahanesi olarak değerlendirilemeyeceği sonucuna varmaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Propaganda, İfade Özgürlüğü, Terörizm, PKK/YPG, NATO, İsveç.*

1. INTRODUCTION

The Russian occupation of Ukraine on 24 February 2022 led to unease among some of the European countries sharing borders with Russia. The countries like Sweden, Poland, and Finland, and also the ones that gained their independence after the collapse of the Soviet Union have been feeling serious security threats. Having felt this threat from Russia, Finland, and Sweden resorted to becoming a member of the North Atlantic Treaty Organization (NATO), which has been functioning as a political and military alliance. Their application process started right after the Russian occupation in March 2022. According to NATO's enlargement policy based on Article 10, all member states must ratify the applicants' membership (Trilateral Memorandum, 2023). Moving from this point, Türkiye, one of the members of NATO since 1952, plays a key role for these applicant countries, which have had political disputes over PKK (the Kurdistan Workers Party) a designated terrorist organization by many countries and international organizations including the United State, the United Nations, and the European Union.

For many years, the support for the terrorist organization PKK and the extradition of the terrorists to Türkiye have been matters of political conflict between Türkiye and the applicant countries, Sweden and Finland. Especially, PKK has been maintaining its existence and propaganda in Sweden without difficulties (Yeşiltaş, 2019, pp. 479-509). Depending on that, Türkiye conditioned the membership of these countries to make legal requirements to prevent support to the terrorist organizations and to extradite the terrorists to Türkiye. Accordingly, Türkiye, Sweden, and Finland agreed upon and signed the trilateral memorandum at the Madrid NATO summit on June 28 of June 2022. In the signed memorandum, Finland and Sweden

pledged their unwavering support to Türkiye in the face of any challenges to its security. Both countries declared that they will not support PKK/YPG, and FETO (the group known as the Fethullah terrorist organization). By stating their support to Türkiye for countering terrorism, Finland and Sweden also pledged to put an end to the PKK's activities as well as those of all other terrorist organizations, their offshoots, and those engaging in affiliations with these organizations (NATO, 2023). Accordingly, after meeting with the Swedish Prime Minister Ulf Kristersson in the Vilnius Summit on the 10th of July 2023, President Erdoğan gave Sweden the green light for NATO membership, declaring that they would bring it to the Turkish parliament for approval. They agreed upon the coordination of the two countries in fighting terrorism and cooperation in security areas. Especially, it is stated in Swedish media that Türkiye and Sweden reached an agreement about the prevention of terrorist groups like PKK/YPG in Sweden (“The Common Points”, 2023).

Based on the mutual agreements, it can be stated that the Swedish parliament issued the anti-terror law on the 3rd of May 2023 to meet Türkiye’s demands on the terrorist groups, which might have affected Turkish authorities to revise their decision about Sweden’s membership. The law was put into force as of the 1st of June 2023. According to the new law, the member of a terrorist organization will be sentenced to four years of imprisonment. Those who aid and abet terrorist organizations will also be sentenced to four years (Altuntaş, 2023). Yet the PKK/YPG supporters in Sweden have already launched multiple protests against Türkiye and President Erdoğan, which raised resentment against Sweden both at societal and political levels. Right after the burning of the Koran by a far-right politician, Rasmus Paludan, in front of the Turkish Embassy with the permission of Swedish authorities, a group of protestors called the Swedish Solidarity Committee for Rojava hanged an effigy of President Erdogan implying his execution in one of those protests in Stockholm. The prosecutor, Lukas Erikson, decided that there was no need to start a prosecution against the events by grounding it onto freedom of expression (Chatterjee, 2023). Additionally, the protests by the PKK supporters have not decreased. In another protest on the 4th of June, the PKK supporters protested Türkiye and President Erdoğan by carrying the flags and posters of the terrorist organization (TRT Haber, 2023). In response to the protests, the Ministry of Foreign Affairs of Türkiye published a press release strongly

condemning the protests and accused the government of Sweden of permitting the PKK-oriented groups to carry out such protests which Türkiye called as the propaganda of the terrorist organization (The Ministry of Foreign Affairs of Türkiye, 2023). The Swedish minister of Foreign Affairs, Tobias Billstrom, explained that even though they did not agree with the opinions stated in the protests, the protests were legal depending on the wide range of freedom of expression in Sweden (CNN, 2023). All of these protests have raised the tension between Türkiye and Sweden, and it is clear that the events may increase even the risk of the Turkish ratification of Sweden's participation in NATO unless the necessary steps have been taken by the Swedish government. Taking necessary steps regarding Türkiye's concerns would contribute to the fight of Türkiye against terrorism, and it might facilitate the process of membership of Sweden to NATO, in which the two countries are expected to be allies in terms of security concerns. In this sense, preventing the propaganda of the terrorist organization, PKK, has a significant role between the two countries.

Türkiye's description of the events as terrorists' propaganda and Sweden's defining them as the freedom of expression has ventilated the discussions around propaganda of terrorism and freedom of expression. Correspondingly, it raised the question of whether freedom of expression can be used as a justification for malign propaganda of terrorism. While there is a complicated relationship between the propaganda of terrorism and freedom of expression, can the propaganda activities of PKK in Sweden be considered within the context of freedom of expression? By scrutinizing this question, in this paper, a definition of terrorism, propaganda, and its use by terrorist organizations will be put forward. The idea of freedom of expression within the context of international legal frameworks will also be discussed. Based on the regulations by the United Nations and the European Union, it will be discussed in which circumstances freedom of expression can be subjected to restrictions. The paper will also analyze how freedom of expression is abused by the supporters of terrorist organizations as the glorification of terrorism as in the case of Sweden. Although the mentioned discussion about the exploitation of freedom of expression and propaganda of terrorism has been raised in the process of NATO application of Sweden, it is evaluated regardless of the application process of Sweden. The paper uses a qualitative research methodology by analysing current international regulations, laws, and literature on the propaganda of terrorism and freedom

of expression. The study leads to the conclusion that malicious terrorism promotion cannot be justified under the banner of freedom of expression.

2. TERRORISM AND PROPOGANDA

The national and international arenas are both affected by the contentious phenomenon of terrorism. The widespread impact of terrorism forces nations, governments, and organizations to take action and fight it. A suitable or widely recognized understanding of terrorism must first be presented in order to combat the phenomena. However, this brings together a problem of defining terrorism on which there is no consensus yet. The concept of terrorism has found its place in many academic literature and legal texts. Although terrorism has been the focus of numerous studies in the academic and legal literature, the definition studies conducted to comprehend its meaning reveal discrepancies. These discrepancies lead to some important questions together with some definition problems: Who can be labelled as a terrorist? Which kind of acts of violence can be considered terrorism? Is terrorism conducted only by non-state organizations or can states also use terrorism as a method? What makes guerrilla fighters different from terrorists? How can the struggle for self-determination and terrorism be dissociated? The questions can be augmented as much as the definitions differ.

Moving from this point, most of the scholars in the field endeavored to make a proper definition that did not reach an end by definition. Some scholars dwelled on the tactical aspects of terrorism, some on targets, and others on methods. Some of these definitions remain too narrow, and some are too extensive to be abused. As an example of this, the definition of terrorism by the Department of State of the US can be observed. The State Department defines terrorism as planned, politically motivated violence committed by subnational organizations or clandestine agents against non-combatant victims. (Schmid, 2011, p.44) One of the controversial points in this definition is that it refers to political motivation. Yet psychological motives behind terrorist acts are considered to be a key element of terrorism. Also, it is argued that terrorism does not discriminate combatants or non-combatants as targets. Accordingly, the State Department clarified that the non-combatants incorporate both civilians and military personnel who are not on duty (Schmid, 2011, p.46).

Additionally, due to the different points of view of the member nations, international organizations like the UN and the EU appear to have failed in their efforts to define terrorism. For example, the first international efforts to propose a definition of terrorism started in 1937 when the League of Nations convened for the Prevention and Punishment of Terrorism. Other efforts followed in 1973, 1976, and 1996 by the General Assembly most of which did not reach the desired aims of the conventions. One of the most important reasons for these failures was that most of the member states wanted to draw borders of terrorism and armed resistance against foreign occupation (Hanhimaki, 2013, p.5). The importance of a clear-cut universal definition of terrorism shows itself in the struggle against terrorism since it can legitimize the counter-terrorism of states that are combatting it (McCann and Pimley, 2020, p.808). Besides, defining terrorism universally is significant in order to regulate international and domestic laws. For instance, as a form of political violence, which is a broadly accepted constituent of terrorism, it is really difficult to make clear distinctions between terrorism and political violence. The discussions over how to classify political violence in all of its varied manifestations such as riots, uprisings, and rebellions are closely related to the discussions about how to define terrorism (Saul, 2006, p.5). Accordingly, the resolution of 1564 of the UNSC provides a definition of terrorism as “criminal acts, including against civilians, committed with the intent to cause death or serious bodily injury, or taking of hostages, with the purpose to provoke a state of terror in the general public or in a group of persons or particular persons, intimidate a population or compel a government or an international organization to do or to abstain from doing any act.” (The UNSC, 2004). According to the definition of the European Council, terrorist offenses are acts carried out with an impulsion of seriously intimidating a population, forcing a country or a government or an international organization to act out or refrain from implementing any action, or seriously undermining or destroy basic structures of a nation or a government such as political, constitutional, economic, or social systems (Council of the European Union, 2017).

Ganor provides another definition of terrorism as the intentional use of violence or the threat of violence against individuals or civilian targets in order to achieve political goals (Ganor, 2002, p.294). To differentiate between a terrorist and a guerrilla fighter, Ganor underlines that the target of terrorism is definitely civilians, whereas guerrilla fighters target military

personnel if they are in decision-making positions regardless of whether they are on duty or not (Ganor, 2002, p.288). In addition to the target, another controversial issue in the definition of terrorism is whether it is a non-state activity or it can also be a state activity. As terrorism can be an act of non-state organizations, it can also be an act of a state that tries to use violence and pressure on its own people or a population living in its own territories or using terrorism to influence the population and policy of other states. It also raises the question of which actions are considered to be political violence and which ones are terrorism. What differentiates political violence from terrorism is that political violence executed by states must depend on the law. This is also a disputable area that most scholars and some states do not agree upon since they can be sponsoring terrorism in another country. Moreover, in some definitions, agents of terrorist activities are considered to be organizations or non-state actors. Yet some scholars have put forward that those individuals can also be agents of terrorism like lone-wolves (Schmid, 2011, p.77).

Some academicians tried to overcome the ambiguity of the definition of terrorism by not dwelling on only creating a concrete and universally accepted definition, rather they focused on the constituent elements shared by most of the academicians. For example, Schmid (1984-1988) and Pedahzur et.al. (2004) came up with different responses while working on the same constituent factors of the definition of terrorism. By mailing and having responses to a questionnaire from scholars, Schmid's definition was improved based on responses he gathered from academics. 109 different definitions were initially provided by the respondents. Accordingly, he got twenty-two definitional items from the responses, which Schmid evaluated according to how frequently they appeared in the questionnaires. Some of these top constituent elements of the definition of terrorism are political, violence, tactic (method), fear, threat, and psychological effects. According to Schmid;

“Terrorism is an anxiety-inspiring method of repeated violent action, employed by (semi) clandestine individual, group, or state actors, for idiosyncratic, criminal, or political reasons, whereby – in contrast to assassination – the direct targets of violence are not the main targets. The immediate human victims of violence are generally chosen randomly (targets of opportunity) or selectively (representative or symbolic targets) from a target population, and serve as message

generators. Threat- and violence-based communication processes between terrorist (organization), (imperilled) victims, and main targets are used to manipulate the main target (audience(s)), turning it into a *target of terror*, a *target of demands*, or a *target of attention*, depending on whether intimidation, coercion, or propaganda is primarily sought.” (Schmid, 2011, p.61).

For the definition of terrorism, there are many disputable parts that are considered to be incorporated in acts of terrorism. Yet no single definition seems to resolve such a dispute. Drawing lines between political violence and terrorism, targets of terrorism, perpetrators and motivations behind it is difficult work to create a consensus on terrorism.

Likewise terrorism, propaganda is also one of the most disputable terms in social sciences on which there has not been a common ground to make a definition. Propaganda, in the widest sense, can be defined as disseminating or promoting particular ideas. Although the use of propaganda can be dated back to ancient Greek, its existence in social science literature was not as old as the use of the term. Ancient Greek philosophers practiced propaganda in the scope of rhetoric (Gürgen, 1990, p.35). Historically, the propaganda activities of the Roman Catholic Church are considered to be the first examples of systematic use of propaganda in 1622 to spread catholic ideas to the Americas and to oppose the wide effect of Protestantism. In order to disseminate the ideas of the Roman Catholic Church and persuade believers in a peaceful way, the Vatican founded an official organization called the Sacra Congregatio de Propaganda Fide (Auerbach and Castronovo, 2013, p.1). Yet with the foundation of this organization, some pejorative meanings were attributed to the term propaganda. Accordingly, words like lie, manipulation, deception, brainwashing, misperception, and so on have been used as synonyms for propaganda (Jowett and O’Donnell, 2015, p.1). In the 19th and 20th centuries, propaganda reached its utmost with the growth of communication. Although the political atmosphere of the 18th century made propaganda a practical tool to produce political meanings and manipulate thoughts, World War I was a turning point for the use of propaganda techniques in order to influence societies. With the foundation of the Soviet Union and with the rise of Hitler, propaganda was regarded as a scientific field. Modern propaganda techniques were used for the manipulation of masses and societies (Taylor, 2003, p.178).

The term propaganda is based on the word “propagare” in Latin, which means that a gardener puts in the shoots of a fresh plant in the ground to produce new plants. Therefore, propaganda also means producing and disseminating new ideas. Additionally, propaganda is also considered a process of communication by which persuasion, manipulation, and influence of a group or an individual on other individuals or groups are aimed (Atabek, 2003, p. 5). According to one of the most widespread definitions by Qualter, propaganda is a conscious activity of a group or an individual to define, change, shape, and control attitudes of other groups or individuals by making use of communication tools, and hoping that the attitudes and reactions of those groups or individuals will be formed under their desired purpose (Qualter, 1980, p.279). By emphasizing that propaganda is a process of communication, Jowett and O’Donnell define propaganda as a conscious and intentional, systematic effort to manipulate perceptions and beliefs, and it is also a number of methods that are used to influence behaviours in order to evoke reactions that advance the propagandist’s intended goal. What propagandist aims is to transfer their ideology or message to an audience. The range of propagandists can change from a government to a terrorist, from a corporation to a company (Jowett and O’Donnell, 2015, p.7).

In addition to these definitive approaches, Ellul (1973) dwells on the psychological and sociological aspects of propaganda. He emphasizes that propaganda is the whole of methods used by an organized group in order to get the active or passive participation of an aimed group in the activities of the organized group by benefiting from psychological means (p.5). Besides, Harold D. Laswell, one of the prominent figures in propaganda studies concluded that propaganda is a psychological warfare (Jowett and O’Donnell, 2015, p.232). In this sense, it can be stated that the participation of a group in a demonstration or a protesting march actively or passively can be considered a method of propaganda (Gürgen, 1990, p.137). Moving from this approach, it can also be concluded that the demonstrations and protests by the supporters of terrorist organizations, like the PKK, are methods of propaganda.

Propaganda is a crucial tool for terrorist organizations aiming to reach political objectives using fear and violence. In addition to armed propaganda, terrorists use mass communication tools to find internal and external supporters and participants, spread their ideology, and legitimize

their actions. Most of terrorist organizations, from the IRA to FARC, to Al-Qaida or PKK, try to influence the masses by distributing pamphlets, founding TV channels or radios, using social media, or by organizing demonstrations (Bural, 2017). Moreover, carrying flags, signs, and posters of the imprisoned leader of PKK in those demonstrations like in Sweden are by no means practical tools of propaganda. One of the first terrorist organizations that used propaganda tools effectively was IRA (the Irish Republican Army) in the UK. What IRA aimed by using propaganda tools was to legitimize its activities via its publications like Republican News. Besides, the organization aimed to construct a national identity by dwelling on the nationalism, identity, and culture of the Irish people. According to IRA, all Irish people had to fight against the suppression of Anglo-Saxons in order to hold over their historical legacy (Wright, 1990, p.25). Spain-based terrorist organization ETA, the Basque Homeland and Liberty, also resorted to propaganda activities through their pamphlets and magazines in which they claimed liberty for the Basque region in Spain. Another example of propaganda methods of terrorist organizations is the Taliban in Afghanistan. The Taliban is also known for using propaganda methods through its publications, pamphlets, books, and radio channels like Voice of Sharia. Mosques and religious gatherings were also significant for the Taliban's propaganda to try to legitimize its actions against international forces. It aimed to recruit militants and get support from the local people in order to maintain its fight against the enemies of Islam as they called it (Hairan, 2011). Whatever the purpose is, propaganda has always been a significant tool for terrorist organizations. Especially, the rise of the internet as an advanced communication tool paved the way for the use of social media for propaganda by terrorist organizations. For instance, ISIS, a radical Islamist terrorist organization, is one of those organizations that have used social media as a propaganda tool in an effective way. Yet PKK had also been using propaganda tools effectively until ISIS became famous to be using the propaganda methods (Bural, 2017; Gambhir, 2016).

3. PKK AND ITS EXISTENCE IN SWEDEN

This paper proposes that terrorism is a strategy and method perpetrated by political, religious, and ideological groups, individuals, or organizations that try to create a state of fear and anxiety among people, threaten peace and security, and leave its message through violence,

sometimes for revenge and/or for the realization of political aims, by targeting public or private properties, and civilians and civil servants regardless of their duty. In terms of its actions, the PKK fits squarely in the middle of the definition of terrorism. The assassinations it has carried out in Turkey since its establishment, its actions against civilians, its attacks against public personnel, its bombings without discriminating between civilians and soldiers, and its suicide bombings all demonstrate that the PKK is a terrorist organization. It is a known fact that many civilians and innocents have been killed in PKK attacks (Demirel, 2005). PKK which started the terror actions in 1984 in Türkiye is designated as a terrorist group by many countries and international organizations. The UN and NATO listed PKK as a terrorist organization. In addition, the European Union and the majority of its members have designated the group as a terrorist organization. PKK has also been on the terrorist list of the UK and France (Eurlex, 2020). Moreover, as the country at the center of the discussion, Sweden was one of the first countries that designated PKK as a terrorist organization in 1984. Olof Palme, the then prime minister of Sweden, was claimed to have been assassinated by PKK members because his government designated PKK as a terrorist organization (Yeşiltaş, 2019, p. 481). While being on the terror list of many countries, how PKK and its supporters are allowed to abuse legitimate tools is constructing a fundamental problem. What PKK aims is to reach its political objective by creating fear and using force and violence without discriminating the target. Starting its activities as a Marxist organization in the 1970s, PKK has shaped its objectives as founding a separate state, Kurdistan, in the region that the Kurds have been living with the majority, including the southeast and east of Turkey, northern Iraq, the northwest of Iran and northern Syria. The Marxist discourse and ideology have shaped the base of the organization that the Kurds, for PKK, and the region they live were exploited. Yet Türkiye would become the center of the target of PKK since Türkiye was the country that oppressed and exploited the Kurds (Şimşir, 2009, p.549). As a separatist terrorist organization grounded on ethnic identity, PKK has indiscriminately carried out terror activities causing the lives of civilians, women, and children. The violent and armed actions of PKK have created a great deal of sorrow and pain for nearly 40 years in Türkiye. In addition to this, PKK has been continuing its activities with the subsidiaries front organizations such as the

PJAK in Iran and PYD/YPG in northern Syria (The Ministry of Internal Affairs of Türkiye, 2017).

Sweden has been one of the European countries where the PKK-affiliated groups have conveyed their activities freely and intentionally abusing the tolerance of the Swedish government. Starting from the 1980s, the activities of the PKK in Sweden have been intense, and many organizations and associations under the PKK's direction were founded for lobbying, gaining zealots, financial aid, and propaganda. These foundations have been functioning under the name of cultural or ethnic associations. In this respect, the first organizations such as the Swedish Kurdish Association and the Democratic National Association of Kurdistan were founded by the PKK members who fled to Sweden in the 1980s (Yeşiltaş, 2019, p.484). For instance, the group that organized those recent demonstrations to depict their support for PKK and its leader is called the Kurdish Democratic Society Center. The members of this group carried banners that read "We are all PKK" which was a clear sign that demonstrations were carried out to show their support for PKK (TRT Haber, 2023). Accordingly, most of these foundations in Sweden have actively been carrying out their duties in order to support the terrorist organization, and they have been maintaining propaganda activities. In another case before the recent events, for example, the Kurdish Council of Sweden organized protests against the military operations of the Turkish Armed Forces in northern Syria. They claimed that the Operation of Olive Branch was a sign of ethnic cleansing of the Kurds in northern Syria. Additionally, many other gatherings, congresses, conferences, and public speeches have been organized in which some previous PKK members were invited as speakers (Yeşiltaş, 2019, p. 485). In this sense, it can be stated that it is possible to mention a diaspora formed in Sweden claiming that they help the cause of the Kurds and trying to legitimize the actions of PKK (Baser, 2013, p.111; Khayati, 2014).

PKK operations in Sweden have not been stopped despite Sweden being one of the nations that labelled PKK as a terrorist organization. PKK also carried out intra-organizational executions in Sweden, particularly in the 1980s and 1990s. Moreover, these executions led the Swedish government to designate the PKK as a terrorist organization, and it was claimed that Olaf Palme, the prime minister of Sweden, was assassinated in 1986 because he designated the PKK as a terrorist organization (Yeşiltaş, 2019, pp. 481-482).

None of these violent actions have hindered the propaganda of the PKK-affiliated groups in Sweden. One of the reasons why the Swedish authorities are not intervening in the actions is that the activities are being carried out under the PYD/YPG title which is a front organization of PKK. As the Kurdish group in northern Syria, YPG/PYD disguised themselves under the name of Syrian Democratic Forces which has been a Western-supported organization to fight ISIS. The most important reason for PKK supporters to consider their activities within the framework of freedom of expression is that Sweden does not recognize the YPG and PYD as terrorist organizations. However, it should be noted that in almost all of these protests and propaganda activities, banners and images of the PKK and its so-called leader Öcalan are carried by the protesters. As it is clearly stated in a press meeting by the former Foreign Minister of Sweden, Ann Linde, Sweden admits SDF as an organization that must be supported to settle peace in Syria (“Turkey to Europe”, 2020). That is another reason why the propaganda activities of these groups are regarded as legitimate under the concept of freedom of expression by the Swedish government. In another example, the Kurdish parliament member of Sweden, Amineh Kakabahev, whose extradition was claimed by the Turkish government, declared that the PKK-affiliated groups, YPG and PYD, were not to be designated as terror organizations. The groups that were saliently designated as terrorist organizations were claimed to be freedom fighters by the Social Communist Party secretary, Tobias Baudin, who had declared to work together with Amineh Kakabahev (Aggestam et.al., p. 2380).

Terrorist organizations like PKK are always in need of support to maintain their activities. These supports range from financial ones to psychological ones. Maintaining their existence mostly depends on the efforts of legitimizing their activities in the eyes of their supporters. In this case, propaganda plays a significant role for terrorist organizations. Alongside with written and visual publications, the internet, social media, and mass communication are useful means for propaganda activities. Furthermore, public demonstrations, protests, and establishing foundations are also used for propaganda aims. Accordingly, the demonstrations in Sweden by PKK must be considered in this perspective, namely as the propaganda activity of PKK. PKK heavily uses propaganda techniques with its TVs, foundations, and followers in Sweden. Basically, it started the propaganda activities by founding some cultural and language foundations.

The Swedish Kurdish Association, the Swedish Kurdish Cultural Association and the Democratic National Association of Kurdistan are the prominent ones that manage to organize demonstrations, protests and activities in support of the PKK organization (Yeşiltaş, 2019). PKK has also maintained its propaganda activities through mass communication tools. Starting from the 1990s, TV channels have been the most common tools to be used for propaganda activities of PKK. Although some of them were closed down in time for having been accused of terror propaganda or money laundering, they were refounded under different names. Most of these TV channels have been broadcasting all around Europe and the world, which has helped PKK to disseminate its ideology and activities. Roj TV, Med TV, Newruz TV, and Aryen TV are examples of these television channels. Roj TV and Med TV were closed down because of their PKK-affiliated activities (“İsveç’te Yeni Kürt TV’si”, 2006). In Sweden, The Kurdish Media Foundation runs the media arm of PKK propaganda. For instance, Newruz TV, which was founded in 2005, was broadcasting in Sweden by the Kurdish Media Foundation, and it was closed down by the Swedish authorities as the channel directors were accused of money laundering, smuggling, and terror propaganda. Although this channel was shut down, it continues its activities with a new channel under the name of Aryen TV. Another TV channel that goes on broadcasting is Ronahi TV. This channel, like the others, contributes to the propaganda of the organization by featuring the views of its members and leaders. It also includes broadcasts and interviews with members of the organization in terrorist camps. These TV channels also continue to support the organization's propaganda activities by using social media effectively. They share images of the members of the organization on social media to create a positive perception (Yeşiltaş, 2019, p.493).

4. FREEDOM OF EXPRESSION AND ITS ABUSE BY PKK IN SWEDEN

Freedom of expression in liberal democracies has been one of the fundamental rights that have been taken under guarantee with different administrative implementations. Most of democratic countries have legislative codes and laws so that the individuals living in those countries can exercise this liberty. It is an individual’s freedom to express his or her views and listen to those of others without feeling compelled to. It

encompasses all kinds of expressions that are now known, including spoken and written words and deeds. Depending on this, all types of expression are protected by the concept of free expression. Among many of them, freedom of expression involves the right to information, freedom of demonstrations, and speech. Freedom of expression is the source of both the right to assemble and the right to protest (Barak, 1990, p. 4). Nevertheless, the border between freedom of expression and the glorification of terrorism or the propaganda of terrorism is so fragile that states frequently claim that, in some cases, it is necessary to restrict freedom of expression in environments and circumstances where there is a greater chance that terrorist operations would be carried out. The justifications given range from the necessity to prohibit incitement to violence to the claim that terrorists and those who support terrorism should not be given access to publicity (Scheinin, 2015, p.428). In contrast, there are other arguments that one of the fundamental aims of terrorism is to prompt governments or countries to overreact by creating a state of fear and anxiety. That is why overreactions or applications of drastic actions by governments, including limiting freedom of expression might help terrorist actions to reach their very objectives like raising sentiments and tension in the targeted society (Heywood, 2016, p.359).

Along with the national governments, international and regional organizations have proposed legal frameworks to protect freedom of expression as one of the fundamental principles of human rights. These frameworks aim to both protect freedom of speech and address the misuse of freedom of expression by terrorists and supporters of terrorism. The United Nations International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR) of 1966 provides the primary legal basis for the human right to freedom of speech on a global scale. The right to freedom of thought and expression is provided by Article 19 and the third paragraph of the article specifies the circumstances in which that right may be subjected to legal constraints. Particularly, when other requirements for their legality are satisfied, the protection of public order and national security are included among the legitimate goals that justify such limitations. Additionally, Article 20 of the same covenant recommends necessary regulations for abolishing war propaganda and incitement to any religious, national, or racial hatred, including discrimination, violence, and hostility (The ICCPR, 1966). In another international document that was put forward by the UN, resolution 1624 in 2005, the issue of incitement to terrorism was introduced. As a

consequence, the resolution issued a call for the governments to reject any attempts at justification or glorification of terrorism or any terrorist acts that would encourage further of these crimes. Additionally, it requests that member nations prohibit incitement to terrorist attacks. The UNSC Resolution 1624 called on the nations to make incitement to terrorism a criminal offense, whether or not a terrorist attack has occurred. This was done to make it an inchoate crime (The UNSC Resolution 1624, 2005).

The European Union, in addition to the UN, makes distinctions between the right to free speech and the promotion of terrorism. Regarding the laws and regulations in the EU, limits on freedom of expression that encourage terrorism are seen as valid constraints (Barak-Erez and Scharia, 2011, p.6). The right to freedom of expression is essentially protected in the first paragraph of Article 10 of the 1950 European Convention on Human Rights. With this article, freedom of speech, rights to receive information, and articulate opinions have been protected under the regulations of the Council of Europe. Although this framework of the European Council leads to strict protections of basic human rights like freedom of expression, the second paragraph of the same article clarifies that these rights might be restricted in such cases of “national security, territorial integrity or public safety, for the prevention of disorder or crime, for the protection of health or morals, for the protection of the reputation or rights of others” (The European Convention for Protection of Human Rights and Freedom of Expression, 1950). In another Convention for the Prevention of Terrorism, in 2005, the Council of Europe urged the member countries to make legal regulations for the actions that incite and glorify terrorist activities. It is clear in this point that freedom of expression can be constrained depending on the condition that it is abused.

Sweden is a European Union country with a constitutional and political culture in which liberal democratic values are practiced to the fullest extent. In particular, two important parts of the four-part Swedish constitution include fundamental rights such as freedom of expression and freedom of the press. For example, one of these parts is the Fundamental Law on Freedom of Expression, which forms the basis of freedoms in the constitution. In the first article of Chapter 1, it stated that the freedom of expression is taken under guarantee under the Fundamental Law. In the same article, it is stated that the basic aim of the law is to protect the free exchange

of ideas, information and artistic creation (The Fundamental Law on Freedom of Expression, 1991). In this sense, the Swedish judge's view that the burning of the Koran is an act of freedom of expression and therefore does not need to be prevented can be considered within this framework. The Swedish Foreign Minister's assessment of these protests as part of Sweden's broad freedom of expression can also be viewed in this context (CNN, 2023). The first rule in the Swedish human rights list, which protects freedom of expression, is a significant distinction from those of other countries. This is a wide definition that covers freedom of expression, information, assembly, protest, association, and religion, among other things. It is noteworthy that this regulation takes precedence above those guaranteeing the rights to privacy, property, and life. Thus, freedom of speech has a unique position as a superior human right in Swedish legal and political culture. An assumption frequently exists in judicial proceedings favoring the protection of freedom of expression above other interests or values, such as honor or privacy. (Schultz, 2023)

As a member of the European Union, Sweden also is bound to these regulations recommended by the Council of Europe. Freedom of expression can have limitations on the circumstances if it turns out to be the propaganda of terrorism. Moreover, Sweden constitutionally puts forward that some restrictions on basic rights and freedoms might be put forward depending on not violating democratic lines. Democratically accepted restrictions can be implemented according to the Sweden Constitution. If, for instance, the nation's security is at risk or if it could assist in preventing crimes, the freedoms of expression, assembly, and protest may be impeded (Ekiz, 2018, p.87). Accordingly, regarding the demonstrations of the PKK supporters, the Swedish Ministry of Justice issued a press release indicating under which conditions freedom of expression can be restricted depending on the Swedish constitution. As it is stated in the press release, if any threats or agitation against a nation or ethnic group have occurred in the scope of freedom of expression, then restriction to freedom of expression can be imposed (The Ministry of Justice of Sweden, 2023). In this sense, glorifying a terrorist organization that has caused more than forty thousand lives or organizing demonstrations to make its propaganda can be considered an act of slandering and agitating against a nation or a country. What can be derived from the above-mentioned points is that freedom of expression is one of the basic rights that can be restricted in some circumstances without

not going beyond democratic norms. Yet propaganda of terrorism, glorification of terrorism, or incitement to terrorism are not phenomena that a democratic society can tolerate.

5. CONCLUSION

Terrorism of all forms has been a major problem for people all over the world. Even though the ideology and motivation behind terrorism have been fluctuating, the effect that they create does not change. By trying to create an atmosphere of fear and anxiety among societies, terrorist organizations aim to reach their political objectives. This has led nations and governments to take serious precautions to combat terrorism. Yet the methods that terrorists justify their actions remain constant. As it is stated above, propaganda is one of the most influential tools for terrorism in order to get support, recruit militants, and justify its actions. Propaganda is basically the dissemination and promotion of ideas. Thus, there are no terrorist groups in the world that do not apply propaganda tools. With the advance of technology, mass media, and the internet, all terrorist organizations try to use propaganda tools in a way that their acts are accepted to be legitimate in the eyes of their supporters.

Like many other terrorist groups, PKK uses propaganda tools intensively with its TVs, foundations, and supporters, especially in Sweden. They have also been organizing demonstrations and gatherings constantly in which the flags of PKK/YPG, the posters of the founder of PKK, Abdullah Öcalan, and other signs related to the organization have openly been exhibited. Permitting the protests of PKK's supporters and letting those open foundations that openly provide financial and material support for the organization by disguising the nature of freedom of expression have played destructive roles in the relation between Türkiye and Sweden. Especially in the process of joining NATO, Sweden needs the ratification of Türkiye for which it tries to make some internal regulations regarding Türkiye's concerns about the terrorist organizations. Yet the well-known activities of the terrorist organization in Sweden might hinder the process.

Activities by the PKK and its supporters to legitimize the terrorist organization, such as organizing protests and disseminating information through the media, can be considered as terrorist propaganda. Sweden's broad understanding of freedom of expression will not change the fact that these actions constitute terrorist propaganda because they legitimize

terrorism and essentially a terrorist organization and have a negative impact on nations' fight against all forms of terrorism. The Swedish authorities' interpretation of these acts within the framework of their own political and legal understanding of freedom of expression does not change this fact. Freedom of expression does not imply the dissolution of the law, and freedom of protest does not imply the right to break the law, both internally and externally. In this respect, propaganda of terrorism and the concept of freedom of expression are contested and contradicting. Depending on the international legal regulations and efforts for the elimination of terrorism, it can be concluded that freedom of expression cannot be considered an excuse for the malign propaganda of terrorism. The international conventions of the United Nations and the European Union of which Sweden is a part have put forward the scope of freedom of expression and its limitations. Under some circumstances which threaten the security and order of societies, and jeopardize the mutual relations of countries, legal restrictions can be implemented in order to prevent the propaganda of terrorism. Accordingly, the demonstrations in Sweden and the glorification of the terrorist organization, PKK, can be regarded as the propaganda of terrorism which cannot be justified as freedom of speech. Whether or not Sweden accepts, it does not change the fact that PKK/YPG is a designated terrorist organization and its affiliated groups have not been bound to any restrictions in Sweden.

REFERENCES

- Aggestam, L., I. Schierenbeck, and A. Wackenhut. (2023). Sweden, Nato and the Role of Diasporas in Foreign Policy. *International Affairs*, 99(6), 2367-2385. <https://doi.org/10.1093/ia/iad239>
- Altuntaş, A. (2023, June 1). *New anti-terrorism law comes into force in Sweden*. Anadolu Agency. Retrieved July 19, 2023, from <https://www.aa.com.tr/en/europe/new-anti-terrorism-law-comes-into-force-in-sweden/2911944>
- Atabek N. (2003). Propaganda ve Toplumsal Kontrol. *Selçuk Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 2(4), 4-12.
- Auerbach J. and R. Castronovo. (2013). *The Oxford Handbook of Propaganda Studies*. Oxford University Press.

- Barak, A. (1990) Freedom of Expression and Its Limitations. *Kesher*, 8, 4-11. Retrieved August 24, 2023, from <http://www.jstor.org/stable/23902900>.
- Barak-Erez, D. and D. Scharia. (2011). Freedom of Speech, Support for Terrorism, and the Challenge of Global Constitutional Law. *Harvard National Security Journal*, 2, 1-30
- Baser, B. (2013). Diasporas and Imported Conflicts: Turkish and Kurdish Second-Generation Diasporas in Sweden. *Journal of Conflict Transformation & Security*, 3(4), 109-116.
- Bayraklı, E., H. B. Yalçın and M. Yeşiltaş (ed). (2019). *Avrupa'da PKK Yapılanması*. Seta Kitapları
- Bural, E.B. (2017, July 13) *PKK Terör Örgütünün Kitle İkna Silahları ve Propaganda Yöntemleri*. 21. Yüzyıl Enstitüsü, Retrieved July 10, 2023, from <https://21yyte.org/tr/merkezler/islevsel-arastirma-merkezleri/terorizm-ve-terorizmle-mucadele/pkk-teror-orgutunun-kitle-ikna-silahlari-ve-propaganda-yontemleri>
- Chatterjee, P. (2023, January 13), *Hanged Erdogan effigy protest in Sweden angers Turkey*. BBC. Retrieved July 28, 2023, from <https://www.bbc.com/news/world-europe-64265911>
- CNN. (2023, January 23.). *Protests in Stockholm, including Koran-burning, draw strong condemnation from Turkey*. Retrieved 11 May, 2023, from <https://edition.cnn.com/2023/01/21/europe/turkey-cancels-swedish-defense-minister-visit-intl/index.html>
- Council of the European Union (2002). The European Union Framework Decision on Combating Terrorism. Retrieved June 22, 2023, from <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/fight-against-terrorism>
- Demirel, E. (2005). *Geçmişten günümüze PKK ve ayaklanmalar*. IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Ekiz, S. (2018). İsveç Anayasasına Dair Notlar. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(1), 63-124.
- Ellul, J. (1973). *Propaganda: The Formation of Men's Attitudes*. Vintage Books.
- Gambhir, H. (2016) *The Virtual Caliphate: ISIS's Information Warfare*. Washington: Institute for the Study of War.

- Ganor, B. (2002). Defining Terrorism: Is One Man's Terrorist another Man's Freedom Fighter?. *Police Practice and Research*, 3(4), 287-304, DOI: 10.1080/1561426022000032060.
- Gürgen, H. (1990). Propaganda. *Kurgu Dergisi*, 8, 135-157.
- Hairan, A. (2017, July 17). *A Profile of the Taliban's Propaganda Tactics*. Huffpost. Retrieved June 20, 2023, from https://www.huffpost.com/entry/a-profile-of-the-talibans_b_442857
- Heywood, A. 2016. *Küresel Siyaset*. Liberte Yayın Grubu
- Hanhimaki, J. (2013). *An International History of Terrorism*. Routledge: Taylor and Francis e-Library.
- İsveç'te yeni Kürt Tv'si. (2006, April 1) *CNNTÜRK*. Retrieved December 30, 2023, from <https://www.cnnturk.com/dunya/isvecte-yeni-kurt-tvsi-test-yayininda>
- Jowett, Garth S and V. O'Donnell. (2015). *Propaganda & Persuasion*. Sage Publications.
- Khayati, K. (2014). Diaspora Formation among Kurds in Sweden: Transborder Citizenship and Politics of Belonging. *Nordic Journal of Migration Research*, 4(2), 57-64.
- NATO (2023). Trilateral Memorandum. *Nato.int*. Retrieved July 27, 2023, from https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/20628-trilat-memo.pdf
- Qualter, T. H. (1980). Propagandanın Teorisi ve Gelişimi. *SBF Dergisi*, 1(4), 255-308.
- Pedahzur A., L. Weinberg and S. Hirsch-Hoefler. (2004). The Challenges of Conceptualizing Terrorism. *Terrorism and Political Violence*, 16(4), 777-794, DOI: 10.1080/095465590899768.
- Pimley, N and W.S. McCann, (2020). Mixed Mandates: Issues Concerning Organizational and Statutory Definitions of Terrorism in the United States. *Terrorism and Political Violence*, 32(4), 807-830, DOI: 10.1080/09546553.2017.1404457
- Saul, B. (2006). *Defining Terrorism in International Law*. Oxford University Press.
- Scheinin, M. (2015) Limits to Freedom of Expression: Lessons from Counter-Terrorism. *The United Nations and Freedom of Expression and Information: Critical Perspectives*, (ed. Tarlach McGonagle and Yvonne Donders) Cambridge: Cambridge University Press.

- Schmid, A. (2011). *The Routledge Handbook of Terrorism*. Routledge, Taylor and Francis e-Library.
- Schultz, Marten. (2023, August 16). Understanding why burning the Qur'an isn't illegal in Sweden means looking at the country's long-held commitment to freedom of expression. *The Conversation*, Retrieved December, 28, from <https://theconversation.com/understanding-why-burning-the-quran-isnt-illegal-in-sweden-means-looking-at-the-countrys-long-held-commitment-to-freedom-of-expression-211689>
- Şimşir, B. N. (2007). *Kürtçülük I-II*. Bilgi Yayınevi.
- Taylor, P. (2003). *Munitions of Minds*. Manchester University Press.
- The Constitution of Sweden. Retrieved, December 28, 2023, from <https://www.riksdagen.se/en/how-the-riksdag-works/democracy/the-constitution/#the-fundamental-law-on-freedom-of-expression-3>
- The Common Points of Turkey and Sweden (2023, July 12). *Aftonbladet*. Retrieved July 23, 2023, from <https://www.aftonbladet.se/nyheter/a/gE18B1/detta-ar-vad-sverige-och-turkiet-ar-overens-om>
- The European Union Council Decision (2020). Retrieved June 23, 2023, from <https://eur-lex.europa.eu/eli/dec/2020/20/oj>
- The Ministry of Internal Affairs of Türkiye. (2017) PKK/KCK Terör Örgütünün Suriye Kolu: PYD- YPG. Retrieved July 12, 2023, from https://www.icisleri.gov.tr/kurumlar/icisleri.gov.tr/IcSite/strateji/deneme/YAYINLAR/%C4%B0%C3%87ER%C4%B0K/pyd_arapca.pdf
- The Ministry of Justice of Sweden (2023, January 26). Freedom of expression and freedom to demonstrate in Sweden. Retrieved 5 July, 2023, from <https://www.government.se/articles/2023/01/freedom-of-expression-and-freedom-to-demonstrate-in-sweden/>
- The Ministry of Foreign Affairs of Türkiye (2023, May 5). İsveç'te PKK İltisaklı Gruplarca Düzenlenen Gösteri hk. Retrieved July 5, 2023, from https://www.mfa.gov.tr/no_-22_-isvec-te-pkk-iltisakli-gruplarca-duzenlenen-gosteri-hk.en.mfa
- The United Nations Security Council. 2004. Resolution 1564. Retrieved July 15, 2023, from <https://digitallibrary.un.org/record/532676>

- The United Nations Security Council. 2005. Resolution 1624. Retrieved July 15, 2023, from <https://digitallibrary.un.org/record/556538>
- The United Nations International Covenant on Civil and Political Rights, New York, 16 December 1966, entered into force 23 March 1976, 999 UNTS, 171.
- TRT Haber. (2023, June 4). *PKK supporters demonstrate accompanied by the police in Sweden*. Retrieved July 17, 2023, from <https://www.trthaber.com/haber/dunya/isvecte-terror-orgutu-pkk-yandaslari-polis-esliginde-eylem-yapti-772474.html>
- Turkey to Europe: Why do you support YPG, PKK terrorists?. (2020, 13 October). *Daily Sabah*. Retrieved 5 July, 2023, from <https://www.dailysabah.com/politics/eu-affairs/turkey-to-europe-why-do-you-support-ypg-pkk-terrorists>
- Wright, J. (1990). *Terrorist Propaganda: The Red Army Faction and the Provisional IRA, 1968-86*. St Martin's Press.
- Yeşiltaş, M., Bayraklı, E and H. B. Yalçın (ed). (2019). *Avrupa'da PKK Yapılanması*. Seta Kitapları

KİTAP İNCELEMESİ

Göktuğ ÇALIŞKAN*

İskender KARAKAYA. (2023). Terörizmin El Kitabı Kavram, Tanım, Nedenleri, Tarihsel Süreci, Türleri, Mücadele Yöntemleri. Ankara: Nobel Kitap. 632 Sayfa, ISBN 9786253988166.

Kitabın editörlüğünü yapan Dr. İskender Karakaya 1984 İzmit doğumludur. Karakaya, Kocaeli Üniversitesi Uluslararası İlişkiler ile Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümlerinden mezundur. Yüksek lisans eğitimini ise Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim dalında “11 Eylül Sonrası ABD’nin Değişen Güvenlik Algılamaları ve Politikaları” çalışması ile tamamlamıştır. 2017 yılında “Küresel Terörizmin Dönüşümü: El-Kaide’den IŞİD’e” başlıklı doktora tezi ile yine aynı üniversitede doktorasını tamamlamıştır. Nisan 2018’den itibaren Yozgat Bozok Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde Dr. Öğr. Üyesi olarak akademik çalışmalarına devam etmekte olup terörizm, Orta Doğu çalışmaları, ABD dış politikası, Selefilik, Irak-Suriye, savaş çalışmaları ve bölgesel çalışmalar konuları üzerine çalışmalarını sürdürmektedir.

Kitap üç ana bölümden oluşmaktadır. Bölümler sırayla “Terör, Terörizm ve Terörizmle Mücadele”, “Uluslararası-Ulusüstü Örgütler ve Terörizm” ve “Bölgesel Anlamda Terör, Terörizm ve Terörizmle Mücadele” şeklinde adlandırılmış olup her bölümün altında sırasıyla on dört, beş ve on altı bölüm bulunmaktadır. Buna göre bu alt bölümler terör ve terörizmin farklı konu, tür, bölge ve ülkeyle ilişkisine odaklanmıştır. Doç. Dr. Selim Kanat tarafından kaleme alınan ilk alt bölümde cevabı aranan soru terörizmin kavramının içeriğine yöneliktir. Terörizm kavramının tanım sorununa dair bilgiler verilen bölümde terörizmin tam bir tanımının yapılmasının zor bir husus olduğu dile getirilmiştir.

---

* Doktora Öğrencisi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, goktug.caliskan@hbv.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2189-7550.

Doç. Dr. Selim Kurt'un yazdığı ikinci alt bölüm ise terörizmin tarihsel sürecine ve dönüşümüne odaklanmaktadır. Bu bağlamda çalışmada ilk olarak terörizmin tarihi dönüşümü ele alınmış ve 19. yüzyılın sonlarında başladığı kabul edilen modern terörizmin tarihi, terörizmin ve terör örgütlerinin geçirdikleri dönüşüm çerçevesinde dört dalga halinde anlatılmıştır.

Üçüncü alt bölüm Kürşad Kağan Ergün tarafından kaleme alınmıştır. Çalışmada terörizmin nedenleri ile bireyleri terörizme yönlendiren etkenler incelenmiştir. Bu hususlar geleneksel nedenler ile imkânlarla ve olaylara bağlı nedenler şeklinde ele alınmıştır. Terörizmin nedenleri ve bireyleri terörizme yönlendiren etkenler ile terörle mücadele kapsamında karşılaştırmalı bir neden-sonuç ilişkisi oluşturularak yapılan araştırmanın terörle mücadeleye nasıl bir etkisi olacağı gösterilmektedir. Çalışma sonucuna göre terörle mücadelede yalnızca güvenliğe dayalı bir yaklaşım sorunun çözümü adına yeterli olmadığı görülmektedir.

Dr. M. Naim Naimi'nin yazdığı dördüncü bölüm terörizmin türlerine odaklanmaktadır. Bu kapsamda devlet terörü, devlete karşı terör ve uluslararası terör şeklinde başlıklar altında ele alınan konunun bu şekilde tasnif edilmesinin asıl nedeninin bu başlıkların günümüzdeki terör eylemlerini genel itibariyle kapsamaması olarak ifade edilmiştir.

Beşinci alt bölüm Dr. Ümit Tetik tarafından kaleme alınmıştır. Söz konusu bölümde terörizmle mücadele kavramsal ve teorik açıdan incelenmiş, ikinci başlıkta ise stratejik, operasyonel ve taktik düzeylerde tartışılmıştır. Son olarak ise terörizmle mücadelenin askeri, siyasi ve toplumsal bağlamda nasıl yürütülmesi gerektiğine ilişkin teorik çerçeve tartışılmıştır.

Siber güvenlik ve terörizm ilişkisine odaklanan altıncı bölüm Doç. Dr. Vahit Guntay tarafından yazılmıştır. Söz konusu çalışmada terörizmin siber alana veya siber alanın terörizme etki ettiği boyuta dair tespit yapılmaya çalışılmıştır. Siber alanın güvenlikle bağlamı ele alınırken siber terörizm ifadesinin kavramsallaştırılması ortaya konmaktadır.

Prof. Dr. Serhat Erkmen, kaleme aldığı Terörizm ve İstihbarat adlı bölümde terörizmle mücadelede stratejik istihbaratın rolünü ve önemini ele almıştır. Ayrıca terörizm ve istihbarat ilişkisini ele alan Erkmen, terörizme dair önemli kavramların ele alındığı bu kitapta, terörizm ve istihbarat

arasındaki ilişkiyi hem terör örgütlerinin hem de terörizmle mücadele eden kurumların kendi açılarından analiz etmektedir.

Uluslararası Hukuk açısından ve Avrupa mevzuatında terör suçları, geri verme ve adli yardım hususlarını ele alan Dr. Fatma Sümer, sekizinci alt bölümde uluslararası hukukun, devletlerin terörizmle karşı karşıya geldiği durumlarda ele alınması gereken temel kavramları incelemektedir. Söz konusu çalışmada ilk olarak uluslararası terörizme karşılık self determinasyon ve meşru müdafaa hakkı anlatılmış, ardından Avrupa Konseyi sözleşmeleriyle sınırlı olarak sayma yoluyla tespit edilen terör suçları ve devletlerin terör faillerinin cezalandırılması konusundaki yükümlülükleri incelenmiştir.

Dokuzuncu bölümde Dr. Selçuk Çetin, propaganda kavramını ve çeşitlerini ele alarak başladığı çalışmada, propaganda kurallarını ve medya ile ilişkisini ve medya-terör ilişkisini incelemektedir. Bu bölümde medyanın siyasal propaganda için işlevi değerlendirilmiştir. Son kısımda ise medyanın terör örgütleri açısından önemi anlatılmaya çalışılmıştır.

Doç. Dr. Cenk Özgen'in yazdığı Terörizm ve Savunma Teknolojileri başlıklı bölümde İHA sistemlerinin terörle mücadelede kullanımını incelenmektedir. Çalışmada ilk olarak İHA sistemleri kavramsal olarak işlenmekte, ardından İHA sistemlerinin terörle mücadelede kullanımı uygulama boyutu şeklinde incelenmektedir. Bu bağlamda, taktik ve operasyonel seviyede tatbik ettikleri işler anlatılırken konunun hukuki boyutu ve bu konudaki tartışmalar üzerinde de durulmaktadır.

Onuncu alt bölüm Dr. Alper Ekmekçiöğlü ve Ogün Burhan Aydın tarafından kaleme alınmıştır. Terörizm ve göç ilişkisini sınırlardaki yasa dışı geçiş üzerinden inceleyen Ekmekçiöğlü ve Aydın, ilk kısımda kavramsal bir inceleme yapmıştır. Ardından göç mefhumunun terör aracı olarak kullanılmasını ele alan yazarlar, sonrasında terör ve göç ilişkisini devletin sınırlarından yasa dışı yöntemler ile geçiş yapan düzensiz göçmenler ve terör örgütleri mensuplarının ilişkisinin sorgulanması üzerinden genelden özele inen bir yaklaşımla ele almıştır. Son kısımda ise Türkiye özeline yönelik bir bakış yapılmıştır.

Diğer alt bölümde yabancı terörist savaşçılar ve terörizm hususu ele alınmıştır. Dr. Sertaç Canalp Korkmaz tarafından yazılan bölümde ilk olarak yabancı savaşçılar kavramının terörist etiketi almasıyla yabancı terörist

savaşçılar kavramına geçiş süreci anlatılmıştır. Ardından üçüncü ülke vatandaşlarını yabancı terörist savaşçılar haline getiren nedenler ele alınmış ve son kısımlarda bu savaşçıların yarattıkları sorunlar ile bunlara karşı yapılan mücadeleye değinilmiştir.

Dr. Hüseyin Fazla'nın yazdığı Uluslararası Güvenlik ve Terörizm başlıklı bölümde, ilk etapta güvenlik kavramı, stratejileri ve güvenliğin boyutları ele alınmıştır. Diğer kısımlarda terörizmin nedenleri ve çeşitleri incelenmiş, sonrasında uluslararası terörizme karşı savaş ve bu yoldaki yöntemler ve güç kullanımı anlatılmıştır.

Birinci bölümün on dördüncü alt bölümü Dr. Adem Özer tarafından kaleme alınmıştır. Bu çalışmada, terörizmin ekonomiye etkisi ve ekonomiye etkilerinin önlenmesine yönelik uluslararası hukuki girişimler incelenmektedir. Çalışmada; terörün ekonomik büyümeye, doğrudan yabancı yatırımlara etkisi ve işsizlik ile tarım, turizm ve kayıt dışı ekonomi üzerindeki etkileri ele alınmıştır. Diğer kısımda ise Birleşmiş Milletler (BM), Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi'nin terör finansmanının önlenmesine yönelik düzenlemeler anlatılmaktadır.

Kitabın ikinci bölümü uluslararası örgütler ve bu örgütlerin terörizme karşı mücadeleleri ele alınmıştır. Bu bölüm beş alt bölümden oluşmakta olup ilk alt bölüm Dr. Murat Demirel tarafından yazılmıştır. Bu çalışmada, BM'nin terörizmin tanımlanması ve terörizmle mücadeleye yönelik süreklilik arz eden bir birikim oluşturulması; BM Güvenlik Konseyi kanalıyla yasallık zemininde terörizmle mücadele uygulamaları geliştirilmesi; teröre neden olan faktörlerin ve terörü destekleyen unsurların ortadan kaldırılması kapsamında terörizmle mücadeleye katkı sunan önde gelen bir uluslararası aktör olduğu savunulmaktadır.

İkinci alt bölümde Dr. Cem Savaş, Avrupa Birliği'nin terörizme bakışı ve terörle mücadele politikalarındaki değişimleri Soğuk Savaş dönemi, 1990 ile 2001 arası dönem, 11 Eylül sonrası ve Arap Baharı sonrası dönem şeklinde ele almıştır. Medihanur Argalı ve Doç. Dr. Mehmet Emin Erendor'un kaleme almış olduğu üçüncü alt bölümde Şangay İşbirliği Örgütü'nün (ŞİÖ) terör tanımlamaları ve terörle mücadele politikaları yazılmıştır. Bu çalışmanın amacının ŞİÖ'nün kuruluşundan itibaren terör ve terörizm sorununa yönelik almış olduğu kararların, uygulamaların ve üye devletlerarasındaki koordinasyonu analiz etmek olduğu dile getirilmektedir.

Buna göre bölgede faaliyet gösteren bazı terör örgütlerine karşı ŞİÖ'nün politikaları ele alınmıştır.

Doç. Dr. Levent Yiğittepe tarafından yazılan dördüncü alt bölümde NATO'nun terör tanımı, terörle mücadeledeki yöntemleri ele alınmaktadır. Bu kapsamda çalışmayı Soğuk Savaş sonrası dönem ile 11 Eylül ve sonrası dönem şeklinde inceleyen Yiğittepe, NATO'nun yeni stratejilerini ve yöntemlerini analiz etmektedir. Çalışmanın ilk kısmında NATO'nun Soğuk Savaş sonrasındaki güvenlik politikaları, ikinci kısmında 11 Eylül terör saldırıları ertesinde terör merkezli güvenlik yaklaşımları ve buna uygun olarak NATO'da yaşanan terörizm algısının değişim ve dönüşümü, üçüncü kısmında ise NATO'nun yeni 2030 vizyon belgesi çerçevesinde edinmiş ya da edineceği misyonlarını hangi araçlarla geliştireceği üzerine analizler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İkinci bölümün son alt bölümünde Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı'nın terör tanımlamaları ve terörle mücadele faaliyetlerinin nasıl ve ne şekilde olduğu ele alınmıştır. Doç. Dr. Hakan Karaaslan'ın kaleme aldığı bölümün amacı yazar tarafından AGİT'in terörizme karşı mücadelede oynadığı rol ve faaliyetlerinin ortaya konması ve bu hususlara dair genel bir değerlendirmenin yapılması olarak ifade edilmiştir. Yazara göre küresel düzeyde mücadelede asıl sorumluluğun BM'ye ait olduğu düşüncesini göz önünde bulunduran bölgesel bir güvenlik örgütü olarak AGİT, mevcut tüm araçları ve politikalarıyla, BM'yi bu alanda destekleme stratejisi izlemektedir.

Kitabın üçüncü bölümü bölgesel anlamda terör algılamaları ve terörle mücadele politikalarından oluşmaktadır. Bu bölümde bazı bölgelerde veya ülkelerdeki terörle mücadele yöntemleri ve faaliyetleri ele alınmış olup toplamda on alt bölümden oluşmaktadır. İlk alt bölüm Prof. Dr. Bülent Sarper Ağır ve Ekin Deniz Uygun tarafından kaleme alınmıştır. Bu bölümde Balkanlarda terörün tarihi ve terörizmin güncel sebepleri ele alınmıştır. Çalışmada bölgenin geçirdiği değişim ve dönüşümlerin bölgede terörizmin gelişimi açısından sunduğu koşullar incelenmiştir. Bölgedeki zayıf devlet yapıları, tam olarak çözülememiş çatışmalar ve ikili anlaşmazlıklar, hukuk devleti ilkesinin aşınması, sosyoekonomik sorunların varlığı ve siyasal istikrarsızlıklar Balkanlar için terörizmi ciddiyetle ele alınması gereken bir güvenlik sorunu haline getirdiği ifade edilmektedir.

İkinci alt bölüm Dr. Burak Güneş ve Simay S. Doğan'ın birlikte kaleme aldıkları bir makale olup Amerika Birleşik Devletleri'nin (ABD) terörle mücadelesini üç dönemde incelemektedir. Buna göre Soğuk Savaş öncesi dönem, Soğuk Savaş dönemi ve Soğuk Savaş sonrası dönem ele alınmaktadır. Soğuk Savaş sonrası dönem özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında ortaya çıkan farklı bir terörizm anlayışı üzerinden anlatılmaktadır.

E. Nur Sezek'in yazdığı üçüncü alt bölüm, Güney Amerika'daki terör tanımlamalarını, algılamalarını ve terörle mücadele yaklaşımlarını önce genel perspektiften ele almakta, ardından Kolombiya ve Arjantin örnekleri üzerinden incelemektedir. Dördüncü alt bölüm ise Dr. Muhammed Naim Naimi tarafından yazılmıştır. Söz konusu çalışmada Orta Asya'da faaliyet gösteren terör örgütleri, bu örgütlerle mücadelenin nasıl gerçekleştiği anlatılmaktadır. Dini motifli terör ifadesi kullanılarak bahsedilen radikal terör örgütlerinin bölgedeki faaliyetleri ve bu faaliyetleri nasıl ve ne amaçla yaptıkları analiz edilmektedir.

Dr. Ümit Tetik'in kaleminden çıkan beşinci alt bölüm Orta Doğu'daki terör olaylarını ve terörle mücadele yöntemlerini bu bölgedeki şiddet kısa tarihi ve terörün nedenlerine değinerek ele almaktadır. Çekirdek Orta Doğu ifadesiyle anılan bölgedeki terör faaliyetlerini ve terör örgütlerini inceleyen çalışmada Tetik, bölgedeki devletlerin bölgesel ve küresel hâkimiyet mücadelesi, terörizm, terör örgütleri ve terörizmle mücadele stratejileri tanımlayıcı perspektiften anlatmaktadır.

Rusya'nın terör algılarını ve terörizmle mücadele anlayışını tarihsel bilgi çerçevesinde 11 Eylül öncesi ve sonrası dönem olarak ele alan altıncı alt bölüm Doç. Dr. Merve Suna Özel Özcan ve Ejazul Haq Ateed tarafından kaleme alınmıştır. Çalışmada Rusya'nın terör algısı ve terörizm politikasına odaklanılmaktadır. Bu bağlamda, söz konusu bölümde ilk olarak tarihsel bir bakış ve terör yaklaşımı ortaya konmuş, ardından 1990 yılı sonrasında Rusya'nın terör ile mücadelesi anlatılmıştır. Sonrasında 2000 yılı itibariyle Vladimir Putin'in iktidara gelişi ve büyük Rusya söylemleri bağlamında Rusya'nın terörle mücadele politikalarındaki dönüşüm ele alınmıştır.

Yedinci alt bölümde Dr. Cihan Daban, Afrika kıtasındaki terör faaliyetlerini ve terörle mücadele yöntemlerini bölgesel örnekler çerçevesinde ele almıştır. Bu yönüyle makale ana çerçeve olarak terör örgütlerine odaklanmakta, ancak kıtadaki bütün terör örgütlerini incelemek

zor olduğundan bölgesel anlamda en önemli ve daha fazla faaliyet gösteren bazı örgütler seçilmiştir. Buna göre Afrika'daki beş bölge dikkate alınarak bu bölgelerdeki toplam beş örgüt ve söz konusu örgütlerin amaçları, ideolojileri, hedef kitleleri ve faaliyetleri ile örgütlerle mücadele yöntemleri anlatılmaktadır.

Dr. Ferhat Çağrı Aras'ın yazdığı sekizinci alt bölümün içeriği Güney Asya'daki terör faaliyetleri ile terörle mücadele yöntemleri ele alınmaktadır. Bölgedeki sorunlar temelinde söz konusu bölüm üç temel başlık altında bölgedeki terörün etkileri, tarafları ve gelişimini ülkesel bağlamda analiz etmekte ve terör gruplarının ne ölçüde bu ülkelerde gelişim gösterdiğini incelemektedir. Bu bağlamda ilk başlıkta Güney Asya'daki terör ve şiddetin sebepleri ve boyutları tarihsel perspektiften tartışılmaktadır. İkinci kısımda bölgedeki terör kaynakları ile terör gruplarının çeşitlendirilmesi ele alınmaktadır. Son kısımda ise söz konusu bölgedeki ülkelerin terörle mücadele politikaları ile teröre karşı bölgesel işbirliğinin zorlukları ve bunun nedenleri incelenmektedir.

Göktuğ Çalışkan'ın kaleme aldığı dokuzuncu alt bölüm ise Çin Halk Cumhuriyeti'nin terör tanımlamaları, terör algılamaları ve terörle mücadelesinin nasıl ne şekilde işlediğini ortaya koymaktadır. Bu kapsamda Çalışkan, çalışmanın ilk bölümünde Çin hükümeti tarafından kabul edilen terör tanımı ile Çin'in terör algılamalarını ele almaktadır. İkinci başlıkta Çin'in terör örgütü olarak gördüğü gruplar incelenmektedir. Son kısımda ise Çin'in ülke içinde ve uluslararası alandaki terörle mücadele stratejileri anlatılmaktadır.

Kitabın ve üçüncü bölümün son alt bölümü, Dr. Keisuke Wakizaka tarafından yazılmıştır. Söz konusu çalışmada Japonya'da terörizmin dört dalgası bağlamında Japonya'daki terörün tarihsel süreci ve İkinci Dünya Savaşı sonrası Japonya'nın terörle mücadele politikası incelenmektedir. Bu çalışmada, Japonya'daki terör olaylarına odaklanarak Japonya'nın terörle mücadele politikasının dönüşümü tartışılmaktadır.

Özetle, "Terörizmin El Kitabı: Kavram, Tanım, Nedenleri, Tarihsel Süreci, Türleri, Mücadele Yöntemleri" başlıklı bu kitap son yıllarda literatürümüzdeki bir boşluğu dolduracağı düşünülebilir. Zira bu kadar geniş kapsamlı ve terörle ilişkili veya teröre etki edebilecek her türlü hususun incelendiği, terör örgütlerinin olduğu neredeyse her bölgeyle ilgili bir çalışmanın yer aldığı ve terörle mücadele politikaları ortaya koyan hemen

hemen her uluslararası ve bölgesel örgütün bulunduğu nadir bir kitap niteliği taşımaktadır. Kitapla ilgili iki eksiklik olduğu dile getirilebilir. Bunlardan biri üç bölümden oluşan kitabın ilk ve üçüncü bölümlerinin 14 ve 10 alt bölümden oluşurken ikinci bölümün 5 alt bölümden meydana geldiği görülmektedir. İkinci bölüme birkaç ek başlık eklenebilir. Bu noktada bir diğer eksik ise ikinci bölümde BM, NATO, ŞİÖ, AB ve AGİT örgütleri ele alınmıştır, ancak bölgesel ve uluslararası anlamda terörle mücadele eden/etmeye çalışan bazı örgütlerin eksik kaldığı söylenebilir. Afrika Birliği, Kolektif Güvenlik Anlaşması Örgütü ve Afrika'daki bölgesel örgütler bunlardan bazılarıdır. Zira terörden son dönemde en çok canı yanan bölgelerin başında Afrika bölgesi yer almaktadır. Bu nedenle örgütsel bazda ele alınabilecek hususlardan biri Afrika Birliği olabilir. Tüm bunların dışında söz konusu kitap terör, terörizm ve terörle mücadele ile ilgili olarak bir başucu kitabı niteliği taşıyan nadide kitaplardan biri olacaktır.

T

R

A

D

Terörizm ve Radikalleşme Araştırmaları Dergisi
Journal of Terrorism and Radicalization Studies
Cilt/Volume:3 Sayı/Issue:1 Yıl/Year: 2024 Ocak/January
ISSN 2792-0518 (Basılı- Print)
ISSN 2822-2334 (Çevrimiçi- Online)

Söyleşi / Interview

- ❖ Interview with Prof. Fathali M. Moghaddam: Has There Been a Rise in Terrorism and Radicalization in Western Countries? / Prof. Fathali M. Moghaddam ile Söyleşi: Batı Ülkelerinde Terörizm ve Radikalleşmede Artış Var mı?

Araştırma Makaleleri / Research Articles

- ❖ Geleneksel Medyadan Yeni Medyaya Geçişte Terör Örgütlerinin Değişen Medya Kullanım Yöntemleri: PKK Örneği / Changing Media Usage Methods Of Terrorist Organizations in The Transition From Traditional Media to New Media: The Case of PKK
Kürşad Kağan ERGÜN
- ❖ George W. Bush, Barack Obama ve Donald Trump Dönemlerinde ABD'nin Şiddete Varan Aşırıcılıkla Mücadele (CVE) Politikaları / US Policies on Violent Extremism (CVE) in the Era of George W.Bush, Barack Obama and Donald Trump
Dergah KISACIK
- ❖ Terörizmin Beşinci Dalgası Ekseninde Teknolojik Dalga ve Dijital Terörizm / Technological Wave and Digital Terrorism on The Axis of the Fifth Wave of Terrorism
Hatice SÜRÜRİ
- ❖ IRA'nın Yeniden Yükselişinde Brexit'in Rolü ve Güvenikleştirilen Alanlar / The Role of Brexit in The IRA's Re-Rise and Securitized Areas
Elif Dilan TÜTMEZ
- ❖ Kâr Amacı Gütmeyen Kuruluşların Terörizmin Finansmanında Kullanılması ve Önlenmesi / The Use and Prevention of Non-Profit Organizations in the Financing of Terrorism
Mücahit DİZMAN
- ❖ Propaganda of Terrorism and Exploitation of Freedom of Expression by Terrorist Organizations: The Case of Sweeden / Terör Propagandası ve İfade Özgürlüğünün Terör Örgütleri Tarafından İstismarı: İsveç Örneği
Yusuf ÇEVİK

Kitap İncelemesi / Book Review

- ❖ Terörizmin El Kitabı: Kavram, Tanım, Nedenleri, Tarihsel Süreci, Türleri, Mücadele Yöntemleri / Handbook of Terrorism: Concept, Definition, Causes, Historical Process, Types, Methods of Counterterrorism
Gökтуğ ÇALIŞKAN

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği
Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres / Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı
5387. Cadde No:15A D:58 06800
Çankaya/Ankara
Telefon/Telephone: +90 312 441 11 50
www.tradergisi.com
e-posta/e-mail: editortrad@teram.org